

כלאים

טבת תשע"ט

תוכן הענינים

כלאים

מפתחות.....א

סימן א בפרק קמא ובדיני כלאי זרעים והרכבה לענין איסור
זריעה ואיסור הפירות.....יב

סימן ב בפרק שני ובדיני הרחקות בין המינים.....כח

בדיני שעטנז

מפתחות.....נו

סימן א בדין החומץ ובדין בגדים קשין.....נמ

סימן ב בדיני חיבור דיחדיו.....עט

סימן ג בדיני לבישה והעלאה.....קד

מפתחות

סימן א

בפרק קמא ובדיני כלאי זרעים והרכבה לענין איסור זריעה ואיסור הפירות

א. קדושין ל"ט א' ההוא למעוטי זרעים שבחו"ל, בתו' כתבו דכלאי זרעים לא איצטרך קרא, ולכא' י"ל דהוה מדמינן להו להרכבה דנכללה בהאי קרא ונוהגת בחו"ל, וראי' מדר"ש דע"כ שדך לדידי' לזרעים, ויש לדחות, זריעה והרכבה שני ענינים הם, אבל מהא דנכלל בקרא דשדך לא תזרע אף איסור הרכבה בהיקשא דבהמתך יש ללמוד דהרכבה ג"כ בכלל איסור כלאים, ויתכן דאיסור זריעה הוא מאביוזריהו דהרכבה, וכדחזינן שהדשאים יצאו לעצמן כדי שלא יתערבו בהרכבה, ולפ"ז מבואר מה דנקטו תו' והראשונים ז"ל דאיסור הרכבה מק"ו דזריעה, דעיקר כלאים הוא הערבוב בהרכבה ואפי' זריעה בסמוך אסרה תורה, אבל קשה ממתני' דאין תוחבין זמורה של גפן לתוך האבטיח פ"א מ"ח דבפשוטו משמע דאין בהרכבה כזו משום כלאי הכרם, ויתכן ה' לומר דלא אסרה תורה הרכבה בזרעים כיון שאין זה מצוי, ומתני' מדרבנן הוא דאסרה, ואף אם הדבר ראוי לאסור בכונת התורה, מ"מ אין הפירות נאסרין כיון דהפסוק לא מיירי בהכי, ועי' להלן עוד בזה.

ב. חולין ס' א' בעי רבינא הרכיב כו' לא מיחייב או"ד כו' משמע דרק לענין חיוב קמיבעיא לי', ואפשר לומר דמאותו ק"ו שעשו הדשאים ראוי להמנע לכתחלה מלהרכיב, אבל אין נראה כן בדעת תו' והרמב"ן, דנראה דס"ל דאי בעיין לקולא מותר לכתחלה להרכיב דשאים בחו"ל או בדשאים דוקא להרמב"ן, וק"ו דדשאים שייך רק בעיקר בריאתם, מיהו אפשר לפרש דפשיטא לי' דאסור מכה מתני' דפ"ק דכלאים, ומספק"ל אם זה מדרבנן, וכ"כ בבהגר"א בדעת הרמב"ם, ועמהרש"א, יש לדקדק אמאי תלי לה רבינא בדרבב"פ הא ממצות כלאים ג"כ יש ללמוד דאסכים על ידיהו, וי"ל דאי לאו דהו"ל למילף מק"ו לא חשיב חוקים שחקקת, לפי' הרמב"ן והר"ן דמיבעיא לי' רק בדשאים שאין בהם משום לא תזרע ולא בירק, לכא' אף בירק נפ"מ בב"נ וחז"ל, אלא דלא ניחא להו לפרושי סתמות הגמ' בכה"ג, אבל אאמו"ר שליט"א פ"י בדעתם ז"ל דאף בירק איכא איסור הרכבה, דכל הנכלל בהאי קרא מן הראוי לפרש בו גם ההיקש לבהמתך, ולא משום לא תזרע אלא מהיקשא דבהמתך, וניחא בזה דליכא משום כלאי הכרם בהרכבה, והמחודש בזה דאיכא איסור הרכבה בירק בלא למינהו, ק"ק לפי' הרמב"ן שסתמו לשון דשאים על כונת המינים שנחלקו בתוספתא, דבגמ' אשכחן על הירקות הוא אומר בורא מיני דשאים, וכאן הלשון דשאים כפי המתפרש בפסוק, וכן בירו' נקטו בזה דשאים על כונת כל ירק, בתו' חולין שם וכן בר"ש משמע קצת דאפי' אם בחו"ל אסור להרכיב דשאים, מ"מ ב"נ י"ל דמותו, ואפשר הטעם דכיון דכתיבי בהאי קרא אהני היקשא לאסור בחו"ל אף בלא למינהו, אבל האיסור הוא מלא תזרע, אבל הדבר מחודש לריבויי מלא תזרע בלא מיעוטא דשדך, דהא לא מיתרבי מחוקים שחקקתי.

ג. כלאים פ"א מ"ז אין מביאין אילן באילן כו' ברמב"ם מבואר דלוקין ע"ז, ואף לצד דירק בירק לא מיחייב משום למינהו, מ"מ אילן בירק וירק באילן חייב משום למינהו דאילן, דסו"ס נתקלקל מינו ע"ז, ויש ללמוד כן מסוגיא דסוטה מ"ג ב' דמאן דאסר הרכבת אילן בירק היינו מדאורייתא, ומדברי הר"ש והראשונים ז"ל בחולין נראה דאף ירק בירק מתפרש איסור דאורייתא, ואפשר דמסידרא דמתני' משמע להו הכי כיון דכל הני דאורייתא, וירק בירק כו"ע מודו דאסור, ועי' להלן דמלשון מפני שהוא כו' יש לדקדק דאסור מדאורייתא, וכן מהתוספתא כמש"כ סק"ד, ובבהגר"א כתב בדעת הרמב"ם דירק בירק מדרבנן הוא דאסור לצד דבעיא דרבינא לקולא.

שם ר"י מתיר ירק באילן, כבר הוכיח בשנו"א דבאילן בירק מודה ר"י דאסור, וכיון דחזינן דלאו מינה נמי מחריב בה יש לפרש טעמ' דר"י מפני שאין הירק והאילן מתמזגין למין חדש, אלא הירק יונק מן האילן כעין יניקתו מן הקרקע, משא"כ באילן בירק שכת הירק מתבטל באילן, וריב"ג דשרי סבר שאין זה אלא סיוע לאילן, אבל לא חשיבא הרכבה מחודשת שאינם מתמזגין יחד, וזהו שהקשו בירו' דהא ר"י סבר דמלפפון הוא מהתמזוגות אבטיח ותפוח, וש"מ דאף ירק ואילן מתמזגין, ואף בכה"ג שהירק עיקר דהיינו מלפפון, ומשני דשאני התם שנחבירו בעיקר צמיחתן, אבל אחר שיש אילן אינן מתחברין יחד, מיהו בר"ש משמע דהק' מ"ט אסר ר"י קישות

ומלפפון לא יהא אלא ירק באילן, ומשני דאחר שנתאחו נעשה מין ירק אחר, ובאמת גם רבנן מודו בזה, דהא זרעוני ירק ואילן מותר, ואילו ירק באילן או מין אחר שנתחדש ע"י ירק ואילן אסור.

שם מ"ח מפני שהוא ירק באילן, לכאור' סיום הלשון מיותר, אא"כ נימא דאשמועינן דקידה לבנה מין אילן ואגב זה תני באידך, ואפשר שבא לומר דחייבין עלייהו, דבכל הני אין התמזגות בין המינים ע"י ההרכבה, דהמין המורכב הוא עיקר אלא שיונק ומסתייע מהמין השני, וקמ"ל דג"ז בכלל אילן בירק וירק באילן, [שוב שמעתי ממאמרו של ר"א דלא מסתבר לחיובי בהני, ויש לפרש דמהני שהוא כעין אילן בירק קאמר], מיהו יש להסתפק אם לענין עורכי המלחמה ממעטין לרבנן הרכבת זמורה באבטיח, בדפשוטו אין בזה לגרע חשיבות האילן כלל, ואף בתאנה בחצוב יש מקום לדון, וא"כ צ"ל דריב"ג דשרי הרכבת אילן בירק היינו אף באופן שניכרת ההרכבה, והטעם דמ"מ האילן עיקר ואינו אלא סיוע בכח הירק, שאין הירק מקיים את האילן כהרכבת אילן באילן או ירק בירק, שהנטוע עיקר העץ.

ד. שם מפני שהוא ירק בירק, מתני' מתפרשת באיסור הרכבה, ומשכח"ל כגון שעיקר החלמית נטועה רחוק ג"ט ממקום ההרכבה, ואף אם אין איסור הרכבה בירק בחו"ל ולב"נ, מ"מ משמע דעת הראשונים ז"ל דאיסור הרכבה בא"י לא גרע מזריעה, וצ"ע בזה, ולפמש"פ אאמרו"ר שליט"א בדעת הרמב"ן והר"ן פשיטא לן דבירק יש איסור הרכבה מלבד איסור זריעה, ולדעת הגר"א אליבא דהרמב"ם האיסור מדרבנן, אבל עכ"פ אין לפרש מתני' משום איסור זריעה, וא"כ צ"ע שהרמב"ם השמיט ד"ז, בתוספתא קתני דירק שהרכיבו בירק ויצא מין אחר מותר ליטול ממנו זרעים ולזרוע במקו"א, ונראה מזה דהאיסור דאורייתא, אבל יתכן לומר דהאיסור משום זריעת כלאים, דההרכבה כזריעה במקום אחד דמיא, שם בתוספתא נשנה הדין בגוי שזרע, והיינו כרבנן דאינו מצווה על הכלאים, והפוסקים העתיקו ד"ז אף בישראל, והטעם כיון דגם זריעת גוי אסור לקיימה, וש"מ דאף שהזריעה באיסור כלאים, מותר לזרוע ממנה במקו"א, שם בתוספתא דהזורע על הסלע כיון שאינו ראוי לצמוח פטור, ומשמע דאף שנקלטת הזריעה, ואפשר דה"מ לענין כלאי זרעים דבעינן שדך וא"י, אבל הרכבה אף בעצין שא"י י"ל דחייב.

ה. קדושין ל"ט א' עד שזרע חטה ושעורה וחרצן במפוי, פרש"י דמפוי נפק"ל דכתבי ל"ת כרמך כלאים דמשמע שזריעת הכרם עצמה תהי' בכלאים, ויש לבאר בזה דאכתי נימא דחרצן לבסוף ג"כ חייב, אלא דעיקר לא תזרע אזרעים קאי, ובהדי זריעתן קאמר דאף כרמך יזרע, לשון מפוי פ' הנופל מהיד בפתיחה אחת והיינו בב"א, וכ"מ בשמעתין דכשזרע חטי ושערי בב"א אחר הגפנים פטור, לגרסא דידן, וכ"מ חולין פ"ב ב' דבכלאים דכרם ע"כ איכא נמי דזרעים, ויש לדקדק מה בא הלשון המחודש הזה ללמדנו [שור"ר ב"ב י"ט א' שזהו לשון זריעה ביד], ולכאור' ה' נראה דקמ"ל נמי שזרעם במרחק המתפשט מפתיחת היד סתמא, והיינו שעומד ע"ג קרקע ופותח ידו בדרך הזרעים, ולאשמועינן דשיעור קירוב החרצן הוא ג"כ כשיעור החטה והשעורה, ולא נאמר שיעור ד"א אלא בזרוע ובא שיש כבר גפן ועבודתו, אבל בירו' פ"ח ה"א אמרו דאף החטה והשעורה מצטרפין בד"א, ואמנם תלמודן פליג כמ"ש מרן זללה"ה דא"כ משכח"ל תרי גוויי כלאים לר"י, וכן תירוצ' קמא דירו' פליג ע"ז, היינו דוקא בהרחקת החטים והשעורים זמ"ז אבל הגפן לכו"ע בד"א מצטרף, מיהו משמע דהירו' לית לי' כלל דין מפוי, ופולוגתייהו רק אם צריך ב' מינין או מין אחד, ולפ"ז אין רא"י משם, ומ"מ אין לחדש כן מלשון מפוי' לחוד, בפרט שהדברים סתומים, ודעת מרן זללה"ה דאף להירו' בעינן מפוי, וכן הראשונים ז"ל העתיקו הירו' לר"י דתלמודן, וצ"ע בזה ובעבודת הגפן.

שם במפולת יד, בפשוטו לרבנן א"צ מפוי, דלדידהו מתפרש ל"ת כלאים בכרמך שקיים כבר, ונקט כרמך באמצע לומר שע"י הכרם הוא הכלאים, ולא כלאים מלבד כרמך, ולכן הוצרך ר"י לבאר לעולם אינו חייב כו' במפוי, דלפי פירושו שהכרם בכלל הזריעה מתחדש שהכל במפוי, דאל"כ הול"ל כרמך ל"ת או ל"ת כלאים בכרמך, ומפרש"י נראה דל"ת כלאים מתפרש במפוי, ור"י אשמועינן דאף החרצן בכלל, והיינו שכל הזריעה תהא כלאים לאפוקי אם זרע את הראשון בהיתר, ולפ"ז אף לרבנן בזרעים בעינן מפוי, מיהו אפשר לפרש דרק בהאי קרא מוכח מפוי' דכיון ששיטפת הפסוק ל"ת כלאים בכרמך, ומ"מ גם הכרם בכלל הזריעה אין להפריד הזרע הראשון מזריעת הכרם כיון שמציאות הכרם דמיירי ב' הוא כמעשה הזריעה, משא"כ בעלמא שהזריעה בשדה הקיימת, אבל אין נראה כן מפשטות הראשונים ז"ל, וכמבואר בר"ש ותו' חולין ס' א' ותו' שני סוף פ' הפרה וכן ברמב"ן וברשב"א חולין פ"ב ב' בשם הראב"ד דאף בזרעים בעינן מפוי, מיהו בר"ש ותו' הנ"ל מבואר דלרבנן א"צ מפוי, אבל מרן זללה"ה הביא דברי הכ"מ שכ' דבזרעים בעינן מפוי, ומתפרש אף לרבנן, וחלק עליו מלשון

הרמב"ם פ"ג ה"ט, וכן מדברי הרמב"ן והר"ן חולין ס' א', דפשיטא להו דבירק אף בהרכבה חייב מק"ו דלא תזרע, והרי אין כאן מפור"י כמבואר בתו', אבל באמת אם כונתם להחיות משום הרכבה אין מזה ראי' למפור"י בוריעה.

כתב מרן זללה"ה להסתפק דשם כ"ז שלא אשורש חשיב מפור"י אפי' בזא"ז, וצ"ע דלשון מפור"י הוא מחודש, וא"א לפרשו לאו דוקא, והרי הוא מפורש שהיא מעשה אחד בפתיחת היד, וממילא ל"ק דא"א לצמצם כיון שהשיעור נקבע במעשה אחד של פתיחת היד, ועו"ק דא"כ משכח"ל לר"י כלאים כלאים, שזרע תחלה חטה ושעורה ונתחייב, ואח"כ הוסיף החרצן ונתחייב עוד מלקות, ועוד כיון דבעינן שאותו אדם יזרע כולן, צריך ראי' לחדש דמהני בזא"ז.

ו. פסחים כ"ה א' זרוע מעיקרו בהשרשה זרוע ובא הוסיף אין לא הוסיף לא, נראה דשכולת וזמורה שהשרישו אע"פ שנתלשו ואינם בעצין חשיבי זרוע ובא, וכן זמורה ובה ענבים שהשרישה לא נאסרו הענבים, דלא נאסר בהשרשה אלא הגרעין הנשרש בעצמו, שהפך להיות גוף הכלאים, וראי' לזה ממ"ש תו' דלא משכח"ל משקה מהנשרש ואם איתא דאף הענבים שבייחור נאסרין, א"כ משכח"ל שהיתה לו שעת הכושר, יש להסתפק אם לרבנן דלא בעו מפור"י לקי בזרוע ובא, כה"ג דעצין, דאפשר דלדידהו נמי בעינן זריעה מעיקרו למלקות, ובכלל זה אם יש בעצין זרעים דלא אשורש, אבל אחר שהשרישו וצמחו לא קרינן ב' לא תזרע, ולפ"ז אף לרבנן מצינו מקדש ואינו לוקה, וממילא ה"ה לר"י בכל זרוע שלא במפור"י, וניחא בפשיטות מ"ש הרמב"ן ליישב מתני' דעצין כר"י, וגם התו' מודו דמסכך ע"ג תבואה ורואה ירק בכרם מקדש ואינו לוקה, וכן מרבין בספרי זרע חבירו ורוצה לקיים מתזרע מ"מ, אלא דלפי גרסא דידן מבואר בגמ' שזרע חטי ושערי והתירו לר' יאשיה, וש"מ דאף התבואה מותרת שלא במפור"י, אבל לגרסת הראשונים ז"ל דזרע שערי בלבד, יש לפרש דאף לר"י זרוע ובא מקדש, מיהו מעיקר דרשא דזרוע ובא בתוספת אין הכרח, דמשכח"ל עצין ובו חטה ושעורה וחרצן שצמחו ונטען בב"א בקרקע, או שנטע בב"א חטה ושעורה וזמורה שהשרישה, מיהו לפמ"ש דלא קרינן ב' לא תזרע, ע"כ דנאסר גם כשאינו לוקה, ולפ"ז יש להסתפק דאף בזמורה עם חטה ושעורה דאע"פ ששרישין יחד לא קרינן ב' לא תזרע כרמך אלא כשגם הכרם בחרצן כעין זריעה, וקצת משמע כן בדברי הרמב"ן חולין פ"ב ב', אבל מרן זללה"ה כתב דחייב, - בדין זרוע מעיקרו וזרוע ובא צ"ב אם זה נאמר גם לגבי הגפן, או דהחרצן אינו נאסר בהשרשה שלא הוזכר אלא תבואת הכרם, ולפ"ז יהא חומר בכרם שיאסר כולו בב"א, מיהו יותר נראה דאף לפ"ז בכרם בעינן הוסיף דוקא, וכשהגיעו לכפול חשיב הכל כתוספת, ונדון זה מבואר בר"ש פ"ז מ"ז דאף בכרם יש שני הדינים, וגם דין זמורה דלעיל, ולע"כ, גפנים שגדלו באיסור אם נימא דאין העצים נאסרין, י"ל דאין הענבים נאסרין אלא כשיש זרעים בזמן גדילתן, וכן יש להסתפק בתבואה אף שנאסרה בהשרשה ודינה כגידולי איסור, אכתי צ"ע אם אסור מדאו', ובר"ש נראה שהכל נאסר, ולע"כ.

ז. דעת הרמב"ן דהא דבעי ר"י מפור"י היינו לענין מלקות, אבל הפירות נאסרין אף בזרוע ובא, והא דאיסור הפירות אינו תלוי במלקות דזריעה מבואר בכמה משניות, אבל דרשא דזרוע ובא משכח"ל גם במפור"י כגון שנטע עצין וכו' ג' מינים שכבר השרישו, אם נימא דלקי, ואפשר דקרא דהמלאה מתפרש בהדיא כשאינו בכלל תזרע, ולפ"ז מדרבנן ודאי יש לאסור זריעה שלא במפור"י, ואפשר דחשיב איסור דאורייתא דמדמקדש ש"מ שזה נגד רצון התורה, מיהו אם יקצור קודם שיגדלו ענבים כפול הלבן, י"ל דלא אסיר מדאו' מיהו מדשרי להרמב"ם בחו"ל משמע דבא"י לאו דאו' הוא אע"פ שנאסר, אלא דהרמב"ן נוחא לי' טפי לומר דאסור בחו"ל.

וכ"ז בתרי מיני אבל חד מינא משמע דאף בא"י מותר ואינו מקדש לר"י, דלא אסרו בזרוע ובא אלא מה שאסור בזרוע מעיקרו, וכ"ה ברמב"ן חולין פ"ב ב', מיהו מדרבנן יתכן דאסור אפי' חד מינא בא"י, אבל פשטות הדברים דמותר וכ"ה בריטב"א קדושין שם, ברם ד"ז צ"ע דהא במשניות טובא מבואר שאסור לזרוע בצד הכרם ולא משמע כלל דמיירי בזרוע כלאי זרעים, אלא כולהו בזריעת היתר מיירי, וב"ש וב"ה פליגי בקרחת הכרם ומחול הכרם, וכ"ז משנה שא"צ לר"י אם איתא דחד מינא מותר, ולכאור' בזה מיושב יותר כשיטת הרמ"ה שברא"ש דבא"י אף חד מינא אסור מדרבנן, וגם הפירות נאסרין, ונהוג עלמא כר"י היינו בחו"ל, ולא משום דבא"י החמירו דלא כותי', אלא דר"י גופי' מחמיר בא"י מדרבנן, ויתכן דבכה"ג לא אמרי' כל המקיל בארץ כר' ולכך לא מייתו מיני' בשבת קל"ט א'.

ת. ברם טעמא בעי מה ראו חכמים לגזור בחד מינא ולאסור הפירות, הרי בלא"ה אסור תרי מיני משום כלאי זרעים ואין לחוש שיכשל בזה, ואפשר דבזרוע ובא כשיש כבר כרם כי היכי דמצטרפין בתוך ד"א ליחשב כלאים עם הכרם, ה"ה שאפי' אם הזרעים רחוקין זמ"ז חשיבי כלאים שהכרם מצרפן וקרינן ב"י כרמך כלאים לאסור התוספת, ויש להביא ראי' דדין זרוע ובא כולל יותר מזרוע מעיקרו, שהרי בזרוע מעיקרו בעינן עם החרצן במפוי, ולענין לקדש כל הכרם נאסר כדתנן קדש שתי שורות, וע"כ דלבתר שיש כרם אזלינן בתר התמונה הכללית מה נקרא כרמך, וא"כ י"ל להכרם מצרף השני מינים לחשבן כלאים בכרם, והשתא ודאי יש לגזור בחד מינא, ובאמת בירר' פ"ח ה"א מבואר דמצטרפין בתוך ד"א ליחשב כלאי הכרם, אלא דע"כ תלמודן פליג לענין מלקות, והשתא י"ל דלענין ליאסר לכו"ע מצטרפין, ועדיין צ"ע.

ט. מנחות ט"ו ב' ומה האוסר כו' המקשן ה' סבור דאין בכח הזרוע לאסור גפנים שאינו שלו, ולכן חשיבי הגפנים אוסרין ואין נאסרין כמו התורה, דה"נ רק בגלל שהגפנים והזרעים יחד הם נאסרין, ומ"מ אמרי' דלא אהני כחו של הזרוע לחשבם בחד לענין הגפנים, ואפשר דה"ה הנוטע בתוך תבואתו של חבירו, ואין יתרון לגפנים, וכה"ג יש להסתפק בסוגיא דגפנים בקטנה עירובין צ"ב ב' ועתו' שם, הא דחשיב קנס דבעל הזרעים היינו מפני שמפסידין לו זכות יורד לתוך שדה חבירו, וממילא גם לא יועיל אם בעה"ב ניחא ל' כיון שהדין נקבע בעיקר הזריעה, וגם י"ל דניחא ל' ג"כ אסור משום מקיים, וקנסינן ל', ויתכן לאוקומה שזרע בתוך שלו.

שם הכי השתא התם קנבוס כו' דעת תו' והראשונים ז"ל דה"ה ה' מיני דגן, והא דפשיטא לן דהכא בשאר זרעים מיידי, י"ל מדקתני ואסור את הזרעים ולא קתני את התבואה וטעמא דקנבוס ולוף פרש"י משום דדמו לכרם שתולין בהן אשכולות כמו בכרם, ויש לפרש כונתו כמ"ש הרמב"ן והרשב"א חולין שם דכיון שגדילין הרבה נעשין ערוביאי עם הכרם, וה"ה ה' מיני דגן, וכ"ה בסמ"ג בדעת רש"י וכ"מ ביראים, אבל הרמב"ן והרשב"א פתחו בכעין לשון רש"י, ומשמע דלפי"ז דוקא הני ולא ה' מיני דגן, ויתכן ה' לפרש דמשעת סמדר עד שנתבשלו כ"צ לא צמחו הזרעים למהיו דגן, ולכן מעתה יאסור רק מדרבנן, דהתבואה שנאסרה מדאורייתא בהשרשה בטלה מן העולם, אבל קנבוס ולוף שעיקרן קיים חשיבי כל הגידולין חלק מהעיקר ואסירי מדאורייתא, ולפי"ז אם גדלה התבואה והזרעים כל המינים אסרי מדאורייתא, ול"מ כן בפוסקים, וערש"י, לשון קנסוה יש לפרש מפני שהגפנים התיירו, אבל גזירה דרבנן אטו מינין דאורייתא לא מיקריא קנס.

עוד פ' הרמב"ן דשמעתין כרבנן דר"י דסגי בחטה וחרצן, מיהו היינו דוקא בזרוע מעיקרו, אבל בזרוע ובא דוקא קנבוס או לוף מקדש בחרצן גם הגפנים קטנים ונעשית ערוביאי בהשרשה וכשהם בקטנן, אבל לר"י דבעינן שני מינים בכל ענין יש ערוביאי וקרינן ב"י כרמך כלאים, ונראה לפי' זה דאף רבנן מודו דלר"י דבשני מינים הוי ערוביאי בכל המינים אף בזרוע ובא, ורק במין אחד פליגי דלרבנן חטה וחרצן במפוי לוקה ומקדש, אבל שלא במפוי רק בקנבוס או לוף מקדש, ובשני מינים כיון דא"צ את הכרם לעשות כלאים לוקה ומקדש אף שלא במפוי, כ"נ כונתו ז"ל דהכל פ"י אחד כמו שפתח בתחלת דבריו לחלק לרבנן בין מין אחד לשנים.

י. דעת הראב"ד כפי הנראה מלשונו שברמב"ן חולין פ"ב ב' דלר"י אין איסור אלא בב' מינין, ולענין מלקות לוקה בכל שני מינין במפוי, אבל אין מקדשין אלא קנבוס ולוף שדומין לכרם, והם מקדשין בין במפוי בין בזרוע ובא, והדבר מחודש לומר דלוקה ואינו מקדש, אבל מלשון השגת הרמב"ן ע"ד, משמע דבקנבוס ולוף ס"ל להראב"ד דאף לר"י מקדש בחד מינא, דלא תלי דין קידוש ברישא דקרא, ולפי"ז מדרבנן כל חד מינא מקדש, וכ"כ הטור בדעת הראב"ד, אבל מדברי הרא"ש אין הכרע לזה, ודבריו מתפרשים שפיר לענין שני מינין שלא במפוי דס"ל להראב"ד דמקדש, ולענין הלכה פסק בשו"ע כדעת הרמב"ם דאף מין אחד אסור בא"י ומקדש, ואמאמר שליט"א תמה שזה נגד דעת רוב הראשונים דס"ל דלר"י חד מינא שרי, ולפמשנ"ת הרי כמה משניות וסוגיות הגמ' מוכיחות דאסור לזרוע בצד הכרם, והיינו אפי' מין אחד, וע"כ לנקוט כדעת הרמ"ה דמדרבנן אסור אפי' מין אחד בא"י, ואף מקדש, וכן ראיתי מובא מרבנו יונה ותשו' הגאונים שכ' דחד מינא מותר בחו"ל, וכן בסמ"ג כתב דדעת היראים כהרמב"ם וכן בטור בשם הראב"ד וכן בנמו"י פ' הספינה, והרמב"ן והר"ן לא דחו לגמרי שיטת הרמב"ם וכן הביאו שיטה זו בשבת קל"ט א', ולפי' הרמ"ה מיושב משה"ק על הרמב"ם, הלכך נראה דיש להחמיר שאוסר ומקדש מדרבנן, בחו"ל הקיל הרמ"א כדעת תו' דאף בשני מינין שלא במפוי אינו מקדש, ואין כן דעת רוב הראשונים ז"ל, וגם סתם מתני' דכרם נטוע ירק לפי"ז דלא כר"י שהרי א"צ לחוש שנוורע במפוי, ושמא הדרך לזרוע רק מין אחד ובזה נהגו להקל לפי שהמין המעורב לא ניחא ל', וצ"ע, ה' מיני דגן

וקנבוס ולוף דעת רוח"פ דהוי דאורייתא אף לענין קידוש, מלבד הראב"ד דאינו מקדש ומ"מ לוקה, ירק להרמב"ם דאורייתא שאר מיני זרעים דרבנן, ולהרמב"ן בחד תירוצא הכל דאו' בתרי מיני, ולחד תירוצא רק הגדל גבוה כשכולות וקנבוס ולוף.

יא. הרמב"ן והר"ם ס' א' הביאו מפלוגתא דתנאי בדשאים לענין כלאי הכרם, דה"ה דאין בהם משום כלאי זרעים לרבנן, וצ"ע דדילמא אימעות רק מכלה"כ כדאימעות שאר זרעים, וי"ל דמשמע להו דאימעות משום דלא חשיבי ואין דרך לזרעם, ולהרמב"ן בחד תירוצא ניהא, וכן יש לדקדק בר"ש פ"א מ"ז שכ' דקנבוס ולוף גם למין כלאי זרעים איתמר, - בתוספתא אר"ט לחכמים שאמרו דכשות כלאים בכרם א"כ מ"ט אינו כלאים בזרעים, וצ"ל טעמייהו דרבנן משום דדמי לאילן ולא מיערב בזרעים, וצ"ע א"כ לר"י דבעינן כלאים מלבד כרמך, למה יאסר כיון שאינו כלאים בזרעים, ומבואר בזה דזרעים ואילן אינם כלאים, וכ"מ בבכורות נ"ד א' דלר"י דגן ותירוש אינם כלאים זבי", וכן בחולין פ"ב ב' דלרבנן חטה וחרצן רק משום כלאי הכרם אסירי, וכן בתוספתא ובירור' פאה קתני זרעים זרעים וזרעוני אילן כו' ומסיים דחרצן וחטה לוקה והיינו כרבנן וכמ"ש הרמב"ן חולין שם, וכן הוכיח אאמור' שליט"א מהירור', והוכיח מזה כדעת מרן זללה"ה דאף הראב"ד לא אמר אלא מדרבנן, וכתב מרן ז"ל דנקטינן לקולא, - בריטב"א כתב דכרם הנטוע על פחות פחות מד"א מותר בחורל, וצ"ע דאכתי תוך ו' טפחים אסור, שו"ר בירור' סופ"ד דמקילין בחורל כר"ש שאין עבודה לגפן יחידית.

סימן ב

בפרק שני ובדיני הרחקות בין המינים

א. ירו' פ"א ה"ט שני מינין בבקעה כו' תוכן הדברים דכשיש שני גרגרים בלבד איכא למימר דכל חד לחודי' קאי ואין כאן ערבוביא, או שכל אחד שדה בפ"ע, וכמו שאמרו לק' דר"י משוי' להו כראש תור, אבל כשהם מוקפין יחד הרי השדה מקשרת ביניהם, דבתוך שטח זה יש שני מינין יחד, וכן בג' גרגרים אפי' בלא היקף חשיב שפיר ערבוביא, והיינו פלוגתא דר"י ורבנן במתני', וענין זה נלמד מדכת' שדך וכלאים, דבעי' שיהיו הכלאים בשדה אחת, אלא שאם זרוע בשדה מלבד הכלאים קרינן ב' שפיר שדך כלאים, והיינו דמהני ג' גרגרים, ובב' גרגרים בעינן לר' יוחנן היקף גדר או תבואה.

שני מינין בבקעה פירושו שטח גדול שאינו מוקף, ובחורבה היינו שטח גדול בשדה שנחרב מזרעים, וכלפי זה קאמר באופן שחייב מקום גדור או מקום מוקף תבואה, וענין חלקן גדר נתבאר בסק"ב, ר"א פטור שאין כאן מקום שמוגדר כשדה אחת, ואינו חייב עד שיהא שטח וע"ו מוקף בפ"ע ובתוכו זרוע שני מינין, דאז קרינן ב' כלאים בשדך, ור"ל סבר דעיקר חיוב כלאים במעשה הזריעה כאחת כדכיב לא תזרע כלאים ולא כתיב לא תזרע בשדך, ולכן אין הקשר שע"י השדה גורם החיוב.

שיעור שדה שהוא וע"ו, נלמד מערוגה, וכן יליף ר"ש לענין פאה שיעור שדה מערוגה, (והירור' ס"ל דקבלה היתה בידם דשיעור גינה וע"ו, או הלל"מ שזהו שיעור שדה קטנה), ולכן בעינן שיהא מקום וע"ו מוקף בפ"ע, דאם מוקף שטח גדול יותר, שוב הו"ל כבקעה וחורבה, אבל מדרבנן החמירו שהשיעור הוא בית רובע בתבואה, וזהו שאמרו פ"ב ה"ו דב"ר בבקעה מותר לזרוע בו שני מינין אבל הקיפו גדר אסור, והכונה שני גרגרים דוקא כמשנ"ת.

ופריך לר"י מרבנן דמתני' דסגי בב' מינין, ובפשוטו בבקעה מיירי, דבשדה לא הוה פליג ר"י, ודחי דמיירי במקום מוקף גדר או תבואה, ופריך א"כ מ"ט פליג ר"י, ומשני דר"י ס"ל דבעינן מקום מוקף טע"ט כדי שהשדה תקשר השני גרגרים לחשבן כלאים בשדך, וסתמא דמילתא ההיקף גדול מטע"ט ונמצא דלעולם בעינן גרגרי נוסף שיחשב כלאים, ומקשה לר"ז מ"ט לא גזר ר"י וע"ו אטו טפח כמו שגזרו רבנן בית רובע אטו וע"ו, והניח בקושיא, ויתכן לומר דהיקף טע"ט אינו ולכן לא גזר, א"נ אין מחיצה לפחות מד' טפחים, וא"כ לא משכח"ל מדאו' היקף המצרף, דבתוך תבואה תיפו"ל מפני התבואה שבאותו טפח.

ולהאמור הסוגיא מתפרשת בזרוע במפוי' וכל הנדון באיזה שדה זרוע, ולא במרחק שנפלו הגרגרים, דבפשוטו לא מיירי במאורע שנתרחקו טפי מדרך הזריעה במפוי', ועי' לק' סק"ג.

ב. שם שני מינין וחלקן גדר כו' פ' שחלקן בגדר קודם שהגיעו ע"ג קרקע ולא הי' דעתו מתחלה לכן, דבמעשה הזריעה כבר נשלם חיובו לר"ל, כמו לר"י בקרקע קודם השרשה, ואם מיפטר לר"י כשהי' בדעתו לחלקן בגדר

קודם השרשה, ה"ה דמהני לר"ל, וטעמי דר"ל משום דכתיב ל"ת כלאים דמעשה הזריעה במשותף פוגע באיסור כלאים, (כמו חרישה בשור ובחמור דמענין הרבעה הוא), והיינו כשמצרפם יחד לזריעה בערבוביא, ולכאור לא תלוי ד"ז בנדון שני מינין בבקעה, אלא דר"ל כולוהו מחד טעמא קאמר, כיון דמפרש הלאו במעשה הזריעה, והרי הם כלאים בתוך ידו, ולא בעינן לערבוביא נוספת שיצרפו ע"י השדה, וגם החיוב נשלם קודם שנחו, הלכך א"צ גדר לצרפם, וטעמי דר"י במתני' מפני שנדון כר"ת, ואפשר דבדאיכא גדר אינו נדון כר"ת.

ג. הר"ש פ"י דבכל הני מיירי שנתרחקו קודם שהגיעו לקרקע, וצ"ל שנתחדשה סיבה ונתרחקו, דאם הי' מקום לחוש לזה בשעת זריעה, לא הי' מחייב ר"ל, ויש לדחות, ויש לעי' לפ"ז מאי פריך ממתני' הא בפשוטו מיירי בלא נתרחקו, ולפר"ש משמע דהיינו דמשני שנפלו בתוך ו"ט, וצ"ע מאי וע"ו, ומה הוזכר גדר ומוקרחין, והיכי משמע בקעה וחורבה שנתרחקו, ועוד אי טעמא דר"י משום דבעינן בתוך טפח מאי מהני לזה ג' מינים, הול"ל טפח ותו לא, והיכי סתים במתני' דחטה ושעורה אינן כלאים, הא בטפח חייב, ומאי מייתי מירק לתבואה הרי שיעור ירק פחות, ור"י גופי' מיירי בשיש יותר מחטה ושעורה ומ"מ סגי בטפח, ולר"ל דשריותא משום ר"ת מהיכי תיתי לומר דבטפח לא ר"ת.

ויש להוכיח מהירור' פ"ב ה"ו דמקום שאינו גזור מיקרי בקעה והגדר אוסרו וזהו גם לישני' דר"י בשמעתין, ובפ"ג ה"א נראה דוע"ו היינו שטח מרובע ולא מרחק ושם משמע דזה שיעור שדה ולכן לא חילקו בין ירק לתבואה, וכן בשמעתין הביאו מדרי' בירק ולא חילקו בזה, ואילו הי' שיעור מרחק הרי ירק ו"ט ותבואה ב"ר, וכן בפ"ח ה"א מבואר דר"י מצריך היקף כדי לחייב בב' מינין, וראיתי שכ"מ שם בבבבג"א, ולפ"ז יש לפרש שמעתין כמש"פ סק"א דהנדון בשטח המוקף וע"ו.

ד. ברמב"ם פ"ג ה"ט מבואר דהזורע תבואה בצד שדה תבואה תוך ו"ט לוקה, ובירק תוך טפח, ומדברנן הוסיפו בתבואה עד ב"ר ובירק ו"ט, ויש לעי' דהא מדאורייתא אינו חייב אלא במפוי', ומסתברא דמפוי' נופל תוך ו"ט, וא"כ קשה תרתי דהרמב"ם מיירי לאחר שזרע את הראשונה, ועוד דאכתי ו"ט מנ"ל, ועוד דבמפוי' אין לחלק בין תבואה לירק, ובאמת בירור' מדמי להו וכמ"ש הראב"ד, אלא שהגר"א פ"י דבמסקנא הדר ב"י, ולכאור גם בפ"ג ה"א משמע דשיעור ו"ט בירק הוא ג"כ דאור' כמו בתבואה, מדיליף ב"ר דתבואה מו"ט דירק עיי"ש, ולפמשנ"ת לעיל לא מיירי הירור' במרחק שנפלו הזרעים אלא בשיעור שדה ליקרא שדך.

ולכאור נראה דכל שתי שדות חלוקות אין בזה משום כלאים דאורייתא דכיון דשדה זו כולה חטים וזו כולה שעורים אע"פ שנפגשים במיצר לא חשיבי ערבוביא, דכל מין שייך לשדהו, ולא קרינן ב"י שדך כלאים, ואף בדעת הרמב"ם י"ל דרק כשהתחיל לזרוע במקום המיצר קודם שנעשית שדה חייב, דסברא דאמרי' בראש תור נראית כסוף שדהו, יש לקיים מדאורייתא בכל סוף שדהו, ואף כשקרובים זל"ז כשיעור המרחק דמפוי', מיהו אין לפטור מפני שזרע בזה ז', כיון דאיסור לקיים יש בכ"ז שזרועים יחד כעין מפוי'.

ולפ"ז קבעו חכמים שיעור הרחקה בכל מין לפי הדרך לעשות ממנו שדות, דכשמרחיק תבואה מתבואה ב"ר, יש כאן בהכרח שדות חלוקות, ולא חשיבי שני המינים בשדך, וקבעו חכמים שלא יהיו בשדה אחת שני מינים בשום ענין, ובירק ו"ט לפי שדרכו בערוגות קטנות, ומהא דהצריכו ב"ר מרובע חזינן דבעינן שיעור שדה אחרת בינתים, ולא סגי במרחק י"א ומחצה וצ"ת בכ"ז.

ה. פ"ב מ"ו הרוצה לעשות שדהו משר משר כו' מתני' מתפרשת שהשורה מפולשת, וכ"מ בתוס', וכיון דמפולש עדיף טפי, אין ללמוד קולא דמתני' בשורה שארכה יתר על רחבה ואינה מפולשת, הרמב"ם פ"י מתני' בריוח שבין משר למשר, וכ"ה סתמות הדברים כדתנן תבואה בתבואה ב"ר, ושיעור הערוגה עצמה אינו דבר מובן לסתום ד"ז, ושיעור שורה מצינו בפ"ג מ"ו שהיא ד"א, ועכ"פ עד ב"ר מפולשת וארכה יתר על רחבה חשיבא שורה, וטפי מב"ר משמע דכשדה חשיבא, ואין לשדה קולא דשורה, כדתנן סופ"ג שורה של דלועין נותנין לה עבודתה ו"ט, ואילו ירק בתבואה ב"ר, מיהו י"ל דהתם במרובע, וכ"ה באמת דמרובע ירק בתבואה ב"ר, ומ"מ קושטא הוא דבשיעור שדה בפ"ע אין קולא דמישר, אלא דיתכן שאינו תלוי בב"ר אלא שיעור גדול יותר, מ"ש בתוספתא תנאי דסגי בני' אמה, היינו קולא במפולש, אבל גם ברוח שלישית יש הפסק בין המישר לשאר השדה, בירור' מבואר דרבי מפרש דהשיעור מב"ר ומיצר עד ג' תלמים, ומפרש דרבנן דמצרכי ב"א, היינו כשיעור שכלה הריח לרבי, וש"מ דג' תלמים היינו ב"א, ומהסוגיא נראה דבעלמא לא סגי במיצר והולך, ורק בשורה אמרו דאין תמונת השורה נפסדת בכך, וצ"ע בספר מרן זללה"ה דנקט בדעת הרמב"ם דבכל דוכתא סגי בב"ר המיצר והולך, גם

בדעת הרמב"ם לפ"ר אפשר דכונתו בין בתוך השדה בין בצדה, אבל אין לחדש קולא דמיצר והולך מסתמות זו וע' לק' ס"ק ט"ו, ואפשר דאף במישור לא מהני ב"א באמצע ומיצר והולך לשני הצדדין.

ו. הר"ש מפרש בפ' קמא דמתני' ברוחב המשר, ולא בעינן הפסק כלל, ומתני' ר"מ, וה"ק הרוצה לעשות כל שדהו משרין משרין (כמו מתני' דהרוצה לעשות שדהו קרחת קרחת) עושה קרחת מרובעות ג' תלמים על ג' תלמים או מלא העול על מלא העול והיינו ב"א על ב"א, והוכרח לזה ע"פ הירו' דמשמע שהערוגות מרובעות ולרבנן לא מצינו קולא במרובע, ולהאי פ' משר היינו ערוגה, ובפ' בתרא ביאר דבירו' אמרו דמרחיק ב"א, והלשון סתום בפ' אם חוזר בו מפי המשנה דמיירי ברוחב המשר, אבל מהמשך לשונו נראה דהכא מיירי אף במשר כל שהוא שמרחיק והולך כנגד מה שמיצר מהב"א, וצ"ל דהוה פשיטא ל' שהירו' הוא פירושא דמתני', וסמך שמוכן דאף פירושא דמתני' משתנה בזה, ואמנם הרא"ש דקדק שלא לפרש במתני' מידי, ומתפרש דהענין תלוי בשני הפירושים בירו', ולפ"ז כשפ' הר"ש מתני' באינם מרובעות ומצי אתיא כרבנן פ' שפיר בריוח שבין הערוגות, אבל הגר"א פ' מתני' בלא ריוח ולכו"ע מקילינן בשורה שא"צ הפסק כלל, וכענין ששינוי בפ"ג שתי שורות של קישואים כו' מותר, מיהו הרמב"ם פ' גס שם עם הפסק, וכן במשנה ג' שם יש דוחק לפ' הגר"א, דר"י מצריך הפסק טפח ולר"ע א"צ הפסק כלל, אבל הר"ש פ' שם דהעיקר דבהפסק פליגי, מ"ש בירו' דזורע נ' מינים כ"ה מכאן וכ"ה מכאן, מתפרש שפיר לפמשנ"ט דסגי ברוחב הערוגה כ"ש ומרחיב והולך כנגד מה שמיצר מהריוח, ועושה בכל צד ב"א ריוח וערוגה כ"ש דס"ה כ"ה מינים באורך נ', ולא נחית למה שנחסר כל שהוא של הערוגה, דכדי להסביר נוקטים כאילו כל שהוא אינו מחסיר, אע"פ שהאמת שמקום זריעה אינו כ"ש.

ז. פ"ב מ"ט הרוצה לעשות שדהו קרחת כו' לשון קרחת מתפרש על מקום שאינו זורע בתוך מקום זורע כדלק' רפ"ד, וכן במתני' מתפרש וזורע בתוכה בתוך הקרחת כל מין שירצה, ונראה דבשיעור שדה לא מיקרי קרחת, אלא שאין מבואר שיעור שדה כמה, ומפשטות המשנה דבג' ב"ר עדיין לא מיקריא שדה, דרק בחרדל קתני שנראית כשדה חרדל, אלא ד"ל דדוקא ברוחב ב"ר מיקרי קרחת, וביאור הענין דבקרת ניכרת תמונת הריבוע בשלימות וזה גורם ההבדלה, משא"כ בשטח גדול שאין ניכרין שאר הצדדין, ונראה ערובב במקום שמתחברין יחד, אבל אאמור"ר שליט"א כ' דב"ר דוקא, דשיעור זה מורה על דבר שלם בפ"ע, וכשרואים דבר שלם בשיעורו, הרי הוא מוכיח על גבולו שנשלם בגודל זה, ובג' ב"ר זה אצל זה מפרשנין שיש כאן ג' שדות בשיעור השלם, אבל ברוחב מב"ר או פחות שוב אין כאן ייחוד הגבול דנימא שניכר בפ"ע, וכ"ד מן זללה"ה אלא שדעתו לפרש ג' קרחות דחרדל במפוזרין, ומה שאנו מסתפקים בדבר, הוא עפ"ד הרמב"ם שהריבוע הניכר יחד הוא הגורם ההבדלה, ולא נחדש בשיעור ב"ר ענין מיוחד, ורק לגבי פחות מכאן קאמר דטפי מכ"ד קרחת אסור, ונפ"מ נמי לחומרא בדברי רבנן וראב"י שהחמירו בקרחת עד כמה החמירו, וגם זה מסייע לומר שאין השיעור מצומצם להחמיר רק בזה, מיהו י"ל דעד ב"ר נמי אסור, וצ"ע, וע"ע להלן בזה, ונראה דלא שרי ר"מ אלא קרחת אצל קרחת אבל אצל שדה אסור, והכי מתפרש מפני שנראית כשדה חרדל, וכ"ש שדה אצל שדה דהיינו מתני' דתבואה בתבואה ב"ר, פשטות המשנה והראשונים שזורע הקרחת כולה, אבל אם זורע פחות מב"ר אע"פ שהשאר פנוי אסור, דאין לקרחת גבולין שתהא ניכרת כב"ר בפ"ע, וצ"ע בזה בשנו"א.

ויש כאן לבאר הא דחזינן דר"מ מיקל בקרחת טפי משדה דא"צ הפסק, ורבנן מחמרי טפי משדה דלא מהני הפסק ב"ר לטפי מט', וראב"י מחמיר טפי, ולעומת זה ביותר מב"ר או בפחות מב"ר אף ר"מ מודה, וביאור הדברים דכיון שקרחת אינה שדה הרי כמה קרחות נטפלות לשדה אחת, וכמו שכמה גרגרים אסורין בשדה אחת, ה"ה עד פחות מב"ר לכו"ע, ולא מהני מה שניכרין בריבוע בפ"ע, כיון שהם נטפלין לשדה הכוללת כמה קרחות, והיינו טעמייהו דרבנן אף בב"ר, וכן דראב"י, אבל כשיש שיעור שדה אין כאן שטח המאחד אותם, ולכן סגי בהרחקה בין זל"ז, וביותר משיעור קרחת דמודה ר"מ, היינו מפני שאין תמונת הריבוע נראית בשלימותה כחטיבה אחת, דכיון שהיא גדולה יש לדון בכל מיצר בפ"ע, ולא מהני לה מה שבצד השני ניכרין עוד מצרים, ומה"ט נסתפקנו לעיל דאין השיעור ב"ר אלא אפי' טפי כל שאינה שדה שלימה, ולפי מה שצדדנו לעיל סק"ד כו"ע מודו דמדאורי' אם יש שני שדות אפי' סמוכין לא חשיב כלאים, וכן מודו רבנן לר"מ דמדאורייתא שרי.

ח. שם היתה קרחת אחת כו' פ' הרמב"ם דכיון שאין זורעים מחרדל שדות גדולות, הרי בשיעור ג' קרחות נראית כשדה שלימה, ולא שרי ר"מ אלא קרחת אצל קרחת, ויש להביא רא' דמיירי בסמוכות זל"ז, מהא דתנן רפ"ג דפאה מודים חכמים לר"ע בזורע שבת או חרדל בב' וג' מקומות דנותן פאה מכא"א ומפרש בירו'

דכיון שדרך לזרען ערוגות חשיבא כל ערוגה שדה בפ"ע, ומבואר מזה דאם היו קרחות החרדל מפורזות לא היתה נראית כשדה אחת, ואפשר דמש"ה קתני היתה קרחת ולא קתני ולא יזע ג' קרחות חרדל, לומר דבשטח אחד מיירי וה"ק היתה החלקה שבא לזרוע חרדל קרחת אחת או שתים כו' וכ"ה לשון מפני שהיא נראית כו', פ' הר"ש צ"ב, דאם כונתו בתוך שדה תבואה ממש, הא לא אשכחן שריותא אלא בקרחות, ואם משום חבוש, בלא"ה אסור בכל המינים, ואם משום סמיכת תבואה וחרדל ג"ז צ"ע דהתם מיירי בזרע לבדקן כמ"ש הרא"ש, ומה ענין זה למתני'.

ט. שם וחכ"א תשע קרחות מותרות עשר אסורות, לפי הראשונים ז"ל לא באו חכמים לאסור עשר, אם הי' שייך להכניס י' באותה הרחקה, אלא באו לבאר צורת ההרחקה המותרת דרך ט' יכולים לזרוע באופן ההרחקה שחכמים מתירין, וקמ"ל דלא שרו חכמים כאן כנגד ר"ת ובעינן שירחיק ב"ר מכל הצדדין, ואפשר דרך ריבוי הקרחות אמרו כן, או דמדמו קרחת לערוגה שבת פ"ה ב', ולפי' הרמב"ם הקלו כאן למעט בהרחקה, וצ"ע מ"ט, ולפי' הר"ש והרא"ש ג"כ מיעטו בהרחקה, אלא שהשוו הורוה י' וההרחקה י', והק' אאמור"ר שליט"א מה דחקם לחדש כן, אי משום דבב"ס מרובע לא משכח"ל אלא כה"ג, הא שפיר איכא לאוקומי מתני' בב"ס שאינו מרובע, וכמו כ"ד קרחות דר"מ, דע"כ לא מיירי בב"ס מרובע, ומיירי כמרחק ב"ר שלם, אלא שמתחברין בר"ת, ונראה דלא משמע להו דרבנן חידשו איסור בקרחות, דהא ר"מ נקט קרחות לקולא, ולא מסתבר שרבנן יחמירו בהרחקתם טפי מבעלמא, ואמנם לראב"י מצינו שהחמיר בקרחת טפי, מ"מ רבנן דשרו ט', לא הי' להם לתקן איסור ב', אבל אין נראה לומר דס"ל דבב"ס שאינו מרובע שרי טפי מט', כיון שהחלק שארכו יתר על ג' אמה אינו מצטרף לאסור, דב"ס אינו מרובע דוקא, אלא כל שטח שנקרא ב"ס בכלל, וסברא הוא דו' ב"ר על ד' ג"כ ב"ס מיקרי, ועוד דגם במרובע אם יש שטח פנוי בצדו אפשר לצרפו לריבוע ולומר דליכא אלא ט', א"ו כל שטח כב"ס שנראה זרוע במינים הרבה החמירו חכמים שלא להתיר אלא ט', ואף בחצי ב"ס באותו יחס אפשר דאסור, ומה"ט אמרו בירוש' סדר הזריעה שלא יזע בג' שורות ח', אלא בשורה הג' רק א', ואפשר דגדר הדברים כל שנראית שורה האמצעית כתבושה יש לאסור, אבל לא מצינו למימר דבכל חצי סאה אסור, ביחס של י' לב"ס, שהרי זרוע בשורה א' ב', ביחד ה' ב"ר.

ובעיקר דברי הירוש' דמבואר דמיירי בה' ב"ר ברוחב וה' באורך, פי' אאמור"ר שליט"א דמשכח"ל במתחיל ברוחב ה' ב"ר ומיצר והולך עד שיעור ב"ס, ונקטו צורה זו ללמדנו באופן שאפשר י' ומ"מ אסור, ואם נפרש דברי הר"ש דמרובעות לא בעינן שיהא רוחב כאורך בדקדוק דאף כשיש באורך ב"ט ומחצה יותר מברוחב ג"כ חשיב בית רובע דבהפרש מועט חשיב שפיר כב"ר מרובע, לפ"ז משכח"ל י' ב"ר בב"ס מרובע שזרוע ג' כל אחת י' רוחב וי' וב"ט אורך, וכן הריח שביניהם, ושורה ג' מסתיימת בל"א אמה וטפת ומחצה, ושורה ד' זרוע בב' הצדדיים בל' אמה וד' טפחים ומחצה.

י. שם ראב"י אומר כו' כבר נתבאר דהחומרא שבקרחות היא מפני שאינם שדה שלימה והם נטפלין לשדה שהם בתוכה, כמו פחות מב"ר לר"מ, והיינו נמי טעמ' דראב"י דכיון שהקרחות גדולות והשדה מאחדת אותן הרי הדבר ניכר שבשדה אחת יש שתי קרחות, ול"ד לשני שדות שאינן נטפלין לבית כור ליחשב מקומן, משא"כ קרחות ב"ר, וגריעי מיחידים בזה שהם ניכרין, מיהו שיעור בית כור אפשר שהוא רק כיון דאפיקת' מב"ס אוקמ' אכור שזהו שיעור שדה גדולה שהזכרה בתורה, וכע"ז לק' סופ"ג ע"ש, ועוד שזה מאורע שאין שם שדות ובכ"ה ג' ניכר טפי שיש שתי קרחות במקור"א, ולשון חוץ מקרחת אחת משמע דטפי מקרחת אפי' פחות מב"ר לא יעשה, מיהו לרבנן צריך רא"י לאסור טפי מט' קרחות היכא שהם פחות מב"ר.

יא. שם מ"י תבואה כתבואה ב"ר, לשון כתבואה משמע שתבואה האחת עיקר, והיינו מרובע בתוך שדה, ובעינן זה מתפרשת שפיר כולה מתני' ואפשר הי' לומר דיסוד הדברים דעבודה הניתנת לתבואה וירק היא כענין עבודת הגפן, וכדתנן גבי שורה של דלועין כתבואה נותנין לה עבודתה ו"ט, ועבודה ניתנת בסוף השדה, ולפי ששדות התבואה גדולות נותנין לעבודתן שטח גדול סביב, וכענין כרם שעבודתו ד"א ויחידי ו"ט, אבל מהא דבעינן ב"ר ראוי לזריעה ל"מ כן, ומ"מ משמע דבשורה או ביחידי לתוך שדה א"צ ליתן עבודה לשדה אלא ליחידי שנכנס בתוכה, ונפ"מ שאם הוא ירק בשדה בעינן ו"ט כעבודת ירק, ותבואה בייק בעינן בשורה ג' תלמים כעבודת תבואה בשורה, ואם הי' הנדון רק בשורה הי' אפשר לומר דלגבי השדה השורה ניכרת בפ"ע, אבל לגבי השורה בעינן הבדלה בינה לשדה, כענין חצר קטנה שנפרצה לגדולה דלגבי הקטנה בעינן הבדלה, ע"י עירובין

צ"ב א', אבל כיון דאף ביחדי ירק בתבואה סגי ב"ט, ל"מ כן, וצ"ל כמש"כ דעבודה ניתנת בסוף שדה, ושורה ויחדי אינם מחלקים את השדה, אלא הם מובלעין בתוכה, ולכן עדיין א"צ ליתן עבודה לשדה, ונותנין העבודה כפי השיעור של המין הנכנס בשורה או ביחדי, ובזה מובן טעמי דר"א דמרוכב ירק בתבואה אינו מחלק את השדה תבואה ולכן סגי ל' ב"ט, משא"כ שדה ירק בתבואה דבעינן ב"ר, דכיון שזהו סוף התבואה בעינן עבודה כשיעור תבואה, דהו"ל כתבואה בירק, וכן מרוכב ירק אצל מרוכב תבואה ב"ר, והא דבעינן ראוי לזריעה היינו שאם אינו שטח חשוב הרי הוא מתבטל לשדה.

ולפ"ז נראה דלא מקילינן בשורה ירק בתבואה אלא בשורה אחת או שתים כ"ז שהשורה נטפלת לשדה, אבל בכמה שורות הו"ל כשדה בפ"ע, ואף אם אינן נעשין שדה, מ"מ אם הם בשטח ב"ר שוב אינן נטפלין לשדה, והו"ל כתבואה בירק, ולהאמור אם זורע ירק בשטח הב"ר שבין חטה ושעורה צריך להרחיק ב"ר מהירק, דכל מה שהקלנו דלא חשיב תבואה בירק היינו מפני שהירק נטפל לשדה, וא"א להקל מכח זה ולחשובו כמפסיק, וה"נ מסתברא מהא דאין עולה במדת ב"ר גפן ועבודתה, וש"מ דכל שאינו נוטע משום איסור אינו משלים, וה"נ כשיש ירק המונעו מלזרוע חטים בתוכו, אבל מרן זללה"ה כתב להתיר, מיהו לטעמי אזיל דלעולם סגי בהרחקת י' אמה וחומש, ורק כשרוצה להשתמש בב"ר לענין מיצר והולך בעינן ב"ר שלם, ואז גם אסר לזרוע ירק, אבל גם לפ"ז צ"ע לפמש"כ.

מרוכב ירק בצד שדה תבואה לר"א, וכן שורה ירק בצד שדה תבואה לרבנן, נדון כירק בתבואה, ולא אמרי' דבתוכה דוקא שרי, אבל חוצה לה בצדה כתבואה בירק דמי, כ"מ בספר מרן זללה"ה ובתורע"א וכ"נ ברמב"ם. בירו' הוזכר דין חשוב אמתני' דמירי במרוכב בשדה וא"כ י"ל דבדנפיק מתורת מרוכב והו"ל שדה בפ"ע אינו נעשה חשוב, ובסברא הדבר מיושב, אבל פשטות הירו' והראשונים ז"ל ל"מ כן.

שדה היינו כל יותר מב"ר אפי' באורך לחוד כשרחבו ב"ר, מרוכב עד ב"ר ואין ארכו יתר על רחבו, שורה עד ב"ר וארכו יתר על רחבו, ותרווייהו ברחב ו' לכל הפחות, פחות מוע"ז נדון כיחדי, כ"מ בספר מרן זללה"ה, ועי' לק' ס"ק י"ג בדין פחות מרחב ו' אם נדון כשורה כשארכו ו', ועי' לעיל סק"ז דאפשר דשיעור שדה הוי מופלג טובא מב"ר, דאפי' ג' ב"ר אורך לא חשיבא שדה במ"ט, ועי' בספר אאמו"ר שליט"א דאפשר דארכו פ"ש ברחבו נמי נדון כמרוכב.

יב. שם ירק בירק ו"ט, יש לדקדק אמאי לא קתני וע"ז, ומסוגיא דשבת לפי' הגר"א נראה דסגי בוע"ז עגולות, ורואין אותן כמרוכבות לענין ר"ת עי' להלן, ולפר"ש דמפרש הסוגיא שם בערוגה ולא בריוח בעינן מרוכבות, וכ"ה ברמב"ם, וי"ל דכיון דמתני' במרוכב, ממילא יש בו וע"ז כיון דבעינן ו' בכל האורך.

פשטא דמתני' מתפרשת כולה במרוכב בשדה, ויש ללמוד מזה דמרוכב ירק בשדה ירק ו"ט, וכמש"כ לעיל דזהו לשון בתבואה בירק, אבל שדה בשדה הו"ל שדה אצל שדה או בין שדה לשדה, וכ"מ בתוספתא דאפי' יחדי אצל שדה בעינן ו"ט, וכ"כ הר"ש פ"ג מ"ג מתוספתא זו, וכ"מ במתני' דקתני דלעת בירק כירק והיינו דלעת יחידית דעלה מסיים שבתבואה נותנין לה ב"ר, ופי' הר"ש והרא"ש והר"מ והרע"ב דהיינו ו"ט, וכבר תמה אאמו"ר שליט"א בדברי מרן זללה"ה שכ' דרק שדה בשדה בעינן ו"ט, אף לאחר שהסכים דמערוגה אין ראי', ולדידי מספק"ל אף ביחדי ויחדי בירק דבעי ו"ט, דמערוגה אין ראי' אלא לצורך זריעה כזו, תדע דבירו' אמרו דאף בתבואה אפשר לזרוע בצורת ערוגה בב"ר, ואילו יחדי ויחדי בתבואה ב"ר, וצ"ע בראשונים ז"ל בשבת שם, אבל ממתני' דכלאים ה' נראה להשוות ירק ותבואה לגמרי דכל הנוהג בתבואה בב"ר, ה"ה בירק ו"ט.

סוגיא דשבת לפי' הגר"א דמייתי מהא דמצרכינן וע"ז מרוכבות להפסיק בין ירק לירק ומשני דההוא להתיר ר"ת היוצא ממנה, מתפרשת שאם אינו רוצה להתיר ר"ת סגי בעגולה כמילתי' דר"י שם, ומאי מהני ריבוע לר"ת אפשר לפרש דכשר"ת נכנס לעיגול הרי הוא ממעטו מרוחב ו', משא"כ במרוכב שהקרנות מוכיחות על הבליטה שהיא ר"ת ועדיין הרוחב ו' ניכר, וזה אם נימא דר"ת מתיר רק כשהשדה נגמרת קודם השטח המפסיק, דה"נ צריך שיהא השטח המפסיק ניכר, והבליטה דר"ת אינה מפסידתו, ומדברי אאמו"ר שליט"א משמע דר"ל דאם יהא זרוע ביניהם במרוכב שיתר על העיגול נפסדה תמונת הריבוע לדונו כר"ת, ומרן זללה"ה לשיטתו מפרש לה דלהתיר מיצר והולך בעינן וע"ז מרוכב, עי"ש, ולע"כ בסוגיא זו.

יג. פ"ג מ"ג היתה שדהו זרועה ירק והוא מבקש ליטע כו' משנה זו סתומה, דלא משמע דלרי"ש אין שום היתר לזרוע ירק חשוב מג' רוחות, דלא אשכחן ד"ז בתבואה, ודכוותה יש לפרש דירק בירק ו"ט מהני אף בחבוש

מג' רוחות, וע"כ דמתני' בקולא דשורה מיירי, וקמ"ל רי"ש דקולא דשורה נאמרה רק במפולשת, וכ"ה בתוספתא במשר בדעת ת"ק, עירו' בזה, מיהו לא נתפרש מהי הקולא, ודעת הרמב"ם דא"צ הרחקה אלא תלם, ולא ביאר שיעורו, ומשמע שהוא יותר מטפח, דאל"כ היינו ר"י, מיהו י"ל דר"י אינו מצריך עמוק כתלם, ועוד יש לדון בזה ודעת הגר"א משמע דא"צ הפסק כלל אלא ממלא את השורה, וצורתה מוכחת עלי, ודעת הר"ש דבעינן ו"ט, ולפי' זה לא נתבאר מהי הקולא, ושמא י"ל דאחר ו"ט מיצר והולך כמו במשר, אבל לא הוזכר ד"ז כאן, ויתכן דסגי ברוח כפי רוחב השורה אפי' פחות מו"ט, א"נ זורע רק גרגיר אחד ברוחב ומניח ג"ט מכאן וג"ט מכאן, וכ"ז סתום.

ונפ"מ גם למ"ד דמשמע סתמא שמותר לזרוע שתי שורות ש"ק ש"ש ש"ד כו' ולא הוזכרה הרחקה, ולכאו' היינו מתני' דרי"ש ור"ע, וקמ"ל תנא דבקשואים ואינך ליכא שריותא דשורה אלא בשתי שורות, וכדמפרש טעמא בגמ' מפני שעליהן מתפשטין, ולפי' הרמב"ם והגר"א נחא, אבל לפר"ש משמע דו"ט נמי לא מהני, מיהו בר"ש פי' במשנה זו דבנוטע ב"ש א"צ הרחקה, וצ"ת.

הרמב"ם חידש ענין הפסקת תלם, וק"ק שיתייחס לזה רי"ש כדבר ידוע שזהו שיעור ההפסק בשורה, שהרי לא הוזכר ד"ז, ולשון תלם מתפרש שטח הנחרש בשורה אחת, כמו שלשה תלמים ש"פ, והלשון כולל גם אחר הזריעה כמו תלם של פשתן, וכן במתני' כיון דמיירי רי"ש ברוצה לזרוע כיצד יעשה, וקמ"ל שהתלם הנחרש לצורך שורה זו צריך להיות מפולש, ונקט הכי לפי שא"צ שתהא השורה מפולשת לכל אורך השדה, רק שלא תהא חבושה וסגי באורך ו"ט אם השאר פרוץ, והרמב"ם לטעמ' דפי' כן בסוגיא דשבת פ"ה ב' דמייתי לדין הפקיע תלם אחד ממתני' דשתי שורות ש"ק כו' ומשני שאני התם דאיכא שרכא, וש"מ דמיירי בדאיכא תלם, ולפור' נראה דהפקיע תלם ג"כ מתפרש שורה זרועה מין אחד, ומייתי ממתני' דהקשואים ופוח"מ מבטלין את השורה דלועין, והיינו בא ערוב ובטל את השורה, ומשני דרק במינים אלו שעליהן מתרחבין אמרו כן, אבל ממתני' קמייתא דשורה אחת בשדה לא מייתי, דרק ערוב מבטל השורה והשדה זרועה מין אחד.

ולפ"ז המיושב הוא כדעת הגר"א דרוחב מלואו היינו שממלא כל רחבו וא"צ הפסק, [או כפר"ש דמלואו ו"ט], והנה הגר"א לשיטתו בג' תלמים ועוד מקומות דא"צ הפסק כלל, אבל אי מפרשין בכל הני דוכתי עם הפסקה הר"ז חידוש לומר דשורה ירק בירק א"צ הפסק כלל, ואף שאין השורה מפולשת, והדבר צ"ת, בירו' משמע דר"י לחומרא, והיינו כהגר"א, מיהו בסופ"ק מבואר דר"י לקולא, ואמנם כ"מ בירו' דר"י מחמיר כאן ומיקל בריש פרקין, בתוספתא נמי משמע דכולהו בהפסקה מיירי, אלא דאם פירושא דמלואו כהגר"א אין משם ראי'.

יד. שורה ירק בתבואה אורך י' אמות ומחצה על רוחב ו"ט, כ"מ בתוס' ובירו', ומוכח שם דהרוחב היינו ההפסק ולא השורה עצמה, כדמייתי מינה ר"א לשיטתו דירק בתבואה ו"ט, וכן בתוס' מיתניא בהדי הפסקות דתבואה בתבואה ובירק עי"ש, ולפ"ז יש לפרש דפחות מאורך י' ומחצה הו"ל בדין מרובע או יחיד, ולא יהיבין קולא דשורה בשדה תבואה שהיא גדולה עד שתהא באורך ב"ר, כדמצריך ר"ע אורך ו"ט בשדה ירק, כל חד כשיעורו, ובפשוטו לא נאמר בזה קולא דאחר י' אמות ומחצה א"צ רוחב ו"ט, דלחומרא נשנית שלא תחשב שורה אלא באורך כזה, ופחות מזה בעיא ב"ר, וצריך ראי' לחדש קולא דמיצר והולך בו"ט שאינן ניכרין כ"כ, ועוד דלא מצינו כן אלא במפולש וכשכל השדה שורות שורות, ועס"ק ט"ו.

טו. דעת מרן זללה"ה בס סק ועוד, דסגי בב"ר באמצע או מן הצד ואח"כ מיצר והולך, ומקורו מדברי הרמב"ם שכ' בדין ב"ר בין מן האמצע בין מן הצד, וכן פי' לפ"ז הגמ' שבת פ"ו א', ומה שמצאנו מפורש בד"ז הוא בירו' לענין מישר דסגי בתחלתו ב"א על ב"א, וכ"מ בתוספתא, ואף שם י"ל דמן האמצע לא מהני כיון דבעינן שורה מפולשת והרי בתחלה ובסוף אין השורה ניכרת לעצמה, ודברי הרמב"ם מקורו בתוספתא, ולפי הגרסא שלפנינו, וסוגיא דשבת מסייעת גרסא זו, נאמרו הדברים לענין קלח אחד של ירק בצד שדה ירק דג"כ בעינן ו"ט בין מן האמצע בין מן הצדדין, ובפשוטו מתפרש כיון דהקלח אין בו אורך ו"ט, ס"ד דבבא לסמוך בצדו, דהיינו שהשדה נפגשת עם הקלח רק בצדה, וכל ארכה למעלה מן הקלח, ס"ד דא"צ וע"ו וסגי בו' כנגדו, וכע"ז כתב אאמו"ר שליט"א אף לגרסת הר"ש שבעיקר שיעור ו"ט קתני בתוספתא בין מן האמצע, וכ"ה בנוסחאות כתי', דקמ"ל דא"צ שיהא הו"ט במרכז כגון בזרוע שני גרגרים יחידים סגי בזה שהו"ט מהגרעין ולמעלה, וא"צ שיהא באמצעו ג"ט מכאן וג"ט מכאן, ועוד פי' דאם יש וע"ו או ב"ר מן הצד ואח"כ יש דברים הממעיטין מב"ר וו"ט ג"כ מותר כיון דהמרחק בין הזרעים הוא ב"ר וו"ט, ודין ב"ר ו"ט מרובעות בשיעור העולה במדתן סגי מן

האמצע או מן הצד, ולפ"ז אין לחדש דמהני מיצר והולך, וגם משום ר"ת אין להתיר באלכסון מועט, ואפשר דבעינן שיהא מתלקט עשרה מתוך ד', ועכ"פ ו"ט ומיצר והולך ל"ד לר"ת, וגם בירור' שם משמע דאין בזה שריותא דר"ת.

טז. פ"ב מ"י כל שהוא בתוך ב"ר, בפשוטו הול"ל הכל עולה במדת ב"ר הגפן והקבר כו' אלא דבאמת אין הכל עולה אלא מה שנראה בתוך ב"ר לאפוקי גדר וכן גפן עצמה, וגם לא מיירי מתני' בכולה גפנים, שם אכילת הגפן בירור' מוקי לה כר"ש, ויש לעי' א"כ אין הגפן אוכלת כלל, ולכאור' י"ל דתחת הגפן אינו ממעט, כיון שתלוי בהתפשטות הענפים ובחורף הם יבשים, אין הב"ר מתמעט בכך, ורק בגפן עצמה ועבודתה שמיעוטן קבוע ממעט, דרך הרבים דתוס' משכח"ל מן הצד, וגדר אע"פ שמפסיק אפשר דממעט מחשיבות ב"ר, וחציו גדר וחציו ב"ר לא מהני.

הא דבעינן ב"ר ראוי לזריעה אפשר דהטעם משום דפחות מב"ר בטל לשדה, וכל שאינו ראוי לזריעה פחות מב"ר חשיב, ואין בכלל זה כרם שלם דשפיר מפסיק, אבל בתוך ב"ר הרי הגפן ממעטו מב"ר זרע, יש לדקדק למה נשנית משנה זו קודם דינא דב"ר, ושמה לאשמועינן דאף לענין ט' קרחות לא ממעטי משיעור ב"ס, ואפשר דכיון שהדין כן גם בו"ט דירק, ולא נחא לי' למיתני ו"ט בהדי ב"ר שאין הקבר והסלע מובלעין בהן, ולכן הקדים לשנות ב"ר קודם דינא דו"ט.

יז. פ"ג מ"ז דלעת בירק כירק, פ"י כל הראשונים ז"ל דהיינו ו"ט, ומבואר דירק יחידי שיעורו ו"ט, שם ובתבואה נותנין לה ב"ר, יש להסתפק אם הב"ר מדין התבואה כירק בתבואה או לעבודת הדלעת כתבואה בירק, ומהא דבירק א"צ ב"ר יש ללמוד דמשום עבודת התבואה הוא, והיינו דדיינינן לדלעת יחידית כמורובע ירק בתבואה, ויש להבין א"כ מאי מייתי מינה ר"י שזו חמורה מן הגפן, הרי הב"ר מדין התבואה הוא, אבל עבודת הדלעת ו"ט כמו בירק, וי"ל דהא דחשבינן דלעת כמורובע ירק בתבואה זוהי חומרתו, דחשבינן גופי' כוע"ז ואח"כ ו"ט חוצה לו, ויש לעי' מ"ט לא אמרו לו התחמיר זו מן התבואה דשורה תבואה סגי בג' תלמים של פתוח או כמלא העול, וכאן מצריך ד"א, וי"ל דהא"נ דלעת יחידית חמורה מתבואה, ותבואה דצריכה ב"ר היינו שדה וגזרינן ביחיד כאלו הי' שדה, והנה ר"י מיקל בשורה טפי מיחיד, ויש לעי' מ"ט לא החמיר בדלעת בירק, ולשון המשנה מוכיח דרק בתבואה קאמר, ואם שורה ירק בירק א"צ ריוח כלל נחא, וכן דינא דרי"ש משמע דרק זרעים לא יביא לתוך בית כור, יש לדקדק ממתני' דהא דתנן סופ"ב חוץ מדלעת יוונית קאי רק אירק ע"ג תבואה, דברישא לא קתני ואם הגדילה יעקור מלפני'.

יח. הערות לפור' בל"ו חלוקות שכ' מרן זללה"ה בס"ו סק"א.

יט. פ"ב מ"ז הי' ר"ת חטים כו' מתני' מתפרשת שהר"ת מתיר את עצמו מפני שניכר שאינו מעורב בשדה זו, והיינו כשהשדה חטים רחוקה כדניה, אלא שיש מקום לדון דאחר שהר"ת ניתר שוב אין לאסור השדה שהרי יש כאן חטים בהיתר, מיהו הדבר מחודש כיון דהר"ת ניתר מכח סוף שדה הזרועה בהיתר, ומ"מ היכא דכל השדה כר"ת כתב אאמור' שליט"א להתיר אף כשכולה בתוך הב"ר, ומרן זללה"ה פ"י ענין מיצר והולך שבירור' אמתני' דמשר משר דההיתר משום ר"ת ועפ"ז הוכיח דר"ת מתיר גם את השדה, וכבר נתבאר בזה לעיל ס"ק ט"ו ועוד, שם מותר לסמוך לו מאותו המין פ"י אאמור' שליט"א בר"ת, ואי ר"ת הבא מחורבה מותר י"ל דבין חטים לשעורים לא שרינן ר"ת כוסמין, שם רש"א כו' אי טעמי' דאין חבירו חובשו, יש לפרש דבקצה שדהו לכו"ע מותר, וכמ"ק בתוספתא, וקאר"ש דבקצה שדהו דמי, ואין חבירו מגרע, אבל עיקר ההיתר לא נתפרש, מהא דשרי ר"מ חרדל לחסיות שהם חריפין, משמע דהענין שהחרדל מקלקל תבואה שאינה חריפה, שם וסומך לבור ולגיר, בפ"ב דפאה משמע דב"ר ארוך נ' ורחב ב' ג"כ מפסיק בהני, כ"פ הגר"א, ולפ"ז צ"ל דניכר חילוק בין בור וניר לסתם הפסק בשדה, שם ולסלע שהוא גבוה י' ורחב ד', אפשר דלענין לזרוע ע"ג הסלע נקט רחב ד', וכגון שיש חלל בתוכו פ"ב מ"ה שהן עושות לשלש שנים, עתוספתא שביעית שהם צומחות ג' שנים כאילן שמוסיף לגדול בכל שנה, ולפ"ז נראה דכשגוממו בדרך כלל אינו צומח, ומ"מ מחמירנן בי' כמו באילן דצריך לשרש.

סימן א

בפרק קמא ובדיני כלאי זרעים והרכבה לענין איסור זריעה ואיסור הפירות

חולין ס' א' דמה"ט יצאו למיניהן, מיהו אכתי י"ל דאף הרכבה ידידה לא חמירא כ"כ, ואינה אסורה אלא לישראל בא"י.

ולפ"ז מבואר הא דפשיטא להתו' והראשונים ז"ל חולין ס' א' דזרעים דאסירי בזריעה כ"ש בהרכבה, ומשמע דעתם ז"ל דבכלל לא תזרע גם הרכבה, ולכא' הרכבה ענין אחר הוא, ואף דק"ו הוא, י"ל דאין עונשין מן הדין, ולמש"כ ניחא דכיון דגלי בהאי קרא דהרכבה מאיסור כלאים הוא, הרי גם אופן זה בכלל שדך לא תזרע, ולא מכח ק"ו אלא ג"ז מעיקר משמעות הפסוק, מיהו אי איתרבי מחוקים שחקקתי לך, איתקש נמי לענין חו"ל וב"נ, ותו לא צריכין לכללו בשדך לא תזרע, [מיהו שו"ר דדעת תו' משמע דהרכבה היינו זריעה ממש, וזה מבואר ממ"ש דלא הוי במפוי", וזה צ"ע דסו"ס ענין אחר הוא].

אבל קשה מדתנן כלאים פ"א מ"ח אין תוחבין זמורה של גפן לתוך האבטיח שתהא זורקת מימיה לתוכו מפני שהוא אילן בירק, ומשמע דרק משום איסור הרכבה אתינן עלה, אבל משום כלאי הכרם ליכא, ודוחק לומר דסתמא כר' יאשיה דבעינן דוקא תרי מיני בהדי כרמך, ואם איתא דהרכבה בכלל לא תזרע הו"ל למיסר מדין כלאי הכרם, [שו"ר בספר מרן זללה"ה ס"א סוס"ק י"ב דנקט כן, ועיי"ש ס"ב סק"י], ויש לחלק בין היכא שזרע עיקר הזריעה בכרם, לבין אם הגפן והאבטיח כל אחד בפ"ע, והרכבתן בענף ובפרי, אבל מאחר שמצינו הרכבה שאינה אסורה מדין זריעה, ש"מ דאין איסור הרכבה מגלה על כונת לא תזרע, וא"כ מצינן נמי

קדושין ל"ט א' שהוא למעוטי זרעים שבחו"ל א. קדושין ל"ט א' שהוא למעוטי זרעים שבחו"ל, לכא' נראה דאי לא שדך הוה מרבינן כלאי זרעים בחו"ל, דומיא דהרכבת אילן דכתיב בהאי קרא גופי', והרי באמת הכל מאותו ענין דלמינהו, והוה מפרשין דהוסיפה תורה לאסור כלאי זרעים נוסף לחוקים שחקקתי כבר, וראי' לזה מדר"ש דס"ל לעיל ל"ח א' דכלאי הכרם נוהגין בחו"ל מדאורייתא, ולדידי' ע"כ שדך למעוטי כלאי זרעים, מיהו י"ל דלר"ש איצטריך דלא נילף מכלאי הכרם, אבל בתו' כתבו דעיקר המיעוט לכלאי הכרם איצטריך, דלא נילף בק"ו כר"ש, [ומ"ש בתוד"ה לא, להוכיח מהאי שדך דר"י מודה דכלאי זרעים דאורייתא, אפשר דכונתם דאי ר"י לית לי' כלאי זרעים כלל, הרי הוא מפרש האי קרא בהרכבת אילן, אבל כיון דכתיב שדך הרי זה מוכיח דאכלאי זרעים קאי, דהרכבה אף בחו"ל אסירא וליכא לפרושי האי קרא בכלאי הכרם, ורק מיעוטא דשדך שייך לפרושי דלא איצטריך אלא לכלאי הכרם, ועי' מהרש"א], מיהו התם נמי כתיב כרמך, ולר"ש י"ל דאתא למעוטי שאין אדם אוסר כרם שאינו שלו, עי' כלאים פ מ.

זריעה והרכבה שני ענינים הם, ואי הוה כתיב רק איסור זריעה לא הוה שמעינן הרכבה מיני', דבזריעה יש שני מינין בערבוביא ובהרכבה יש מין אחד מחודש, אבל לפי האמת איסור זריעה מאבזרייהו דהרכבה הוא, וזה נלמד מדנכלל איסור הרכבת אילן בהאי קרא דזריעת כלאים, וש"מ דיסוד האיסור הוא הרכבה, ובזרעים ניתוסף איסור זריעה בערבוביא, ואפשר דהטעם מפני שהם מתחברים זע"ז והוי כעין הרכבה, כדאמר'

ואפשר לפרש דבכל זרעים וירק קמיבעיא ל', ואמנם מתני' היא דאין מביאין ירק בירק, אבל אכתי חיובא מדאורייתא לא שמעינן מינה, ומה"ט נקט לה בעבר והרכיב אי מיחייב, ואמנם נפ"מ גם לענין חו"ל וב"נ, אבל סתמות לישני' דרבינא יש לפרש בעיקר הדין בישראל ובא"י, שו"ר במהרש"א שכ' לפרש עד"ז דברי הרמב"ם, ומפרש דהאיסור לכתחלה הוא ג"כ מדרחב"פ וכמש"כ לעיל, מיהו י"ל דהאיסור מדרבנן אטו זריעת כלאים, [אם הרמב"ם פסק בעיין לקולא ע"פ הירוש', יש לפרש דסמך על הא דרבינא תלי הבעיא לרחב"פ, ומשמע שאין ד"ז מוסכם], שו"ר בבהגר"א סי' רצ"ה סק"ב, ע"ש.

יש לדקדק אמאי תלי לה ברחב"פ דאסכים על ידיהו מקרא דיהי כבוד, הא ממצות כלאים בזרעים ג"כ יש ללמוד דאין רצונו ית' בערבוביא, וי"ל דאי לאו דראוי שיבינו כן מק"ו דאילנות, לא הוה חשיב חוקים שחקקתי, אבל השתא י"ל דחשיב חוקתי, דסמך שיבינו מעצמם.

לפי הרמב"ן והר"ן דמספק"ל בדשאים דוקא, דאין בהם משום ל"ת כלאים לרבנן, י"ל דבכלל הספק גם בכל זרעים לענין חו"ל וב"נ, אלא דלישנא דגמ' לא משמע להו לפרושי בחו"ל וב"נ, אבל דוחק לומר דבהני דאסירי משום לא תזרע, פשיטא לן דהוה בכלל איסור הרכבה דומיא דבהמתך, דכיון דחוקים דלמיניהו לא קאי עלייהו, מנלן לרבוניהו אף בחו"ל, ואמור"ר שליט"א כתב לפרש בדעתם ז"ל דכל הנכלל בקרא דשדך לא תזרע יש לכללו גם באיסור הרכבה דאיתרבי בהאי קרא דומיא דבהמתך, אף בלא למיניהו, כאילו נאמר כאן בהדיא גם איסור הרכבה, ולפ"ז בחו"ל פשיטא להו דזרעים אסירי, וניחא נמי בכלאי הכרם דהרכבה לאו בכלל האיסור, ורק בהאי קרא שנתרבה בו איסור הרכבה, מפרשינן ל' בכל הנאמר בפסוק זה, אבל אין זה גילוי בכונת לא תזרע כלאים, דאף הרכבה בכלל,

למימר שאין איסור הרכבה בכלל לא תזרע אפי' במרכיב זע"ז ממש.

ולפי הראשונים ז"ל הי' מקום לומר דהרכבה אינה בכלל לא תזרע, ואע"פ שהאמת דאיסור הזריעה כאחת הוא מאביזרייהו דהרכבה, מ"מ י"ל שלא אסרה תורה אלא המצוי, דהיינו הזריעה כאחת, וההרכבה בזרעים היא מאורע, ואם אינה בכלל חוקים שחקקתי, לא חייבה תורה ע"ז, וכן בכלאי הכרם, ואמנם י"ל דיש בזה איסור דאורייתא מכלל כונת התורה באיסור זריעת כלאים, וכן מאותו ק"ו שנשאו הדשאים בעצמם, אבל אין בזה דיני כלאי הכרם לאסור הפירות, דהפסוק מיירי בהדיא בשני מיני תבואות, וכבר כתב אאמור"ר שליט"א עד"ז בס סק, ועי' לק' סק"ב, וצ"ע.

חולין ס' א' בעי רבינא הרכיב שני דשאים כו'.
ב. חולין ס' א' בעי רבינא הרכיב שני דשאים כו' כיון דלא כתיב בהו למיניהו לא מיחייב כו' משמע דאיסורא ודאי איכא, ומש"ה לא קאמר מהו להרכיב כו', ואפשר לפרש דמאותו ק"ו שנשאו דשאים בעצמם, גם האדם ראוי לו לזיזהו שלא לערבב המינים, ולפ"ז לפרתו' אף אי בעיא דרבינא לקולא, מ"מ אסור להרכיבן בחו"ל ולב"נ לכתחלה, ול"מ כן מדבריהם ז"ל, וכן לפי' הרמב"ן והר"ן יש לפרש דפשיטא ל' דאף דשאים אסירי מה"ט, והנודן לענין מלקות, וק"ק דהו"ל לגמ' לפרושי דהא דפשיטא ל' האיסור היינו נמי מרחב"פ, וגם מדבריהם ז"ל משמע דאי בעיא דרבינא לקולא מותר להרכיב דשאים, ולא מחדשינן איסורא בלא חיוב מרחב"פ, ויש לפרש הטעם דאף אם ירכיב דשאים לא בטל הלמיניהו של הדשאים מן העולם, משא"כ אם היו הדשאים יוצאים מעיקרא בערבוביא, ולפ"ז בין לפרתו' בין לפי' הרמב"ן והר"ן אם אין דשאים בכלל למיניהו הרכבתן מותרת.

בירק ר"י מתיר ירק באילן, ברמב"ם פ"א ה"ה מבואר דכל הני לוקין עליהן, אלא שהשמיט ירק בירק, מפני שאין מלקות משום הרכבה דזה בעיא דלא איפשיטא חולין ס' ב', [וכדרכו בהל' שבת לפסוק פטור בבעיא דלא איפשיטא], ובטוש"ע סי' רצ"ה ס"ג איתא נמי ירק בירק, אף לענין חו"ל, והיינו משום דמחמירין מספק, [שו"ר בבהגר"א שם סק"ב דהרמב"ם דייק מדמיבעיא לי' רק בירק בירק ש"מ דירק באילן ואילן בירק פשיטא לי' דלוקה, כיון דקאי אמתני' ומספקא לי' אי מדרבנן קאמרה].

ומסוגיות הגמ' סוטה מ"ג ב' נראה דלרבנן אילן בירק דאורייתא, מדמוקמינן מתני' כמאן דשרי הרכבת אילן בירק, ומשמע דלמאן דאסר אינו חוזר, ולא משמע דפשיטא לגמ' דאף באיסור דרבנן אינו חוזר, ועוד דמיתוקמא שפיר בהכריכו גוי או אחר, דעכ"פ לא מימעטי מולא חיללו כיון דאיסורו רק מדרבנן, והנה באילן וירק ע"כ דהאיסור משום הרכבה, דבזרעים מותר לזרוע אילן וירק כאחת כמ"ש הרמב"ם שם ה"ו, ועיי"ש בראב"ד, אלא דסגי בחוקים שחקקתי באילן למינהו לחייבו, דאף ע"י ירק נתקלקל מינו, אבל ירק בירק י"ל דהוי בכלל בעיא דרבינא.

והר"ש וכן תו' והרמב"ן חולין ס' א' הביאו ממתני' דירק בירק אסור מדאורייתא, אלא שתו' פי' הטעם משום לא תזרע, וכן להרמב"ן מקו' דלא תזרע שמעינן לה, אלא דאפשר כונתו שזה מגלה על איסור הרכבה דאיכא נמי בירק בירק עסק"ב, ויש לעי' דילמא מתני' מדרבנן בעלמא אסרה, ואפשר דמסידרא דמתני' משמע דירק בירק כירק באילן ואילן בירק, וכיון דאילן בירק דאורייתא ה"ה ירק בירק, ועמש"כ סק"ב דלפירושם אי בעיא דרבינא לקולא מותר לכתחלה, שו"ר בבהגר"א הנ"ל נקט בדעת הרמב"ם דמתני' מדרבנן, ועי' לק' סק"ד עוד ראי' שאיסורו מדאורייתא.

וניחא בזה דבפשוטו מאן דשרי להרכיב אילן בירק, מתיר כן אף בההיא דומורה באבטיח, וש"מ דהרכבה וזריעה תרי מילי נינהו, וכמשה"ק לעיל סק"א.

ק"ק לפי' הרמב"ן דסתם לשון דשאים קאי אירקות וכדתנן ברכות ל"ה א' ר"י אומר בורא מיני דשאים, וכן בירו' סתמו לשון דשאים על כל הירקות, ונקטו לישני' דקרא, וכן מדנקט לשון דיעבד משמע דאיסורם ידוע, ולפמש"כ היינו מדין ירק בירק דמתני'.

שם תוד"ה הרכיב, וא"ת כו' צ"ב מאי קו' הא בהדיא נקט לשון דיעבד ולענין חיוב, מיהו רש"י פי' מהו להרכיב זה בזה, ועמש"כ לעיל.

שם בא"ד וי"ל דמבעיא לי' בחו"ל כו' א"נ לב"נ כו' לכאו' חו"ל ובי"נ חדא בעיא היא, אבל מדבריהם ז"ל משמע קצת דאף אם בחו"ל לישראל אסור אכתי איכא למיבעי בב"נ, דכיון דהרכבת זרעים ג"כ בכלל האיסור דשדך לא תזרע, י"ל דפשיטא דמדמינן להו להרכבת אילן ולא מימעטי משדך, ולתירוצ' קמא ב"נ מותר בהרכבת דשאים, וזהו שהוצרכו לבאר בתירוצ' בתרא דמכח למינהו לחוד יש ללמוד איסור לב"נ, דלתירוצ' קמא אהני רק לכללו בהיקישא דחקים שחקקתי לדומיא דבהמתך, מיהו יותר נראה דאף לתירוצ' בתרא חו"ל בכלל הספק, דלית לן לחדש איסור חו"ל בלא חוקים שחקקתי, ועמש"כ אאמור' שליט"א שם בביאור דבריהם ומדברי הגר"א שהביא דלתירוצ' בתרא חו"ל פשיטא לאיסור, וזה מתיישב עם מ"ש לבאר בדעת הרמב"ן והר"ן דאף בלא למינהו נכלל הרכבת זרעים בהיקישא, וצ"ע.

כלאים פ"א מ"ז אין מביאין אילן באילן ירק בירק ולא אילן בירק ולא ירק בירק ולא אילן בירק

ג. כלאים פ"א מ"ז אין מביאין אילן באילן ירק בירק ולא ירק בירק ולא אילן בירק ולא ירק

שם ר"י מתיר ירק באילן

שם ר"י מתיר ירק באילן, כבר כתב בשנו"א דאילן בירק מודה ר"י דאסור, דהתוספתא מתפרשת בדברי רשב"ג משום ריב"ג, וכדמוכח בסוטה מ"ג ב' דרק האי תנא מתיר אילן בירק, ויש להבין מ"ט דר"י, כיון דחזינן דלא מינה נמי מחריב בה, מ"ש ירק באילן מאילן בירק, ונראה דירק באילן אינו מתמזג באילן כהרכבה אלא הוא נשאר בתכונת ירק ויונק מן האילן, משא"כ אילן בירק שהאילן מבטל כח הירק, ור"י בן גמדא דשרי סבר דאילן בירק לא משתנה מינו של האילן אלא שמתחזק מכח הירק, ואין זה מגרע בלמינהו.

וזהו שהקשו בירור' דהא חזינן דר"י אמר דאילן וירק מתאחין ונעשין כלאים, [ול"ד לאילן בירק שהאילן עיקר וכמש"כ בטעמא דריב"ג, אבל הכא מדצמח מלפפון ש"מ שהירק עיקר], ומשני דכשזורען ביחד הם מתחברין, אבל כשנוטע ירק ע"ג אילן, ניכר כל אחד לעצמו, אלא שהירק יונק מן האילן, אבל בר"ש משמע דהק' מ"ט אסר ר"י קישות ומלפפון הא אין זה אלא אילן וירק, דמלפפון מאבטיח ותפוח, [והיינו אם קישות ואבטיח אינן כלאים עי' ר"ש מ"ב], ומשני דאחר שנתאחו נעשה כמין אחר, ולכאור' זה פשיטא דהא אף לרבנן שרי זרעוני אילן וירק כמ"ש הרמב"ם פ"א ה"ו, ומ"מ אחר שנתאחו נעשו מין אחר ואסירי, ואין זה ענין לשריותא דירק באילן, וי"ל דמ"מ לרבנן פשוט טפי לאסור אחר שנתאחו הירק והאילן, שו"ר בספר מרן זללה"ה ס"ב ס"ק י"ב עיי"ש.

שם מ"ח אין נוטעין ירקות בו'

שם מ"ח אין נוטעין ירקות בו' לשון המשנה מפני שהוא ירק באילן מפני שהוא אילן בירק משמע דחייבין על הרכבה זו, והיינו דקאמר שגם זה בכלל איסור הרכבה, [שוב שמעתי מאאמור"ר שליט"א דבסברא נראה שאינו חייב על הרכבות אלו, ולשון המשנה

מתפרש שג"ז בכלל האיסור ואע"פ שאינו האיסור עצמו], ובאמת בכל הני יש חידוש דאע"פ שאין התמזוגות בין המינין, אלא שהמורכב יונק מהעיקר, אבל אין טבעו משתנה כהרכבה דעלמא, דהירקות אין בהם טעם שקמה אלא יונקים מן העץ כעין יניקה מן הקרקע, [וגם בקרקע משתנה קצת הטעם לפי המקום כענין שאמרו בירור' ה"ז שהי' משקה פרסתקי' יין מבושל כדי למתקה], ובפיגם ע"ג קידה לבנה אפשר דזה נעשה רק לקלוט את הריח, ועכ"פ הפיגם יונק מהקידה, ואין הקידה מגדלת פיגמין, וכן בתאנה וגפן נשאר הפרי בתכונתו שעיקר יניקתו מהקרקע או מעיקר הגפן, ומ"מ חייב על הרכבה זו.

וזהו באמת טעמייהו דתנאי דשרו ירק באילן או אפי' אילן בירק, דירק באילן אינו משנה גידולו של האילן לגדל ירק, ואילן בירק ג"כ אילן עיקר, וכמשנ"ת לעיל.

ויש לעי' בהא דממעטינן סוטה מ"ג ב' הרכבת איסור אם יש למעט ג"כ היכא דתחב זמורה של גפן לתוך האבטיח, דלכאור' המיעוט מתפרש במין אחר, אבל הכא אין גרע חשיבות הכרם ע"י שהזמורה יונקת ממי האבטיח, ואף בתאנה בחצוב יש מקום לדון בזה, ולפ"ז נצטרך לומר שיש הרכבת אילן בירק חשובה מאלו, ואפ"ה שריא לריב"ג, ויש לפרש הטעם דאמנם האילן נסתייע בכח הירק, אבל אין בזה לגרע בלמינהו, אע"פ שכח הירק בטל באילן, [כענין שכ' בפ"ת סי' רצ"ה בשם החת"ס ועי' בספר מרן זללה"ה ס"ב ס"ק י"ז], וכ"ש בהני דמתני' שכל אחד ממשיך בגידולו בפ"ע, ועי' בתוספתא עוד אופנים בהרכבה, ובירק בירק יוצא מין חדש.

שם אין תוחבין זמורה של גפן בו'

שם אין תוחבין זמורה של גפן בו' פר"ש שהזמורה תשאב מי האבטיח, וכ"ה הפשטות באילן בירק דההרכבה לצורך האילן, ושמעתי מאאמור"ר שליט"א דלשון זורקת

ולא הוצרכנו לחידושא דמתני' אלא ברחוק ג"ט וכמש"כ לעיל.

קיי"ל בסו"ס רצ"ה דמותר ליקח ענף מהמורכב וליטעו במקו"א, ומקור הדין מהתוספתא ויר' הנ"ל, ויש לדקדק דמדקתני אע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן, דסברה כרבנן דנכרי מותר להרכיב, וא"כ הרכבה זו בהיתר נעשית, ומנלן דאף הרכבה שנעשית באיסור מותר ליטע ממנו [כפשוטו השו"ע], וכן ברמב"ם שהרי פסק דב"ג אסור להרכיב, ואפשר דאף כשנכרי הרכיב בהיתר אסור לישראל לקיימו, וכיון דחייל ע"ז שם הרכבת איסור ומ"מ מותר ליטע ממנו, תו לא מחדשין גזירה דרבנן בהרכיב באיסור.

שם בתוספתא הזורע כו' ע"ג סלע וע"ג אמת המים פטור, נראה דהיינו בכלאי זרעים דבעינן שדך, וה"ה דבעציץ שא"נ פטור, [דע"ג סלע ג"כ יתכן לפרש שיש עפר ע"ג, מיהו ד"ז אינו נראה, דלענין שביעית כ' בתשו' הרא"ש דחשיב כקרקע, וה"נ י"ל דכיון שעפר זה ראוי להצמיח חייב], ויש להסתפק המרכיב בעציץ שאינו נקוב מאי, מי אמרי' כיון דאף בחו"ל חייב, ה"ה בעציץ, או"ד בעינן כדרך זריעה בקרקע, ועי' בספר מרן זללה"ה ערלה ס סק לענין ערלה, והכא נראה דגרע, ומ"מ צ"ע, ולע"כ.

קדושין ל"ט א' עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד

ה. **קדושין** ל"ט א' עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד, פרש"י דמפולת יד נפק"ל מדכתיב לא תזרע כרמך כלאים דמשמע שזריעת הכרם עצמה תהי' בכלאים, ואכתי מצנין למימר שאם זרע החרצן אחר החטה ושעורה ג"כ חייב, אלא דעיקר לשון תזרע אזרעים קאי, וא"כ מתפרש לא תזרע כלאים ולא (תזרע) כרמך בזריעה זו.

מימיה לא משמע שאיבה, ויש לפרש שהזמורה תזרוק מימי' לתוך האבטיח, ופעם ראה זמורה שחתכוה והיתה נוטפת מים, ובאמת זמורה לשון נקבה ואבטיח לשון זכר במשניות, ויש בזה חידוש דחשיב אילן בירק, ומצינו מי גפנים בפ"ק דערלה ע"ש.

שם אין נותנין זרע דלעת לתוך החלמית כו'

ד. **שם** אין נותנין זרע דלעת לתוך החלמית כו' בפשוטו אשמועינן מתני' איסור הרכבה, וא"כ יש לפרשה בגונא דליכא משום זריעת כלאים, ומשכח"ל כגון שעיקר החלמית רחוק ג"ט ונותן את הזרעים בתוך הפרי, או בתוך ענפי החלמית אם אין פרי, ואף אם אין איסור הרכבה בירק בחו"ל וב"ג, מ"מ נקטו הראשונים ז"ל חולין ס' א' דמשום זריעה אסירא אף הרכבה, והיינו אף בדלית בה משום זריעה, וצ"ע בזה, [וכמשה"ק לעיל סק"א מהא דלא חשיבא זמורה באבטיח כלאי הכרם, ואם הרכבה בכלל זריעה צ"ל דהיינו כשהיא בערבוביא כזריעה, כ"נ דעת מרן זללה"ה, וא"כ הכא בהרכיב רחוק תו ליכא ערבוביא, מיהו י"ל דכיון שעיקר צמיחתו בתוך החלמית לא גרע מזריעה כאחת], ולפמש"פ אאמו"ר שליט"א בדעת הרמב"ן והר"ן [עסק"ב] דיש איסור הרכבה בירק כבאילן, ובעיא דרבינא רק בדשאים ניחא בפשיטות.

בתוספתא וביר' שבר"ש פ"א מ"ד נכרי שהרכיב תרדין ע"ג ירבוז אע"פ

שישראל אסור לעשות כן נוטל ממנו זרע וזורעו במקו"א כו' משמע דאיסורו מדאורייתא דבאיסור דרבנן אין חידוש להשמיענו דזורעו במקו"א, לבתר דאשמועינן ברישא דאגוז ע"ג אפרסק מותר, ובתוספתא אמתני' דהכא קתני על תרד וירבוז שזוהי הרכבת ירק בירק, ולכאו' ראי' מזה דהרכבת ירק בירק אסורה מדאורייתא, מיהו יש לדחות דהכא מיירי בזרען סמוכין דאיכא משום זריעת כלאים,

דליכא תרי גוונים כלאים לר"י, ולפי הירוש' משכח"ל כלאי הכרם בלא כלאי זרעים, אלא שדעתו ז"ל דלהירו' ג"כ בעינן במפולת יד, אבל לפנינו בירוש' מלמד שאינו חייב עד שזרע שני מינים בכרם דברי ר' יאשיה, ר' יונתן אמר אפי' מין אחד, ומקשי לר' יונתן למאי איצטריך למיכתב כלאים כיון דסגי במין אחד בכרם הו"מ למיכתב לא תזרע כרמך, [כן ביאר הגר"א הק' לק'], ומשמע מזה דא"צ מפו"י, והנדרון אם מין אחד או שנים, ואמנם הראשונים ז"ל הביאו הירוש' הזה דנפ"מ בדר"י לענין התראה, אבל לא הביאו תירוץ האחרון שבירו', ומתפרש שפיר דבזה הירוש' לטעמי' דלית לי' מפו"י בדר"י כלל, מיהו בתר הכי מפרש משמי' דר"ז עיקר כרמך לא תזרע כלאים, ומפרש הגר"א דהינו במפו"י, ואפשר דבא לומר לר' יונתן דאף קודם שיש כרם אסור לזרוע חטה וחרצון, וצ"ע, ועי' לקמן סק"ח.

שם במפולת יד

שם במפולת יד, פשטות הדברים דרבנן דר' יאשיה לא מצרכי מפולת יד, דאם החילוק ביניהם רק אם מין אחד או שני מינין לא הי' ר"י צריך להזכיר זה בדבריו [שו"ר בריטב"א שכ' דאף לרבנן בעינן מפו"י למלקות, אבל אין כן דעת תו' חולין ס' א' והר"ש פ"א מ"ז כמש"כ להלן, וכן ברמב"ן ורשב"א חולין פ"ב בשם הראב"ד ל"מ כן, ולגרסא דידן הדבר מוכח מדתלי לה בדר' יאשיה, וכ"מ בר"ן כאן וכ"מ ברמב"ן חולין שם בבאיור ההיא דמנחות לרבנן, מיהו בזה עי' לקמן סק"ט], ועוד דההוא גברא זרע שלא במפו"י, וא"כ אף לרבנן לא לקי, ונראה דלרבנן לא קאי לא תזרע על הכרם אלא לא תזרע כלאים בכרמך, כמו בשדך, ונכתב כרמך קודם כלאים לומר שהכרם הוא המין השני שעל ידו נעשה כלאים, אבל לר"י דלא תזרע כלאים לבר מכרמך, א"כ לא הו"ל למיכתב

לשון מפולת יד פי' הראשונים ז"ל בב"א, שאם קדמה זריעת הכרם או איפכא פטור, ולגרסא דידן מבואר כן בשמעתין מדזרע חיטי ושערי בני גופני ושרי, וכ"מ חולין פ"ב ב' דלר"י ליכא תרי גוונים כלאים, ואם איתא משכח"ל שזרע תחלה חטה ושעורה ונתחייב, ואח"כ נטע הגפן, ויש לעי' מ"ט נקט כי האי לישנא שהוא לשון מחודש מי שני בבת אחת או כאחת דאמר' בעלמא [שו"ר בב"ב י"ט א' דלשון זה נאמר על זריעה ביד ולא בשוורים, ומ"מ אפשר שיש ללמוד מזה שלא יתרחקו יותר מהדרך הרגיל במפו"י, ועי' ערכין כ"ה א' מפו"י ולא מפולת שוורים וברש"י שם ועי"ש בגמ' שאינו חורש ופרש"י שחופר במרא וא"כ מתפרש בגומא אחת ממש], והי' נראה ללמוד מלשון זה דבעינן שלא ירחיקם זמ"ז טפי משיעור המתרחק בנפילה מהיד בסתמא, ולומר דבעינן שיהא החרצן קרוב לחטה ושעורה, כשיעור קריבת החטה לשעורה, שהוא ג"ט או ו"ט, ולפ"ז שיעור עבודת הגפן ו"ט או ד"א נאמר רק לאיסור הזרעים והענבים ולא למלקות, אבל בירוש' פ"ח ה"א משני אליבא דר"י דאהנו לאו דכלאים לחייבו אע"פ שהזרעים בתוך ד"א, ומשום כלאי זרעים חייב רק בתוך ו"ט, [כ"ה גרסת הרש"ס והגר"א לתת לו שיעור אחר תמן ששה טפחים וכאן ד"א, והיינו דהגפן מצרפן כשיעור עבודתו], ומבואר דהיא פשיטא שהכרם יכול לזרוע רחוק ד"א מהזרעים, וקמ"ל דאף בהרחיק הזרעים זמ"ז הכרם מצרפן.

אבל באמת לא הוזכר בירוש' דין מפולת יד, ומשמע דמפרשינן קרא לר' יאשיה לא תזרע כלאים בתוך כרמך, ועי' קאמר דהאי כלאים מתייחס לכרם שאצלו יש כלאים, ולכן סגי בזה שבתוך ד"א יש כלאים, אבל לתלמודן מתפרשת זריעת כלאים גמורה מלבד הכרם שג"כ נזרע עמהם, וכן הוכיח מרן זלה"ה בס"א סק"ז מההיא דחולין פ"ב ב'

כרמך באמצע, אלא לומר שגם כרמך בכלל הזריעה.

ומפרש נראה דסתם לא תזרע כלאים מתפרש במפולת יד, ור"י חידש דגם החרצן במפ"י, לאפוקי ממשמעות דל"ת בכרמך כלאים, כדמתפרש בשדך, וביאור הדברים דל"ת כלאים, היינו ששני המינים נזרעו באיסור, אבל אם הראשון נזרע בהיתר, אין זו זריעת כלאים, ולפ"ז אף לרבנן בכלאי זרעים בעינן מפו"י, מיהו י"ל דרק ר"י חידש ענין מפו"י, דכיון דכתיב כרמך בין לא תזרע לכלאים ע"כ לאשמועינן שגם הכרם יהא באותה זריעה וכיון שכן ע"כ לזרוע הכל במפ"י עם הכרם, דלא מסתבר לומר שיזרע הכרם עם המין השני בלבד, כיון שכל הכלאים מתייחס לכרמך, משא"כ היכא דכתיב שדך, מיהו השתא י"ל דמפרשינן גם לא תזרע כלאים בשדך במפ"י.

ומתירין תו' חולין ס' א' [כמש"פ מרן זללה"ה ס"א ס"ק י"ב] וכ"ה בר"ש פ"א מ"ז וכ"ה בהדיא בתו' שנץ סוף הפרה, משמע דאף בכלאי זרעים רק ר' יאשיה מצריך מפו"י, שהזכירו נפ"מ בבעיא דרבינא אם דשאים אסירי בהרכבה, לר' יאשיה כיון דהרכבה לא חשיבא כמפ"י, וזה מתפרש לפמ"ש"כ דמקרא דכרמך נתחדש ענין מפו"י, ותו מפרשינן גם לא תזרע דשדך בכה"ג, ודבריהם לשיטתם דהמשניות דלא כר' יאשיה וא"כ מתני' דירק בירק כרבנן, אבל לפרש"י יש לפרש דבכלאי זרעים לכו"ע בעינן מפו"י, שו"ר בלשון הרמב"ן והרשב"א חולין פ"ב ב' בשם הראב"ד שכן ומשום כלאי זרעים כל תרי מיני נמי חייב דוקא במפולת יד כר' יאשיה דהא כתיב שדך ל"ת כלאים, בעינן כלאים בשעת זריעה, והנה דבריו ז"ל כפרש"י ומ"מ הזכיר דברי ר' יאשיה, מיהו אפשר דאה"נ בכלאי זרעים אף לרבנן כן, וכונתו כדאשכחן בדר"י, וכ"מ בכ"מ סופ"ד דלכו"ע בעינן מפו"י בכלאי זרעים, כ"כ מרן זללה"ה ס"ב

סק"י בדעתו, [ומ"ש ברפ"ה דכלאי זרעים אסור אף בלא מפו"י היינו איסור בלא לאו ומסתברא שהוא מדרבנן, תדע דהא קתני נמי התם נטועה ונמלך כו' והא בעינן מפו"י, ועוד דמשמע אפי' חד מינא].

ומדברי כולם נלמד דלר' יאשיה מיהא בעינן מפו"י אף בזרעים, ונראה שד"ז הי' פשוט בדבריהם ז"ל דאם לא תזרע כלאים מתפרש הזרע השני שעושה כלאים, א"כ גם בכרם הי' סגי בחטה זרועה ועכשיו זורע שעורה וחרצן במפ"י, ולפ"ז מ"ש הרמב"ם פ"ג ה"ט אבל אינו לוקה כו' ר"ל במפ"י, ואיהו דחיק ומוקי אנפשי' כדין זריעת כלאים לכל חד כדאית ל', אבל מרן זללה"ה ס"ב סק"י נקט בדעת הרמב"ם דלא בעינן מפו"י, וכן בדעת הרמב"ן והר"ן חולין ס' א', ולפמשנ"ת לעיל סק"א ב' דכונתם דאיסור הרכבה ודאי בכלל איסור זריעה, ולא מפני שהרכבת השני כזריעה, אלא דהאיסור המחודש של הרכבה ג"כ בכונת הפסוק מק"ו, וכ"ש לפמ"ש"פ אאמו"ר שליט"א דכונתם שזה בכלל ההיקש לבהמתך, א"כ אין מזה ראי' לדין מפו"י באיסור זריעה בלא הרכבה, [ועתוי"ט פ"א מ"ט בלשון המשנה הזורע חטה ושעורה כאחת], וכמדומה דכל הראשונים שביארו דמודה ר"י בכלאי זרעים דחייב סתמן כפירושן דהיינו במפ"י, וכ"כ בשנו"א פ"ג מ"ה דטעמא דמתני' משום דבעינן מפו"י וכ"כ אאמו"ר שליט"א בסי"ב סק"א מדברי הראשונים הנ"ל.

כתב מרן זללה"ה בס"א סק"ז יש לעי' זרע חרצן היום וחטה ושעורה למחר מהו מי אמרי' כיון דלא אשורש החרצן בשעה שזרע חטה ושעורה מפו"י מיקרי, או"ד בב"א ממש בעינן, וצידד דכל דלא אשורש בב"א מיקרי דהא בב"א ממש לא משכח"ל דא"א לצמצם, מיהו בעינן שאחד יזרע את כולן, ואפשר דבעינן שיהא דעתו בשעת זריעה ראשונה לגמור כולן, וסיים ואפשר דבעינן

מפוי"י ממש, וצ"ע, ויש לעי' מאי קשיא לי' ז"ל דלא משכח"ל בב"א, הא בהדיא קאמר במפוי"י דהיינו כדרך שזורעין בב"א, וחשיב מעשה אחד אף אם הגיעו בזא"ז לקרקע, (עי' ב"ק נ"ה א' חיבר חטה ושעורה בידו כו'), וביותר קשה דהא לשון מפוי"י אומר דרשני וכמשה"ק לעיל דהול"ל כאחת או בב"א כדאמרי' בעלמא, ועכ"פ לשון מחודש הוא וכשדנים לענין בזא"ז, הר"ז כמפורש דבעינן מעשה אחד בפתיחת היד, [ויש להסתפק לפ"ז בנתן בשתי ידים, דיש כאן שני מעשים, דאפשר שאפי' בב"א לא מיחייב, כיון שא"א לצמצם שו"ר במאירי חולין פ"ב ב' שכ' לדייק דפטור], ועו"ק דא"כ משכח"ל כלאים כלאים אף לר"י שזרע תחלה חטה ושעורה ואח"כ הוסיף החרצן, ואף אם בעינן דעתו לכך מעיקרא, מ"מ כיון דבשני מעשים מיחייב תרתי, שפיר קאמר כלאים כלאים, ורק משום דלא משכח"ל לר"י מלקות אחת בכלאי הכרם מש"ה אין נופל לשון כלאים כלאים, וכ"ש אם נימא דגם כשאחר זרע החטה ושעורה מיחייב הזורע החרצן כ"ז שלא אשורש, כמש"ש עי"ש, ועוד דכיון שהצריך ז"ל שאותו אדם יזרע כולם אפי' בזא"ז, א"כ הדבר צריך הכרח לחדש דמצרפינן המעשה שעשה בהיתר לחייבו אח"כ, ועדיף לפרושי הכל במעשה אחד, וצ"ע, (וערש"י פסחים כ"ה א' דקודם השרשה כמאן דמונח בכדא דמי לענין איסור הזרעים), שו"ר בשנו"א פ"ג מ"ה מבואר דבעינן מפוי"י ממש.

ו. **פסחים** כ"ה א' חולין קט"ז א' זרוע מעיקרו בהשרשה, זרוע ובא הוסיף אין לא הוסיף לא, לכא"ו נראה דזרוע ובא היינו לאפוקי זרעים שלא השרישו, אבל לא בעינן דוקא בעציץ, אלא ה"ה אם שתל השבולת אחר שהשרישה, דלא נאסר אלא הנוסף בה, אע"פ שלא היתה בעציץ, ויותר מזה דאפי' נטע ייחור ובו ענבים אינם נאסרים בהשרשתן, [ואף הייחור עצמו אינו נאסר

בהשרשה למ"ש בבהגר"א סי' רצ"ו סק"י דהעץ אינו נאסר, ואף לפרתו' משמע דהיינו רק משנעשו הענבים כפול הלבן, אבל בהשרשה לחוד לא, ולע"כ בזה], דאיסור דהשרשה נאמר על הזרעים שהשרישו דהנאסר הוא הגרעין הנשרש, אבל בייחור ושבולת הפרי הוא דבר בפ"ע, ואין מהותו משתנה ע"י ההשרשה, וליכא למילפי' מאיסור גרעין שנשרש, שנשתנית מהותו למהוי כלאי הכרם, [והענין מיושב יותר אם רק פרי נאסר, והיינו דאשכחן עיקרו נאסר בפרי, ואפשר דגם מאכל בהמה נאסר מדרבנן, ולע"כ], ויש להוכיח כן ממש"ה"ק תו' מההיא דמנחות דחשיב כלאים לא היתה לו שעת הכושר, ותירצו דלא משכח"ל משקה דענבים מהנשרש, ואם איתא דהענבים שעל הייחור נאסרין א"כ משכח"ל שהיתה לו שעת הכושר, א"ו לא נאמרו הדברים אלא על הזרע הנשרש בעצמו.

יש להסתפק הקובע את העציץ נקוב בכרם לרבנן דלא בעו מפולת יד (מיהו עי' לעיל סק"ה דעת הריטב"א בזה), אי מיחייב משום זורע, וה"ה שבולת שהשרישה, דכיון דלא תזרע מתפרש בזרוע מעיקרו, והפסוק מחלק דינם לשנים, א"כ צריך ראי' שלוקה על הזרוע ובא, [מיהו אם הזרעים שבעציץ לא אשורש נראה פשוט דלוקה בקביעת העציץ בקרקע בכרם, דלפמשנ"ת זרוע ובא היינו שיש כבר עץ או שבולת, ולאפוקי זרע].

ואם נימא דבכה"ג אינו לוקה אף לרבנן, א"כ מצינו לרבנן ג"כ מקדש ואינו לוקה, וממילא ה"ה לר' יאשיה בזרוע ובא, אלא דלדידי' אף בזרוע חטה ושעורה בכרם מקדש ואינו לוקה, ומהא דפשיטא להו להתו' דמתני' דעציץ נקוב ומתני' דהמסכך גפנו דלא כר"י, משמע דלרבנן בכה"ג לוקה, אבל אין נראה כן דהמסכך גפנו ודאי נראה שאינו לוקה, אלא טעמייהו דהתו' משום דלגרסא דידן קדושין ל"ט א' זרע חטי ושערי או בזרני כגרסת הרא"ש ומשמע דאין התבואה נאסרת לר"י,

וע"כ דשלא במפוי"אף התבואה מותרת, אבל עיקר הדבר דנאסר ואינו לוקה מדור התו' במסכך, ואפשר דה"ה בעציץ, אם נימא דכל הני מדאורייתא מקדשי.

ולפ"ז נמצא דכו"ע מדור לחילוקו של הרמב"ן דאף כשאינו לוקה מקדש, וכן יש ללמוד ממתני' דהרואה ירק בכרם כו', וכן דרשין בספרי מאשר תזרע אין לי אלא שזרע, זרע חבירו ורצה לקיים מנין ת"ל תזרע מ"מ.

לכא"ו משכח"ל מפוי"א גם בזרוע ובא, שהשרישו בעציץ חטה ושעורה וחרצן, ואפי' צמחו, ועתה הכניסן בקרקע בב"א, וא"כ מעיקר דרשא דזרוע ובא אין להוכיח דמשכח"ל מקדש ואינו לוקה, אלא דלפמש"כ דבזרוע ובא ליכא מלקות אף לרבנן, ה"ה דלר"י במפוי"א נמי פטור, ועי' לק' סק"ז, ואפשר דקרא דהמלאה מתפרש בהדיא כשאינו בכלל תזרע.

וי"ש מקום להסתפק דאף בזמורה וחטה ושעורה פטור לר"י, דאף בכרמן בעינן דרך זריעה בזרעים מדכתיב לא תזרע, ולפ"ז חרצן דוקא נקט, אבל מרן זללה"ה בס"ב סק"ו, נקט בפשיטות דאף בזמורה חייב, וערמב"ן חולין פ"ב ב' דבזרוע מעיקרו איכא תערובת בהשרשה וכשהם בקטנן, משא"כ בזרוע ובא, ואם איתא הא אף בזרוע מעיקרו אם נטע זמורה ליכא תערובת, ויש לדחות דבזמורה גדולה לא יתחייב אלא בקנבוס ולוף או דבתר הרוב אזלינן דאף בזמורה היא קטנה ואיכא תערובת, ולכן חייב בכל זרוע מעיקרו, ומ"מ צ"ע דכיון דקאמר לעולם אינו חייב, וקאמר מפוי"א, צריך ראי' דה"ה זמורה.

בדין זרוע מעיקרו בהשרשה יש להסתפק אם זה נאמר רק לגבי זרעים או גם לגבי החרצן, דמפשטי' דקרא הי' נראה דרק בזרעים יש דין מלאה ודין זרע, אבל בכרם כתיב רק תבואת הכרם דהיינו המלאה, ולפ"ז אפשר דאין דין הוסיף במאתים אלא בזרעים, דהיינו

שרק התוספת נאסרת, אבל תבואת הכרם נאסרת כולה כשנעשו כפול הלבן, ואם זרע אחר שנעשו כפול הלבן ג"כ תאסר כולה, כ"ז שלא בישלו כ"צ, מיהו אפשר דבענבים רק התוספת נאסרת ואין בהם דין זרוע מעיקרו, אלא דכשנעשו כפול הלבן באיסור חשיב כל הפרי כנעשה כעת, וכן בתבואה כשהביאה שליש באיסור, אי גרסי' משתשליש, [וק"ק דאף קודם שליש ראוי' לאכילה, ור"א מחייבה בחלה], והכי מסתברא שאין להחמיר בענבים טפי מבתבואה.

וראיתי בר"ש פ"ז מ"ז דנקט שגם החרצן נאסר בהשרשה, ולטעמ' דס"ל שאף העצים נאסרין, [וכ"מ ברמב"ן חולין שם, דנאסר הגפן שהי' אסור בהשרשה, מיהו יש לדחות דרק הזרעים נאסרין], ועדיין ל"ע בד"ז, ובס"ד יתבאר לקמן, וכן יש ללמוד מדבריו לדין נטע זמורה דלעיל, וכן מה נקרא זרוע ובא.

זרוע מעיקרו בהשרשה לפמש"כ פי' שהזרעים המושרשין נאסרין, אבל עדיין אין מזה ראי' שהתבואה הגדילה נאסרת, דאם בעלמא גידולי איסור מותרין מדאורייתא ה"נ אין התבואה נאסרת מכח זה שהזרעים נאסרו, ונפ"מ אם נעקרו הגפנים אחר ההשרשה, אבל אם נשארו הגפנים פלוגתא דר"י ור"א בירו' אם גם הקשין נאסרין, ולע"כ.

והוסיף במאתים פי' שרק החלק שגדל באיסור אסור, ומדאורייתא כ"ז שרובו היתר מותר, אבל מדרבנן ערלה עולה באחד ומאתים, ולכן כשהוסיף אחד ממאתים הכל אסור, כדפרש"י, ואין נפ"מ לענין איסור הענבים אם הוסיף במאתים בעציץ, דכל חד משערין בתוספת שבו, ופשוט.

ז. **דעת** הרמב"ן דמודה ר"י דאף שלא במפוי"א התבואה מתקדשת ורק לענין מלקות הצריך מפוי"א, ולכן אף בחו"ל אסור חטה ושעורה וחרצן אפי' שלא במפוי"א, כיון

ולכן ע"כ דמיירי שלא במפוי, ואפשר דקרא דהמלאה מתפרש בהדיא כשאנו בכלל תזרע.

מקדש בלא בלא לאו מצינו בפ"ה מ"ו הוואה ירק בכרם כו' ושם מ"ז הי' עובר בכרם כו' [ושם מ"ח המקיים קוצים כו'], ובפ"ו מ"ג ואם הלך החדש כו' ובפ"ז מ"ד המסכך גפנו כו' וליכא מלקות בסיכון, ושם מ"ז הרוח שעלעלה כו' מותר, ולעיל סק"ו צדדנו דכל זרוע ובא אף לרבנן ליכא מלקות, וכן במעביר עציץ נקוב אפשר דליכא מלקות אפי' היו שם זרעים שלא השרישו, כיון דלא קביע בכרם, [ער"ש סופ"ז, ולע"כ], וממתני' דסוף ערלה כרם נטוע ירק כו' נמי ראי' דאף שלא במפוי אסור, דרחוק לחוש שנטעום במפוי שהרי כבר יש פירות בכרם, וירק נוטעין כל שנה, ויש לדחות דמיירי בקנבוס ולוף, שעושין לג' שנים, ומ"מ משמע דבכל ירק בא"י אסור, ואע"פ שירק זה נזרע בשנה זו.

ברם הא דמשמע לדעת הרמב"ן ודעימי', ומפורש בריטב"א, דחד מינא בא"י מותר לר"י ואינו מקדש אפי' מדרבנן, [מדלא מפרש המשניות מדרבנן], צ"ע מכמה וכמה משניות במס' כלאים דאסרי לזרוע בצד הגפנים, ולא מיירי בזרוע כלאי זרעים, כדתנן פ"ב מ"ד זרועה ונמלך לנטועה כו' נטועה ונמלך לזרועה כו', ופלוגתייהו דב"ש וב"ה רפ"ד בקרחת הכרם ומחול הכרם ושאר המשניות מ"ח ומ"ט ובפ"ה מ"ג ד' ובפ"ו מ"א ג' ד' ו' ז' דכולהו מיירי בשיעור שמותר לזרוע בצד הכרם, ולא מסתבר דכולהו תנאי דלא כר"י, וכן המסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו לא מיירי בכלאים, ולפי מה שצדדנו דמודה הרמב"ן דאסור מדרבנן ורק משום מקדש קשיא לי' דמשמע דאסורי מדאורייתא ניחא כל הנ"ל, אבל אכתי ההיא דהמסכך לא משמע דמיירי בכלאים, וכן ההוא דזרע בשביעית צ"ל שהי' כלאים, וכן ההיא דפ"ז מ"ו ועוד מקומות שהוזכר מותר ואסור משמע

שהתבואה נאסרת, ומסתברא דהזריעה לחוד ג"כ אסורה אף בחו"ל, דלא מסתבר שהתבואה תקדש והזריעה מותרת, מיהו בדעת הרמב"ם כתבו הרמב"ן והר"ן דכ"ז שהתבואה לא הביאה שליש י"ל דמותר בחו"ל, מיהו יש להסתפק אם בארץ אסור מדאורייתא, והכי מסתברא דאע"פ שאינו לוקה מ"מ מדמקדש ש"מ שזה נגד רצון התורה, מיהו אפשר שאם יקצור התבואה קודם שיהיו ענבים בכרם אין כאן איסור דאורייתא, ורק כשזרע באופן שתקדש המלאה אסור.

וב"ז בשני מינין אבל חד מינא מותר אף בא"י ואפי' מדרבנן, דאם איתא דמדרבנן אסור הו"ל לפרושי מתני' מדרבנן, מיהו י"ל דפשיטא לי' דמדרבנן רק אוסר ולא מקדש, וכיון דבעציץ קתני קידש, ע"כ איסורו מדאורייתא, ובריטב"א כתב בהדיא דאפי' בארץ מותר לזרוע מין אחד לר"י.

והנה עיקר הדברים דאף במקום שלא עבר על הלאו מקדש מבואר בכמה מקומות אף לרבנן דר"י, דלא מכח הלאו התבואה נאסרת, אלא המצב של הכלאים לרצונו אוסר, והחילוק בין מפוי לבזא"ז אינו בתוצאות הזריעה, אלא דלענין מלקות לא חייבה תורה אלא כשהכל נזרע באיסור, לאפוקי בזא"ז שהמין הראשון נזרע בהיתר, והרמב"ן הביא מהא דדרשינן זרוע ובא בתוספת, והיינו ע"כ שלא במפוי, ולא מסתבר דפליג ר"י אהאי דרשא, ולכא"ו משכח"ל מפוי כגון שזרע העציץ בקרקע, ובו חטה ושעורה וחרצן שכבר צמחו בעציץ שאינו נקוב, וכן אם זרע שבולת וזמורה שהשרישו ועקן וניער עפרם, או אפי' בלא השרישו לפמש"כ סק"ו דהענבים שבזמורה הם בדין זרוע ובא, מיהו לפי מה שצדדנו לעיל שם דבכה"ג אינו לוקה משום לא תזרע ניחא, אבל מסתמות הרמב"ן נראה דזרוע ובא היינו עציץ שבא בכרם, דהיינו שהגיע המלאה אצל הכרם, ולא ניחא לי' לפרושי שהיו כולם בעציץ או בשני עציצים,

דאף מקדשין, ודוחק לאוקומי כל הני דלא כר"י.

ולאחמור הדברים מתחורין כדעת הרמ"ה שברא"ש ה' כלאים דחד מינא ג"כ אסור בארץ מדרבנן ומקדש אף לר' יאשיה, אלא דהרמ"ה ס"ל דאף תרי מיני שלא במפויי מקדשין מדרבנן, ובוה מיושב טפי כהרמב"ן דמדאוריתא אסירי, וכמשנ"ת לעיל, וניחא הא דאסירי בחו"ל תרי מיני שלא במפויי, [כן ביאר הרמב"ן ההיא דשבת קל"ט א' ועיי"ש ובאמת דוחק לאוקומה במפויי עם החרצן], אלא דלגרסת תו' והרא"ש ע"כ מבואר בגמ' דשרי, וניחא טפי הא דאסיר חד מינא בא"י אפי' שלא במפויי מדרבנן, דלפי' הרמ"ה הו"ל תרי דרבנן, אבל לפי' הרמב"ן הו"ל חד דרבנן, דלקדש א"צ מפויי מדאוריתא, [ודין חד מינא במפויי בחו"ל יש להסתפק בו וכן כתב ברי"ו בדבברי הרמ"ה והראב"ד אין מבואר להתיר מיהו מסתברא טפי להתיר כיון דגם שלא במפויי דאוריתא הוא לאיסור בתרי מיני והתירו בחו"ל, (והראב"ד) והרמ"ה ס"ל דגם תרי מיני שלא במפויי איסור הפירות מדרבנן].

ולפ"ז יש לפרש נהוג עלמא כר"י היינו בחו"ל, דבא"י אפי' לר"י אסור מדרבנן, ולא שייך לנהוג היתר כוותי' דר"י אלא בחו"ל, והא דלא פי' בגמ' דמודה ר"י דחד מינא אסור מדרבנן, י"ל שהי' הדבר פשוט מכל המשניות הנ"ל דעבודת הגפן אסורה בזריעה לגמרי וכן תחת הגפן וקרחת ומחול ואפיפירות, ור"י גופי' אמר לעולם אינו חייב, אבל איסורא איכא.

ויש ליישב בזה הא דלא מייתי שבת קל"ט א' מדר"י וכמשה"ק הראשונים ז"ל, די"ל דלא אמרי' כל המיקל בארץ אלא היכא דס"ל דבארץ מותר, אבל אם גם המיקל אסור בארץ מדרבנן, נהי דהאסור בארץ מדרבנן שרי בחו"ל, מ"מ לא אהני להתיר כיחיד נגד רבים, [דיש לפרש בביאור כל המיקל כו' דהיינו

שבדבר שכולם מודים שנדון זה שקול, ויש בו צד קולא מסברא, אזלינן לקולא, ולכן י"ל דהיכא דכו"ע מודו שראוי לאסור מדרבנן אין מתירין בחו"ל, ומה"ט כתבו תו' שם דלא נאמר בעיקר הזריעה כל המיקל כו' ור"ל דכשהנדון בפירוש המצוה אין זה דבר המסופק שלכו"ע יש מקום לכאן ולכאן, אלא זהו נדון בעיקר כונת המצוה, רק בנדון פרטי הקלו בחו"ל שלא חששו להקל בפרטים המסופקין, וכאילו אמרו מראש שכל ספק לקולא, אפי' ספק של יחיד נגד רבים].

ח. **ברם** אכתי טעמא בעי למה הוצרכו לגזור חד מינא אטו תרי מיני, הרי בלא"ה אין זורעין תרי מיני משום כלאי זרעים, וא"כ אין המכשול מצוי, [כ"כ אאמ"ר שליט"א בס סק בדעת הרמב"ן דלכך ל"ג מדרבנן בחד מינא].

ועוד יש לעי' אם דין כרם שאוסר ד"א ומקדש שתי שורות או עכ"פ כל השורה אם הוא מדאוריתא, ובפשוטו משמע דמדאוריתא יש חילוק בין כרם לגפן יחידית, וא"כ יש לשאול כיון דאיסור זריעה הוא בגפן יחידית, איך מצטרפין כל הגפנים ליקדש, הרי הם אינם חלק מהזריעה האסורה, ולגבי דידהו הו"ל זרוע ובא, וע"כ חזינן דבזרוע ובא נתחדש שיעור תערובת לענין איסור, טפי מהתערובת של הלאו דלא תזרע, שהרי הלאו לא התייחס לשאר הגפנים שבכרם שאינם במפויי עם החטה והשעורה, וגם אינם בתוך ד"א מהשורה השני', וכן תחת הגפן אפי' מתפשט הרבה אסור ומקדש.

ולפ"ז י"ל דלענין זרוע ובא סגי בזה שהשני מינים בתוך עבודת הכרם וא"צ שיהיו כלאים זב"ז כשיעור ירק ותבואה, [כמו שאינם כלאים בכל הכרם אלא לאותו גפן שקרובים אליו], דרק בשעת זריעה בעינן שיהיו כולן בשיעור כלאים גם החרצן, אבל לענין איסור

ומקדש לפי שמתערבין בהשרשה וכשהם בקטנן, הנה חזינן בדבריו ז"ל דמחלקינן לפי התערובת במציאות, וה"נ י"ל דיש שמעורבין רק בזרוע ובא ולא בזרוע מעיקרו, דהיינו בעבודת הגפן, וכמשנ"ת.

ט. **מנחות ט"ו ב'** ואמאי לימא ק"ו ומה האוסר כו' נראה דהמקשן הי' סבור שאין בכח הזרוע לאסור גפנים שאינם שלו, אבל הזרעים שהם שלו נאסרו, והיינו דמדמי לה לתורה ולחם דאהני צירוף התורה לאסור הלחם, וה"נ אהני צירוף הגפנים לאסור הזרעים, ואילו לגבי הגפנים גופיהו אמרי' דלא אהני זריעת חבירו לאסור, ואפשר דה"ה איפכא בנוטע בתבואתו של חבירו, אם נימא דתרויהו מיקרו אוסר ונאסר.

ויש לעי' דה"נ מצינו בעירובין צ"ב ב' בחצר קטנה שנפרצה לגדולה דגפנים מותרין וזרעים אסורין, ואפשר דהתם נמי מדרבנן ומפני שזרע הקטנה באיסור, ולפ"ז אם זרע הקטנה תחלה ואח"כ נטע הגדולה מותרין, וערש"י ותו' שם ובספר אאמו"ר שליט"א עירובין ס סק ולע"כ.

ובפשוטו האי שמעתא כרבנן דאדם אוסר דבר שאינו שלו, ומ"מ בדרבנן לא אסרו את הגפנים, וכ"מ בתו' יבמות, וצ"ע בתו' בשמעתין שפי' להא כר"י ור"ש, דלר"י ור"ש בפשוטו הכל מותר, ואף בדאורייתא, ויש לעי' מ"ט חשבינן הזרעים של הזרוע הא הו"ל יורד ונוטל יציאותיו, ויתכן לפרש שזרע בתוך שלו, בשיעור עבודת הגפן, ויותר נראה דאף בזרוע בתוך של חבירו אסרו את הזרעים, וחשיב קנס של הזרוע שלא יקבל יציאותיו, דזרע דבר שאין בו תועלת דנאסר, ואפי' אם ירצה בעה"ב בזרעים וליתן יציאותיו אסורין, דהדין נקבע במעשה הזרוע, ואפשר דאי ניחא לי' לבעה"ב חשיב גם הוא כעביד איסורא.

שם הכי השתא התם קנבוס ולוף אסרה תורה כו' בתו' מבואר דה' מיני דגן נמי

אזלינן בתר תערובת, וכיון שכל המינים מעורבין בכרם, הרי יש כאן כרמך כלאים.

ובאמת הדברים מבוארים בירו' פ"ח ה"א דנפ"מ לר"י בכלאי הכרם שמצטרפין בד"א, אלא דהא דנקטו כן לענין מלקות, ל"מ כן בתלמודן חולין פ"ב ב', [ועסק"ה די"ל דהירו' לטעמי' שלא הזכירו מפו"ן], אבל השתא דמחלקינן בין המלקות והאיסור יש לקיים כן אף לתלמודן דכל שיש שני מינים בכרם הרי הם מקדשין ומתקדשין אע"פ שאינם קרובים זל"ז, דלגבי הכרם הו"ל כרמך כלאים, כמו שמין אחד בשיעור זה לרבנן מצטרף, ולפ"ז אפשר לקיים מה שצדדנו לעיל סק"ה במשמעות דמפו"י דבעינן שיהיו קרובין זל"ז בשיעור מפו"י, או בשיעור כלאי זרעים, דגם החרצן איקרי כאן זרע, ואינו מצרף הזרעים לכלאים, אבל לענין איסור בזרוע ובא שיש כרם חשוב והזרעים בטלים לגביה כל שהם בתוך עבודת הכרם הרי הם מקדשין, [וערמב"ן חולין פ"ב ב' שכ' בזרוע מעיקרא דהחרצן והחטה מתערבין בהשרשה וכשהם בקטנן, ומשמע שצריכין להיות קרובין זל"ז].

ודאיתא עלה משכח"ל לענין איסור התבואה והענבים אף בלא איסור כלאי זרעים, כגון שזרוע שני מינים רחוקים זמ"ז ו"ט ושניהם בתוך ד"א שבכרם, וכן חטים מצד זה ושעורים מצד זה, ושפיר אסרו חכמים מדרבנן כל זריעה בצד הכרם אפי' מין אחד, שאם יזרע מין אחד בצד השני יאסר, וכבר הזכיר אאמו"ר שליט"א שם אפשרות זו ע"פ הירו', ולמש"כ י"ל דלענין קידוש מקדשין בכה"ג, וליכא לדמיינהו לאיסור זריעה דמצב התערובת בזרוע ובא היא מציאות אחרת וכדחזינן באיסור הכרם וכמשנ"ת.

וברמב"ן חולין שם כתב לפרש טעמא דקנבוס ולוף דוקא אסירי דהיינו מפני ששאר מינין אינן מתערבין עם הכרמים בזרוע ובא, אבל בזרוע מעיקרו בכל מינים חייב

והרשב"א חולין פ"ב ב' בשם י"מ דלאו לאפוקי תבואה דה' מיני דגן אלא לאפוקי זרעוני גנה קטנים שאינם עושין ערבוביא בין הגפנים, אבל תבואה גדלה הרבה וגבוה ונעשית ערבוב עם הגפנים, וכן קנבוס ולוף בזרעוני גנה, וכ"ה ביראים סי' שפ"ט לא תזרע זרעים הדומים לכרמך והיינו ה' מינים וקנבוס ולוף שהפרי בראש השבולת והענף, כעין אשכול בראש הגפן, וכ"ה בסמ"ג בדעת רש"י [מצוה ר"פ], אבל מלשון הרמב"ן והרשב"א משמע דלפרש"י אף ה' מינים לא דמו לכרמך.

עוד פי' הרמב"ן דסוגיין כרבנן דר"י דבחד מינא הוי כלאי הכרם, ובזה דוקא קנבוס ולוף הוי כלאים שהם דומין לכרם ונעשה ערבוב, והק' ע"ז דהא מצינו שלוקין על חטה וחרצן לרבנן, וכתב לחלק בין זרוע מעיקרו דבכל המינים לוקה ומקדש לפי שיש ערבוב בהשרשה וכשהם בקטנן, אבל בזרוע ובא (שהגפנים גדולים וטוענין פירות כבשמעתין) ולא נעשין ערבוב אלא קנבוס ולוף שהם גדולים ג"כ ודמו לכרם.

ולכאוי לפי' זה מודו רבנן דבזרוע ובא ליכא מלקות, והחילוק בין רבנן לר"י הוא רק בזרוע מעיקרו אם סגי במין אחד, ובזרוע ובא לרבנן רק קנבוס ולוף אסור, [ונראין הדברים דאף לרבנן בשני מינים אסור בתוספת וכמש"כ להלן], והא דאסרי' לרבנן קדושין ל"ט א' שערי בי גופני היינו משום דבארץ אסירי בהנאה מדרבנן, אבל קשה אמאי בעי לשמותי, וי"ל דמדרבנן הזריעה ג"כ אסורה, וק"ק כיון דקנבוס ולוף גופייהו לא לקו בארץ, והו"ל שערי בחו"ל גזירה לגזירה, מיהו י"ל דקנבוס ולוף זריעתן אסורה מדאורייתא אלא שאינו לוקה, וכמו שצדדנו לעיל סק לר"י, [ואם נימא דאף בזרוע ובא לקי לרבנן נחא טפי ד"ז].

ולפ"ז אף לרבנן מצינו דין מפו"י לענין מלקות בחטה וחרצן, ואמנם בתחלת

דאורייתא, וכ"ה פשטות הדברים מדאמר חולין פ"ב ב' דלקי על חטה וחרצן, וכן אמרו בדר"י דלקי בזרוע חטה ושרורה וחרצן במפו"י, ולא מסתבר לומר דלוקה ואינו מקדש, דהפסוק מתפרש לא תזרע פן תקדש, ויש לעי' א"כ מאי קאמר הכי השתא כו' הול"ל התם זרעים זרע ומדרבנן הוא דאסירי, וי"ל דמדקאמר ואסרו את הזרעים ולא אמרו את התבואה או ירק, ש"מ דזרעים זרע, (ואם הי' כתוב בברייתא שזרע כרמו של חבירו, ובמקום סמדר הי' כתוב מין הזרע שזרע, כגון סמדר שהוא שם עשב ב"ב ע"ד ב', הי' מבואר הכל בפשיטות), - לשון קנסוה רבנן יש לפרש דנקטו כן משום דגפנים התירו ולומר דאין כאן נדון מעיקר הדין, אבל בעלמא גזירה דרבנן אטו קנבוס ולוף לא מיקרי קנס, אלא גזירה שמא לא ידעו להבחין דמינים אלו דוקא אסירי.

(ויתכן לפרש דכשנתבשלו הענבים כ"צ עדיין לא הביאה דגן, והיינו דקאמר סמדר שבמשך הזמן עד שנתבשלו כ"צ אין התבואה צומחת כ"כ, ומדאורייתא הזרעים נאסרין בהשרשה והתבואה משתביא שליש דהיינו המלאה, וכאן יש לאסור רק מכח הזרעים שהשרישו ונאסרו, דהו"ל גידולי אסור, וע"ז קאמר דקנבוס ולוף הוא דאסירי שהגידולים הם חלק מהעיקר שנאסר בהשרשה, אבל שאר זרעים גידוליהם אסורין רק מדרבנן, וכ"ז שהתבואה אינה נאסרת אף הענבים אינן נאסרין בזרוע ובא, ויש להעמיס כן בפרש"י בל"ק דטעמא דקנבוס ולוף מפני שאין זרעם כלה, ולפ"ז כל המינים דאורייתא ורק בכה"ג הוו דרבנן, וערמב"ן ורשב"א חולין פ"ב ב' שהעתיק שתי הלשונות יחד לדמות קנבוס ולוף לכרם).

ובמעמא דקנבוס ולוף הוא דאסירי פרש"י בל"ב דכתיב כרמך כלאים זרעים הדומין לכרם ובהנך תולין אשכולות כעין ענבים, ויש לבאר הדברים כמ"ש הרמב"ן

עם הכרם, ונראה מזה דעת הרמב"ן דלכו"ע מתפרש לא תזרע כלאים בכרמך, היינו תרי מיני בהדי כרמך, אלא דלר"י לא לקי אלא כשזריעת הכרם היתה באיסור זה, ולרבנן אף הכרם מצטרף לשוויי כלאים, אבל ה"ה דמהני כלאים בהדי כרמך.

וּלְפ"ז לרבנן נמי נאסר בחטה ושעורה בזרוע ובא, כמו לר"י, ושמעתין דמנחות בחד מינא, ושיעור דברי הרמב"ן שממשיך בתירוצו הראשון [וזהו שכ' ועדיין י"ל דבר הלמד מענינו כו'], דלרבנן כל תרי מיני בהדי חרצן חייב, וכן קנבוס ולוף בחד מינא, מיהו חד מינא דוקא בזרוע מעיקרו חייב, א"נ לענין תוספת בזרוע ובא ודוקא קנבוס ולוף, ולפ"ז נראה דבתרי מיני לא בעו רבנן מפו"י, ואף בזרוע ובא לוקה ומקדש בכל המינים, אבל בחד מינא בעי דוקא מפו"י לענין מלקות, כיון שהכרם מצטרף לעשות הכלאים, ולענין קידוש בזרוע ובא דוקא קנבוס ולוף, ומיושב בזה דבשום גונא לא הוי ר"י לחומרא, וניחא דר"י חידש בגונא דיד"י מפו"י.

י. דעת הראב"ד דהא דאמר' לא אסרה תורה אלא קנבוס ולוף היינו לענין איסור הפירות, אבל מלקות דזריעה יש בכל שני מינין עם הכרם משום כלאי הכרם, ודוקא במפו"י, והא דקנבוס ולוף מקדשין היינו בין בזרוע מעיקרו בין בזרוע ובא, ושאר מינין אין מקדשין בשום ענין, וטעמא משום דגבי קידוש כתיב הזרע ותבואת הכרם שיהא דומה לכרם, אבל בזריעה כל כלאים במשמע, והדבר מחודש לומר דפן תקדש לא קאי אלא תזרע דלעיל מיני', ובפשוטו לענין איסור הפירות נמי לר"י בעינן קנבוס ולוף תרי מיני, ולרבנן סגי במין אחד, והרמב"ן סיים ע"ז ואינו נכון דזרוע מעיקרו למלקות וזרוע ובא לתוספת [לענין איסור הפירות, כ"ה ברשב"א], שוין הן כו' ולשון זה צ"ב דהא לפי הרמב"ן אין הדין כן בחטה לרבנן דחייב מעיקרו ולא בזרוע

הדברים מבואר דלקי לרבנן אף בזא"ז, מ"מ לפי פ"י זה דמחלקינן בדאורייתא בין זרוע מעיקרו לזרוע ובא אין לנו אלא חילוק זה דלא תזרע ובא אין לנו אלא מה שנראה כלאים, וזהו שכתב הרמב"ן דקא מערבבי בהשרשתן דמיירי שהשרישו יחד, ועמש"כ בזה אאמו"ר שליט"א ליישב הדברים דלא נצריך מפו"י לרבנן, ועסק"ה דבריטב"א אמנם הצריך מפו"י לרבנן, ועי' להלן [ד"ה ולפ"ז] דבתרי מיני לא בעינן מפו"י לרבנן, - ומ"ש הרמב"ן דקא מערבבי בהשרשה כתב אאמו"ר שליט"א דלאו דוקא אלא ר"ל כשהם בקטנן, שהרי א"צ שיהיו קרובין כ"כ שיתערבו השרשין וכ"ה ברמב"ן הנדמ"ח בהשרשה וכשהם בקטנן, ולפי מה שצדדנו דלפ"י זה בעינן מפו"י לרבנן, ונימא דבמפו"י בעינן שיהיו קרובין זל"ז, ניחא נמי לישנא דהשרשה, ולכאור' כל שזורעם בתוך שיעור הרחקת יניקה קרי לי' מערבבי בהשרשה.

ופי"ם הרמב"ן ולר' יאשיה כיון דאיכא כלאים חוץ מן הכרם כולו כהדידי ניהו, ופי' אאמו"ר שליט"א דר"ל דלר"י לא בעינן שיהא הכרם כלאים עם הזרעים וסגי בזה שיש כלאים בזרעים זב"ז, דמתפרש כרמך בהדי כלאים, ורק לרבנן דסגי במין אחד אם אין הכרם מעורב עמו אין כאן שם כלאים, וכ"מ בתחלת הדברים שרצה לחלק אליבא דרבנן דרק קנבוס ולוף סגי במין אחד ושאר מינין בעינן תרי כמו לר"י, ויש לעי' מנ"ל לר"י לאסור בזרוע ובא גם כשאינו כלאים בהדי כרם, הרי בלא תזרע דמעיקרא הי' גם הכרם בכלל הכלאים כמו לרבנן דמערבבי בהשרשה וכשהם בקטנן, א"כ בזרוע ובא ליבעי דוקא קנבוס ולוף בהדי כרמך, ועו"ק מ"ש הרמב"ן בתחלת הדברים דלרבנן קנבוס ולוף חד מינייהו עם חרצן כלאים, וחטה ושעורה דוקא תרי מיני, איך מתיישב זה בפסוק, אם איתא דבעינן שהכרם יעשה את הכלאים מנ"ל דסגי בחטה ושעורה שהם כלאים זב"ז ואינם כלאים

ובא, ולכאוי' הול"ל דזרוע מעיקרו וקידוש התבואה שוין הן.

ולכאוי' נראה מזה דהרמב"ן פי' כונת הראב"ד דלענין איסור הפירות בין לרבנן בין לר"י בחד מינא קנבוס או לוף נאסר, בין בזרוע מעיקרו בין בזרוע ובא, אלא דזרוע מעיקרו עיקרו נאסר, וזרוע ובא בתוספת, ופולגתתם במלקות לחוד בקרא דלא תזרע, ושמא משמע לי' דהראב"ד מקיים סוגיא דמנחות לר"י, אע"פ שמסתמא זרע רק מין אחד, ואפשר דכיון דקרא דהזרע אשר תזרע לא קאי אכלאים דרישא, ממילא ראוי לפרשו אף במין אחד, וסוגיא דקדושין לענין מלקות דזריעה מיירי.

ולפ"ז דעת הראב"ד כמ"ש הטור בשמו דחד מינא נמי הפירות נאסרין, ובקנבוס ולוף נאסרין מדאוריתא בחד מינא, אבל אין זה מוכרע בלשון הראב"ד שהעתיקו הרמב"ן והרשב"א, ומלשון הרשב"א ברכות כ"ב בשם הראב"ד משמע דדוקא תרי מיני אסירי, וכן בלשון הראב"ד שברא"ש אין ראי' לזה, אלא שהטור פי' דלא פליג ר"י ארבנן אלא לענין מלקות אבל לענין איסור מודה לרבנן, וממילא היינו אפי' בחד מינא ושלא במפוי", אבל דברי הרא"ש מתפרשין שפיר אתרי מיני שלא במפוי", וכ"נ דלענין זה קאמר דהראב"ד מודה דשרי בחו"ל, אבל חד מינא היינו עובדא דקדושין, מיהו מש"פ הרא"ש דכונתו מדרבנן אינו מתיישב במ"ש הרמב"ן והרשב"א בשמו, וכנראה מקור דברי הרא"ש בדברי הראב"ד במקר"א, מיהו קושטא הוא דלבר מקנבוס ולוף הכל מדרבנן לדעת הראב"ד.

דעת הרמ"ה שברא"ש ה' כלאים דבא"י אסור מדרבנן אפי' חד מינא ושלא במפוי", והפירות נאסרין והזריעה אסור, ובחו"ל שרי חד מינא שלא במפוי", אבל במפוי"י י"ל דאסור, כ"כ רי"ו, ועסק"ז.

ולענין הלכה סתם המחבר בסי' רצ"ו ס"ג כלשון הרמב"ם אסור לזרוע ירקות או תבואה בצד הגפנים כו' אע"פ שאינו לוקה כו', ומשמע דאפי' בחד מינא אסור בא"י, דכל מה שנאסר אסור, [ואפי' בחו"ל ס"ל דנאסר בסעיף ס"ט], ואאמו"ר שליט"א שם סק תמה ע"ז שהרי רוב הראשונים ס"ל דלר"י ליכא איסור בחד מינא, אבל כבר נתבאר לעיל סק"ז דסתמות המשניות והגמ' בכמה מקומות דאסור לזרוע בצד הגפנים ולא בזריעת כלאים מיירי, מיהו נראה דחד מינא דרבנן, ואפשר דתרי מיני בתוך עבודת הכרם אפי' רחוקין זמ"ז מקדשי מדאוריתא.

ובספמ"ג סי' ר"פ כתב בשם הרמב"ם והיראים דר"י בעי ג' מינים רק למלקות אבל הכרם והמלאה נאסרין בלא זה, ואמנם מדאוריתא קשה לקיים כן וכמ"ש הרמב"ן והר"ן בההיא דקדושין, וכן בבכורות משמע דלא הוי בדיני כלאים כלל בתרי מיני לר"י, אבל מדרבנן ראוי לקיים כן, וכדעת הרמ"ה שברא"ש, [מיהו ביראים לפנינו סי' שפ"ט מתפרש שפיר כדעת הרמב"ן דאף שלא במפוי' התבואה מתקדשת אבל בחד מינא י"ל דמותר], וכן ראיתי בספר תלמיד הרשב"א הנדמ"ה שהביא דברי רבינו יונה באגרת התשובה דמין אחד בכרם מותר בחו"ל, וכן בשם הרב ברצלוני מתשו' הגאונים שכ' מותר לזרוע תבואה או ירקות בחו"ל לכתחלה דקיי"ל כר"י, ועוד תשו' לגאון הלכך כל שאין זורע ג' מינין כאחת אלא ירק נטוע הוא בכרם מותר בחו"ל, ומכ"ז נראה דבא"י אסור, ולמש"כ היינו מדרבנן, והרמב"ן והר"ן גופיהו לא דחו לגמרי שיטת הרמב"ם וכן הזכירו אפשרות כזו בההיא דשבת קל"ט א' עיי"ש, ולפמש"כ מדברי הרמב"ן ס"ל דגם דעת הראב"ד כן, וכן בנמו"י פ' הספינה שציין הד"מ הביא כהרמב"ם דבחד מינא נאסר בא"י.

דלא חשיבי בכלל הנזרעים, דמהפקר קאתו, ואין דרך בנ"א לזרע מהם, וטעם זה מהני אף בכלאי זרעים, וצ"ע בסוגיות דסופ"ה דכלאים.

ויותר קשה בדברי התו' שם וכן בר"ש פ"א מ"ז שכ' דרק קנבוס ולוף אסירי מדאו' בכלאי זרעים כדאמר' במנחות לענין כלאי הכרם, וכנראה דמפרשי טעמא משום דשאר זרעים לא חשיבי כ"כ, ולפ"ז לאו לאפוקי ירקות אתא אלא זרעים שאין דרך בנ"א לזרעם ובטלה דעתו, ומ"מ בהרכבה י"ל דחייב, וצ"ע.

בפ'זגתא דר"ט ורבנן בכשותא בכרמא מסיים בתוספתא סופ"ג אר"ט אם כלאים בכרם תהא כלאים בזרעים ואם אין כלאים בזרעים לא תהא כלאים בכרם, משמע דרבנן מודו שאינו כלאים בזרעים לפי שהוא דומה לאילן ואינו עשה ערבוביא עם זרעים, ומ"מ עיקרו ירק ובכרם חשיב כלאים, ויש לעי' א"כ לר' יאשיהו איך נעשה כלאים עם הכרם, וערמב"ן דמוקי סוגיא דשבת קל"ט א' בכשותא ועוד מין עם הכרם, ולפי מה שצדדנו סק"ח דהכרם מצרף הזרעים לאסור הפירות אע"פ שאין הזרעים כלאים זב"ז ניחא, ולפמ"ש כ' סק"ז דמדרבנן אף מין אחד אסור לר"י בא"י נמי ניחא.

ומבואר בדר"ט דאם כשותא מין אילן אינו כלאים בזרעים וכמ"ש הרמב"ם פ"א ה"ו דזרעים ושאר אילנות אינם כלאים, וכ"מ בכורות נ"ד א' דלר"י דגן ותירוש לאו כלאים הוא [ודגן פרתו' דאגב דגן ותירוש פריך], וש"מ דלית בי' משום כלאי זרעים, וכן בחולין פ"ב ב' קאמר דלרבנן איכא תרי גווני כלאים דחטה וחרצן אין בו משום כלאי זרעים משא"כ לר"י, וכן בתוספתא מסיים בתר זרעים זרעי אילן דחטה וחרצן לוקה והיינו כרבנן, וש"מ דרק בחטה וחרצן, והובאה ברמב"ן שם, וכן הוכיח אאמור"ר שליט"א סי"ב סק"ח מהירו' דפריך לר"י ל"ל קרא

ובחוי"ל הקיל הרמ"א בסעיף ס"ט כדעת תו' והרא"ש דכל שני מינין שלא במפוי' אינו מקדש ומותר לגמרי בחו"ל, וכן א"צ לחוש שנטעו במפוי' ולכן כל ירק בכרם מותר, וצ"ע דא"כ מתני' דכרם נטוע ירק כו' דלא כר"י, ול"מ כן, ובאמת דעת רוב הראשונים דבשני מינין מיהא הפירות אסורין אף בחו"ל, ואפשר דסתמא דמילתא זורעים מין אחד ולא ניחא לי' במין השני שמעורב, ולכן נהגו להקל, אבל בכלאים ממש יש מקום להחמיר, אם לא דירק נמי דרבנן, והו"ל עוד ספק בדרבנן, אבל מתני' דקתני דין חו"ל בירק משמע דגם בזה אסור, דלא מסתבר לאוקומה בקנבוס ולוף דזרעים מיקרו, ועי' לק' סוסקי"א מירו' סופ"ד, ומשמע בריטב"א שהגפנים בזמנם לא היו נטועות כהלכתן, וא"כ יש לומר דלכך הקלו.

חמשת מיני דגן וקנבוס ולוף דעת ריה"פ דאסירי מדאורייתא, [מלבד הראב"ד וגם לדידי' לוקה ואינו מקדש בה' מיני דגן], שאר מינין לפי' הרמב"ן בתרי מיני לוקין ומקדשין, [והגמ' אליבא דרבנן], ולפי' י"מ שאר מינין מדרבנן הוא דאסירי ומקדשין, ובכללן ירק, אבל דעת הרמב"ם משמע דירק דאורייתא, ולא אימעטו אלא מיני זרעים.

יא. הרמב"ן והר"ן חולין ס' א' כתבו דכי היכי דמיני דשאים אינן כלאים בכרם לרבנן, ה"ה שאינם כלאים זב"ז, ויש לעי' הא בכרם רק קנבוס ולוף אסרה תורה, ואיכא למימר דבהני לא ראו חכמים לגזור אטו ה' מינין וקנבוס, אבל לענין כלאי זרעים איכא למימר שהם כלאים זב"ז, ולפי' הרמב"ן פ"ב ב' דכל המינין כלאים בכרם בתרי מיני וכן בזרוע מעיקרו, ורק לענין מין אחד בזרוע ובא אמרו קנבוס ולוף אסרה תורה ניחא דהביריתא מתפרשת דלרבנן אין בדשאים משום כלאים כלל, ואפשר דמסברא קים לי' להרמב"ן דטעמא דמיני דשאים לרבנן משום

בריטב"א קדושין ל"ט א' כתב דכרם שהוא נטוע על פחות פחות מד"א מותר לזרוע בתוכו שני מינין בחו"ל, והיינו משום דר"ש קאמר שאינו כרם וכל המיקל בארץ כו' וצ"ע שלא ביאר דהיינו דוקא חוץ לו"ט או חוץ לג"ט, דנהי דאינו כרם אבל אכתי כגפן יחידית דמי וכמ"ש הר"ש, ואפשר דקיי"ל בחו"ל כר"ע דסגי בג"ט, [אם זה חשיב נדון פרטי עתו' שבת קל"ט א' ולעיל סוסק"ז], ולא הי' מצוי לזרוע ב' מינין תוך ג"ט, ודוחק, שו"ר בחדושי תלמיד הרשב"א הנדמ"ח שהביא דבפיה"מ משמע שאינן כרם כלל, ול"מ כן מפר"ש שהביא ג"כ הירו' דמותר להדלותו ע"ג זרעים ופירשו חוץ לו"ט, וצ"ע, שו"ר בירו' סופ"ד דר"ש סבר אין עבודה לגפן יחידית וקיי"ל כותי' בחו"ל ולכן זרע ר"ה כרמי' כרתין לפי שהי' נטוע ערבוביא.

דכרמך תיפול' משום כלאי זרעים, ומבואר דלר' יונתן ניהא דלית ב' משום כלאי זרעים, וכתב דמכאן רא' דאף הראב"ד לא אסר אלא מדרבנן וכמ"ש מרן זלה"ה בס"ג ס"ק י"א, [ולפו"ר יש לפרש הירו' משום הרכבה, ולא משום דבאמת אסור, אלא את"ל דידע התנא שיש תועלת בזה כעין זרע דלעת בחלמית, א"כ שאר אילן נמי, וכן ברפ"ז בירו', ולע"כ], ועיי"ש ס"ק י"ב בדברי הירו' דלפי' הגר"א אתא קרא דכלאים דמיתר גבי כרמך לומר דבשאר אילנות מותר, ולענין הלכה מסיק מרן זלה"ה שם דנקטינן לקולא ומותר זרעים וזרעי אילן אפי' בא"י, ועי' מנחות ולא מבית האילן, ועי' כלאים פ"ו מ"ד מותר להביא זרע אל תחת המותר, ויש לדחות דכל הני חוץ לו"ט ול"מ כן, ועירו' פאה פ"ג ה"א שדרך לזרוע בין האילנות.

סימן ב

בפרק שני ובדיני הרחקות בין המינים

א. ירו' פ"א ה"ט זרע שני מינין בבקעה שני מינין בחורבה כו' לכאור' נראה דהגדון בהא דכתיב שדך, דבעינן שיהיו הכלאים בשדך, אם בעינן שיהא המקום מוגדר כשדה אחת, או דסגי בזה שזורען בשטח שהם מעורבין, והיינו דאר"י בשני מינין בבקעה דכיון שאין השטח מוקף גדר אינו מוגדר כשדה בפ"ע, ולא קרינן ב' כלאים בשדך, דלא נעשה ערבוביא אלא במקום מצומצם בפ"ע או בג' זרעים כאחת, וכדלהלן, וכן אמרו לק' פ"ב ה"ו דגדר יש בו להקל ויש בו להחמיר, בית רובע בבקעה מותר לזרוע בו שני מינין, הקיפו גדר אסור, דע"י הגדר חל שם שדה על השטח הזה, ושיעור בית רובע מדאורייתא בעינן שיהא שטח וע"ו מוקף, כמבואר בשמעתין, ולמדו שיעור זה מערוגה דזהו השיעור שנקרא שדה

בפ"ע, וכן מצינו בירו' פאה פ"ג ה"ו דר"ט יליף שיעור שדה לענין פאה שהוא וע"ו מערוגה, [ור"א יליף משיעור בית רובע שיאמרו בתבואה, ולכאור' שיעור זה מדרבנן, וצ"ע].

מידו כ"ז דוקא כשאין המקום זרוע, אבל אם המקום זרוע הרי הזרעים קובעין אותו בשם שדה, והיינו דקאמר שני מינין בחורבה, דהיינו שטח שאינו זרוע, [ושני מינין פירושו שני גרגרים בלבד, וכמשי"ת בדברי ר"י במתני'], וזהו שאר"י אינו חייב עד שיהיו ששה על ששה מוקרחין בתוך שדה תבואה או מוקפין גדר, פי' דאם השטח המוקרח שאינו זרוע גדול מוע"ו, וכן הגדר על שטח גדול ע"ו, לא מיקרי שטח וע"ו שבתוכו בשם שדה אחת, לומר שהזרעים שניהם בשדה אחת, אבל אם הוא וע"ו מצומצם בתוך

תבואה או גדר חשיב שדה, וכ"ש אם זרוע בתוך הוע"ו דהו"ל שדה, וכל הנדון בשטח שאינו זרוע.

וזוהי ג"כ פלוגתת ר"י ורבנן במתני', דר"י סבר דבעינן שדך חוץ מהכלאים, ורבנן סברי דסגי בחטה ושעורה לחוד, ופריך לר' יוחנן מרבנן דהוי כלאים בחטה ושעורה לחוד, (ולק' פריך לר"ל מר' יהודה) ומשני דמיירי שהשטח וע"ו מוקף גדר או מוקף בתבואה, ופריך א"כ מ"ט דר"י דמצריך עוד חטה או מין אחר לחשבה שדה, הרי השטח מוגדר כשדה בפ"ע, [וכספרים שכתוב בהדיא ר"א אינו כלאים, בתמיה, וכ"ה בר"ש ואף גרסת כהדא מתפרש כן], ומשני אר"ז ר"י כדעתי' כו' דר"י ס"ל דאף שטח וע"ו לא משוי לי' כשדה בפ"ע לצרף השני מינין, ולכן צריך שיהא שם עוד זרע לחשבו בשדך.

ולפ"ז לר' יוחנן אליבא דר"י שני מינין בטפח בבקעה או בחורבה פטור, כמו לרבנן בוע"ו, דבעינן מקום מוקף גדר או תבואה, והנה אם המקום מוקף תבואה בתוך טפח ממילא הו"ל כלאים, דלא גרע משני חטים ושעורה, וא"כ לא מיתוקם חיובא לר"י בשני מינין אלא במקום מוקף גדר טפח על טפח, ושפיר סתם ר"י במתני' דסתמא בעינן עוד גרעין, וכמשנ"ת לרבנן דכיון דאיכא גרעין נטוע הו"ל בדין שדה מצד הזרעים, וקרינן בי' כלאים בשדך.

ופריך ר"י מאן דבעי מקשה לר"ז כו' דאם טעמי' דר"י משום דבעינן מקום גדור בתוך טפח, אכתי הו"ל לאסור מדרבנן עד וע"ו, כמו שרבנן אוסרים מדרבנן עד בית רובע, ומ"ט תני דר"י מתיר, ולא משני ע"ז מידי, ולפי הנראה גרסת הגר"א דמ"ש וקשיא מ"ט כו' תיבת וקשיא קאי אדלעיל דמסיק בקושיא, והדר בעי מ"ט דר"ל, וכן בר"ש העתיק רק מ"ט דר"ל.

וביישוב הקושיא מ"ט לא גזר ר"י, י"ל דאינו מצוי שיהא מקום מוקף טע"ט, ואם הוא מוקרח בתוך תבואה בלא"ה חייב, ויתכן גם דאפי' בטע"ט מוקף גדר פטר ר"י, דלא מסתבר לאוקומי קרא בהכי, ולכן יש לפרש כלאים בשדך, דלעולם בעינן גרעין שלישי, ומיושב בזה טפי סתמות דברי ר"י במתני', [ובבבבגר"א סי' רצ"ז סק"ל פי' בדעת הרמב"ם דר"י מקשה על ר"ז דאין ראי' מהא דאר"י בירק טפי, דרבנן נמי מודו בזה, וכן ר"י מודה דבתבואה השיעור ששה טפחים, וע"כ טעמי' דר"י במתני' אינו כדעתי' בירק, ולפ"ז יש לפרש טעמי' דר"י דבעינן זרוע דוקא ליחשב שדך].

ולאחאמור אף להירור, טעמי' דר"י משום דבעינן כלאים בהדי שדך, וכמו שפירשו הר"ש והרא"ש והרמב"ם בפיה"מ ותו' בכמה דוכתי, ולר' יוחנן אף רבנן מודו לזה, ולכן אם זרוע בבקעה או בחורבה דהיינו שטח שאינו זרוע, בעינן ג' זרעים כמו לר"י, אלא דהיכא דהמקום מוקף גדר או תבואה וע"ו ניכר כשדה בפ"ע וס"ל לרבנן דקרינן בי' שפיר כלאים בשדך, ובהא פליג ר"י משום דס"ל דשיעור שדה טפח, וא"כ בהיקף וע"ו עדיין אין כאן שיעור שדה בפ"ע, למיקרי בי' כלאים בשדך, ויתכן דס"ל דלעולם בעינן זרעים דוקא ליחשב שדך, אפי' במוקף טע"ט.

והדר פריך לר"ל דסבר דשני מינים בבקעה חייב מ"ט דר"י, ולא ניחא לי' למימר דר"י פליג בזה, כיון דלר"ל זוהי סברא כללית דמיחייב בלא תזרע כלאים כאילו לא נאמר שדך, וכי היכי דלרבנן א"צ שדך מסוים, אין להצריך כן לר"י, (וכ"ש שאין להצריך שיהא זרוע), ומשני דר"י פטר משום דמשוי לי' כראש תור, ואף בג' מינים דוקא כשהשעורה באמצע, ומתפרשים דברי ר"י במתני' דבב' חטים ושעורה משכח"ל כלאים, וכן בחטה ושעורה וכוסמת דלכאור' בזה בכל ענין הוי

לר"י בעינן לחיבור השדה שיהא כלאים, דהיינו שני מינין בשדה אחת, ולכן דוקא משנחו בשדה חשיבי כלאים בשדה אחת, ובעינן שתהא השדה האחת מיוחדת בפ"ע, דבבקעה וחורבה יש שיעור הרבה שדות ואיכא למימר שהחטה בזו והשעורה בזו, והסברא בזה דערבוביא היינו במקום מצומצם או בג' זרעים כאחת וכמשנ"ת סק"א.

שם והא תנינן רי"א אינו כלאים, וש"מ דר"י סבר שני מינין בבקעה פטור, ודחי דרק לענין הא דחייב קודם שתנוח מצריך ר"י ג' גרעינין, דלא הוי תערובת בשנים, אבל משנחו בשדה אפי' בבקעה סגי בב' מינים, וכיון שכלאים דקרא משעת זריעה חייב, ע"ז אר"י דחטה ושעורה אינן כלאים, ולפ"ז מודה ר"י דג' מינים וחלקן גדר חייב, דמשעת זריעה מיחייב, והיינו דניחא ל' בהאי שינויא דלא פליג ר"י אלא בדין שני מינין באויר, ופריך דהתני ר"י מתיר ואם איתא דכשנחו חייב היכי שרי, אבל הא דאמר אינו כלאים ל"ק ל', דקאי אחיוב כלאים דקרא, וכמשנ"ת.

ג. **דרי"ש** פי' שני מינין בבקעה ובחורבה שנתרחקו אחר שהוציאן מתח"י במפוי או שנפלו משני עברי הגדר, דבכל הני מיירי דמשהגיעו לקרקע אינם מעורבין בשיעור האסור, ומ"מ ס"ל לר"ל דחייב מפני שהחיוב נשלם כשהוציאן מתח"י, ויש לפרש שנתחדשה סיבה ונתפזרו, אבל מכח זריעתו היו נופלין בשיעור האסור, והיינו דקאמר מודה ר"ל ע"מ לחלקן גדר שהוא פטור, ולא נתפרש לפ"ז מאי פריך ממתני' לר"י הא סתמא מתפרשא בנזרעו בערבוביא, ולפר"ש משמע דהיינו דמשני שנפלו בתוך שיעור האסור, וצ"ע למה הוזכר מוקרחין בתוך שדה תבואה או מוקפין גדר, ומאי וע"ו דקאמר, הול"ל שנפלו בתוך ו"ט, גם צ"ב היכי משתמע מבקעה וחורבה לשון פיזור, ומ"ט לא קאמר בהדיא ונתפזרו, ואמנם בזה יתיישב מ"ש ר"י מוקרחין וגדורין לאפוקי בקעה

כלאים, דאין ליחס ר"ת לשום מין, מיהו יתכן דעלה קאמר בירור' בשאין שם חורבה דאל"כ חטה ושעורה וכוסמת נמי נידונית כר"ת, ואפשר דבדאיכא גדר לא אמרי' דהווי ר"ת.

ב. **שם** בירור' שני מינין וחלקן גדר רי"א פטור רשב"ל אמר חייב כו' מודה רשב"ל בזורע ע"מ לחלקן גדר שהוא פטור, נראה דחלקן גדר היינו דקודם שנחו ע"ג קרקע עשה גדר ביניהם, וכגון שלא ה' דעתו לכך מקודם, ואצ"ל שלא זרע מע"ג הגדר ע"מ שיחלקו, ויתכן דע"מ לחלקן היינו ע"מ שיחלקו בגדר הקיים, אבל אם עשה גדר אח"כ אפי' ה' דעתו לכך חייב, כמו לר"י בעשה גדר ע"ג קרקע אחר הזריעה, אלא דיתכן שגם לר"י פטור, ומ"מ לא חשיבא התראת ספק, וצריך לעשות הגדר קודם ההשרשה, אבל אם ממתין לאחר השרשה נראה פשוט דחייב.

ומעמי' דר"ל מפרש לק' מכיון שהוציא מתח"י לזרע חייב, וביאור הדברים דכי היכי דלר"י חייב אף קודם השרשה, ולא מהני מה שיוציאם אח"כ, ס"ל לר"ל דהמעשה המחייב נשלם במעשה הזריעה שהוא השלכת הגרעינין, והחילוק בין כלאים לשבת הוא משום דכתיב לא תזרע כלאים ובהשלכת שני מינין יחד לזריעה יש כבר פגיעה בהפרדת המינין, (עב"ק נ"ה א' חיבר חטה ושעורה בידו), משא"כ בשבת וכן בשביעית דכתיב שרך לא תזרע, דרק בשדה חל הזריעה.

ויש להבין מ"ט מחתינהו לכולהו בחדא פלוגתא, הא ר"י מצי סבר דמשעת זריעה חייב, ומיהו בעינן שיזרע לתוך שדה מוקפת גדר, וכן ר"ל מצי סבר דרק משנחו בקרקע חייב, ונראה דר"ל דריש כאילו נאמר לא תזרע כלאים בלא תיבת שדך, ולכן המעשה המחייב נשלם בהשלכת הזרעים, ולכן גם אין להצריך שתהא השדה מוגדרת בפ"ע, דלא השדה קובעת את הכלאים אלא זריעתן כאחת, אבל

מיני' ר"י בפאה פ"ב מלענין שיעור שדה בפאה, אע"פ שירק פטור מפאה], וזה מלמד לשמעתין דזהו וע"ו ללקות שאמרו, ובזה מיושב מה שדימו דברי ר"י בירק לתבואה דביעור שדה אחת אין לחלק מה זורע בתוכו.

ועד"ז מתפרשים דברי הירו' בפ"ח ה"א דמפרש התם דבכלאי הכרם לר' יאשיה נתחדש דהשני זרעים מצטרפין בד"א, ואילו בכלאי זרעים בעלמא בעינן ששה טפחים, ופריך במה אנן קיימין אם בשעשה גדר מבפנים בטל הכרם, אם כשעשה גדר מבחוץ זהו המחול אלא כי אנן קיימין בשדה שהי' שם שדה תבואה והקריח לתוכה ד"א כו' הנה מבואר דבעינן מקום מוקף ו"ט או ד"א, ולא במרחק שבין הזרעים מיירי, מדפריך היכן עשה הגדר, ומסקנא דלא הי' גדר ממש אלא תבואה מקפת דג"ז מהני כדא"ר יוחנן בשמעתין, ולכאו' נראה דהירו' לא מצריך מפו"י לכל הג' מינין אלא סגי בזורע ב' מינין אצל הכרם [וכמש"כ לעיל ס"א סק], וכיון שזורעין בתוך ד"א לכרם קרינן בי' כרמך כלאים, ולא בעינן שדה בפ"ע כמו בכלאי זרעים, מיהו בעינן שיהא המקום מוקף, דבבקעה ובחורבה אף אצל הכרם לא מיקרי כלאים, דצריך גדר או היקף לקשר ביניהם ליחשב כלאים, ועדיין צ"ע שם, אבל לעניננו יש ללמוד משם דבעינן היקף כדי לחייב.

ומצאתי בבהגר"א פ"ח ה"א וכ"מ בשמעתין, דבאמת פי' דר"י ס"ל שאינו לוקה משום כלאים אלא כשהגדר חובשו, ולפ"ז יש לפרש סוגית הירו' כמו שפרשנו לעיל סק"א, מיהו משמע שם דעת הגר"א דה"ה דמצטרפין לחיוב כ"ז שאין ביניהם ו"ט, ועי' בזה לק' סק"ד.

ד. **הרמב"ם** בפ"ג ה"ט כתב דשיעור המרחק בתבואה לענין מלקות הוא ששה טפחים, ובירקות טפח, ומקורו בירו' הנ"ל,

וחורבה, אבל שני הדברים אינם מובנים, ועו"ק אם ר"י מצריך בתוך טפח מאי מהני לזה ג' זרעים הרי הכל תלוי אם נפלו בתוך טפח, וגם קשה איך סתם במתני' דאינו כלאים הרי בתוך טפח הוי כלאים, ועוד דשיעור טפח דמייתי מדר"י מיירי בדאיכא הרבה חטים ושעורים ואילו במתני' מודה בשני חטים ושעורה, ואפי' אין השעורה באמצע לאוקימתא דר' יוחנן, ועו"ק מאי מייתי מירק לתבואה, הא לא שוו שיעוריהו.

ועוד משמע בפר"ש דהא דאר"י בשדה ירק טפח היינו דאר"י בהדיא דבתוך טפח מצטרפין ב' מינין לחוד, ולכך כתב דאף ר"ל מודה בזה, וצ"ע אם טעמי' דר"י משום דהוי ר"ת, מ"ש בטפח דלא אמרי' ר"ת, ושמא מפרש למתני' בנתפזרו דוקא, ומש"ה נדון כר"ת.

והנה מהירו' נראה בכמה מקומות דענין וע"ו דאורייתא היינו שטח של וע"ו בפ"ע, ולא המרחק שבין הזרעים, ובית רובע זהו שיעור השדה מדרבנן, וזהו שאמרו בשמעתין וע"ו מוקרחין או גדורין, וזהו שאמרו בפ"ב ה"ו דבית רובע שאינו גדור מותר לזרוע בו שני מינין, ושם מבואר דכ"ז שאינו גדור מיקרי שני מינין בבקעה, וע"י הגדר נאסר, דנעשה שטח שדה של ב"ר, דזהו השטח המצרף מדרבנן, והובא בר"ש פ"ב סוף מ"ח, ושם פ"ג ה"א מהו להקריח ב"ר ולזרע בתוכו חמשה מיני תבואה, מה אם ששה על ששה שלוקין עליו ד"ת אם אמר מותר כאן שאין לוקין כו', הנה מתבאר בכאן שמדאורייתא ירק ותבואה שוין, דאל"כ מאי מייתי מוע"ו דירק הא בירק וע"ו ג"כ מדרבנן, [ומבואר נמי דאע"ג דתבואה בתבואה ב"ר מ"מ אפשר לזרוע כעין ערוגה בב"ר, אע"פ שאין מרחק בין המינים], וגם מתבאר בזה דוע"ו היינו שטח שדה של וע"ו בפ"ע, וזהו השטח מדאורייתא לצרף ב' מינין, וזהו בהגדרת שדך, ואין חילוק מה בא לזרוע בתוכו, [וכדפשיט

הגומא, משא"כ כשכל השדה חרושה היטיב ומשליך הזרעים שלא בדקדוק, וגם חוזר ומתפה בחרישה, [ועי' מאירי חולין פ"ב ב' שאפי' בשתי ידיו בב"א לא מיקרי מפו"י, וכ"מ מרשב"ל דירו' הנ"ל].

ואמנם צריך שיעור כמה הזרעים יכולין להתרחק במפוי, ובה י"ל שאם נתרחקו יותר משיעור ששה טפחים בתבואה וטפח בירק להרמב"ם פטור, דכיון שזהו הדרך להרחיק בין תבואה לתבואה לא חשיבא שדה אחת אע"פ שזרען בערבוביא במפוי, ואפשר דבפחות מששה טפחים נמי פטור, דזריעת מפוי היא במקום מצומצם, ויתכן דאפי' גומא אחת בעינן, אלא דלצד ראשון אנו מקיימין שיעור המרחק שנקטו הראשונים ז"ל, [ובאמת להרמב"ם דירק טפח, וירק נמי בדין כלאי הכרם מדאור', א"כ מפוי דר' יאשיה מתפרש בתוך טפח בירק], שו"ר באגודה ס"פ הפרה בשם ר"י שכתב דהשיעור ג"ט ושם מיירי בחטה ושעורה.

ולפ"ז נראה דהשיעורין שקבעו חז"ל ו"ט וב"ר הם לפי הדרך בחלוקת השדות, דתבואה זורעין שדות שלימות משא"כ ירק, וכל שמרחיק ב"ר הר"ז ודאי שתי שדות, וכל שני מינין בשדה אחת אסרו חכמים, ואף כשאינם קרובים בשיעור יניקה, ובגינה אשכחו בקרא שדרך לזרוע כמה מינים בגינה אחת, ולכן התיירו בשיעור יניקה או בשיעור שניכר כל מין לעצמו.

ונראה דאף אם נקיים דברי הרמב"ם כפשטן שאם בא לזרוע חטים בצד שעורים ולא הרחיק ו"ט לוקה, ואפי' שלא במפוי, [א"נ במקיים כלאים כה"ג מיירי] מ"מ אם הם היו שתי שדות חטים ושעורים וריוח ביניהם והמשיך את החטים עד השעורים או איפכא אינו לוקה מדאורייתא, מפני שהוא סוף שדהו, ואין דברי הרמב"ם אמורים אלא שאם יתחיל לזרוע המין השני סמוך לראשון, ועדיין אין

והראב"ד השיג דשיעור טפח שבגינה אמרו בירו' לר"י, והנה פשטות הירו' דמדמה ירק ותבואה צ"ב, ובפרט לפי הנראה במתני' דערוגה דאף בפחות מו"ט מותר ה' זרעונים, ויתכן לדחוק דמיייתי מדר"י שרי בשדה ירק טפח, ולא גזר מדרבנן טפי, ופריך דעכ"פ בתבואה הו"ל למיגזר עד ו"ט, כמו שרבנן גזרו בה עד בית רובע, ולפ"ז אף לרבנן בירק טפח מדאורייתא, אלא שגזרו מדרבנן עד ו"ט, ור"י לא גזר בירק כלל, ופריך דמ"מ בתבואה הו"ל למיגזר, וירק שאני דמפיק מקרא דשרי, והגר"א וכ"נ בכ"מ שם פי' דמסקנת הירו' דאין לדמות ירק ותבואה.

והנה הרמב"ם בסופ"ד כתב דלענין שריותא דכלאי זרעים סגי בזה שנראין מובדלין או שהם מרוחקין בענין שלא יינקו זה מזה, וזה מבואר במתני' דראש תור, ובסוגיא דערוגה, ויש לעי' מה ראו חכמים לתקן שיעור בית רובע בתבואה, הרי שיעור זה מופלג מאד מהיניקה דתבואה, וגם ההפרש מירק לזרעים ותבואה אינו אחד מששה, דאם ירקות שיעורן טפח מדאור' אין להצריך בזרעים טפי מג"ט, ולהסבירם דירק ג"ט ניחא.

והנראה לכאור' הוא דמדאורייתא האיסור הוא רק בזרוע שדה אחת בערבוביא, אבל בזרוע שתי שדות אחת חטים ואחת שעורים אפי' סמוכין זל"ז אין כאן ערבוביא, דראש תור הנראה כסוף שדהו לא עדיף מסוף שדהו מדאורייתא, דסו"ס האמת שזוהי סוף שדהו, וזה נלמד מעיקר האיסור שהוא במפוי' כמשנ"ת לעיל דעת הרבה ראשונים והכ"מ והגר"א, והענין מוכיח שהוא עסוק בזריעת שדת אחת בתערובת, [ור"ל סבר דמכיון שהוציא הכלאים מתח"י חייב], ואין ללמוד מזה כשזרוע שתי שדות נפרדות אף אם עשה הזריעה בב"א, דמפוי' היא צורת זריעה כשאינו חורש כל השדה במחרישה, אלא חופר במרא ואינו מעמיק כדפרש"י ב"ב י"ט א', ובאופן זה הרי הוא מדקדק יותר לזרוע במקום

במפויין], וכ"כ בשנו"א דשריותא דקישות ודלעת לתוך גומא אחת הוא משום דלא הוי במפויי, ולפמש"כ אפי' עושה כן בב"א, כל שקובע מקום לכל מין בפ"ע, לא קרינן ב"י זריעת כלאים, מיהו אפשר דאיסור מקיים יש כל שנראין ערבוביא אע"פ שזרען בפ"ע ועדיין צ"ת בכ"ז בסוגיות ורשמי לפו"ר.

ה. פ"ב מ"י הרוצה לעשות שדהו משר משר כו' מתני' מתפרשת שכל השדה לארכה עשוי משרין, ולפ"ז נראה דאין קולא דמתני' בשורה שאינה מפולשת, אע"פ שאינה מרובעת, דכיון שאין השורה מפולשת הו"ל בדין תבואה בתבואה, ואף באינה חבושה מג' רוחות כזה, וכ"ה בתוספתא רפ"ב עושה ג' תלמים מפולשין מראש השדה ועד סופו, ואיכא תנאי דסברי דסגי באורך חמשים אמה.

הרמב"ם פי' דמתני' מיירי במרחק שבין משר למשר, והכי משמע סתמות הלשון דסתמא דמכילתין בדין הפסק נשנית, וכדתנן נמי תבואה בתבואה בית רובע, וכענין זה מתפרש משר במשר דמתני', ומתני' בתבואה מיירי, דבמרובע בעינן ב"ר, וע"ז קתני דבמישר סגי בפחות, וכדתניא בתוספתא שם הרוצה לעשות שדהו שורות של תבואה ושורות של מינין הרבה, ואם מינין הרבה כולל ירק אתיא כרבנן דירק בתבואה נמי ב"ר, ולכן כאן דינו כתבואה בתבואה, ובכולהו בעינן שלשה תלמים, [שו"ר דהא ליתא דשורה ירק בתבואה ו"ט כדתנן סופ"ג וי"ל דמינין הרבה היינו קטניות, מיהו אפשר דשורה תבואה בירק בעיא ג' ותלמים, והכי משמע בתוספתא פ"ב הי"ג, ושפיר כולל גם ירק], וסתם שורה אמרו ביר' [פ"ג בדין עיקר שתי שורות כו'], שהיא דא, ואפשר שאין לזה שיעור, וכל שמרחיק ג' תלמים שפיר דמי, ולענין רוחב השורה טפי מד"א עד ב"ר דהיינו עשר אמות ומחצה בערך הרי היא בדין שורה, אבל אם היא רחבה יותר אפי' ארכה יתר על רחבה ומפולשת דעת הרמב"ם פ"ג הי"ב י"ג

במין השני שיעור שדה, הרי הוא כלאים בשדה זו, ולא מהני מה שדעתו להמשיכה כשדה בפ"ע, וסברא זו נתבארה בהשגות הראב"ד פ"ג הט"ז, אלא דשם מיירי בשל חבירו, ולמש"כ אף בשלו גזירה דרבנן היא, שמא יזרע תחלה במקום המעורב, ובשל חבירו לא גזרו דרך אחר שחבירו זרע התירו לו.

ועפמישנ"ת לעיל מדברי הירו' הי' נראה דמדאוריתא כל שזורע בערוגות חלוקות כל מין בפ"ע אפי' כל ערוגה טפח אין זה כלאים, אלא דכשזורע תבואה בערוגות קטנות בטלה דעתו, ולכן חזר דינו כערבוביא, אבל בגינה הכתוב מוכיח שזורעים כמה מינים, וחילקו חכמים להרחיק כשיעור יניקה, כיון שזורע מעט ואינם ניכרים כערוגה ושדה בפ"ע, אבל כשיש שיעור ערוגה בפ"ע אפי' תוך שיעור יניקה מותר, עכ"פ כשניכר, מיהו מדאוריתא לא ביניקה תליא, אלא בזריעה במפויי, ויתכן הי' שיתחייב בירק בזורע שני מינין במפויי אף כשנתרחקו טפי משיעור יניקה, אלא שהאמת דהנופל במפויי הוא בכל המינין תוך שיעור יניקה, ויתכן דבעינן גומא אחת, ודברי הירו' בצירוף השדה בוע"ו ענין אחר הוא וכמשנ"ת שו"ר דמ"מ יש לדון משום מקיים כלאים [ולהרמב"ם במנכס לוקה וכ"ה בתוספתא פ"א ה"י מיהו צ"ע בע"ז ס"ד א' ולע"כ] וכל שנראה כזריעת מפויי אסור לקיים.

[ויש להוסיף דכיון דכשממשיך שני שדות חטים ושעורים לא חשיב ערבוביא, ה"נ הי' יכול להתחיל באמצע ולהמשיך לשני הצדדים, וא"כ כשזורע שני מינין עדיין לא הוחלט חיובו לפי שאפשר שזוהי התחלת שתי שדות לכאן ולכאן, ולכן הצריך ר"י שיהא גדר מקיף השדה וע"ו דלא מחלקינן שטח כזה לשנים, ונמצא שהוחלטה הזריעה בערבוביא בשדה אחת, אבל בג' זרעים הוחלטה הערבוביא מיד, וכ"ז אפי' בזורעם יחד

פ"ב ה"א לפי הגר"א, [וצ"ע בר"ש שנסתפק בזה, וזה מוכיח דלא כפי' בתרא שבר"ש אבל הרא"ש החליט דג' תלמים היינו ב"א, ומ"מ העתיק פי' בתרא, וצ"ל דלפי' בתרא לא שמענו שיעורא דג' תלמים, ולכאור' בירו' הנ"ל מבואר, מיהו עי' לק' סק"ו מש"פ דברי הר"ש בע"א], ומדמצריך בית רובע נראה דבהפסק שבין המשרין מיירי, וכן יש ללמוד מדפריך ול"ל לרבי תבואה בתבואה ב"ר, ש"מ דדברי רבי לענין הפסק נשנו, וכן לגירסת הגר"א [בהערות הגר"מ] ול"ל לרבנן תבואה בתבואה ב"ר ג"כ מוכח כן.

הא דאמר רבי מתחיל ב"ר ומיצר והולך מתפרש בפשוטו אורך ורוחב ב"ר, ולא הוצרך לפרש ב"ר על ב"ר כמו ב"א על ב"א, כיון דב"ר הוא שיעור אורך ורוחב, ונראה מזה דהיכא דבעינן ב"ר לכו"ע דהיינו במרובע כדתנן תבואה בתבואה ב"ר לא מהני מיצר והולך, דהא פריך ול"ל לרבי תבואה בתבואה ב"ר פי' מדנקט ב"ר משמע דבדין ב"ר קאמר דמיצר והולך, ומשני דרק במישר אמר כן, ולגרסת הגר"א דפריך לרבנן משמע דלרבי ניחא דסגי בב"ר ומיצר והולך, אבל לפי האמת אין לחדש מיצר והולך אלא במישר, שהרי רבי פי' פלוגתא דב"ש וב"ה עד כמה מיצר והולך, וש"מ דבמרובע ליכא כלל שריותא דמיצר והולך, [וכן בסברא מהני מיצר והולך רק בשורה מפולשת או כעין מפולשת דהיינו חמישים אמה, אבל לא במרובע בתוך התבואה דסו"ס הרי הוא מתערב בתוך התבואה, משא"כ במישר שהוא כשדה בפ"ע, ולא המרובע והאורך קובע אלא אם הוא מפולש וכמש"כ לעיל].

אבל מרן זלה"ה בס"ה סק"ג ז' ט' נקט בדעת הרמב"ם שכ' דבעינן ב"ר בין מן האמצע בין מן הצד, דר"ל דסגי בהתחיל ב"ר באמצע או בצד ואח"כ מיצר והולך, ועפ"ז פי' בירו' כאן עיי"ש סק"ט, והדברים מחודשים ולשון הרמב"ם מתפרש שפיר כשבא

משמע דהרי הוא בדין שדה ובעינן ב"ר, [שו"ר דאין מבואר דב"ר זהו השיעור ואפשר דיותר מב"ר אבל עכ"פ יש לזה שיעור], וממתני' אין הכרע בזה כיון דלא קבעה שיעור למישר י"ל דאין לו שיעור לא למעלה ולא למטה רק שיהא מפולש וארוך, ושיהיו כמה שורות, [שני תנאים אלו ע"פ הירו'], מיהו ממתני' פ"ג מ מבואר דשורה של דלועין, בתבואה ו"ט, ואילו ירק בתבואה ב"ר, ומפרש הרמב"ם דהחילוק בין שדה לשורה, ועדיין יתכן שהחילוק אם השורה מפולשת, שו"ר בירו' ותוס' מבואר דירק בתבואה סגי באורך י"א ומחצה ונראה עיקר דבראיכא שיעור שדה שלימה אין ע"ז שם שורה, אלא דאפשר שאין השיעור ב"ר, ועס"ק, וקצת משמע דבירק ודאי השיעור ב"ר לחשבו שדה.

הא דמודה ר"מ במישר דבעינן הפסק, מתפרש להרמב"ם מפני שאין בשורה שיעור שדה, וכי היכי דאשכחן בדלעת יחידית דנותנין לה ב"ר, ולשורה ו"ט, ה"נ ס"ל לר"מ דכשיש שיעור שדה בפ"ע לכל מין ניכר ההפרש יותר, ולכן בקרחת ב"ר א"צ להפסיק כמלא העול, [מיהו עי' במתני' מפני שהיא נראית כשדה חרדל], ועס"ק בכ"ז.

הא דתניא בתוספתא והובא בירו' דאיכא תנאי דדיו חמישים אמה, מתפרש כענין פלוגתא דרי"ש ור"ע פ"ג אם בעינן שיהא התלם מפולש מראש השדה עד ראשו או דסגי באורך ו"ט, אבל אין ללמוד מזה דבסוף חמישים המישר מחובר לכל השדה דהיינו שממשיך בלי הפסק כלל, או שנוגע ברוח שלישית בלי הפסק, דמתפרש שפיר שגם ברוח ג' עושה הפסק כמלא העול, והחידוש רק בזה שאינו מפולש.

בירו' אמרי' דרבי אומר מתחיל ב"ר ומיצר והולך עד שלשה תלמים, ומפרש דסוף מישר לרבי תחלת מישר לרבנן, ומבואר דשלשה תלמים היינו ב"א, וכ"מ בירו' פאה

במ"ט הרוצה לעשות שדהו קרחת קרחת, דבעינן ב"ר כל קרחת, ה"נ קמ"ל כשבא לעשות ערוגות קטנות יותר, עושה כל ערוגה ג' תלמים על ג' תלמים או מלא העול על מלא העול, והיינו ב"א על ב"א, ולפ"ז מתני' ר"מ דלא בעינן הפסק כלל, ועפ"ז פי' הירו' דהמיצר שביניהם כל שהוא, [ומיצר והולך פי' ויכול לקצר המיצר שביניהם אפי' כ"ש].

עוד פי' ר"ש וז"ל א"נ כולה בהרחקה איירי, שהמשרים רחוקים זמ"ז ב"א בראש האחד, ואותן ב"א הולכות ומצירות עד שכלות לראשן א' לכל שהן, ושם [פי' במקום שהמיצר נתקצר], המשר סמוך [פי' למשר השני] וכל שעה ושעה המשר הולך ומתקצר [פי' ומתרחק מחבירו] עד כל שהוא, והא דקאמר ב"א על ב"א לא שיהו מרובעות אלא על אורך ב"א [פי' באורך ב"א בעינן ב"א רוחב] שכלות עד כל שהוא, עכ"ל, ויש להסתפק אם בהאי א"נ חוזר לפרש מתני' בע"א דלא מיירי ברוחב המשר, אלא בהפסק שביניהם, או דרך בפי' הירו' מיירי, שהירו' הוסיף לבאר במתני' אליבא דרבנן שיעור המרחק שבין הערוגות, ואמרו' שליט"א בס"ב סק"ז פי' מעיקרא כצד קמא, ושוב חזר לפרש דהא"נ קאי רק על הירו', ולפ"ז לא הוזכר במתני' אליבא דרבנן מהי הקולא של משר משר, משום דר"מ סתים לה לשיטתו דא"צ הפסק כלל, ולרבנן ביארו בירו' דקמ"ל דבשיעור מלא העול סגי בהפסק ב"א וא"צ ב"ר, וכמה הוא מלא העול לא שמענו לפ"ז.

ואפשר דכונת הר"ש כצד הראשון דהי' פשוט בדבריו דהירו' פירושא דמתני' הוא ולכן לא הוצרך לפרש, ותוכן הדברים דע"פ הירו' משמע דמתני' בערוגות מרובעות [דמשר לשון ערוגה לפי' זה, ולא לשון שורה], ובמרוכע לא מצינו לרבנן שום קולא, וע"כ דמתני' ר"מ ומיירי בצורת הערוגה המותרת בלא הרחקה, כענין ששנה ר"מ במ"ט, ובפי' בתרא דמיירי מתני' בערוגות

לסמוך באמצע או מן הצד, ושיעור הלשון בין כשההפסק נצרך לו באמצע השדה או מן הצד, אבל דין מיצר והולך לא יתכן לרמזו בהאי לישנא, [ואי משום חבוש י"ל מן האמצע כשפתוח ברוח רביעית, וצ"ע בכ"מ שכי' דהרמב"ם מיירי רק בצדה ובזה רמז דחבוש אסור, וא"כ משמע שפי' כדברי מרן זללה"ה דאל"כ הא כתב בהדיא מן האמצע, ואפשר לדחוק שפי' בפרוצה ברוח רביעית, א"נ לומר דלא סגי במיצר והולך אלא צריך ב"ר בכל האורך באמצע ובצדדין, מיהו בהלכה י' בכ"מ משמע שפי' דסגי בריבוע אחד של וע"ן], שו"ר בסמ"ג מצוה רע"ט הביא דלדעת הרמב"ם סגי בב"ר או וע"ו במקום אחד אע"פ שאינו מפסיק כל האורך, והביא דהר"ש חולק ע"ז, ודייק מלשון הברייתא בין מן האמצע בין מן הצדדין, [ואמנם לפמש"כ גם הברייתא מתפרשת באמצע השדה, ולא דסגי במקום אחד], ועדיין צ"ת בכ"ז, ועי' לק' ס"ק י"ד.

לפמ"ש מרן זללה"ה דשיעור ב"ר וששה טפחים היינו מרובע ומיצר והולך, ניחא נמי סתמא דמתני' דקתני מלא העול והיינו מרובע ואח"כ מיצר והולך, אבל אם הא דמיצר והולך הוא רק במתני' צ"ע היכי סתים לה תנא הכי, [ולשון התוספתא משמע דת"ק מצריך מפולשין כשיעור זה], ושמא כיון דלרבי זהו סוף השיעור ולרבנן תחלת השיעור סתם לה רבי דאם הי' שונה ומיצר והולך הי' מתפרש לאפוקי מרבי, וצ"ע.

צריך טעם מ"ש דבעינן באורך נמי שלשה תלמים או מלא העול, הרי שיעור עול אינו באורך, וי"ל דסתם שדה מרובע, ולכן נקבע שיעור במרובע.

ו. **הר"ש** פי' מתני' דפליגי ברוחב המשר, ולפי' זה משר היינו ערוגה ולא לאפוקי מרובע, דאדרבה לפי' קמא אמרו בירו' שהמשר ב"א על ב"א, [ורק לפי' בתרא פי' שאינו מרובע] ושיעור לשון המשנה כמו

כעין שורה, מיתוקמא שפיר כרבנן, ובמרחק שבין ערוגה לערוגה, דבשורה מקילין רבנן כמ"ש הר"ש במ"י, ומ"ש הר"ש א"נ כולה בהרחקה מיירי חוזר גם לביאור המשנה, [וכמ"ק בפ"י הרא"ש שסתם בפ"י המשנה ורק בביאור היר"ר ביאר למתני' (וכתב דמלא העול ב"א בלשון מוחלט), וממילא ע"פ הי"מ משתנה הכל, כיון שרק ביר' נחית לד"ז, וגם לשון וי"מ משמע שמפרשים המשנה בע"א], ומיושב בזה לשון הר"ש שכ' וכל שעה ושעה המשר הולך ומתקצר, דלכאור' לישנא יתירא הוא אף אם נפרש דאמיצר המפסיק קאי, שכבר כתב ואותן ב"א הולכות ומצירות, אבל למש"כ באמת אמיר קאי שהוא מתרחב במקום שהמיצר מתקצר, ומתקצר בצידו השני עד כל שהוא כנגד המקום שהמיצר רחב כמלא העול, דבאותו צד הערוגה רחבה כל שהוא באורך ב"א, וזהו שכ' דהב"א של המיצר הם רק באורך ב"א מהערוגה, שהרי אח"כ כלות עד כ"ש, א"נ ר"ל במקום שהערוגה כלה ברוחב כל שהוא, כזה.

ולפ"ז ניחא דכל דברי הר"ש מוכרחין, דמעיקרא פ"י מתני' במרובע, וע"כ מתני' ר"מ, דלרבנן ליכא קולא במרובע, וע"כ דהרוצה לעשות כל שדהו ערוגות ערוגות קתני, ושיעורא דב"ש וב"ה בריבוע, [ולא נתפרש לפ"ז במאי מוקמי רבנן פלוגתיהו דב"ש וב"ה], ולפי' בתרא דמישר בעשוי כשורה בזה שייך לפרושי הקולא בהפסק שבין הערוגות, דמצינו קולא במישר טפי במרובע כמ"ש במ"י, ולהאמור יש לנקוט לדינא בדעת הר"ש והרא"ש כהרמב"ם.

והגר"א בשנו"א פ"י דאף לרבנן א"צ הפסק במשר, כענין ששינו פ"ג מ"ד הנוטע שתי שורות של קשואים כו' מותר, [ומפרש בלא הפסק כלל], וה"נ השיעור כמלא העול ברוחב השורה, וכן פ"י בפ"ג מ"ג בשורה של ירק בירק אחר דבין לרי"ש בין לר"ע הנדון באורך השורה, אבל א"צ הפסק אלא זורע

במלואו של התלם ירק אחר, ורק לר"י צריך הפסק טפח, [וצ"ע דבפשוטו רוחב דר"י ודר"ע היינו הך, וכן בסופ"ק ביר' מבואר דר"י מיקל, וכן במשנה זו ביר' תלי לה ברי" דששה באמצע, ובתלמודן שבת פ"ה א' משמע דר"י בהפסק שבין התלמים מיירי, ולע"כ בזה], אבל הר"ש פ"י שם דמיירי בהפסק שבין השורה לירק, וכן פ"י הרמב"ם, ויש לעי' מ"ט שורה דלעת בתבואה צריכה ו"ט לעבודתה, הא אמרי' דשורה א"צ הרחק, וצ"ל דלעת שאני, שעליה מתפשטין, ואין לומר דלא הוי כמלא העל, דסתם שורה הויא ד"א, ועדיין צ"ת בכ"ז, ופשטות היר' במתני' דמיירי בהפסק שבין התלמים דומיא דב"ר, וכן מתני' דירק בירק ו"ט היינו הפסק ודכוותה בדר"א ירק בתבואה ו"ט, וביר' מייתי עלה הא דמקילין רבנן בשורה ומתפרש דצריך הפסק ו"ט, ועתוספתא פ"ב הי"ג, וכבר כתב הר"ש פ"ג מ"ג דפשטות המשניות והתוספתא בהרחקה מיירי ולא ברוחב הערוגה.

ביר' אמר ר"י דיכול לזרוע בשדה אחת חמישים מינין כ"ה מכאן וכ"ה מכאן, וסתם שדה היינו נ' על נ' כמתני' דכ"ד קרחות לסאה דהיינו בנ' על נ', וכן מתפרש לפי המספר דב"א לכל מין, והגר"א לשיטתו פירש דאינו מפסיק כלל אלא מתחיל בב"א על ב"א ומיצר והולך, אבל קשה דאין השורה מפולשת, וצ"ל דכיון דנכנס כראש תור בשני' מותר, [וחשיב כנגמרה השורה בב"א, מיהו אז הוא מרובעת, וצ"ע], ולכאור' נראה דלא חשיב הכל שהוא של ערוגה שבין כל ב"א, ועושה בכל צד ב"א הפסק וכל שהוא ערוגה ואחר הב"א מרחיב והולך, ובאמצע יש הפסק ביניהם בית רובע או כמלא העול, א"נ י"ל שמתחיל מן האמצע לצדדין וכיון שיש רק כל שהוא ערוגה הו"ל כראש תור ואע"פ שנפגשין זב"ז מותר כזה, ועי' לעיל דגם הר"ש פ"י שבין המיצר יש רק כל שהוא ערוגה, ולפי' זה אם נימא דליכא הפסק

הכא בדין סמיכת חרדל לתבואה, דהי' יכול לסמוך החרדל לחסיות, דשרי לר"מ כמ"ש הר"ש לעיל מ"ח, והיכי סתים דאסור לעשות חרדל בג' קרחות, ועוד דכיון דשדה בשדה מודה ר"מ דבעינן הרחקה, דלא פליג אמתני' דתבואה בתבואה ב"ר, אין לנו ללמוד ממתני' היתר טפי מקרחת אצל קרחת.

פשוט המשנה דלר"מ א"צ הרחקה כלל, שהרי עושה כ"ד קרחות ב"ר בב"ס, [ואדרבה אם לא יזרע את כל הב"ר גרע], וכ"פ הראשונים ז"ל וכ"מ בירו' אפי' סמוכות אפי' מוקפות, ולפ"ז לשון קרחת מתייחס לשאר השדה, שכל ריבוע נקרא קרחת ביחס לשאר השדה שאינו זורע מאותו המין, והא דקתני וזורע בתוכה אקרחת קאי וש"מ דקרחת הוא שם השטח קודם הזריעה, וכל ריבוע נקרא קרחת ביחס לשאר וכ"מ ברא"ש, [וכן יש ללמוד מרבנן דשרי ט' קרחות והיינו גם זרועות במילואן כיון שמרחיק ב"ר], ואם לשון זורע בתוכה אשדה קאי, צ"ב כפל הלשון, דהא פתח ברישא שעושה שדהו קרחת קרחת מכל מין והרי אין הקרחת שונה בצורתה אלא ע"י חלוקת המינים, ולכן נראה דבתוכה אקרחת קאי.

ובשני א פי' הקצר כ' ולא דוקא שזרע כל הרובע רק שיהא לכל מין קרקע ב"ר, אלא שכ"כ בדרבנן דט' מותרות, ואיכא למימר דבדר"מ מודה דצריך לזרוע כולו, דריבוע הזריעה הוא עושה ההבדל, אבל בקרקע עצמה לא מינכר שהיא קרחת ב"ר בפ"ע, מיהו אליבא דרבנן למה לי קרקע ב"ר, הרי הוא מרחיק ב"ר מהמין השני, [ועוד דלפי הציור שבירו' זורע בהיתר ראש תור, ויש לדון אי מהני בתבואה בפחות מב"ר, עי' שבת פ"ו א' ולע"כ], ולשון המשנה הי' מיושב יותר אם א"צ לזרוע לר"מ בכל הקרחת דקתני שעושה קרחות וזורע, אבל פשוט הדברים כמ"ש בפיה"מ דהריבוע מוכיח שהיא שדה בפ"ע,

באמצע צ"ל דמ"מ חשיבא שורה מפולשת כיון שלכל אורך השדה יש הפסק כמלא העול ומיצר והולך, ואי מיירי בב"ר באמצע ניחא בפשיטות.

ז. **פ"ב מ"ט** הרוצה לעשות שדהו קרחת קרחת כו' נראה דכל שאינו בשיעור שדה מיקרי קרחת, ולא נתפרש שיעור שדה מהו, דבחרדל קאמר בסיפא דג' קרחות של ב"ר נראין כשדה, ובשאר מינין אפי' ג' אין נראין כשדה, ויש להסתפק אם גם ברחב מב"ר מיקרי קרחת, דמתני' אין ראי' לאסור דרבנותא אשמועינן דכ"ד קרחות מותרות, ופחות מב"ר אסור, אבל טפי מב"ר י"ל דאכתי קרחת מיקרי, דעיקר טעמי' דר"מ תלוי בזה שניכר תמונת הריבוע כולו בב"א וזה משוי לה כדבר בפ"ע, וכ"מ בפיה"מ [וברמב"ם סופ"ד גבי ערוגה], ומפשטות המשנה נראה דבכל המינים ג' ב"ר מיקרי קרחת, אלא די"ל דהיינו דוקא ברוחב ב"ר, אבל ט"ו אמה על ט"ו אמה אסור, ומ"מ צריך ראי' לאסור, ואליבא דרבנן וראב"י ג"כ י"ל דאף טפי מרוחב ב"ר מיקרי קרחת לחומרא, דאם איתא דרישא דמתני' מתפרשת ב"ר לא פחות ולא יותר היכי סתים בסיפא איסור חרדל בג', הרי אי לאו האי סיפא היו כל המינים אסורין אפי' ב' קרחות, ואמנם י"ל דהא נמי קמ"ל, אבל מ"מ מפשטות הלשון נראה דרישא דמתני' מתפרשת כ"ד ותו לא, אבל טפי מב"ר שפיר דמי, [ולדעת הרמב"ם דקרחת מרובע י"ל דארוך הוה פשיטא לן להתיר, מיהו עסק"ה דבאינו מפולש ליכא קולא דמישר], אבל אאמור"ר שליט"א כתב דב"ר דוקא, וביאר ההיא דקרחת אחת או שתיים מהני שנראה כב"ר ועוד ב"ר, עי"ש, וכ"ד מרן זללה"ה אלא דלא פי' ההיא דקרחת אחת או שתיים סמוכות.

ונראה דלא שרי ר"מ אלא קרחת אצל קרחת, אבל קרחת אצל שדה בעינן ב"ר כדתנן מפני שנראית כשדה חרדל, ולא מיירי

וכיון שלא נתייחד בקרקע שום סימן ע"כ שצריך לזרוע בריבוע הקרחת כולה.

מעמי דר"מ פ"י הרמב"ם דע"י הריבועים ניכר כל מין לעצמו, ולעומת זה מצינו שחכמים וראב"י החמירו בקרחת טפי משדה, ואילו ר"מ מחמיר בשדה דבעינן ב"ר, ומיקל בקרחת בלא הפסק כלל, וביאור הדברים דקרחת כיון שאינה שיעור שדה הרי כמה קרחות נטפלין לשדה אחת, ומה"ט מודה ר"מ בקרחות פחותות מב"ר דחשיבי ערבוב, דכיון שאין שיעור חשוב בפ"ע לכל מין, הרי כל המינים יחד בשדה אחת, וכמו שכמה גרגרים חטה וכמה שעורה חשיבי ערבוב, ה"ה בערוגות קטנות עד ב"ר, וטעם זה ס"ל לרבנן אף בב"ר, ור"מ סבר דב"ר כיון דאית בי' שיעור חשוב, נדון כשדה בפ"ע, ואינו נטפל ליחשב ערבוב עם השדה הסמוכה לו, וא"ת א"כ אפי' שדה גדולה נמי, וי"ל דשדה גדולה אין שלימותה נראה כאחד, ונמצא שבמקום שהשדות קרובות נראה ערבוביא, משא"כ בקרחת שתמונת הריבוע נראית בשלימותה כאחת מפני שהיא קטנה, ולכן אהני לה לחשבה בפ"ע.

ומסתברא דמדאוריתא אף בשדות גדולות לא חשיב כלאים דכל מין שייך לשדה שלו, ולא קרינן בי' כלאים בשדך, וכמש"כ סק"ד, וכן בקרחת דמתני' נראה דמודו לר"מ דמדאוריתא שרי.

ח. **שם** היתה קרחת אחת או שתיים כו' הר"ש פ"י היתה בתוך שדה תבואה, ויש לעי' אם התבואה מקפת את החרדל בלא"ה אסור משום חבוש, ואם יש איסור מיוחד בחרדל, א"כ לרבנן נמי הו"ל לאשמועינן ד"ז, ומדקתני לה בדר"מ מבואר דרק לר"מ שייך ד"ז, ול"מ דר"מ פליג על איסור חבוש, מדשרי הכא אפי' חבושות, דקרחות אינן חובשות, כיון שאין להם חשיבות שדה, ועוד דכמה מינים אינם חובשין, ועוד דהא לא קתני

שהקרחת באמצע דנימא משום איסור חבוש, ועוד דאי בשדה תבואה הא בלא"ה ס"ל לר"מ דאין סומכין לשדה תבואה חרדל וחריע, ושמא נאמר דלר"מ דוקא אין מקיפין, אבל זה דוחק לומר דא"צ הרחקה לר"מ, וכמשנ"ת לעיל סק"ז דמודה ר"מ בדיני הרחקה בין שדה לשדה, וה"ה בין קרחת לשדה, ובפ"י הרא"ש סיים בהדיא דהאיסור משום דאין סומכין לשדה תבואה חרדל, ומשמע דרק שדה חרדל אסור לסמוך לתבואה, ובפשוטו לעיל מיירי בשריותא דלבדוק, ומה ענין זה למתני' דהכא, וצ"ע בכ"ז.

ומפ"י הרמב"ם נראה דכיון שאין זורעים מתרדל שדות גדולות, נפק ל' מתורת קרחת והו"ל כשדה, ומודה ר"מ בשדה שצריך להרחיק ב"ר, ומיירי בגונא דרישא, שכולה זורעה קרחות קרחות, [ומבואר מזה דאף שתים ושלש קרחות ממין אחד זה אצל זה מותר, מיהו אפשר דדוקא בארוך ולא במרובע, וכבר נתבאר לעיל סק"ז בזה], ומדקתני מפני שהיא נראית מבואר דשיעור שדה חרדל שוה לשיעור שדה דתבואה אלא משום דמיחזי כשדה שלימה יש לאסור.

והנה הרמב"ם פ"י בג' קרחות סמוכות זו לזו, דבמרוחקות לא מתחזיא כשדה חרדל, ונראה להביא רא"י לזה מפ"ג דפאה מ"א דקתני מודים חכמים לר"ע בזורע שבת או חרדל בב' וג' מקומות שנותן פאה מכאור"א ומפרש בירו' הטעם מפני שדרך לזרען ערוגות ערוגות ונראית כל ערוגה כשדה בפ"ע, ומבואר מזה דחרדל בב' וג' מקומות מיחזי טפי כשתי שדות, משאר מינין כה"ג, דבתבואה קתני דנותן פאה מאחת על הכל, וע"כ הא דמיחזי במתני' כשדה חרדל היינו מפני שהם סמוכות זל"ז, ואפשר דלהכי קתני לשון היתה קרחת, לומר דבקרחת אחת של ב' וג' מיירי, ואי הוה קתני קרחת אחת או ב' זורעם חרדל, הי' מתפרש דבכל הבית סאה אסור לזרוע ג'

דפשיטא להו שאין להתיר כאן ר"ת, ולכאור' נראה דלא רצו לחדש אליבא דרבנן איסור ב' קרחות אף כשמרחיק כשיעור, ולכן פ' דעשר אסורות זהו ביאור לצורה המותרת וכמש"כ, אבל קשה דע"כ מצינו בדראב"י שיש מקום להחמיר בקרחות טפי מב' שדות, ומאי קו' אם רבנן ג"כ אסרו מה"ט טפי מט', וי"ל דלא משמע להו דרבנן יחדשו חילוק בין ט' ל' בב"ס, בזמן שההרחקות בט' וי' שוין, משא"כ לפי דבריהם שקבעו צורה מיוחדת להתיר קרחות בב"ס, ואי משכח"ל י' בצורה כזו ג"כ שרי.

אבל אין נראה לומר דכל שהב"ס ארכו יתר על רחבו לא יתכן לאסור עשר קרחות, כיון שהאורך היתר על ב"ס כשייך לב"ס אחרת, [כגון ס' על מ', העשר העודפים לא נכללים באיסור טפי מט' קרחות], דשיעור ב"ס אינו בצמצום ארכו כרחבו, וכל שנראה כב"ס יש לאסור י' קרחות כמו במרובע, תדע דאף בב"ס מרובע אם יש מקום פנוי בצדו יש להתיר טפי מט', מפני שאפשר להכניס המקום הפנוי בריבוע, והו"ל פחות מ', כגון כזה שאם נרבע הב"ס ללמעלה יש להתיר, ול"מ כן, אלא ב"ס כזה נדון כערבוביא, דאלת"ה לא משכח"ל איסור זה אלא בב"ס מצומצם מוקף, ועוד דבסברא ב"ס ס' על מ' מוקף, ג"כ יש לאסור דתמונת הערוב שוה בהם, ועי' להלן דביאורו בירו' שאין למלאות הקרחות בחצי הב"ס אלא לפזרם, דגם חצי ב"ס אין למלאות ביחס טפי מט' לב"ס.

ברם צריך לבאר מ"ש בירו' דסדר זריעתן ג' וב' וא' וב' וא', ואם איתא דמיירי בב"ס שאינו מרובע, הרי אין כאן ה' שורות, ותיריך אאמור' שליט"א דמשכח"ל שהי' רחב בצדו אחד כ"ה ב"ר, ומיצר והולך כפי השיעור שצריך למעט עד שיהא ב"ס, ונראה דהציור בירו' הוא כך, והיינו דקמ"ל דעשר אסורות אע"פ שהעשירית ג"כ מורחקת כשיעור, ועוד קמ"ל שצריך לפזר הט' קרחות בב"ס, דאע"פ

קרחות חרדל, וכ"ה הלשון מפני שהיא נראית, ולא מפני שהם נראין, ול"מ דאשדוהו קאי.

ט. **שם** וחכ"א תשע קרחות מותרות עשר אסורות, הראשונים ז"ל פ' דהא דקתני עשר אסורות אינו דין מחודש דאע"פ שאפשר לזרוע יותר בהרחקת ב"ר מ"מ אסור טפי מט', אלא זהו ביאור לצורת ההרחקה שלא יהיו סמוכות כלל, וכמש"פ הר"ש והרא"ש והרמב"ם, והא דלא התירו בסמוכין כנגד ראש תור כזה, י"ל דלא התירו ר"ת אלא בשדה שלימה, וכענין שאמרו שבת פ"ה ב' אין ר"ת בערוגה, וה"נ בתבואה השיעור טפי מב"ר, וצ"ע שם, או שמא דוקא בקרחות מרובות בב"ס מחמירין בזה, [שו"ר שכבר ביאר בזה בתוי"ט עיי"ש], ולפ"ז בב"ס שאינו מרובע אי משכח"ל טפי מט' [בלא ר"ת] מותר, דלא אסרו י' אלא אמרו המציאות דרך ט' מותרין באופן ההרחקה שחכמים מתירין.

והנה בציור שכ' הראשונים ז"ל לא משכח"ל שיהא ב"ר בכל קרחת וגם הרחקות ב"ר, והרמב"ם למד מזה חידוש דסגי בהרחקת פחות מב"ר, והקרחת הזרועה ב"ר, ולהר"ש והרא"ש שיעור הקרחת הזרועה והבורה שוין, ובכ"ה ג' התירו, וזה מיושב טפי דלפי הרמב"ם קשה למה תיקנו קולא זו, הרי בפשוטו בשני ב"ר צריך להרחיק ב"ר שלם, ולא משמע דמתני' דוקא בעושה ט' לב"ס, ולא פחות, גם לפי הר"ש והרא"ש יש כאן שיעור מחודש להפסקה, ואין כאן ב"ר שלם בקרחת כמו לר"מ, ופשטא דמתני' משמע דזרוע ט' כמו לר"מ כ"ד.

והקי' אאמור' שליט"א מה דחקם ז"ל לפרש מתני' בב"ס מרובע ולחדש כאן קולות בהרחקה, [או שלא יהא ב"ר בקרחת הזרועה ג"כ], הרי לר"מ ע"כ לא מיירי בב"ס מרובע, שא"א לחלק כ"ד קרחות בב"ס, ודכוותה לרבנן נמי יתפרש בב"ס שאינו מרובע ויש בכל קרחת ב"ר וביניהם ב"ר, ולא משמע

שהי' יכול לזרוע כזה [באופן שעדיין לא נתקצר באמצע כ"כ], אפ"ה אסור, דנמצא שבחצי הב"ס יש ביחס טפי מ'ט' לב"ס, אבל בצירוי שבירוי שפיר מקילינן דסו"ס יש ריוח יותר, ועי' בסמוך דאפשר דגדר האיסור כל דדמי לחבוש.

וגדר הדברים מתי נדון כב"ס לאסור טפי מ"ט, אפשר שהוא כדין ב"ס בעלמא, דאורך ר"נ על עשר אין ע"ז שם ב"ס, ונפ"מ בב"ס אני מוכר לך וכיו"ב, ואפשר דכל שהקרחות דומות לחבושות הוא דאסרינן טפי מ"ט, ולכן בשני ב"ר על י"ב באורך יש להתיר טפי מ"ט, ולכן ציירו בירוי בשורה שלישית א' ולא ג', משום דבג' נעשין השנים שבשורה ב' כחבושין, ולא בב"ס תליא אלא בחבוש, ואמנם לאו חבוש גמור הוא, מ"מ זהו טעם האיסור ב', שו"ר בזה בספר מרן זללה"ה ס"ו ס"ק י"ב וצייד לאסור אף בר"נ על י' אמה, ועי"ש עוד, וצ"ע.

ויתכן גם דמשכח"ל ציור הירוי בב"ס מרובע נ' על נ', אם נפרש דברי הר"ש שכ' במ"י דלא בעינן בב"ר שיהא רוחב כאורך, ונימא דכונתו שאף י' על י' וב"ט ומחצה ג"כ חשיב מרובע, והטעם משום דלא דייקנין על שיעור מועט כזה בריבוע לצמצמו ארכו כרחבו, א"כ משכח"ל באופן דלהלן שעושה בשורה ראשונה ג' קרחות רוחב י' ואורך י' וב"ט ומחצה, וכן ההפסק שביניהם, וכן בשורה ב' מתחיל השורה מ' וב"ט ומחצה, וכן בשורה ג', ולפ"ז שורה ג' מסתימת בל"א אמה וטפח ומחצה, ובשורה ד' מתחיל בשני הצדדים בגובה קצת דהיינו בל' ומחצה בערך, ואח"כ שורה ה' במקום שמסתיימת שורה ד', כזה [הריבועים מסמנים י' על י' והעיגולים את הקרחות, וכל הקרחות מאריכות למטה בט' ומחצה, ורחבן י'], אבל אאמו"ר שליט"א כתב דכונת הר"ש לומר דלא בעינן שיהא רוחב י' ומחצה כפי האורך הכתוב בברייתא, אלא צריך למעט באורך מ' ומחצה כפי מה שמוסיף

ברוחב, ומ"מ דעתו נוטה דאף י' על י' וב"ט דינו כב"ר מהטעם שכתבנו דבשינוי מועט כזה לא בעינן לצמצם וכל שנראה כמרובע שפיר דמי, אלא דלא מסתבר לי' שיפרש הר"ש עיקר השיעור הנשנה בתוס' דוקא שלא במרובע שלם.

י. שם ראב"י אומר אפי' כל שדהו בית כור כו' כבר נתבאר לעיל סק"ז דהחומר שיש בקרחת הוא מפני שאינה שדה שלימה כדרך שרגילין לזרוע, ולכן היא נטפלת לשדה שהוא בתוכה, ואם יש שתי קרחות בשדה אחת, הרי השדה מאחדת את שתיהם, דבשדה זו יש כך וכך קרחות, ומפני גודלה הרי היא ניכרת טפי מזרעים יחידים, וכשיש שתי קרחות אפי' רחוקות זו מזו הרי הם ניכרין יחד לצירופם באותה שדה, משא"כ בפחות מקרחת שע"י המרחק שוב אינם מתאחדין יחד, וכ"ז בקרחת אבל שדה שלימה אינה נטפלת להצטרף עם אחרת.

והא דהפליג ראב"י בשיעורו דאפי' בית כור אפשר דגזירה דרבנן היא כיון דאפיקתי' מב"ס אוקמי' אכור, וכענין שאמרו בסופ"ג כל שלשה דלועין לבית כור, ומתחלה אמר ב"ס כדאמרו בירוי, וכשחזר ואפקי' מב"ס אוקמי' אכור, שלא חילקו בשדות בפחות מכור, דאשכחן שיעור כור בקרא זרע חומר שעורים, ועוד דע"כ מיירי באין שם זרע אחר, דאם יש שיעור שדה בינתים הרי חולקת את הבית כור, וכשאין שם זרעים אחרים הרי הקרחות מתייחסות לשדה, ואפי' בבית כור הרי הם משתערין יחד ליהשב בשדך, ושפיר קבעו את האיסור בשיעור מרובה כיון דהנדון במאורע שאין זרעים, ואין מפסיק אחר בינתיים, וגם שע"ז שאין זרעים אחרים ניכר צירופם למהוי כלאים בשדך, ואפשר דלא נתנו חכמים שיעור בדבר כיון דאפיקתי' מבית רובע, ולא שקבעו השיעור בבית כור, אלא דבשיעור מופלג כ"כ אין התייחסות ביניהם כלל, אבל בעיקר הדבר לא נתנו שיעור.

גדולה י"ל דאינה נעשית חבוש, [עיי' לעיל סק"ז אם יש לזה שיעור אחר], מיהו לשון הירו' הדא בקעת כו' משמע דבכל ענין אסור.

מהו מרובע, כל מרובע עד ב"ר, משה טפחים, פחות מכאן כתב מרן זלה"ה

דנדון כיחדי.

מהו משר (שורה) ארכו יתר על רחבו, ואין ברחבו ב"ר ולא פחות מו"ט ועס"ק י"ג, ופעמים שצריך שיהא מפולש, ופעמים דסגי בי"א ומחצה.

מהו יחידי כבר כתבנו משמי' דמרן זלה"ה ס סק דכל פחות מוע"ו נדון כיחדי.

מהו לשון בתוכה אם הכונה דוקא בין השורות או אפי' בצדן, כבר כתבנו דעת מרן זלה"ה דגם בצדה מיקרי בתוכה, וכ"ה לשון תו' הגרע"א ז"ל במתני' עיי"ש, ולשון בתוכה מתפרש שפיר כיון דהשדה עיקר והמרובע או השורה הנוספין נטפלין אלי' וכזורעין בתוכה דמו, [מיהו פלוגתא דרי"ש ור"ע פ"ג מ"ג מיירי בתוכה דוקא, והרמב"ם גם שם העתיק בצדה, והיינו לומר דדינם שוה].

ולפ"ז הא דתנן סופ"ג דשורה של דלועין בתבואה נותנין לה עבודה ו"ט, וכ"ש ירק אחר, היינו בין זורע השורה באמצע השדה ובין בצדה, וכן הדין נותן דבצדה קיל טפי מבתוכה, ולרבותא נקט בתוכה, [ומ"מ אין זה מוכרע בידי כה"צ די"ל דכל שנשלמה השדה תבואה בעיא עבודה ב"ר לכל מין וצ"ע, ועירו' בדין משר וספר מרן זלה"ה ס"ו סק"א דין ט"ז].

ולפ"ז הא דאר"א במתני' ירק בתבואה ו"ט היינו בין בצדה בין באמצעה, שהרי אמרו בירו' דר"א מייתי לרבנן מהא דאינהו נמי מקילין בשורה ירק בתבואה דסגי בו"ט, וה"ה לדידי' במרובע, והרי רבנן מקילין בין באמצע בין בצד, ומבואר מזה דאף בצדה

יש לרקדק בלשון חוץ מקרחת אחת, דלכאו' הול"ל יותר מקרחת אחת, ואפשר דכיון שקבעו חכמים דקרחת כתופסת בית כור, אפי' ירצה לזרוע פחות משיעור קרחת אסור, דחוץ מקרחת אחת לא יעשה בתוכה שום דבר.

ויש להסתפק אליבא דרבנן אם יש איסור בזרוע פחות משיעור קרחת בב"ס לאסור טפי מ"ט, דנהי דפחות מב"ר חשיב טפי תערובת כדאסר ר"מ בזה, מ"מ כיון שמרחיק ב"ר, אהני שיעורן המועט לחשוב כל מין בפ"ע, או"ד סו"ס יש הרבה מינים בב"ר, ונראה דצריך ראי' לאסור, דבזרוע גרגרים מועטין מסתברא דשרי, ואין לנו אלא קרחת ב"ר.

יא. שם מ"י תבואה כו' תבואה בירק כו' ד' חלוקים הם שדה מרובע משר יחידי, ולשון תבואה בתבואה וכן כולם, מתפרש תבואה בתוך תבואה, והיינו מרובע בתוך שדה (או שורה או יחידי בתוך שדה) דיש עיקר ויש הנזרע בתוכו, ואפשר דאף מרובע בצד שדה נדון כבתוכה, דהשדה עיקר, [וכ"מ בתורע"א ובספר מרן זלה"ה], אבל שדה בצד שדה לא מיקרי תבואה בתבואה אלא שני מיני תבואה או בין תבואה לתבואה, מיהו י"ל דהכל בכלל ומיקרי שפיר תבואה בתבואה, אלא שאם הי' הדין רק בשדה ושדה לא הוה תני הכי, והראי' מסיפא דיש ירק בתבואה ויש תבואה בירק.

מהו שדה לא נתבאר בהדיא, אבל במ"ט מבואר דמקרחת ב"ר צריך להרחיק ב"ר, אלא י"ל דזה מדין מרובע, ומדר"מ משמע דג' קרחות ב"ר על רוחב ב"ר אינן שדה, בכל ב"ר מרובע שדינו כשדה, דהא טפי משיעור ב"ר לא מצינו, [מיהו יש להסתפק אם דין חבוש נאמר רק במרובע או גם כשבאמצע יש שיעור שדה, ופשטות הירו' והראשונים ז"ל שאין לזה שיעור, ואפשר דבב"ר מחמירין דדינו כמרובע לענין חבוש, אבל אכתי בשדה

ונותנין לעבודתה ב"ר, והיינו דפליגי ר"א במרובע ירק בתוך תבואה אם ע"ז כנפסקה השדה תבואה דמי, (וכשדה ירק בתבואה), וא"כ צריך ב"ר לעבודת תבואה, או"ד אכתי שדה בשלימותה קיימא כמו בשורה שבשדה, וא"צ לתת עבודה לתבואה אלא לירק.

ולא אמור נראה דהא דשורה ירק בתבואה סגי לה ב"ר, היינו דוקא שורה אחת או שתיים עד ב"ר, אבל אם ס"ה השורות הם טפי מב"ר הרי הם מחלקים את השדה תבואה ובעינן הרחקה ב"ר, כדין משדה תבואה לשדה ירק, [מיהו י"ל דסגי כשמרחיק הב"ר בשורה האחרונה שהיא משלימה לב"ר ירק], ולא מהני מה שמרחיק בכל שורה ו"ט כדין מירק לירק, ואפי' הירק מכמה מינים נראה דאסור, דכל מה שהקלנו בשורה היינו מפני שהיא בטלה לשדה לענין זה שא"צ עבודה לשדה, אבל אם בהכרח השדה נפסקת חזר דין עבודה הנצרך לשדה תבואה, [שו"ר בספר מרן זללה"ה ס"ז סק"ג בנדון מתי מצטרפין לשדה].

ודא תאן עלה הדין נותן שאם הרחיק בין שדה תבואה לשדה תבואה ב"ר אינו יכול לזרוע שם שורה ירק, דאז יצטרך להרחיק ב"ר מהשורה ירק, כיון שכל הסיבה שלא הצרכנו ב"ר בין התבואה לירק היינו מפני שהשורה מתבטלת לשדה, וא"כ א"א לתפוס החבל בשני ראשין ולחשבה נמי כהפסק, (וכן מיושב בסברא שאין הירק הזרוע בין תבואה לתבואה בשטח ששייך לעבודת התבואה יכול לגרום קולא לעצמו ולתבואה, אף דלכא"ו בחשבון צריך להתיר, דסו"ס נתרחקו, ועי' בסמוך), אבל מרן זללה"ה במכתב הנדפס בס"ו סק"א כתב דיכול לזרוע שורות ירק בב"ר שבין תבואה לתבואה, ונראה דעתו ז"ל דהא דשורה מותרת אינו מפני שמתבטלת לשדה דאדרבה אם מתבטלת יש לאסור, אלא צורתה מוכחת עלי' כדבר בפ"ע, כענין שריותא דר"מ בקרחות משנה ט', ולכן

פעמים דמקרי ירק בתבואה כגון שהשדה היא התבואה, וכשהשדה ירק, מיקרי תבואה בירק. **ולכא"ו** נראה דכללל דמילתא הוא שעבודת תבואה היא ב"ר, ועבודת ירק ו"ט, וכשזרעין דבר קטן בשדה גדולה בעינן ליתן עבודה לדבר הקטן, שהרי השדה לא נפסקה, ועבודה ניתנת בצדי השדה ולא באמצעה, [וד"ז יש ללמוד מעבודת הגפן דמדמינן לה סופ"ג לעבודת ירק, וכן בתוספתא קתני עבודת ירק בירק ו"ט, וא"כ גם בתבואה ענינו עבודת תבואה, ולא משום הרחקה שיעור שדה, אלא דכיון שדרך לזרוע תבואה שדות גדולות מניחין שטח ב"ר סביב השדה לעבודתה, מיהו מהא דאמרו בריר' דמקום הגפן אינו עולה במדת ב"ר, משמע דבעינן מקום הראוי לזריעה, וא"כ אינו דומה לעבודת הגפן דבפשוטו כל שנתרחק מהגפן ו"ט שפיר דמי, מ"מ נראה דשיעור ב"ר ו"ט ניתן בצדי השדה כעבודת הגפן, דכל שאינו שטח חשוב בפ"ע הרי הוא נטפל לשדה, וע"ד פלפול י"ל דרק בט' קרחות שבב"ס בעינן שהשטח הפנוי יהא ראוי לזריעה, לאפוקי גפן וגדר, דאם יש שם שטח שאינו ראוי נמצא שזרע בב"ר יותר מט' לכ"ד, ויתיישב בזה הא דקתני לה קודם מתני' דתבואה בתבואה, ויתיישב בזה גם הסברא דגפן וגדר אינם משלימין, ולפ"ז לתבואה בתבואה הכל עולה במדת ב"ר והו"ל כדין עבודת הגפן ממש, (גם יתכן ליישב בזה מה שהשמיט הרמב"ם דגפן וגדר אינם עולין, אלא שזה רחוק כיון דהרמב"ם מפרש ט' קרחות כדין הרחקה ולא דבב"ס אסור שיהא עשר), אבל הדברים מחודשים].

ולכן כשזרוע שורה ירק בתבואה סגי ב"ר, וכן ביחידי, אבל שורה תבואה בירק בעינן רוחב ג' תלמים או כמלא העול, דהעבודה נקבעת לפי השורה שאין כאן המקום לעבודת השדה, אבל שדה תבואה בתבואה או שדה ירק בתבואה לכו"ע בעינן ב"ר דע"י השדה ירק נפסקה השדה תבואה

יב. שם ירק בירק ששה טפחים, יש לדקדק אמאי לא קתני ששה על ששה, ובשלמא אם בירק יחידי אצל שדה ירק סגי ב"ט כנגדו ניאח, דבשדה ושדה ממילא יש וע"ו דכנגד אורך השדה מרחיק רוחב ו"ט, אבל אם גם ביחידי בעינן וע"ו כפשטות הדברים דומיא דב"ר בתבואה, א"כ הו"ל למיתני וע"ו, וכן לדעת מרן זלה"ה דיחידי סגי בפחות מו"ט, א"כ אין יחידי בכלל מתני, והו"ל למיתני וע"ו, וי"ל דבאמת סגי ב"ט עגולות דהכי משמע שבת פ"ו א' דמיתני ברייתא דרואין אותם כטבלא מרובעת, ובפשוטו אר"ט קאי שהרי לא הוזכרו השדות, וגם מאי רואין אותן, הכל לפי מה שהם, ופר"ך מינה דחזינן דדוקא מרובעות ולא עגולות כדאמר ר' יוחנן, ומשני דאה"נ, ורק להתיר ר"ת היוצא ממנה נקט כטבלא מרובעת, אבל באמת סגי בעגולות, דברנו בביאור הסוגיא הם ע"פ מש"כ אאמו"ר שליט"א סי"ג סק דהברייתא לענין ההרחקה קתני דרואין את הו"ט, ומ"מ שפיר מיתני מינה לדין עגולה דר"י עי"ש, והביא שכ"כ מרן זלה"ה בשם הגר"א, וכן ראיתי שהביא הסמ"ג סי' רע"ט ברייתא זו לענין הרחקה, וכ"מ ברמב"ם, שהעתיק מברייתא זו דין בין מן האמצע בין מן הצד, אלא שפסק דוע"ו בעינן, אבל הר"ש העתיק התוספתא ומסיים בה כפרש"י ותו' שם דטבלא מרובעת אערוגה קאי, מיהו הגר"א הנ"ל העיר ע"ד השו"ע דא"צ וע"ו מסוגית הגמ' שם, וכונתו דסגי בעגולות, וביאור הסוגיא לפו"ר דשדה תבואה פשוט דבעינן מרובע אבל ירק שזורעין ערוגות קטנות אף בעגולה הו"ל כדרך ערוגה שלימה, ולכן ס"ל לתלמודא דסגי לענין הרחקה ג"כ בוע"ו עגולין, ומשני דאה"נ, ולשון הברייתא דקתני רואין אותם מסייע כן, דאל"כ הו"ל ששה על ששה טפחים מרובעות כדקתני גבי ב"ר, והא דמפרש לה לענין ר"ת היוצא ממנה, יש לפרש דאם ה' השיעור ניתן בעיגול, והי'

מהניא נמי להרחקה, ולפי דברנו לא סגי בזה טעם ההיתר הוא כהיתר כמה מינים בערוגה דצורה זו גורמת ההבדלה, אבל עדיין לא נפסקה השדה, ולכן א"צ עבודה לשדה, אבל לא יתכן לבטל עבודת השדה עי"ז, אלא צריך ב"ר אחר השורה ירק, מיהו אפשר דלטעמי' אזיל דשרי במרחק י' אמה וחומש, ורק לענין מיצר והולך בעינן דין ב"ר, ומ"מ צ"ע דסו"ס יש להצריך ב"ר מכח התבואה.

גר"ר יחידי ירק בתבואה נראה במתני' סופ"ג דסגי לי' בוע"ו, דרק דלעת חמורה מן הגפן ונותנין לה ב"ר, אבל גרגיר תבואה בירק נותנין לו ב"ר, כדאמר פסחים ל"ט ב' בקלח של כרוב שהוקש לזרע מרחיב לו ב"ר, והיינו דנעשה כדין תבואה וזרעים בירק דבעו ב"ר.

ושורה תבואה בירק סגי בג' תלמים כדקתני בתוספתא פ"ב הי"ג, ושורה ירק בתבואה ו"ט כמבואר במתני' סופ"ג.

ויש להבין מ"ט מחמרין בגרגר יחידי תבואה בירק ולא חשבינן לי' לכה"פ כשורה, כדמקילינן בגרגיר ירק בתבואה, ולא חשבינן לי' כמרובע להצריך ב"ר.

ונראה דהא דגרגיר ירק בתבואה סגי לי' ב"ט אין הטעם משום דחשבינן לי' כשורה, דקולא דשורה יהבינן רק כשהשורה ניכרת, אלא דלעולם יהבינן לגרגיר יחידי עבודתו כאילו ה' שדה שלימה, משום דאין הגרגיר מוכיח על עצמו שמא יהא שדה או מרובע, וכיון שהעבודה הנצרכת לשדה ירק היא ו"ט סגי לי' ב"ט ושדה תבואה בעיא ב"ר, ה"נ בעיא ב"ר ביחידי, וכ"ז לענין העבודה הנצרכת לגרעין הזה, אבל אין בכח גרעין יחידי להפסיק את השדה שהוא זרוע בתוכה ולהצריך ב"ר מכח השדה, שהרי ביארנו ענין ירק בתבואה דבעי ב"ר מפני שהשדה תבואה נפסקה ובעינן ב"ר מכח התבואה (כדין תבואה בירק), וזה לא אמרי' בגרגיר יחידי.

נכנס מעט מערוגה לתוך העיגול, הי' השיעור מתמעט, ולא הי' מהני הר"ת, דרך כשהשיעור המפסיק הוא מרובע, אע"פ שנכנס מעט ירק באמצעו מהנו הצדדין לראות הירק הבולט כר"ת, אבל אם עיקר שיעורו הי' כעיגול לא היו הצדדים מסייעין לחשבו כר"ת, דבצר לי' שיעורא, כזה שבולט מהערוגה ע"ג העיגול, וכשוראין הטבלא בריבועה ניכר שזוהי בליטת ר"ת, אבל אם הי' רק העיגול הי' שיעורו מתמעט, דנהי דהבליטה ניכרת מהשדה, אבל סו"ס בצר לי' שיעורא, דבשטח המפסיק נתמעט לגמרי, כאילו הי' כזה, ולא מהני ר"ת אלא כשבשטח ההפסקה ניכר שזוהי בליטת ר"ת, ואף במרובע אם הר"ת הבולט מכסה את כל הרווח בצר לי' שיעורא, כגון כזה דנהי דלגבי השדה הו"ל ר"ת, מ"מ אין כאן ב"ר מפסיק, ועדיין צ"ע בכ"ז, ומרן זללה"ה פי' דצריך מרובע וע"ו להתיר ר"ת היוצא ממנה דאז שרינן במיצר והולך הרווח שביניהם, דאם מתחלה לא הי' אלא ו', אפי' בעיגול וע"ו, לא שרינן במיצר והולך, כזה אבל במרובע כיון שהי' מתחלה וע"ו מיצר והולך הוא אח"כ, ועמש"כ בזה לעיל סק ולק' ס.

ואם נפרש הברייתא כפר"ש דרואין אותם אערוגות של הירק קאי, אפשר לומר דלעולם בעינן וע"ו מרובעות, אלא שלא הוזכר זה בהדיא, ושמא י"ל דכיון דמתני' במרובע מיירי, ע"כ יש בו וע"ו דפחות מי' לא מיקרי מרובע, וכיון דבעינן ו"ט באורך ו' הו"ל וע"ו, ואמנם בחלק מהדינים מתקיים דין המשנה אף ביחידי, אבל מתני' לאו בהכי מיירי כיון דירק בתבואה ביחידי סגי בו"ט, וכ"ה סתמא דלישנא דלא מיירי ביחידי אלא בשיעור חשוב כדרך זריעה, וכי היכי דאין שורה בכלל ה"נ אין יחידי בכלל, ובאמת סתמות הסוגיא שם ניחא טפי אי מייתי מערוגה לערוגה, ולפ"ו נמצא לדינא דבעינן וע"ו דוקא דכ"ה דעת הר"ש והרמב"ם, ולדעת הגר"א משמע דבעגולין סגי.

פשוט המשנה מתפרשת כולה במרובע בתוך שדה, וזהו לשון בתבואה בתוך תבואה ועד"ז מתפרשת כולה בחד גונא, תבואה בתבואה מרובע בשדה, וכן ירק בירק מרובע בשדה וכן תבואה בירק וירק בתבואה מתפרשת במרובע בתוך שדה, אבל שדה בשדה אין נופל בו לשון בתוך בתבואה בירק, וגם תבואה בירק וירק בתבואה כששניהם שדות היינו הך, ור"א פליג רק בירק בתבואה, ולפ"ו מבואר במתני' דמרובע ירק בירק ו"ט, וכ"מ בתוספתא דה"ה ביחידי, והר"ש בפ"ג מ"ג פ"י דאף בשורה ואף ביחידי בעינן ו"ט, וכן פ"י כל המפרשים בפ"ג מ"ז דלעת בירק בירק דהיינו שנותנין לה ו"ט ומתני' מיירי ביחידי בירק דומיא דלעת בתבואה, וכבר תמה אאמור"ר שליט"א בדברי מרן זללה"ה שכ' לפרש ירק בירק רק שדה בשדה, ומה שנסתייע מערוגה שבת פ"ה א' צ"ע דאף בתבואה מבואר בירו' פ"ג ה"א שאפשר לזרוע בב"ר כמו ירק בו"ט ה' מינין, הר"ז מוכיח דצורת הזריעה של ערוגה אינה בכלל הרחקות דמתני', וכמ"ש הר"ש פ"ג מ"א בירו' הזה, ואם מוכח מפרש"י ותו' דאף בין ערוגה לערוגה מהני להרחיק פחות מו"ט, ה"נ יועיל בתבואה פחות מב"ר, וכבר כתב ז"ל בסו"ד דין כ"ח בהוספה דמערוגה אין ראי' כיון שלא נזרעה כולה מין אחד, וכ"מ בגמ' דאמר' אין ר"ת בערוגה והיינו בערוגה שאינה זרועה מין אחד.

והרמב"ם בפרק.. ה.. כתב דבשורות ירק בירק סגי בתלם, וכ"כ בערוגה פ"ד ה"י, ודין ירק בירק כתב גבי שדות, והנה משורה למרובע ליכא למילף, דאף דין תבואה כתב בשדות וה"ה במרובע [מיהו בקרחות כ' דסגי בפחות מעט], ובשורה א"צ ב"ר, ודכוותה יש לפרש בירק, דמרובע ושדה היינו הך, וההיא דערוגה דמיירי במרובע מיתוקמא כמו לפרש"י ותו' דצורת ערוגה ההיא שאני,

תדע דבעיא היא בגמ' ופשיט דמהני, ולא משמע דבכל מרובע הדין כן.

יג. פ"ג מ"ג היתה שדהו זרועה ירק והוא מבקש ליטע בתוכה שורה כו' פלוגתא דרי"ש ור"ע היא אם שרינן שורה חבושה מג' רוחות, ופלוגתא דת"ק ור"י היא ברוחב ההפסק אם בעינן מלואו או דסגי בטפח, וכיון דר"י מיקל כמבואר בירו' סופ"ק וכן בשמעתין דהיינו ר"י דריש פרקין, יש ללמוד מזה דרוחב מלואו הוי טפי מטפח, [מיהו בירו' כאן משמע דבמתני' ר"י מחמיר טפי מרבנן, וא"כ מלואו היינו פחות מטפח, ועי' להלן בזה], ובפשוטו ת"ק ור"י פליגי אליבא דרי"ש ור"ע, והא דביארו בירו' דרי"ש נמי מצריך רוחב מלואו, היינו אליבא דת"ק, אבל ר"י פליג עלי' אליבא דתרוייהו.

והנה לפי הרמב"ם דבשורה הקלו דא"צ ו"ט, וכמו שהקלו במשר משר גבי תבואה, ה"נ סגי בתלם המפסיק, [והרמב"ם פי' כעמקו, ועמקו לכאור' היינו טפח כדלעיל מ"ב, ומ"מ לא היינו ר"י דלדידי' סגי ברוחב טפח בלא חפירה, אבל לת"ק דבעינן חפירה הו"ל כהרחקת ג"ט ע"י גובה התלם בכל צד, ואף דבעלמא אינו משלים לשיעור, מ"מ לא הקלו בפחות מזה, ועוד שהעומק גורם הבדלה בצורתו, ולפ"ז פלוגתא דר"י ות"ק אם בעינן תלם טפח או דסגי בטפח בלא תלם, אבל בפיה"מ מבואר דבעינן שלא יעמיד טפי מרוחב התלם, ועמ"ש בזה מרן זללה"ה ס"ח סק"ז], לפ"ז מבואר פלוגתא דרי"ש ור"ע אם הקלו קולא זו בחבוש מג' רוחות, אבל ו"ט מכל צד בכל ענין מהני כדתנן ירק בירק ו"ט, ולא גריעא שורה ממרובע, ורק בקולא דשורה פליג רי"ש.

אבל לפר"ש דבעינן רוחב ו"ט הפסק ביין השורה לשדה צ"ע מאי קאמר רי"ש, וכן ר"ע דמצריך אורך ו"ט, לא יהא אלא יחידי או מרובע נמי סגי ל"י בו"ט, א"כ באיזה

אופן צריך אורך ו"ט, ולא משמע דירק בירק חבוש מג' רוחות לא סגי בו"ט, והנה בשורות דתבואה אמרו בירו' דמתחיל בג' תלמים של פתח ומיצר והולך עד כל שהוא, ואם נימא דה"נ בשורות ירק איכא קולא זו ניחא, דבמרחיק ו"ט אף רי"ש מודה דאין שיעור לשורה, אבל קולא דמיצר והולך לא אמרי' אלא במפולש, וכה"ג נחלקו תנאי במשר משר דתבואה אם בעינן מפולש או דסגי בנ' אמה, ודכוותה בירק השיעור ו"ט, ובאמת בסמ"ג סי' רע"ט כתב בשם הר"ש דלר"ע סגי בוע"ז בריבוע אע"פ שאינו מפסיק כל אורך השורה, וע"כ כונתו במיצר והולך דבלא זה לא יתכן להתיר, אבל הדברים סתומים דלא הוזכר ענין מיצר והולך במשנה ובגמ' כאן, ובר"ש לפנינו כתוב בהדיא דבעינן ו"ט לכל השורה סביב.

ומ"מ אם נקיים הדברים יש ליישב הא דמיירי רי"ש בתלם ולא בשורה ולא בריוח כיון דמודה דבדאיכא ו"ט א"צ מפולש, וכן הריוח אינו מפולש ו"ט, אלא מיצר והולך, ולכן נקט דבריו בתלם קודם הזריעה שהוא צריך להיות מפולש ואז יהא הריוח כדין שורה וע"ז ומיצר והולך, וכן ר"ע אמר רוחב מלואו דיותר מזה א"צ רוחב ו"ט, ומתפרש רוחב ו"ט עד מלואו כמלואו והיינו וע"ז, וכן אפשר ליישב בזה הא דאר"א בירו' פ"ב ה' לרבנן דכי היכי דאתון מקילין בשורה ומחמירין במרובע כן אנא מיקל כו' כ"ה בשינויי נוסחאות, ובפשוטו ר"א משהו שורה ומרובע, אבל לפ"ז י"ל דר"א מצריך במרובע וע"ז סביב משא"כ בשורה דסגי בוע"ז ומיצר והולך, והאמת נראה כן דאם רבנן מקילין בשורה מיצר והולך בירק בירק, ומחמירין במרובע ירק בירק, ה"ה לר"א ירק בתבואה.

ויתכן דמיירי הכא בזרוע שורה אחת של ירק, דהיינו רק גרגיר אחד ברוחב התלם, ובכה"ג איכא ג"ט לכל צד וזה שהקלו בשורה, ונחלקו שמואל ור"י ור"ל בירו' אם רק שורה אחת מותר או אפי' ב', והיינו שני

תלמים ש"פ, והיינו בשיעור הריח כמ"פ הרמב"ם במתני' פ"ב מ"ו, וכן ירק בתבואה אורך י' ומחצה על רוחב ו"ט היינו ריח, כדתנן סוף פרקין נותנין לה עבודתה ו"ט, וכן מייתי מינה ר"א ביר' פ"ב מ"ו דירק בתבואה סגי ב"ט, ודכוותה מתפרש ירק בירק אורך ו"ט ורוחב מלואו פי' שהרוחב המפסיק הוא מלואו, וכיון שלא הוזכר שם תלם מתפרש מלא ארכו של השורה ירק שהוא ו"ט.

ועדיין י"ל דרוחב מלואו היינו שא"צ להפסיק כלל, אלא זורע כל מלואו של התלם, וזהו שיטת הגר"א ומיושב בזה קולא דשורה דמיירי בה, ור"י מחמיר ומצריך טפח, דר"ע אמר שברוחב ממלא מלואו של התלם דהיינו בלא ריח, ואר"י דצריך ריח טפח, ובעו ביר' אם רי"ש מיקל כר"ע, ופשטו דכיון דאינו חבוש ודאי דיכול להקל דא"צ ריח, [וזה דלא כמ"פ הר"ש והרא"ש דפשיט לחומרא], ויש לעי' בהא דאמרו ביר' דרי"ש ודאי מחמיר בשורה ירק בתבואה, ואם איתא דכאן אין ריח כלל, מנלן דמחמיר התם להצריך מפולש הא התם מיירי במפסיק ו"ט ודכוותה בירק מודה רי"ש דשרי אף באינו מפולש, וזה מסייע לומר דבירק נמי איכא ו"ט והיינו מלואו, ולכן ס"ד דיחמיר טפי בירק בתבואה, וי"ל דמשמע לי' דרי"ש סבר שאין שורה ניכרת אלא מפולש, ולכן אין ליתן קולא דשורה ירק בתבואה אלא במפולש, ולא מהני מה שמפסיק ו"ט, כיון דהנדרון בהגדרת שורה לענין קולא דשורה, ולפי' הגר"א אין שיעור לרוחב התלם אלא ממלאהו כמות שהוא.

מיהו לפ"ז יש כאן כאן חידוש גדול דסגי בשורה ו"ט אורך ורוחב כמלא התלם [או כמו שירצה דלפי' הגר"א כמלואו היינו כמות הוא התלם שעשה] וא"צ הרחקה כלל, ובשלמא במפולש כרי"ש אפשר להבין דמינכרא לעצמה אבל ערוגה בתוך שדה איך אפשר להתיר בלא הרחקה, ועוד דאם רחבו ו"ט הו"ל מרובע, וע"כ לומר דרחבו פחות

גרגרים זה אצל זה ברוחב, ואר"ז ובלבד ג' בתוך ו' דהיינו שלא יזרע יותר מג"ט באמצע שישאר טפח ומחצה לכל צד, ויש כאן מקור לשיטת הרמב"ם בערוגה דבעינן טפח ומחצה, ומתפרשא מתני' לפ"ז שורה ברוחב גרעין אחד, ואם רוצה לזרוע יותר צריך להשאיר בצדדים כרוחב חצי תלם דהיינו ג"ט לשמואל או טפח ומחצה לר"י ור"ל, ור' יהודה אמר דסגי בטפח, ולפ"ז יש לפרש לשון רוחב מילואו פי' שמילואו של התלם הוא המשלים הפסק הרוחב, ותלם רחבו ו"ט כמו אמת המים לעיל מ"ב כמ"ש הר"ש, ונקט מלואו לפי שאין ו"ט הפסק, אלא מילואו של התלם, אבל שיעור הלשון כך עושה תלם אורך ו"ט ורוחב כרוחב תלם שהוא ו"ט וזורע בתוכו שורה אחת, וכ"ז אינו אלא השערה, ובלא ראי' אין לנו להמציא כן.

מה שנראה במשנה הוא דרי"ש מיירי בתלם שמכין לזרוע בו השורה, והיינו דקתני והוא מבקש ליטע כו' ואז חורש תלם אחד באמצע שדהו, וא"ל רי"ש שיהא התלם ע"פ כולה, ואף אם לא יזרע כולו, מ"מ כדי שלא תהא השורה חבושה במין שבשדה מג' רוחותי', בעינן שיהא התלם מפולש, ורוחב התלם והשורה לא נשנה בדרי"ש, ור"ע אמר דסגי באורך ו"ט, ומשמע דפחות מכאן לא הוי שורה, ובפשטו משמע דמודה לרי"ש דהוי חבוש, אבל לא שמענו ד"ז בירק בירק, וצריך למצא קולא אחרת בשורה שנצטרך לזה אורך ו"ט.

ורוחב מלואו בפשוטו היינו ו"ט וזהו השיעור להפסיק בין השורות, כענין ג' תלמים ש"פ בתבואה, כאן סגי בתלם אחד רחב שהוא ו"ט, ונקט לשון מלואו כיון שארכו ו"ט, וכאילו אמר רחבו כמלא ארכו של התלם, וכן בתוספתא אמרו בזה לשון שורה ו"ט ורוחב כמלואו, ומענינו הוא נלמד בתוספתא פ"ב הי"ג דמיירי בהפסק שבין השורה לשדה מדקתני תבואה בירק מפולש על רוחב ג'

[ולא ביאר רחבה, רק שלא יהא עמקה יתר מרחבה, וכתב מרן זללה"ה דרחב טפח מיהא בעינן], ולדעת הגר"א א"צ הפסק כלל, ולפר"ש בעינן הפסק ו"ט, ולא נתפרש לפ"ז מהי הקולא, ואפשר דסגי במיצר והולך כמו שאמרו בירו' גבי משר, והשתא הויא קולא דשורה בירק כשורה בתבואה, אבל הדבר סתום, (ועי' לעיל עוד אפשרות בזה).

ויתכן דרוחב מלואו פי' כפי רוחב השורה כך יהא רוחב ההפסק, ואמנם בו"ט פשיטא, אלא קמ"ל דבשורה פחותה מו"ט סגי בהפסק כשיעור השורה, ופעמים שר"י לחומרא כשהשורה פחותה מטפח, וכשהשורה טפי מטפח הוי ר"י לקולא, שו"ר בירו' פ"ב ה"ו רוחב מלואו ומתפרש ו"ט כמו שהוא בתוספתא.

מתני' דהנוטע שתי שורות ש"ק שתי שורות ש"ד כו' מתפרש כהמשך למשנה זו ומיירי בקולא דיהבינן בשורה וע"ז קאמר דבמינים אלו לא יהבינן קולא זו עד שיהיו שתי שורות, ולהרמב"ם והגר"א הענין מבואר, אבל סברא דמיצר והולך מחודשת כאן יותר, דכיון דו"ט מהני, צריך לחדש דמ"מ מיצר והולך גרע במינים אלו, וכן סברא דרוחב מלואו שההפסק כרוחב השורה צע"ב, מ"מ אם נימא דמיצר והולך נוכל לקיים שהשורה רחבה ד"א כשורה דלק' מ"ו, והר"ש פי' במשנה זו דא"צ ריוח כלל, ולפ"ז הדברים מטין כהגר"א במ"ג.

סוגיא דשבת פ"ה ב' דמייתי מינה להפקיע תלם אחד ע"פ כולה, מתפרשת לפור' דרבינא סבר דטעמא דמתני' מפני שהשני מינים שבצדדין מבטלין את השורה שבאמצע, משא"כ במ"ג שיש בשדה רק מין אחד, בכה"ג אינו ערבוב ולא ביטל את השורה והיינו דמייתי מינה שערבוב שסביב התלם, מבטלין את השורה, ודחי ר"א דבשאר מינים אף בג' שורות מג' מינים מותר ורק בהני

מו"ט, ומרן זללה"ה בס"ה ס"ק י"ז כתב דכל פחות מו"ט נדון כיחיד, מיהו שמא דוקא בירק בתבואה בעינן רוחב ו"ט למהני שורה.

ואמנם הגר"א לשיטתו, דאף במתני' דמשר משר פי' דא"צ הרחקה כלל, וכן במתני' דהנוטע שתי שורות של קשואים כו', ועוד, ואף בירק בירק ו"ט ותבואה בתבואה ב"ר פי' בענין אחר, עיי"ש דלא מיירי בהפסק אלא בשיעור שדה, ולפירושו אין כאן חידוש גדול כ"כ, אבל אם נפרש במשר דצריך הפסקה וכן בירק בתבואה בעינן ו"ט, וכולהו בהדרי מיתנו בתוספתא, הר"ז מחודש לומר דבשורה ירק בירק א"צ הפסקה כלל.

והרמב"ם חידש במתני' ענין הפסק תלם, והיינו מדתנן עד שיהא התלם מפולש כו' וכן בנוטע שתי שורות ס"ק כ"ו מיירי בהפסק תלם, והיינו דמייתנין לה שבת פ"ה ב' לענין הפקיע תלם אחד ע"פ כולה, אבל ג"ז סתום טובא, דלשון תלם מצינו בפ"ב תלם של פשתן ולא תלם של מין אחר, ואמנם מתפרש שורה חרושה לזריעה, כמו ג' תלמים ש"פ, אבל במתני' מתפרש שפיר שמכין את התלם קודם הזריעה ואח"כ זורע בו, והיינו דלא איירי רי"ש ברוחב, וכן לשון התלם א"א להתייחס לו כדבר ידוע שהוא המפסיק בשורה, מיהו י"ל דסתמא דמילתא יש תלם בצד השורה, ומ"מ אין הענין מתקבל בפשיטות דיש ענין תלם המפסיק, דכיון שלא הוזכר ד"ז בשום מקום, הרי מתני' מתפרשת כלשונה במי שמבקש ליטע שורה של ירק אחר, וא"ל שצריך להפסיק בחרישה מפולשת, ואף אם לא יזרע אח"כ כל האורך, מ"מ שלא יהא הירק הזה חבוש מג' רוחות.

מסקנת הדברים דרי"ש ור"ע מיירו בקולא שיש בשורות ירק בירק, ובזה מצריך רי"ש שתהא מפולשת, ור"ע מצריך אורך ו"ט, ומהי הקולא לא נתפרש, ודעת הרמב"ם דסגי בתלם מפסיק, והיינו חפירה סמוך לשורה,

טו. הר"ש פ"ב מ"י הביא תוספתא עבודת ירק בירק אחר ו"ט בין מן האמצע בין מן הצדדין ורואין אותם כטבלא מרובעת אפי' אין שם אלא קלח אחד נותנין לו עבודה ו"ט, ובפ"ג מ"ג הביא מהתוספתא הזו דאפי' קלח אחד ושדה בעינן ו"ט, אבל שורה ושדה בעינן ו"ט לכל האורך ע"ש, ויש להבין איך פי' לשון בין מן האמצע בין מן הצדדין, ואם נימא דלר"ש בחבוש מג' צדדין בעינן טפי מו"ט קמ"ל תנא דברייתא דבאמצע נמי סגי ברו"ט.

ולפנינו בתוספתא גרסינן הא דבין מן האמצע כו' בתר הא דקתני אפי' אין שם אלא קלח אחד, וקמ"ל דבעינן וע"ו אף ביחידי, בין אם זרעו באמצע או אפי' בצדי השדה זהו השיעור, (וכמש"כ מדברי הר"ש פ"ג מ"ג), וגרסת הגמ' שבת פ"ה ב' מסייעת לגרסתנו דמייתי הא דרואין אותם כו' ולא מייתי הא דבין מן האמצע כו', ואפשר עוד דכיון דמיירי בקלח אחד ונותנין לו עבודה ו"ט והיינו וע"ו מש"ה קאמר דא"צ שיהא מכון כנגד האמצע אלא אפי' אם הוע"ו מן הצד לקלח שפיר דמי, ובשתי שדות כיון שכ"א ארכו ו"ט לא הוצרך לבאר כן, כגון שיש גדר סמוך לקלח כזה, דוע"ו מן הצד לקלח, ובשדה כה"ג הוע"ו כנגד השדה כולה, ויותר נראה דלפ"ז עיקר החידוש דלא נימא דמן הצד סגי בפחות מוע"ו כיון שאינו אלא קלח אחד ואפי' יהא שדה אין להצריך וע"ו אלא כנגד אמצעו, ועכשיו שסומך בצדו סגי במרחיק ו' ברוחב הקלח, קמ"ל דאף כשסומך מן הצד בעינן שיהא שטח וע"ו פנוי, וכן יש לפרש כונת הרמב"ם פ"ג ה"ט י' דבין אם בא לסמוך בצד השדה בין אם בא לסמוך כנגד אמצעה כזה ב' כנגד האמצע וג' מן הצד, וכגון דלית ב' שריותא דר"ת, והתוספתא דמיירי בקלח אחד ניחא בפשיטות טפי, [ויתכן גם לפרש כונת הרמב"ם מן האמצע שחבוש מג' רוחות, דכיון דקתני

הצריכו ב' שורות, לפי שעליהן מתפשטין וערוב כזה מבטל את השורה, ולפ"ז שתי מינין מותר, דהיינו שורה ש"ק ושורה ש"ד בלא פוה"מ.

יד. שורה ירק בתבואה אורך י"א ומחצה על רוחב ששה טפחים, כ"מ בתוספתא שבר"ש סופ"ג, ובפשוטו הכונה דבפחות מכאן לית בה קולא דשורה בתבואה, וכמו שבירק בירק בעינן ו"ט כדתנן פ"ג מ"ג, ותבואה בתבואה או בירק בעינן שורה מפולשת כמ"ש בתוספתא שם, ה"נ ירק בתבואה בעינן שתהא השורה באורך ב"ר, דכיון דשדה תבואה היא לכה"פ ב"ר ויותר, בעינן שתהא השורה ניכרת ביחס לשדה תבואה, אבל פחות מכאן נידונית כיחידי בדלעת, וכמרובע בשאר ירק, ובעינן ב"ר כדין ירק בתבואה סופ"ב, וכן הדין בתבואה בתבואה דכשאין השורה מפולשת נידונית כיחידי ומרובע ובעיא ב"ר.

ולפ"ז מתפרשא ברו"ט לכל האורך, ואם השורה מארכת טפי מ"א ומחצה, יש להסתפק אם סגי בפחות מו"ט רוחב, ע"י שהרווח מיצר והולך כמו במשר משר או דשאני התם דכולן שורות שורות, ועוד יש לדון דברו"ט אין המיצר והולך ניכר כ"כ, ורק בג' תלמים מצינו כן, ומלשון התוספתא יש לדייק דאף תבואה בירק אחר לא שרינן מיצר והולך, כיון שבתחלת הפרק גבי משר משר קתני תחלתו כשיעור הזה אע"פ שאין סופו כשיעור הזה, וכאן גבי תבואה בירק מצריך סתמא ג' תלמים ש"פ מפולשין, ולפ"ז ה"ה ירק בתבואה, אבל בירו' גבי משר משמע דעיקר החילוק תלוי בין שורה למרובע, ועדיין יש לדון דמ"מ ברו"ט לא שרינן מיצר והולך, והכי מסתברא דכיון דברייתא קתני ו"ט באורך י"א ומחצה לית לן לחדש ענין מיצר והולך אחר י"א ומחצה, ורק בוע"ו הי' מקום לדון דסגי בוע"ו כמו ב"א על ב"א, - כל דברנו הם בריוח שבין השורה ולא ברוחב השורה כלל, ואפשר דבעינן ו"ט או דאפי' פחות סגי.

והולך, ומשמע דסגי בוע"ו ותו לא, ועוד יישב עד"ז בכמה דוכתי, וצע"ג, וכבר כתב אאמו"ר שליט"א דלפמש"פ בתוס' וברמב"ם לא מצאנו דין מיצר והולך אלא במשר, עיי"ש.

טז. פ"ב מ"י כל שהוא בתוך ב"ר כו' לכאור' הול"ל הכל עולה במדת ב"ר אכילת הגפן כו', ונראה דבא לומר שאין הכל עולה וכדאמרו ביר' ובתוס' דגדר שהוא גבוה י"ט אינו עולה, וכן גפן עצמה, והיינו דקתני כל שהוא בתוך ב"ר לאפוקי גדר שהוא מבדיל, וכן גפן דאיסורה ניכר אינה מתבטלת ולא מיקריא בתוך ב"ר.

שם אכילת הגפן כו' מפרש ביר' דאתיא כרי"ש דאין עבודה לגפן יחידית, ויש לעי' א"כ מה אכילה יש לגפן, וי"ל תחת הגפן אינו ממעט, דכיון שאין איסורו קבוע אין הב"ר מתמעט עיי"ז, דפעמים שהעלים מתפשטים מעט, ובחורף אין הענפים מרובין, ולכן נראה כב"ר אף מה שתחת הגפן אבל הגפן עצמה ועבודת הגפן איסורן קבוע וממעטין, שו"ר בספר מרן זללה"ה ס"ו ס"ק ט"ו שפי' גפן עצמה תחת הגפן.

בתוספתא אמרו דדרך הרבים אינה ממעטת, ומיירי כשעוברת לרוחב הב"ר ואינה מפסקת ביניהם, כזה א' חטה ב' שעורה ג' דרך, וכן גדר מיירי בכה"ג, ואפשר דגדר ממעט מב"ר אף כשמפסיק, דנהי דמקום הגדר מפסיק, אבל למעלה ממקום הגדר תו ליכא ב"ר, כזה, וכן בדרך כה"ג אם היתה מפסקת היתה ממעטת.

עיקר הדבר דגפן אינה עולה במדת ב"ר חידוש הוא, דמה"ת נצריך שיהא הב"ר ראוי לזריעה, סו"ס יש כאן שטח ב"ר מרובע והרי השדות נראות חלוקות, [ועוד דאטו כרם אינו מפסיק בין חטים לשעורים כשכל השטח אסור מפני עבודת הכרם], ולפמש"כ לעיל ס"ק י"א י"ל דכל שאין כאן שטח ב"ר הרי הוא מתבטל לשדה, וכענין עבודת הגפן דמצינו

בתוכה בכמה דוכתי והרמב"ם העתיק בצדה פי' דה"ה באמצע, אבל הלשון משמע יותר דאבצדה קאי].

וכבר ביאר אאמו"ר שליט"א לגרסת הר"ש דקתני בין מן האמצע אעיקר דין עבודה בירק, דקמ"ל דא"צ שיהא הב"ר במרכז בין שני המינים, דכיון דהצריכו ב"ר מרובע ולא רק מרחק י' וחומש, ס"ד דצריך שיהא הב"ר במרכז ההבדלה, ואם השדות זו למעלה מזו כבציר הני"ל [א' ג'] יצטרכו ב"ר כנגד כל השטח, קמ"ל דאפי' הב"ר מן הצד ש"ד, ועוד פי' דקמ"ל דאף כשיש באמצע דבר הממעט מב"ר כגון גדר גבוה י"ט או גפן, מ"מ מהני מה שיש מן הצד ב"ר, וזה באמת חידוש בעשוי' כזה דאע"פ שלמטה בשדה אין שטח ב"ר כיון שהגפן והגדר ממעטין אותו, מ"מ מותר, כיון דמן הצד יש ב"ר שלם וגם כאן יש מרחק י' וחומש, דהבו דלא לוסף אמיצוטא דב"ר.

ולאאמור לא נמצא מקור להתיר ב"ר שמיצר והולך, ופשטות היר' דרק במשר התירו כן, וכ"נ בתוספתא רפ"ב, ועמש"כ בזה לעיל סק, ומרן זללה"ה בס"ז סק"ד פי' דהיינו דאמרי' שבת פ"ו א' להתיר ר"ת היוצא ממנה, דלכך הצריכו וע"ז מרובעות כדי שיוכל להצר אח"כ, דכשמיצר והולך נעשית השדה כעין ר"ת, ולכאור' לפ"ז א"צ וע"ז דצורת ר"ת מתרת בכל ענין, וביר' אמרו אף בשורה דבעינן ב"א על ב"א ורק אח"כ מיצר והולך, וכן בסברא דבאלכסון כזה אין דין ר"ת, ויתכן דבעינן מתלקט עשרה מתוך ד', ועכ"פ בו"ט ומיצר והולך נראה כשדה ישרה, וצ"ל דאה"נ לאו מדין ר"ת לחוד אתינן עלה רק בצירוף זה שהשטח המפסיק ניכר ומיצר והולך, אבל הדברים מחודשים מאד, דלא מצאנו שריותא דמיצר והולך אלא במשר כמו שביארו שם בתוספתא וביר', ומרן זללה"ה פי' כן בדעת הרמב"ם שכו' בין מן הצד, ועסמ"ג סי' רע"ט שג"כ פי' כן, אלא שלא הזכיר ענין מיצר

שאם לא נשאר שטח ראוי לזריעה בין כרם לגדר הרי הכל מתבטל לכרם, וה"נ אם אין השטח חשוב בפ"ע הרי הוא נטפל לעבודת השדה, ולכך לא חשיב הפסק, [ואמנם אם יהא שטח זה כרם הרי הוא ג"כ מפסיק, אבל גפן אחת בתוך שדה זרעים ממעטת מחשיבות הב"ר, והיינו דקתני כל שהוא בתוך ב"ר, לאפוקי כרם שאינו בתוך ב"ר אלא הוא הב"ר המפסיק], ומ"מ התירו בקבר וסלע כיון שאין ניכר איסורו וסגי בזה שנראה כב"ר חשוב.

יש לדקדק מ"ט קתני משנה זו קודם מתני' דתבואה בתבואה ב"ר, הא אכתי לא שמעינן דצריך ב"ר להפסקה, ובדר"מ דשמעינן קרחת לב"ר התם בעינן זריעה דוקא, ועכ"פ אם ראוי לזריעה ולא זרע גרע טפי, ושמא ס"ד דקבר וסלע ממעטין מהב"ס ואינו יכול לזרוע ט' קרחות בב"ס כזה, וקמ"ל דאף לענין זה עולין, ואפשר דבאמת דינא דמתני' שייך גם בירק לענין ו"ט, אלא שאין נאות לשנות כן בקבר וגפן דע"כ מיירי כשהם במיעוט הוע"ו, דאם כל השטח קבר אינו בנדון דמתני', דמתני' מיירי בדברים שבתוך הב"ר ומתבטלים לעיקר הב"ר ולכך עולין במדתו, אבל אם כולו קבר אפשר דבעינן טפי מב"ר או מוע"ו, ואפי' אם דינו שוה, מ"מ כיון דבעי למיתני עולה במדת, לא בעי למיתני וע"ו בהדיה, [וגם לא נחית לפרושי דבעינן וע"ו, וכמש"כ ס"ק י"ב דסגי בעגול], וכיון שאם ה' שונה אחר דינא דו"ט רק ב"ר ה' משמע דאין ו"ט בכלל לכך שנאו מעיקרא, כי היכי דלא נידוק מיני' מידי, ואמנם כן הדין גם בו"ט.

יז. פ"ג מ"ז דלעת בירק כירק, בדלעת יחידית מיירי, כדמסיים ובתבואה נותנין לה ב"ר, ואמנם לכל הדינים דלעת בירק כירק, אבל עכ"פ יש ללמוד מפ' הר"ש והרא"ש והר"מ והרע"ב דירק יחידי נמי בעי ו"ט שהרי פ' כאן כירק דבעי ו"ט, וכ"ה משמעות המשנה דכדין ירק בירק קאמר.

שם ובתבואה נותנין לה ב"ר, יש לעי' האם הב"ר הוא מדין עבודת הדלעת או מדין התבואה, ובסברא נראה דשיעור ב"ר משום התבואה הוא, שהרי בשורה סגי לה בו"ט, וכן בירק דינה כירק וסגי לה בו"ט, ולכן מסתבר דב"ר משום התבואה הוא, וכדאשכחן בדין ירק בתבואה, וזהו כללא דשיעורא דתבואה, ולפ"ז ביאור הדברים דחשבו דלעת יחידית כמרובע ירק בתבואה, דכיון שהדלעת מתפשטת אינה כיחידית, וכשורה נמי לא היא שאין בה צורת שורה, והרי היא כמרובע שמפסיק את התבואה, [ודכוותה צדדנו לעיל ס"ק י"ד בשורה ירק בתבואה כשאין בה י' אמה וחומש, דנפיק ל' מיחידית ועדיין אינו שורה ודינו כמרובע וצריך ב"ר], אבל דלעת בירק אין להצריך בה טפי מעבודת הירק, דאף מרובע ירק בירק ו"ט.

וי"ש להבין א"כ מאי מייתי ר"י מצינו שזו חמורה מן הגפן, הרי הב"ר אינו משום עבודת הדלעת אלא משום עבודת התבואה, אבל עבודת הדלעת ו"ט כדחזינן דלעת בירק ו"ט, ואיכא למימר דמייתי מהא דאין הכרם מפסיק את התבואה כדלעת להצריך ב"ר מכח התבואה, אבל זה אינו ענין לדלעת דוקא, שהרי מרובע ירק בתבואה ב"ר, וכרם שלם בתבואה ד"א, וכיון שכרם אינו מין המפסיק בתבואה ליכא לאתויי מיני' לענין זה, אבל מהא דעבודתו ו"ט שפיר מייתינן, וי"ל דהא דלעת בתבואה ב"ר היינו משום דחשבינן לה כמרובע ירק, ומרובע ירק היינו לכה"פ ו"ט על ו"ט, והיינו דחמירא דלעת דחשבינן לה כו"ט ועוד עבודה ו"ט, משא"כ גפן דעבודתו ו"ט חוצה לו ותו לא, וכן ירק יחידי בתבואה עבודתו ו"ט חוצה לו.

וי"ש לעי' מ"ט לא הקשו לו התחמיר זו מן התבואה דיהיבין לה ב"ר בכל גונא, ומ"מ בשורה סגי בג' תלמים או כמלא העול השרוני דהיינו בא', והכא מצריך ר"י ד"א, וי"ל דהא דתבואה בעיא ב"ר היינו שדה,

יח. בספר מרן זלה"ה ס"ו סק"א הערות לפו"ר לפי סדר ל"ו חלוקות.

א. שדה בשדה אחת חטים ואחת שעורים מרחיק ביניהם י' וחומש ע"פ כולן, ולפמשנות ס"ק ט"ו מדברי אאמו"ר שליט"א בזה, קשה להקל במיצר והולך, וצריך י' וחומש לכל אורך השדות.

ב. וכן הדין במרובע ושדה, ואם המרובע באמצע השדה צריך ב"ר לכל צד.

ג. משר ושדה, ב"א על ב"א ומיצר והולך, [ומ"ש דסגי בב"א על ב"א באמצע ומיצר והולך לצדדין, יש לדון בזה לפמש"כ באות א', אבל עיקר דין מיצר והולך מבואר במשר], - קולא דמשר ושדה אינה מבוארת, דמתני' מיירי בין משר למשר, אבל פשטות הירו' משמע כן דפי' מתני' דתבואה בתבואה ב"ר תמן במרובע וכאן במשר, וש"מ דמשר א"צ ב"ר, מיהו י"ל דלאפוקי משר במשר קאמר, אבל ה"ה משר במרובע, ומה שאמרו בירו' דדוקא בעשוי' משרין משרין, פי' מרן זלה"ה דבדאיכא תרי משרין ודאי ש"ד אף בין המשר לשדה, ומהא דהקלו בשורה דלעת בתבואה סופ"ג יש לדקדק דאף שורה אחת בשדה יש בה קולא דשורה, [שהרי דלעת יחידית ב"ר], ומ"מ י"ל דירק שאני שדרכו בערוגות ועוד יש לדון דבצד השדה גרע שכבר נשלמה השדה, ורק בתוכה שרי, (שורה אחת), ועס"ק י"א בזה, - קולא דשורה בתבואה מצינו רק במפולשת.

ד. גרעין ושדה, י' וחומש, כן יש ללמוד מהא דקלח של כרוב שהקשה לזרע מרחיב לו ב"ר, וש"מ דכיון שנעשה דינו כזרעים הרי הוא מצריך ב"ר ביחדי, וכמו שחטה בירק ב"ר, ה"ה חטה בשעורה, - ובפשטו בעינן ב"ר מרובע, דזהו לשון ב"ר דכיון דקתני האי לישנא ביחדי ע"כ ב"ר מרובע קאמר, דבשלמא בשדה מצינן לדחויי דכיון דבעינן י' וחומש לכל האורך ממילא צריך ב"ר, אבל

שעבודת שדה שלימה ב"ר, אבל היחדי אינו צריך טפי מו"ט, אלא דסתם תבואה זורעין שדות, ויחדי ומרובע יהבו לי' חומרא דשדה, שמא יעשנו שדה, אבל בדלעת החמירו ביחידית כמרובע, וירק אחר ביחדי אין דינו כמרובע, וש"מ דהתפשטות הדלעת מצרכת עבודה טפי, ולכן יהבינן לה ד"א, - עיקר הדין דשורה תבואה בשדה תבואה יש בה קולות דמשר משר אינו ברור, עי' בספר מרן זלה"ה ס"ה סק"ח מהירו', אבל מהא דהקלו בדלעת שורה בתבואה משמע כן.

והנה ר"י נמי מיקל בשורה טפי ממרובע ויחדי, דהתם בעינן ב"ר והכא סגי לי' בד"א, אלא דס"ל מסברא להחמיר טפי בדלעת, ויש לעי' א"כ מ"ט מיקל ר"י בדלעת בירק, דמתני' מתפרשת דרק בשורה בתבואה פליגי כדקתני היתה שדהו זרועה תבואה כו' ולא קתני בד"א ביחידית כו', וכן ראי' דר"י מדלעת בתבואה היא, ואילו דלעת בירק א"צ ב"ר, ולפי' הגר"א במ"ג דירק בירק ממלא כל הרוחב בירק השני, י"ל דמה"ט שרינן כן אף בדלועין, וצ"ע, ועי' בסמוך, - דינא דרי"ש בדלועין נמי משמע דרק זרע לא יביא לשם אבל ירק מותר.

קצת משמע במתני' דהא דתנן סופ"ב חוץ מדלעת יונית היינו דוקא ירק ע"ג תבואה, אבל ירק ע"ג ירק אף בדלעת יונית מותר, מדקתני ואם הגדילה יעקור מלפני' רק בדלעת בתבואה, אבל ברישא סתים דלעת בירק כירק, ותתפרש מתני' חוץ מדלעת יונית אסיפא דהיינו ירק ע"ג תבואה, ולפ"ז חזינן דדלעת בתבואה חמירא טפי, וה"נ חזינן בדר"י דמחמיר בדלעת בתבואה מפני הדלעת, [דאילו מפני התבואה הי' מצריך ב"ר].

בירו' בעי אי מתני' בכל דלועין, ומדקתני יעקור מלפני', משמע דתליא בפלוגתא דסופ"ב.

ושיעור ההרחקה כדין השורה ולא כדין השדה, ועס"ק י"א וסק"ז.

לשון משר תלם שורה הכל אחד, אלא משר זוהי שורת תבואה, תלם שורת ירק ושורה מוזכר בתרויהו, ובאמת אין הלשונות הללו מוכרעין דתלם מצינו גם בפשתן, וגם מתפרש על תלם החרישה כמו ג' תלמים, וכן משר יתכן דכולל גם ירק, אלא שזוהי כונת הספר בחלוקות אלו.

ה. ו. בדין מיצר והולך, עי' דין א', - מרובע של ב"ר וה"ה מוע"ו עד ב"ר.

ז. שורה ירק בשדה תבואה סגי ב"ט כ"מ במתני' סופ"ג, וה"ה בצד השדה תבואה, ולפ"ז אם בא לסמוך מין תבואה אחר צריך להרחיק ב"ר מהשורה ירק, ואין כן דעת מרן זללה"ה במכתב דלהלן, ועמש"כ ס"ק י"א בזה.

ואם אין אורך השורה י' אמות ומחצה, צדדנו לעיל ס"ק י"ד שדינו כמרובע וצריך ב"ר, [וברחבו פחות מ"ט עי' לעיל], - ואם השורה מפולשת מסתברא דאף בפחות מ"י ומחצה דינה כשורה.

ח. גרעין יחידי ו"ט, והיינו וע"ו, מיהו אפשר דבעגולין דנפיק מגו ריבועא דוע"ו סגי, ועי' ס"ק י"ב.

ט"ו. דין מרובע כשדה לכל דבר, [מ"ש בדין י' עי' דין ג' ט"ז], ועפ"ב מ"ט ט' קרחות מותרות עשר אסורות ד"ז רק במרובע, וכן פלוגתא דר"א במ"י רק במרובע.

יז. משר חטים וגרעין שעורים אמה וחומש, כדין גרעין סמוך לשדה, לכא' יש לדון בזה דאם טעמא דיחידי משום דחזינן ל' כסופו ליעשות שדה, ולא ייבין קולא דשורה אלא כשניכר שזוהי שורה, א"כ אין להחמיר כאן ביחידי אצל שורה, טפי מאילו הי' היחידי שדה, דאז ג"כ סגי בב"א על ב"א כדלעיל דין ג', ואפשר דלאחר חזרה בדין יחידי ירק

ביחידי ע"כ למרובע נאמר, [וכ"מ בתוספתא לגבי ירק יחידי עס"ק ט"ז], ובאמת לפמש"כ דלא מהני מיצר והולך, ע"כ נאמר דין ב"ר מרובע, ומרן זללה"ה דן בזה רק לטעמי' דדין מרובע לענין מיצר והולך נאמר, וכ"נ דעת אאמו"ר שליט"א, דבכל מקום בעינן מרובע בב"ר.

הרי אלו ד' מינין בתבואה אצל שדה תבואה, והנה שיעור שדה לדעת מרן זללה"ה ארכו טפי מב"ר ורחבו ב"ר, מרובע היינו מו"ט עד ב"ר מרובע, שורה רחבו פחות מב"ר וארכו יתר על רחבו, ויחידי היינו פחות מו"ט באורך או ברוחב, ובפ"ב מ"ט משמע דג' ב"ר אורך לא חשיב שדה, אי מפרשין לה כהרמב"ם בסמוכות, עסק"ח, ועמש"כ בזה סק"ז, ודין שורה אפשר שהיא אף בפחות מו"ט רוחב, עפ"ג מ"ג אורך ו"ט ורוחב מלואו, ועס"ק י"ג בזה, ודברי מרן זללה"ה ע"פ הירו', ואינו מבורר לן ול"ע בזה, אבל פחות מאורך ו"ט אינה שורה כמבאר במתני' שם, אורך השורה אינו שוה בכל המינים, דבתבואה בעינן מפולשת, וירק בין תבואה בתבואה בין תבואה בירק, וירק בירק ו"ט, וירק בתבואה י' אמות ומחצה, ופחות מהשיעורין הללו דינו כמרובע כשיש בו טפי מוע"ו, אבל מרן זללה"ה פי' כל הני לענין מיצר והולך אבל אם יש ברחבו ו"ט א"צ אורך י' אמות ומחצה, ועס"ק י"ד בזה.

ביאור החילוקים שדה בשדה שניהם בחשיבות שוה וצריך להרחיק כדין כל אחד מהן, ולכן אף ירק בתבואה כתבואה בתבואה, מרובע בשדה הי' מקום לדנו כיחידי בשדה כיון שהוא נטפל לשדה, וגם הי' מקום להקל בו כדין שורה כיון שניכר כדבר בפ"ע, וכדס"ל לר"מ בקרחת, מ"מ מחמירין בי' כשדה, יחידי ג"כ מחמירין כשדה, כיון שאין בו קולא דניכר לעצמו כשורה, ומ"מ לא מצרכין הרחקה אלא כדין היחידי, ונפ"מ ביחידי ירק בתבואה, ושורה ניכרת לעצמה

ירק בתבואה ב"ר, [וגם מרובע ירק בתבואה ב"ר עי' דין ו'].

כח. שדה ומרובע שניהם ירק, עמשנ"ת לעיל ס"ק י"ב דבעינן ו"ט, וכן יחידי בשדה ומערוגה אין ראי' כמ"ש בהוספה, ואף בתבואה יש דין ערוגה כמ"ש בירו'.

כט. שדה ותלם, עי' לעיל ס"ק י"ג דלדעת הגר"א א"צ הפסק כלל, ולדעת הרמב"ם בעינן רוחב תלם, ולדעת הר"ש בעינן ו"ט.

ל. שדה ויחידי, עמש"כ דין כ"ח להחמיר דבעינן ו"ט, וכן מרובע ומרובע.

לא. מרובע ותלם כדין כ"ט.

לב. מרובע ויחידי כדין ל'.

לד. תלם ותלם, כדין כ"ט.

לה. תלם ויחידי, כדין ל'.

לו. יחידי ויחידי, צ"ע בסוגיא דערוגה, אבל לפו"ר עפמשנ"ת לעיל ה' נראה דערוגה שאני, שצורת זריעה כזו מותרת, אבל יחידי ויחידי מחמירין בהו כאילו היו שדות, וכן הדין בתבואה דיחידי ויחידי ב"ר, ואילו בערוגה ב"ר זורע ד' בד' רוחות הערוגה ואחד באמצע כמש"כ בדין כ"ב עי"ש.

יט. פ"ב מ"ז הי' ראש תור חטים נכנס בתוך של שעורים כו' מתני' מתפרשת בשדה שהרחיקה ב"ר כדין, אלא שהר"ת נכנס בתוך הב"ר או אפי' בתוך השדה ממש, וקמ"ל דר"ת זה אינו כלאים כיון שניכר שהוא סוף השדה, ואם באנו לומר דר"ת מתיר גם כשהשדה עצמה בתוך ב"ר, זהו דין נוסף דכיון דאשמועינן מתני' דהר"ת מותר, נמצא שיש כאן שטח חטים סמוך לשעורים והוא מותר, ותו לא אסרינן השדה חטים סמוך לו, אבל הדבר מחודש דלא מצינו להתיר את השדה אגב הר"ת, כיון שהר"ת עצמו ניתר מפני שנראה כסוף השדה המותרת, ואאמו"ר שליט"א בס"ב סק"ח כתב דאפשר לקיים

בתבואה, משתנה גם דין יחידי תבואה במשור, [ואם נמצא מבואר דיחידי במשור ב"ר נלמד מזה דשורה אחת אצל שדה ב"ר, עי' דין ג' ט"ז], וכע"ז בדין כ"ה.

יח. שם בתוספתא מבואר דהשורה מפולשת דוקא, (ועי' דין ג' דיש מקום לדון דבצד השדה ליכא קולא דשורה, ומ"מ נקטינן דבצדה עדיף מתוכה כדנקטו רבוותא).

כ. עי' לעיל דין ז' דבמפולש א"צ אורך י' וחומש, ועפ"ז כאן בכל ענין סגי בו"ט, [מיהו לדעת מרן זלה"ה דפחות מכאן דינו כיחידי, א"כ לאחר חזרה דדין כ"א בלא"ה סגי בו"ט, אלא דברנו אם נימא דפחות מכאן דינו כמרובע כמש"כ דין ז'].

כב. חטה אחת ושעורה אחת ב"ר, עירו' רפ"ג דיש גם היתר ערוגה ב"ר בתבואה כמו ערוגה ו"ט בירק, והיינו בזרועין בצורת ערוגה, אבל שני זרעים יחידים גרע, ומה"ט נראה דאין ללמוד מערוגה לשני ירקות יחידים להתיר פחות מו"ט, עס"ק י"ב, [ובביאור הירו' עי' לעיל סק"ג].

כג. כד. חטה ושדה ירק, בפשוטו היינו דין כרוב שהוקשה מרחיב לו ב"ר, דנעשה דינו כזרעים בירק, וכמ"ש בדין כ"ו, אלא דדעת מרן זלה"ה דיש גריעותא בכולן יחידים, ומ"מ פשטות הדברים דאף בשדה ירק קאמר.

כד. חטה ותלם של ירק ב"ר, לכאוי' יש לדון בזה כיון דאילו היתה החטה שדה הוה סגי בו"ט, למה יגרע ביחידי, וכמש"כ בדין י"ז כע"ז עי"ש, וכן כאן ציין מרן זלה"ה לדין י"ז.

כו. חטה ולפ"ת ב"ר, ולאחר חזרה ו"ט, ולכאוי' יש לדון דהכא גרע, דנהי דירק יחידי בשדה תבואה סגי בו"ט, אבל כששניהם יחידים יש להחמיר דתרווייהו כשדות, ושדה

הי' ג"כ מותר בצורה זו, ואם נימא דלא שרינן אלא ר"ת הבא מחורבה אבל בין חטים לשעורים לא שרינן ר"ת של כוסמין, א"כ רק מאותו המין של חבירו מותר, - ואם נימא דמדאוריתא כל שני שדות מותר וכמש"כ סק, י"ל דמדרבנן לא גזרו בשל חבירו, דליכא למיגזר אטו זריעה במפוי, ולכן אף לסמוך לו מאותו המין מותר, אבל הדבר צריך ראי', וקשה שיסתום התנא ד"ז כדין ידוע ורק לסמוך לו איצטריך לאשמעינן.

שם רש"א אחד זרע פשתן ואחד כל המינים, אם טעמו משום דאין חבירו חורשו, מתפרש דבקצה שדהו לכו"ע מותר כל המינים, ורש"א דאין חבירו מבטל שריותא דקצה שדהו, אבל כל הענין אינו מבואר מהו היתר הזריעת תלם, ועירור' ותוספתא, וקצת משמע שהתלם כעין ר"ת ולע"כ.

מחא דשרי ר"מ להקיף חרדל רק לחסיות, משמע דהענין מפני שהחרדל מזיק ולחסיות שהם בעצמם חריפים כדתנן פ"י דתרומות, אין החרדל והחריע מזיקים.

שם וסומך לבור ולניר, בפ"ב דפאה אמרי' דבור וניר ב"ר, וא"כ אינו סומך מיהו משמע שם לפי הגר"א דאף בב"ר שאינו מרובע אלא נ' על ב' ג"כ חשיבי ב"ר בבור וניר, ולפ"ז היינו דקמ"ל דג"ז שרי אע"פ שאינו מרחיק, וצ"ל לפ"ז דבור וניר ניכרין בפ"ע ואינם כהרחקה בתוך השדה, דאם בא להרחיק אינו חורש, וכן בור ניכר דאין השדה עבודה כלל, וצ"ת בכ"ז, ועמש"פ אאמור' שליט"א בזה.

שם ולסלע שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה, אפשר דקמ"ל דאף שזורע ע"ג הסלע מותר, ורחב דע"ד קאמר.

פ"ב מ"ה היתה שדהו זרועה קנבוס או לוף כו' עתוספתא שביעית פ מ ומשמע שם שהלוף מוסיף לצמוח שלש שנים, דקתני התם

משמעות הרמב"ם בפי' ובפ"ג הי"ח דאף אם כל השדה בתוך ב"ר מותר, והיינו דכשתמונת השדה כולה זוית כנגד צלע מותר, אבל אם תמונת השדה מרובע כנגד מרובע לא מהני הר"ת אלא כשהמרובע נשלם בהפסק ב"ר, [מיהו מקרחות דרבנן לק' מ"ט אין ראי' לזה אף לצירור הירור', כיון שיש ב"ר ביניהם דכל אחת יוצאת בר"ת טפי מחצי ב"ר], מיהו פשטות המשנה נראה דמיירי במרובע כנגד מרובע אלא שהר"ת יוצא, וכענין שפי' הרא"ש דנמשך מהמחרישה, אבל לפי' הרמב"ם אינו ר"ת נכנס אלא שהשדה נכנסת בצורת ר"ת, וזהו הטעם שהוצרך להשמיענו לק' פ"ג מ"ג גבי ירק כה"ג דאין דרך לחרוש ממנו שדות ואין הר"ת נראה כנמשך מהשדה אלא כצורת שדה בר"ת, וקמ"ל דג"ז מותר, או לאשמועינן דאף בערוגות שרינן ר"ת, וסוגיא דשבת שאני שאין הערוגה זרועה כולה מין אחד, ולא מינכר ר"ת כ"כ, ועי' מש"כ אאמור' שליט"א בסי"ג סק"א ולע"כ.

אבל מרן זלה"ה בס"ה סק"ג פי' ענין מיצר והולך שבירור' משום שריותא דר"ת, ועפ"ז הוכיח דהר"ת מתיר את עצמו וגם את השדה כולה אע"פ שהיא בתוך ב"ר, וכבר נתבאר לעיל ס"ק ט"ו דאין לנו מקור לשריותא דמיצר והולך, וגם הדבר מחודש להתיר ר"ת שהוא כמעט ישר, דמתלקט ב"א מתוך נ' ויותר, וכבר כתב ז"ל דמהא דצריך ב"א על ב"א מבואר דלא סגי בשריותא דר"ת לחוד ובפשטו המיצר והולך הוא תמונת שורה ולכן מותר, ולא מפני השורה שמתרחבת ונראית כר"ת אלא שהמיצר הרחב מתחלתו נותן לכולה תמונת שורה ואף כשמיצר והולך אין תמונת השורה נפסדת בכך.

שם במשנה מותר לסמוך לו מאותו המין, פי' אאמור' שליט"א בר"ת, ולא אמרי' כיון דבאמת אינו סוף שדה אסור, מיהו אי ר"ת הבא מחורבה מותר, לכאור' אין סברא שיגרע מה שזה סוף שדה חבירו ג"כ, הרי מכח עצמו

שעלים שהניחן שלש שנים בלוף רק שליש מהם משנה ראשונה, ולפ"ז אפשר דבדרך כלל אם קוצרים העלים אינו צומח שוב, כמו אילן שגממו, ומ"מ פעמים שחוזרין ומצמיחין, והיינו דקמ"ל דכיון שעושין לג' שנים דהיינו שממשיכים לצמח ג' שנים, יש לחוש שיחזרו

ויוציאו עלים אע"פ שגממם, [הדברים שבסימן זה נכתבו קודם השלמת העיון, ומהם שלא בעיון כלל בסוגיות הירר', וכן בסוגיא דערוגה ל"ע כלל, וכן ההערות ע"ד מרן זללה"ה הם שלא בעיון בסוגיות הירר' שהביא בזה, ונכתבו רק להעיר].

בדיני שעטנז

מפתחות

סימן א

בדין החוטין ובדין בגדים קשין

א כלאים פ"ט מ"א אין אסור משום כלאים אלא טווי וארוג כו' בביאור שוע טווי ונוז, ברש"י ור"ש דנוז היינו ארוג, ובספרי דעיקר מתני' למעוטי גיזי צמר ואניצי פשתן, אבל לבדים כבגד לענין טומאה.

ב בפלוגתא הראשונים ז"ל אם בעינן שזור, ובירושלמי משמע דהוי אריג, וגם לא הוזכר כהדיא בשום דוכתא שזור, ובביאור הגמ' בנדה דחוט הוי דרבנן, בתו' ותו' הרא"ש יבמות ה' ב'.

ג נדה ס"א ב' האי מאן דרמי חוטא כו' בפרש"י ור"ת, שם ונתקיה ולא ידע כו' ברשב"א דיליף מיניה לכל איסור דרבנן, שם מתקיף לה רב אשי כו' ואם ר"א פליג לדינא, בפיה"מ שחזר בו ופסק כר"א ובירושלמי בזה, ובבהגר"א בשו"ע בזה.

ד שם במשנה לבדים אסורין כו' היינו מדרבנן, ובדברי הרמב"ן עה"ת דאין דין בגד בשעטנז, ומ"ט כתיב בגד, ובמיעוטא דאניצי פשתן, ובדין חבלים שבת נ"ד א' ובהא דממעטין שם ס"ד א' חבלים שאינם דומיא דשק, ובירושלמי סוכה דחבלים של פשתן אין מסככין בהן, וי"ל דלא ממעטין מטומאה אלא חבלים מנוצה של עזים, בדברי הרמב"ן דחוטא הציצית אינם משמשין בגד, ובדין לבדים שחיבר להם חוטי צו"פ אם נאסרין מדאורייתא, ובדין עור שחיבר לו חוטי צו"פ.

ה ביצה י"ד ב' מתני' ואע"פ שיש בהם כלאים, אם מותרין כדרך אין בזה חידוש, ומשמע שעשוין ללבישה, ולכך לא מוקים מתני' ככו"כ, שם והתניא לא יעלה עליך כו' אי לאו האי קרא ה" כו"כ אסורין ול"ד לאניצי פשתן, שם שמא תכרך נימא, מהו החשש ברש"י, ובפ"י תמיד הנדפס ע"ש הראב"ד, ואם אסור גם בישיבה ע"ג כלאים, שם וכלאים

תחתיהן, אם הכונה בגד או מצעות, פלוגתא הר"ן וש"פ בזה, שם וכ"ת דמפסיק מידי כו' פי' וכ"ת שיהא דינם ככו"כ דבאין בשרו נוגע מותר, שם אלא בוילון כו' הביאוהו ללמד איסורו, שם ט"ו א' אלא בקשין כו' בפלוגתא רש"י ור"ח אם הטעם מפני שאין מחממין או שאין נכרכין, שם האי נמטא כו' שריא, משמע שריא לעיקר שימוש, ביומא ס"ט א' משני רב אשי בקשין, ואיך מתיישב לשיטתו נדה ס"א ב', ובמאי פליגי ביומא שם, אם בגדים שלבוש בהן כבשרו דמיין, אם בבגדי כהונה יש חימום, ומגליה לרהבדר"י דשרי מדרבנן.

ו פ"ט מ"ב הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים כו' בפלוגתא הראשונים ע"פ הירושלמי אי מיירי בריקנין, בריטב"א בשם הרמב"ן, ובר"ש ורא"ש, בחילוק שבין כו"כ למצעות אם הטעם מפני שאין דרכן בהעלאה, או מפני שהן קשין, בביאור לשון ובלבד שלא יהא כו', ובטעם האיסור לדעת הרמב"ם, ואם בשרו דוקא, בט"ז ס"י ש"א סק"ב שאסר להצמד לדופני העגלה שמרופדת בכלאים, בשו"ע ס"א שאסר ככו"כ בשני האופנים, ובדברי הרמ"א ס"א וס"ב אי מיירי בחד גונא, בדברי הפמ"א דכו"כ שממלאין בדוחק יש היתר קשין, ובריפור שמהודק ע"ג כסא בדוחק, ואינו כלי בפ"ע ככו"כ, ובשריותא דמרדעת אם הטעם מפני שמהודקת לחמור, כמה חילוקי דינים בכרים וכסתות.

ז נדה ס"א ב' ת"ר בגד שאבד בו כלאים כו' אם הכלאים ניכרין והם רכין כבגד אם מותר ליתן ע"ג חמור, שם זאת אומרת מצות בטלות לע"ל, אם החשש שילבשם המת לאחר תחת"מ, או שישתמשו בו החיים, שם אבל לקוברו אסור, שלא יעמוד בכלאים כשיחי', שם ור"י לטעמיה כו' למד מזה דאפשר גם כשיחי', שם תוד"ה לא, שם תוד"ה אבל, ובתוספתא דהבהמה והמת אין בהם משום כלאים.

ח ביצה ט"ו א' אר"פ ערדלין כו' בפרש"י והרמב"ם מהי סיבת ההיתר, ובדין הליכה ע"ג שטיחים של

ד. תוספתא פ"ה ה"י לובש אדם שתי חלוקות זו ע"ג זו כו' ובלבד שלא יתן את המשיחה כו' ביאור הענין, ובירושלמי דמחלק בין חלוקין לדרדסין, בטור סי' ש' שהצריך שלא יהא קש"ק, ולענין הלכה אם יש להחמיר בשני בגדים זע"ז.

ה. שם מ"ז ומנעל של זרב כו' בפ"י הר"ש שנותנין צמר בתוך הכפלים, ובירושלמי דר"ז אמר שלא יתפרו מנעליו בפשתן.

ו. שם מ"ט משיחות של ארגמן כו' לכאורה משמע שמחברן לבגד חיבור קל כמלילה, ובפ"י הערוך לשונות של ארגמן.

ז. בדין שק וקופה שנתן לתוכן צו"פ אם מחמירין כהרמב"ם, ובדין בגדי פשתן שממולאין בגיזי צמר, בתו' שבת נ"ז ב' בזה, ובריטב"א ביצה ט"ו א' בשם ר"י, וש"פ בזה, בעיקר הדברים יש לדון דגיזי צמר אינם שועין, בכלים פכ"ג מ"א אם התפר מחבר את המילוי לבגד לענין טומאה בכדור ובאוכף, ואם בכה"ג יש לאסור לענין כלאים, ובדין לחוש לחוט בבלאי בגדים שהחזירין לקודם שוע.

ח. תוספתא פ"ה חלוק של צמר שנפרם ופירפו בחוט של פשתן כו' בטעם ההיתר וברמב"ם שהתיר לקשרו, ומה עיקר החילוק בין זה לציצית, אם גם בדרך קבע שרי כאן, ובקשר עראי דחבלים שבידו, בדברי הרא"ש שאפשר לשמוט הבגד מתוך הקשר.

ט. פ"ט מ"ט פ"ה של צמר כו' בביאור הטור סי' ש' דהכונה לשפה שעושין לבגד מחוט עבה, ובפ"י הרמב"ם שהוא כעין חגורה דקה, בפ"י הר"ש על תו"כ ע"פ הירושלמי.

י. שו"ע סי' ש' ס"ד בהגה בדין רצועה של צמר בבגד פשתן שמושחלת כמו הרצועה במעברתא של התפילין, ובש"ך שם, ולמה לא יחשב הכפל התפור כנגב בבגד, ואם צריך שהרצועה המחברת תתבטל לבגד, ובחיבור שני חלוקים בקש"ק.

יא. העולה מהאמור שני סוגי חיבורים, א' כשהצו"פ צמודים ע"י המחבר, ב' כשהם רחוקים ודבר אחר

כלאים, שם אמר רבא הני צריי כו' ברש"י ורמב"ם ופי' תמיד ע"ש הראב"ד, ובירושלמי בעושה צרור בחלק מהסדין וקושרו בחוט, ובטעם ההיתר כשמחוברין לבגד לפי הרמב"ם.

ט. תוספתא פ"ה אספלנית ומלוגמא ורטייה אין בהם משום כלאים, אע"ג דמיקרו בגד לענין ריבוי בגדי כהונה, שבת נ"ז ב' איסטמא אין בה משום כלאים, בדברי תו' והרמב"ן והרמב"ם בטעם ההיתר, יומא ס"ח ב' שינה הוא דלא כו' שם ס"ט א' בג"כ היוצא בהן למדינה אסור, ובתוספתא דכלאים, ובמדינה לא והתניא כו'.

סימן ב

בדיני חיבור דיהדיו

א. פ"ט מ"א בר"ש בתוספתא בדין בגד שחיבר חוט בצד זה של צמר ובצד השני של פשתן, בדין עור שחיבר לו צו"פ אם חשיב בגד כלאים, ובדין שק וקופה שחיבר להם כלאים, ובירושלמי בדין סל, ואם עור שמחבר בגד צמר לבגד פשתן נאסר מדאורייתא, ובמה שנהגו לחבר עורות התפורים בפשתן לבגד צמר, י"ל שהחוטין בטלין לעור, מלבד שעור אינו בגד, בתה"ד ובא"ז בשם הר"ש, ואין להקל אלא בכה"ג, ובריטב"א ביצה בזה, ובעיקר הא דחוט אחד משוי לכל הבגד כלאים נלמד מציצית.

ב. פ"ט מ"ט לא יקשור סרט של צמר כו' עיקר החגורה מצו"פ, בפ"י הר"ש והרא"ש שהקשר שחוגר עושה הכלאים, ובפ"י הרמב"ם ובתשובת הר"ש שבא"ז ולענין הלכה ובחגורות של עור, שיש בהם בלאי בגדים.

ג. שם מ"י השק והקופה מצטרפין לכלאים, בפשוטו קמ"ל שדינם כעור שבחגורה מ"ט, ולא מיירי שעיקר הבגד שק, ובמה שחזר בו הרמב"ם בפיה"מ ופירש דהיינו שנתן צו"פ בשק, יש לדקדק למה לא שנה ד"ז גבי חגורה, בפ"י הר"ש והרא"ש שהצמר מחובר לשק והפשתן לקופה וחיברן זל"ז, ובירושלמי בזה, ובדברי הרשב"א בתשובה בביאור הירושלמי.

סימן ג

בדיני לבישה והעלאה

א פ"ט מ"ה מוכרי כסות מוכרין כדרך כו' צ"ב מה מועיל דלאו פס"ר הרי ברגע שנהנה הוא עושה פעולה האסורה, ובדברי הר"ן בחולין שבאיסור הנאה הכונה והרצון קובעין את ההנאה, ומה סבר ר"י בזה, שם מוכרין כדרך, אם הכונה לבושיין או נושאים על כתפיהן, וביבמות בראשונים שם, ואם מתני דאסרה מכס פליגא אמתני' דכסות, וברמב"ם שמחלק בין לבישה להעלאה, עוד בסדר המשנה.

ב שם מ"ב אין עראי לכלאים, בפ"י הר"ש דאין היתר בבגד שאין יוצאין בו עראי, ובירושלמי דמייירי בביהמ"ק ובגניבת המכס, שם אפי' ע"ג עשרה, אם במציאות לא משכח"ל הנאה א"כ אפי' מתכוין ש"ד, ובלשון הרמב"ם, ובב"ק ק"ג א', ובראשונים יבמות ד' ב' בזה.

ג שם מ"ג מטפחות הידים כו' בטעמיה דר"א נראה בירושלמי דהיינו גזירה ולא ששימוש זה חשיב דרך חימום, כביאור הירושלמי דמיייתי מתני' דשלש מטפחות הן, שם בירושלמי דר"י יחב מפה על מנוי כו', ובמטפחות המסתפרין אם צריך מתכוין למלבוש, בחילוק בין לובש למניח מכסה על בגדיו, בפ"י הר"ש והרא"ש שמתחמם מהמטפחת העוטפת את הס"ת, ואם הלכה כר"א, ואם איסור נטילת ביצה חמה בכלאים איסור גמור, ובראב"ד וטוש"ע בזה.

ד שם מ"ד תכריכי המת ומרדעת כו' בדברי הרא"ש אם בשרו נוגע במרדעת מותר, ואם יש חשש כריכת נימא במרדעת, וברמב"ם והגר"א בזה, שם לא יתן המרדעת על כתיפו כו' מה החידוש, ומ"ט דראב"ה כ"כ דשרי בתוספתא.

ה שבת נ"ד א' אר"א ל"ש אלא לענין כלאים כו' בחילוק מלקמן ס"ד א', שם ובלבד שלא יכרוך ויקשור בטעמא דסתם במתני', ואם מתני' כר"י דדשא"מ אסור, ברש"י ורמב"ם בזה, ובריא"ז בדין ללבוש בגד למדוד מדתו.

מחברן, בצמודין סגי בקשר עראי, מיהו יש חילוק בין קשורין זל"ז או ע"י ד"א או תפורין לד"א, ובאופן השני יש ח' חילוקי דינים.

יא ירושלמי ה"א שאם בגד גדול קצתו יש בו כלאים כו' האם כל הבגד נחשב יחדיו, או דסגי שיש בבגד מקום שהוא יחדיו, ואם יש חילוק בין בגד שכולו פשתן וחוט צמר בקצהו או שצו"פ בקצהו וכולו קנבוס, ובדין עור כה"ג, ואם בעינין שיהיו חיבור לטומאה, ואם ד"ז מדאורייתא.

יב שו"ע סי' ש' ס"ג בהגה מותר לחבר בתי זרועות כו' בדמיון קרסים לפורף, ואם נעשה חיבור לטומאה ע"י הקרסים.

יג פ"ט מ"י התוכף תכיפה אחת אינה חיבור כו' בדין תכיפה אחת בציצית, בדברי הרא"ש, שכתב שאינו חיבור, ובתירוצי האחרונים אם החילוק בין חיבור החוט לחיבור בגד ע"י החוט, ואם קשר כשתי תכיפות דמי, בתכיפה אחת בצו"פ ואח"כ ממשיך החוט בקנבוס, בתכיפה אחת בצמר ואחת בפשתן, שם והשומטה בשבת חייב משמע בלא התרת קשר, בפ"י הרמב"ם שעושה קשר בקצה החוט שלא ישמט מן הבגד, בשבת ע"ד ב' והוא שקשרן אם הכונה קשר גמור, בדברי המג"א בעושיין שני נקבים במקום אחד להטלת הציצית, לשון הירושלמי בקשור מכאן ומכאן משמע כהרמב"ם, בשני חוטין שתחבן תכיפה אחת, ועשה קשר בשני קצוות החוט, שם במשנה והשומטה מ"ט לא תני והעושה אותה בשבת, בדין המתיר קשר של ציצית אם חייב משום קורע או מתיר, ובירושלמי דחייב שתיים, בדברי ר"י עד שישלש, ובטעמא דאסור כלאים בציצית לר"י.

יד שם מ"י השוק והקופה כו' בפ"י הש"ש והרא"ש ובטור דמייירי שלובש הקופה, ולמדנו שגם שם נחשב בגד כלאים ואע"פ שהצו"פ אינם חיבור זל"ז, ובירושלמי באב ובנו שעשוין ליפרד זמ"ז.

לבדים מצ"ג וצ"ר, סיבי הצמר והפשתן מתבטלים לגמרי כמו לח בלח, ויש לדקדק שהטריפה תהא שוה כמו לח בלח, ובדברי הראשונים שדימו ביטול צ"ג וצ"ר לכל ביטולין.

ט. בדין צמר פשתן שטרפן ועשה מהן חוט אם חשיב כלאים מדאורייתא או דאזלינן בתר רובא, ובירושלמי בזה ובראשונים שדימו זה לחמץ, ירושלמי ה"א מביא ליטרא ועוד צ"ג ומבטלן, כמה ה' כל התערובת, ובלשון הטוש"ע דמבטל אחד מהן, בביאור הירושלמי דר"י אומר בטלן, ובחוט שרובו צו"פ ומיעוטו צ"ג, כשהצ"ג ביטל את הצמר או הפשתן.

ו. שם מ"י אותות הגרדין ואותות הכובסין, לא זו אף זו קתני, בחיבור ע"י סיכת בטחון.

ז. שם מ"ב השירים והכלך כו' פי' הרמב"ם ששירים דומין לפשתן וכלך לצמר, והחמירו במינים שאין מכירין אותן, ולא החמיר בצמר גמלים, ואם יש לגזור בשאר מינים הדומין, בדברי הפ"ת אם יש לגזור במשי משום דצריך מנין אחר להתירו.

ת. שם מ"א צ"ג וצ"ר שטרפן זה בזה, בביאור הנו"ב והחזו"א שהחוט נקרא ע"ש הרוב, ואם מהני לענין ציצית לפטור בשאינו מינו, ובחוט שנתבטל בשני חוטין, ובדין שזירת חוטין דלא בטלי, ובדין

סימן א

בדין החוטין ובדין בגדים קשין

ונפרד לרסיסים ע"י הסירוק מיקרי ג"כ ניפוץ, והרע"ב בשבת פ"ז פי' מנפץ במקל א"נ במסרק.

ושווי היינו גלגול סיבי הצמר לחוט דק, (לכאורה נראה דא"א לטוות צמר שע"ג כבשים בלי שיתלש, והיינו דאר"י שבת ע"ד ב' שחייב משום גוזז ומנפץ וטווה, אבל בעזים שהשער עבה אפשר לנפצו דק דק וישאר מחובר, ולהכי כתיב טו את העזים, מיהו לאו ראי' היא דבכבשים הוצרכו לצבעו תחלה בתכלת וארגמן אבל בעזים טו כמות שהם).

ונוז פרש"י ארוג, ולפירושו היינו שאורגין הצו"פ יחדיו, והקשו בתו' דודאי שוע ונוז בלא חיבור אינו כלאים, וא"כ איך שייך לומר או שוע או טווי בלא נוז, ועוד דמיחדיו נפקא ועוד דכלאים בציצית שלא נארגו יחדיו היכי משכח"ל, והי' אפשר לפרש ארוג לחד כמו טווי לחד, אבל עדיין לא מתיישב כלאים

א. פ"ט מ"א אין אסור משום כלאים אלא טווי וארוג שנאמר לא תלבש

שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז, שוע פירשו בו להחליקו, וענינו שהצמר עשוי גוש מסובך כצמר גפן וכיו"ב, וע"י הסירוק מפריד הסיבוכ שנועשה ע"י הסיבים הקטנים והקשרים והפסולת, ונשאר צמר ראוי לטווה, ולפ"ז צ"ב מה שייך שועין ביחד כדפרש"י, הרי סירוק הוא הפרדה של כל הצמר, ואין הפשתן מתחבר עמו, ואפשר שבכלל שוע מה שדוחקין הצמר יחד לאחר הסירוק ועושין ממנו לשון רחבה לטוות ממנה חוטין, וע"ז אמרו לחבר שניהם יחד בלבד זה, ולשון רש"י ביבמות ה' ב' מתוקן יחד היטיב במסרק, וכן בנדה שיהו חלוקין יחד במסרק, משמע שר"ל שיערבם יחד קודם הסירוק ויסרקם יחד, ולשון ניפוץ של צמר ג"כ לפרש"י היינו סירוק, ובב"ק צ"ג ב' דאמרינן הא דנפציה נפוצי הא דסרקיה סרוקי פרש"י ניפוץ ביד וסירוק במסרק, ולשון ניפוץ הוא ריסוק לרסיסים, וכאן שהצמר גוש

בציצית שאינם אריג, ואפשר לומר דהקשר ג"כ כאריג דמי, כמו ששרשרת מיקריא אריג כדאמרינן בכורות ל"ב ב' דתיכי היינו אריג, ה"נ קשר החוטין יחד כעין גדיל דינו כאריג, וה"ה בצמר ארוג ופשתן ארוג שחיברן בשתי תכיפות דהיינו נוז, דבעינן שהצמר לחודיה והפשתן לחודיה יהיו בחשיבות של אריג, וה"ה אם נארגו יחד, אבל לא סגי בחוט אחד של פשתן שנכנס בתוך בגד של צמר שאינו משתלב עם האריג ודינו כחיבור דיתדיו אבל אינו בגדר אריג, ועי' לקמן סק"ב בפ"י ר"ת שהסכימו עמו רוב הראשונים ז"ל דנוז היינו שזור.

מה ששינוי אין אסור משום כלאים אלא טווי וארוג, לפרש"י והר"ש היינו טווי ונוז, ויש לעי' א"כ מ"ט שבקיה תנא לשוע, ומ"ט שינה הלשון ולא אמר טווי ונוז, ועו"ק לרב אשי דאמר או טווי או נוז מ"ט קתני טווי ואריג דהיינו נוז, ולפי' ר"ת דאריג מיחדיו נפקא נחא דלא נקט התנא אלא חד מיניהו, אבל אריג מיחדיו נפקא, ואפי' אי משעטנו נפקא מ"מ אין זה מדין נוז, והא דנקט טווי טפי מאינך לומר דאע"פ שהוא ארוג בעינן נמי טווי, מיהו אכתי הול"ל אלא שזור וארוג, ולרב אשי נקט טווי לאפוקי אריג שאינו טווי, ומשכח"ל אריג גרוע כדאמרינן בבכורות דתיכי הו אריג בלא טווייה.

ונראה מהספרי דעיקר מתני' מתפרשת לומר דבעינן בגד, או אריג כעין בגד, ולאפוקי גיזי צמר ואניצי פשתן שאין בהם משום כלאים, ואפי' חוטין שהם שוע טווי ושזור בעינן נמי שיהיו אריג ולא סגי בחיבור החוטין ע"י קשר, דקתני התם יכול לא ילבש אדם גיזי צמר ואניצי פשתן ת"ל שעטנו דבר שהוא שוע טווי ונוז, ומסיים שם בדברי רשב"א כבמתני', ולפי' למדנו מהא דהצריכה תורה שוע טווי ונוז דבעינן מעשה אריג, שלכן הצריכה חוטין חשובין, ובתו"כ ממעט להו מבגד, מיהו לא בעינן בגד ממש אלא כל

מעשה אריג נלמד משעטנו, ומצינו בתו"כ שמיני ומייתי לה שבת ס"ד א' דממעט חבלים ומשיחות מטומאה מה שק מיוחד טווי ואריג, וחזינן מזה דריבוי דטווי ואריג נאמר לענין בגד ואריג, ולא לענין חיבור צו"פ יחדיו, ומה שמצינו שבת נ"ד א' חבלים שיש בהם משום כלאים, וכן סרט של צו"פ במתני', היינו אריג דומיא דתיכי.

ולפי' מיושב הכל דמתני' לא אתיא לאשמועינן ברישא דין שוע טווי ונוז, ולכן מתפרשא שפיר או שוע או טווי או נוז כדרב אשי, וכן לכו"ע כיון דשוע לחוד וטווי לחוד אסור מדרבנן, לא שנה התנא ברישא היפך מהסיפא, ואע"פ שהסיפא מדרבנן, מ"מ לא הו"ל למיתני ברישא אין אסור ובסיפא אסור, אבל השתא מתפרש אין אסור גיזי צמר ואניצי פשתן אלא אריג שנעשה מחוטין, וה"ה לבדים שהם בכלל בגד לענין זה, כדאמרינן בכורות ל"ב ב' דהא דקתני טווי ובגדים היינו נמטי דהיינו לבדים, ובתו"כ שמיני מרבה לבדים מאו בגד, ובספרי אמרו על הלבדים אע"פ שאין בהם משום אריג יש בהם משום שוע, ומשמע לכאורה דאריג נלמד משעטנו והיינו נוז, אבל עיקר הכונה אע"פ שאינם בגד ארוג, הרי הם בגד בכח לבד, ואסורין משום שהם בכלל שוע דקרא, ולאפוקי לבד שאינו שוע.

ובן פי' ר"ח והרי"ף שבת נ"ז ב' דאצטמא אין בה משום כלאים שאינה אריג, ורש"י פי' שהיא לבד, אבל בר"ח ורי"ף נראה שהיא חוטין יורדין ואין כאן בגד או אריג, ואע"פ שהם דבוקין במטלית אין המטלית עיקר אלא החוטין, והרמב"ם בפ"י ה"כ כתב שאין דרך חימום בכך, וערמב"ן שם.

ב. שם במשנה דבר שהוא שוע טווי ונוז, פי' ר"ת דנוז היינו שזור, דהיינו שאחרי שהחוט כופלין אותו ושזורין אותו, וחוט שאינו כפול ושזור אין בו משום כלאים

מדתנן פיה של צמר בשל פשתן אסור מפני שהם חוזרין כאריג, ש"מ דמפרש נזו מלשון אריג, שו"ר בר"ש על תו"כ שכתב ראי' זו בשם ר"י, [וע"ע לקמן סק"ג בדברי הירושלמי], וכמ"ק בספרי שאמרו בלבדים אע"פ שאינם אריג הרי הם שועין, ומתייבב יותר אם הכונה אע"פ שאינם נזו, וכן הביא בפיה"מ שהוא לשון הארמנים לכונת חיבור, וכ"כ בערוך בשם הגאונים דנזו או באריגה או בתכיפה, ופי' בו לשון חיבור ותלייה, וכן ציין במוסף הערוך שניזו בלשון יון היינו תפירה, דומה לניט בלשון אשכנז.

ולכן ה' נראה לפרש דלשון נזו קמ"ל שיהא הצמר טווי ואריג וכן הפשתן, ולאפוקי חוט של פשתן בבגד צמר שאין הפשתן בחשיבות אריג עי"ז, שאינו חלק מהבגד אלא מחובר אליו בתכיפות, (ובפי' הרא"ש ובר"ש על תו"כ כתב דאריג למעוטי מידי דלאו בגד כגון פיה של צמר), אלא דלפ"ז צ"ל דחוטי הציצית שכופלין אותן וקושרין אותן הרי הם כאריג, כדאשכחן דתיכי הוו אריג והיינו שרשרות אע"פ שאינן טוויות, וה"נ ציצית שתלויין בבגד כעין שרשרות ובצירוף הגדיל ודאי ראוי לומר כן, אלא דמשמע שהקשר שקודם הגדיל משוי' להו כלאים דאוריתא, עי' מנחות ל"ט א' מהו קשר העליון, ועמש"כ סק"א בזה, וראיתי בראב"ד על תו"כ [ובר"ש שם העתיק לשונו בשם חכמי לונגיל] שכתב דקשר חמור מאריג ומשוי' ליה נזו עי"ש.

ולפי צד זה יש לפרש ההיא דחוטא דכיתנא בגלימא דעמרד דכיון שהחוט לא נארג עם הבגד, אינו נעשה אריג ע"י חיבורו לבגד אפי' בשתי תכיפות, והרי הוא נשאר בגדר חוט טווי בלבד, ואפי' אם הוא שזור אינו כלאים דאוריתא, ולהכי לא הזהירו בגמ' דמיירי דוקא בחוט שאינו שזור, מיהו לפי ר"ת י"ל דכיון דסתם גלימא אינו נעשה מחוטין שזורין, לא הוצרכו להזהיר בזה, אבל

מדאוריתא, וזהו שאמרו נדה ס"א ב' דחוטא דכיתנא בגלימא דעמרד הוי כלאים דרבנן, דסתם חוט אינו שזור, ועוד דסתם בגד אינו עשוי מחוטין שזורין, מיהו מדאוריתא לא נאסר אלא בחוט שזור שהוא חשוב טפי כדאשכחן משזר בבגדי כהונה ולפירושו ניחא דכל לשון שעטנז בחשיבות החוט מידריש.

מיהו קשה א"כ דסתם בגד אינו שזור למאי איצטריך קרא למישרי כלאים בציצית, ותירצו דמבואר עירובין צ"ו ב' דחוטי הציצית שזורין כדילפינן מקרא בספרי, וחוטין שבשפת הבגד שזורין לחזק שפת הבגד, ולכן כשתולה החוטין וקושרן בשפת הבגד הרי כאן חיבור של צמר ופשתים שזורין, [ולכאורה מוכח מכאן שאין לקשור חוטי הציצית בשני נקבים זה אצל זה, דהא חזינן שעיקר כלאים משום החיבור שקושרן בשפת הבגד שו"ר במשכנ"י יו"ד ס"י], ולפ"ז יש אפשרות לעשות ציצית צמר לבגד פשתן בלא כלאים, אם החוטין שבשפת הבגד לא יהיו שזורין, ומ"מ אמרינן יבמות ה' ב' דהוה ממעטינן כל בגד פשתן מתכלת, דכיון שיש בהם שחוטיהן שזורין, ובפרט בשפת הבגד פטרה תורה כל בגד פשתן מתכלת.

נזו בלא טווי לפי ר"ת היינו ששזר חוט עבה שמתקיים בלא טויה (כעין לבד, בלא טויה), וכ"כ בתו' הרא"ש ששזר פתילה של צמר ושל פשתים שאין על פתילה שם חוט טווי, (ומצינו אריג בלא טויה בבכורות גבי תיכי, ומשכח"ל נמי שזור בלא טויה).

ועדיין לא נתחוויר לשון נזו על שזור, ולא מצינו קשר הלשון אלא מלשון נלזו ופתלתול, וערמב"ן פ' קדושים שהטעים הדברים, ומ"מ הדברים סתומין שלא נמצא ענין זה ברור בשום מקום בלשון שזור, ובירושלמי נראה דמפרש נזו מענין אריג, וכמו שציין הר"ש וכ"כ בבבגר"א ס' ש' סק"א דמהא דאמרו בירושלמי דנזו לחודיה אסור

דלעיל כי פריך משתי תכיפות הול"ל דמנוז נפקא, ולפמש"כ לעיל דנוז היינו אריג כל חד לחודה, ניחא נמי כמו לפי ר"ת.

ג. נדה ס"א ב' אר"א בריה דר"י משמיה דמר זוטרא האי מאן דרמי חוטא דכיתנא בגלימיה דעמרא, לשון רמי מתפרש בחיבור גמור כמו מנחות מ"ג א' רמי תכלתא לפרזומא דאינשי ביתיה, והוא מלשון הטיל או תלה, וה"נ מיירי שהוטל חוט פשתן בבגד צמר, ולא שארגו מתחלה עם הצמר, ולא נתפרש בגמ' מ"ט הוי כלאים דרבנן, וברש"י נראה דהוי שפיר ארוג יחד, אלא שלא נטווה ביחד, שארג החוט לתוך הבגד, וע"ע רש"י הוריות י"א א' בזה, ור"ת פירש שהחוט לא הי' שזור, וכ"ה סתם חוט כמבואר עירובין צ"ו ב', ומ"מ הול"ל חוטא דלא שזיר, אלא שסתם בגד ג"כ מחוטין שאינם שזורין, וזה הי' ידוע מהו גלימא דעמרא, והראב"ד בתו"כ פי' דציצית ע"י הקשר נעשין כשוע טווי ונוז ביחד, אבל ע"י אריג לחוד לא מהני, ולפירושו טעמיה דמר זוטרא כמו לפרש"י דליכא שוע וטווי ביחד, אבל לפר"ש לא נתפרש מ"ט, ואפשר לומר דהחוט אינו ארוג כיון שחיברו לבגד לאחר אריגתו, ואינו נעשה גוף אחד עם האריג, וחסר בנוז, וציצית שאני שתלייתן זוהי אריגתן, וכמשנ"ת לעיל, מיהו להר"ש בדין הוא דכל חיבור מהני.

שם ונתקיה ולא ידע אי נתיק כו' יעוי' ברשב"א דכללא הוא בכל איסורין דרבנן דאע"ג דאיתחזק איסורא שרינן בספק, ולפ"ז בגד שאבד בו כלאים דרבנן, היכא דאיכא למימר שנשר החוט מותר, ואפשר דהכא קמ"ל שאינו חייב לקרוע הבגד ולברר אם כל החוט ניתק, דכיון שידוע מקומו יכול לברר, ול"ד לבגד שאבד בו דלעיל, והלשון משמע דלא בא לחדש הא דבעינן שוע טווי ונוז, אלא דסגי בהא דנתקיה ולא ידע, אבל מאתקפתיה דרב אשי משמע שגם הא דבעינן כולהו נלמד מדברי מר זוטרא.

לפי צד זה כל אריג בכלל נוז, וניחא נמי קושית הר"ש לר"ת עי' בסמוך.

הרמב"ן והרשב"א והרא"ש והריטב"א והר"ן הסכימו לפי ר"ת, וכ"כ ביראים וסמ"ג וסמ"ק ותה"ד בשם מהר"ח א"ז ובפסקי הרי"ד, אבל הר"ש חלק על פי' ר"ת מכח מתני' דמייתי קרא דשעטנו ארישא דטווי ואריג, וכבר הקשה כן ר"י הלבן לר"ת בתו' יבמות ה' ב', ותיירץ דאיחדיו סמך התנא, וכ"כ הרמב"ן והרשב"א בנדה שם, אבל לפי' הרמב"ן והרשב"א יבמות ה' ב' דהא דאמרינן כולה משעטנו נפקא היינו דמשעטנו ילפינן נמי דבעינן יחדיו, מדלא קאמר שעטנו, ויש להוסיף דודאי לא נקרא חוט שזור בשם שעטנו, וע"כ ששם זה נתחדש לתערוכת של צו"פ, וכיון דקרי ליה בגד של שעטנו הרי מבואר שהצו"פ הפכו להיות בגד אחד ששמו שעטנו, וממילא מבואר כאן גם יחדיו, דבלא חיבור אין עליהם שם של בגד אחד, ולפ"ז שפיר מייתי מקרא דשעטנו גם לענין אריג, דכונת אריג דרישא לומר שנעשו בגד אחד בחיבור גמור, וא"צ לדרשא דיתדיו, כמבואר בגמ' שם דכולה משעטנו נפקא.

(לכאורה יש מקום לומר דחוטין שארוגין כבגד יש להם מעלת שזור, כיון שהם מחוזקים יחד ע"י האריגה, ורק חוט יחיד שנכנס בבגד אינו נעשה שזור כיון שאינו חלק מהאריג, ולכן בעינן שהוא עצמו יהא שזור, ולע"כ).

בתו' הרא"ש יבמות שם כתב בשם ר"ח דה"ק כיון דמנוז ילפינן אריג א"כ היינו יחדיו, וסיים דלפי' ר"ת לא יתכן האי פירושא, ובאמת לשון הגמ' סתום שלא ביארו היכי יליף כולה משעטנו, ולפי' ר"ח ניחא, אבל קשה שלא אמרו בהדיא דהא אמרת דבעינן נוז והיינו יחדיו, ואין נאות לומר כדבר חידוש אלא כולה משעטנו נפקא, דהא היינו נוז דקאמר, ומזה משמע דלא כפי' ר"ח, ועוד

שם מתקיף לה רב אשי אימר או שוע כו' משמע דמתני' אין הכרע, ועמשנ"ת לעיל סק"א דמתני' מתפרשת דבעינן בגד או אריג ולאפוקי גיזי צמר ואניצי פשתן, ואף למר זוטרא מתפרשא הכי דבעינן חוטין שארג מהם בגד וכיו"ב, ויליף לה מקרא דשעטנו שלכך בעינן חוטין כדי לעשות בגד, ומה"ט לבדים אסורין מפני שהם בגד.

ומהא דאיצטריך למיפסק הלכתא כמר זוטרא משמע דרב אשי פליג לקושטא דמילתא ולא רק דקא מתמה מנלן, מיהו יש לדחות דר"א גופיה מסיים והלכתא כמ"ז, ונפ"מ להא דרהבדרי דאמר האי נמטא גמדה דנרש שריא, ורב אשי גופיה מיייתי מינה יומא ס"ט א' לענין בגדי כהונה, וגם לרב אשי לבדים אסורין מדאורייתא, ע"כ דרהבדרי משום קשין לחוד שרי להו, וכיון דבגדי כהונה אסורין בהעלאה, אע"ג דקשין נינהו, ש"מ דה"ה נמטא, אבל אם לקושטא דמילתא מודה ר"א, י"ל דרהבדרי לגמרי שרי להו משום דלא הוה אלא שוע, דנמטא אמרינן על לבדים.

בפיה"מ במהדור"ק פסק כמר זוטרא ואח"כ חזר בו וכתב דלשון הלכתא כמ"ז נוסף על הגמ' ממפרש, וקרוב הדבר שלא ראה שהרי"ף העתיק כן בסופ"ק דביצה, ולא יתכן לחלוק על מר זוטרא מקושיא דציצית כפי הנראה ברמב"ם פ"י או ממשנה או ברייתא, דודאי ידע להו מ"ז וגם בגמ' לא הקשו מזה, ויעוי' בבהגר"א ובשנו"א בזה, ומה שדקדק בבהגר"א מדקתני ברישא אין אסור כו' ובסיפא לבדים אסורין, כבר נתיישב לעיל דרישא לאפוקי גיזי צמר דמותרין כמבואר בספרי, ובלא"ה לא שייך להקשות על מ"ז ממתני' וכמש"כ.

מיהו בירושלמי משמע דסבר כרב אשי, דמפרש התם דנוז לחוד אסור מהא דתנן

בפיף של צמר בשל פשתן אסור מפני שהם חזורין כאריג, ושוע לחוד אסור מלבדים, וטווי לחוד אסור מרישא דתנן טווי וארוג, וכיון דארוג לחוד אסור, ע"כ דאו טווי קאמר, מיהו קשה מ"ט שייריה תנא לשוע, ולכן יש לפרש דגם להירושלמי טווי שארגו קתני, ולאפוקי גיזי צמר, אלא דכיון דשוע לחוד אסור ונוז לחוד אסור, ע"כ דטווי לחוד נמי אסור, ומיירי כשחיבר חוט טווי בשתי תכיפות לבגד, דומיא דחוטא דכיתנא דשמעתין, מיהו לפ"ז לא הי' צריך לאתויי מרישא דמתני', אלא מקרא דא"כ טווי למה לי, ולפי' ר"ת דנוז היינו שזור י"ל דפיף מתחבר כעין שזירה באריג, שבלא קליעה לא הי' מתקיים, שו"ר בספר מרן זללה"ה יו"ד סי' קפ"א סק"ד, די"ל דפיף היינו חוטין שזורין בלא טויה, והם מתחברין באופן גרוע לבגד כעין אריג, א"נ דצו"פ שזורין יחד דינם כאריג.

לשון הירושלמי ניתני שנו טנו צ"ב דהא בין לרב אשי בין למ"ז בעינן כולהו, או בב"א או כל אחד לחוד, ואולי ס"ל דסתם טווי ואריג גם שוע, ומדכתוב שוע ע"כ לומר דכל חד לחודיה אסור.

שו"ר בבהגר"א סי' ש' סק"א שפי' דאו טווי ר"ל או טוויין צו"פ ביחד ועשה מהן חוט אחד, ואח"כ ארג בגד מחוטין אלו, או אריג לבד שטוואן כל אחד בפ"ע ועשה מהן בגד ע"י אריג או שקלען יחד כעין פיף או שחיברן לשפת הבגד כפי' פיף שבר"ש, מיהו לפ"ז כל בגד הוי אריג בלא טווי ביחד, ולא הוצרכו בירושלמי לפרושי בפיף, ולפירושו ניחא מ"ש בירושלמי דטווי לבד אסור כדתנן ברישא אלא טווי ואריג, דדר"ל טווי ביחד ואח"כ ארג בגד מחוט זה, ולא נתחדש חיבור של אריג לצו"פ, כי כל חוט מהאריג הוא צו"פ, וא"צ חיבור לחוט השני ע"י אריג, ומשכח"ל נמי בחוט אחד שהוא טווי מצו"פ וארוג בבגד.

בשבת נ' א' שיוצאין בהם בשבת הרי דחשיבי דרך מלבוש ואפ"ה אין בהם משום כלאים כ"ז שלא תפרן דהו"ל כבגד, מיהו רש"י פי' שם דפקורין היינו פשתן סרוק שנותנין על המכה וציפא צמר מנופץ הניתן על המכה, ובוזה אפי' תפור אין בו משום כלאים כדתניא בתוספתא דאיספולנית מלוגמא ורטייה אין בהם משום כלאים, מיהו בתו' בשם ר"ח פי' שהם כיפה כעין פיאה נכרית, אבל הגמ' מתפרשת באינם תפורין, דבתפורין עדיפי מצבען וכרכן לענין מוקצה ע"ש, וש"מ דאע"פ שהם מלבוש אכתי אין בהם משום כלאים מפני שאין עליהם שם בגד.

ויש לעי' א"כ למה אמרו שבת נ"ד א' דחבלים יש בהם משום כלאים, הרי חבלים אינם מק"ט, ואמרו שם ס"ד א' ובתו"כ דבעינן דומיא דשק שהוא טווי ואריג לאפוקי חבלים ומשיחות שאינם טווי ואריג, ורש"י פירש שאינם טוויים אלא קלועים בלא טווייה, ואמנם אמרינן שם דקליעה כאריג, אבל זה דוקא בטווי, ולפ"ז צ"ב מ"ש חבלים מגידי צמר ואניצי פשתן שהם שוע ולא טווי, הרי כיון שלא נתחברו ע"י קליעה זו ליחשב בגד כלבדים, צריך רא' שהם בדין בגד לענין כלאים.

והנה מצינו בירושלמי סוכה פ"א ה"ה דחבלים של סיב ושל גמי מסכנין בהם ושל פשתן אין מסכנין בהם, והובא ברמב"ם ושו"ע סי' תרכ"ט ס"ב וביארו שם דשל פשתן נשתנה צורתם, כמו שביאר הרמב"ם באניצי פשתן, אבל בשעה"צ שם כתב דלפרש"י אם טויה החוטין ועשאן חבל בקליעה הו"ל אריג ומק"ט, ולפ"ז י"ל דחבלים של פשתן דרך לטוותן תחלה ואח"כ לקלען, ובגמ' ממעט רק בעשוין מנוצה של עזים דומיא דשק דהוי מעזים כמבואר בגמ' שם, ועי' שבת כ"ז ב' בתו' דאונין של פשתן הוו טווי, ועי' תו' סוכה שם.

ד. **שם** במשנה הלכדים אסורין מפני שהם שועין, למאי דקי"ל כמר זוטרא אסורין מדרבנן, והא דאיתרבו בתו"כ לבדים משעטנו כתב הרמב"ן בפ' קדושים דאסמכתא בעלמא הוא, ולענין טומאה איתרבו לבדים בפ' שמיני מאו בגד, ולענין נגעים תניא בתוספתא פ"ה והובאה ברמב"ם פי"ג ה"א דלבדים מטמאין בנגעים, ולכאורה נראה מזה דחשיבי בגד אלא שאינם שוע טווי ונוז, אבל מדאיצטריך לריבוייהו משעטנו משמע דלאו בגד מיקרו, וכדאיצטריך לריבוייהו מאו בגד.

והנה הרמב"ן כתב דהמדרש עיקר דלא בעינן בגד, ואפי' חגורה אסורה מן התורה, ואף כשהיא עשויה בקליעה ולא כאריג, ומשמע מדבריו דגיזי צמר ואניצי פשתן אימעטו משום שאינם שוע טווי ונוז ולא משום בגד דהא מסקינן דבגד לאו דוקא, אבל קשה א"כ בגד דכתב רחמנא למה לי, ועוד דהא הלכדים נעשין מצמר שהוא כבר שוע, ואעפ"כ קודם שעשאן לבדים אין בהם משום שעטנו, וע"כ החילוק משום דלאו בגד מיקרו, ולכן לא גזרו בהם חכמים, וה"נ מסתברא דחוטין שהם שוע טווי ושזור מותר ללבשן אף לדעת הרמב"ן, אלא די"ל דחוט דק אין דרך חימום בכך, ולא משום דבעינן בגד, שהרי חגורה קלועה בכמה חוטין באמת אסורה, מיהו דרך חימום גופיה מלא תלבש נפקא דבעינן הנאת הגוף, אבל גיזי צמר ואניצי פשתן יש בהם הנאת הגוף, ולא מימעטי אלא מבגד, או משעטנו דמשמע דבר אחד ששמו שעטנו.

וכן אניצי פשתן מבואר בסוכה י"ב ב' ברש"י ותו' וברמב"ם שהם לאחר שוע, דהיינו דייק ונפיץ דאמרינן התם, ואפ"ה אין בהם משום כלאים, וע"כ משום דלאו בגד מיקרו, וכ"מ בתוספתא כלאים פ"ה הי"ב הפוקרית והציפה אין בהם משום כלאים, ואם תפרן מקבלין טומאה ואסורין משום כלאים, ומבואר

ולאחמור יש ליישב דחבלים של פשתן באמת מקבלין טומאה, ולכן אין מסכיין בהן בק"ו מאניצי פשתן, ורק חבלים דומיא דמשיחות שעושין למדוד [כמ"ש רש"י, שקולעין מן הנוצה כמו שנתלשה בלא טויה], דכיון שאינם צריכין חווק, עושין מנוצה של עזים, (וכן בסברא שאין מפסידין הפשתן לעשות ממנו חבלים גרועים דלא תרי ולא דייק, אלא מכל הפשתן עושין אניצי פשתן, וממנו עושין חבלים), ודרך ליקח לגמלים חבלים חזקים שהם מפשתן, ולכן ראה התנא להזהיר משום כלאים אם יש שם גם חבלים של צמר, ולפ"ז חבלים אלו הוו שוע טווי ונוז והו"ל שעטנו דאורייתא, ולכן החמירו בחשש כריכה על היד, דלפעמים מתכוין ללבישה, אם מפני הצינה או מפני שע"י זה נוח לו למשוך בלא אחיזה של תפיסה בכונה, (ואמנם רב אשי דאמר ד"ז, ס"ל או שוע או טווי, אבל אין חולק על ר"א בביאור מתני').

ולפ"ז מתני' מתפרשת דאף מדרבנן לא אסרו אלא טווי ואריג, והיינו לאפוקי מידי דלאו בגד הוא כלל, וזה נלמד גם משעטנו דמתפרש דבר שהוא גוף אחד ששמו שעטנו, ולאפוקי חוטין וגזיזין, מיהו לבדים אסורין כיון שהם בגד, ודוקא כשהם שועין שיש בהם חלק אחד מאיסורי שעטנו שבתורה, אסורים מדרבנן, והיינו דקתני מפני שהם שועין לומר שלא כל לבדין אסרו מדרבנן, ולומר הטעם שאסרו.

עוד נראה מדברי הרמב"ן שציצית אינם משמשיין כבגד ואפ"ה הוו כלאים דאורייתא, וש"מ דא"צ בגד, ולכאורה נראה דנוי הבגד כבגד גמור חשיב, וא"צ שחוט הצמר או הפשתן ישמש לבדו מעשה בגד, אלא כיון שהוא חלק מן הבגד, אפי' נוי לחוד נמי בכלל בגד חשיב, ואפי' הי' כתוב רק בגד לא הוה ממעטינן להו.

ויש להסתפק בלבדים שחיבר להם חוטים של צו"פ שהם שוע טווי ונוז והם מחוברים יחד, דבבגד גמור כה"ג הוי שעטנו דאורייתא, האם גם בלבדים הדין כן, דלכאורה אין דין שוע טווי ונוז אלא בחוטי צמר ופשתים שהם אוסרין הבגד, וא"כ כמו שאריג גמור אסור, ה"ה לבדים לבתר דמרכינן להו לענין קבלת טומאה, ולפ"ז דין בגד נאמר גם לכל הבגד שאינו צו"פ שהרי המחבר חוט של צו"פ לגיזי צמר אינו נאסר כיון שאין כאן בגד, ואע"פ שיש שעטנו גמור מהחוטין שחיבר, דכיון שאין כאן בגד והחוטין אינן בגד לא נאסר, וזה ג"כ מוכיח דבגד בעינן, מלבד דין שעטנו בחוטים שאוסרין.

ולפ"ז אפשר דאף בעור אין דין שעטנו מדאורייתא, כגון שחיבר חוט צו"פ לבגד של עור, דכיון שלבישת החוט לבד לא אסירא, א"כ בעינן דין בגד בעור, ואם עור לא חשיב בגד כדחזינן לענין ציצית, ה"נ לענין שעטנו, מיהו מצינו במתני' לא יקשור סרט של צמר כו' אע"פ שהרצועה באמצע ומשמע שהעור מצטרף לשמש בגד, ואפשר דהיינו מדרבנן, או דכיון שיש סרט מהצמר ומהפשתים חשיב בגד והרצועה רק מיעוט לחיבור, שו"ר בפי' ע"ש הראב"ד למס' תמיד סופ"ק [נדפס אחר דף ל"ג ע"ב], וכתב דהחידוש דהרצועה מחוברת אע"פ שאינה בגד, ומצינו בירושלמי אמתני' דמנעל של זרב דג"כ יש כלאים בפשתן ע"ג מנעל של עור, אע"פ שעיקר המנעל של עור, והחוט אין בו משום בגד, וכ"מ בפוסקים בעורות התפורים בפשתן ובתוכן צמר, ערמב"ם פ"י ה"ז וש"פ, מיהו זה מתפרש שפיר מדרבנן, וע"ע לקמן ס"ב סק"א בכ"ז.

ה. ביצה י"ד ב' מתני' ואע"פ שיש בהם כלאים, משמע שיש חידוש טפי בזה שמשלחים כלאים, והיינו מפני שאינם ראויין לשימוש עד שיוציא הכלאים או למכרן

שנהנה בלבישה מתחתיו הרי בצירוף הנימא שנכרכה לפניו משוי ליה כלובש הכל, ועי' פי' ע"ש הראב"ד על תמיד שהוכיח כפי' בתרא, ובמפרש בתמיד כתב דהוי פסיק רישא דאף לר"ש אסור, ולכאורה הענין דכל היכא שאם היו נימין רבים שיש בהם תועלת ניכרת הוי נוחא ליה בהכי, יש לאסור אף בנימא אחת, שמיעוט התועלת אינו מבטלה, והרי בסתמא הוא מתכסה בבגד ושפיר מצטרפת הנימא עם הבגד, ול"ד למוכרי כסות שאין לו ענין בבגד עכשיו, וכן במרדעת אין לו ענין בכיסוי בשעה שרוכב, אבל השוכב ומתכסה בבגד הרי כל נימא מצטרפת לכיסוי דניחא ליה, גם אפשר דעיקר החשש שיכרך הבגד עליו, ונקטו נימא לומר דבמשהו סגי, ולא דוקא נימא שנחלשה.

מיהו לפ"ז הי' ראוי לומר דלישב ע"ג כלאים מותר, דלא נוחא ליה בנימא, וגם משים לבו יותר מבשכיבה, וא"כ מאי פריך למאי חזי, הרי חזי לישב עליהם, ואפשר שאין דרך לעשות כן, או שמדין לא פלוג לא התירו ביושב, ומרדעת שאני או דהויא כקשין, [מיהו] עי' נדה ס"א ב' משמע קצת דמכל בגד אפשר לעשות מרדעת], או שעטופה על החמור בחבלים], באופן שאין אפשרות לנימא להכרך, ואין להקשות מהליכה ע"ג כלאים דשרי כמ"ש אאמור"ר שליט"א, דודאי אין דרך להלך ע"ג בגדים דנימא שיחשב עי"ז לצורך יו"ט, וכעת ראיתי ברמב"ם פ"י הי"ב שהעתיק דין המצעות בישיבה ולא בשכיבה, שכתב וכן מותר מן התורה לישב על מצעות של כלאים כו' דומיא דישיבה באהל של כלאים שהביא שם.

שם וכ"ת דמפסיק מידי ביני ביני והאמר רשב"פ כו' אפי' עשר מצעות זו ע"ג זו וכלאים תחתיהן אסור כו', הר"ן פירש כלאים תחתיהן היינו בגד כלאים תחת המצעות, אבל הרמב"ם וש"פ פי' וכלאים בתחתונה דהיינו במצע התחתון, ולפ"ז מצעות אינם ככרים

לגוים, ויש לעי' למאי דמוקמינן בגמ' בקשין שראויין לשימושן א"כ מאי רבותא בכלאים, הרי הדבר פשוט שמותר לשלוח כרים וכסתות, ולכאורה נראה מזה דמיירי בכלים שעשוין ללבישה, ומשלחן לו ע"מ שיוציא הכלאים או למכרן לגוי או לתכריכין, וקמ"ל דאע"פ שאינן ראויין כמות שהן עד שיוציא הכלאים מהן, מ"מ סגי בשימוש שלהציע תחתיו להתיר לשלחו ביו"ט, ולפ"ז נוחא דלא מוקים מתני' בכרים וכסתות דבהני פשיטא כיון שראויין לשימושן ביו"ט, ועיקר רבותא דכלאים שאינם ראויין לשימושן עד שיוציא הכלאים או למכרן לגוי, וזה מיירי ע"כ רק בבגדים, [מיהו עי' להלן דק"ק בשינויא דקשין], וערשב"א ועריטב"א שנתקשו בזה, ותירצו דאה"נ אלא דאשמועינן רבותא דקשין נמי שרו, מיהו בלשון הרשב"א שכתב דההיא פשיטא אפשר לפרש כמ"ש, וי"ל עוד דדומיא דאינם תפורין קתני דמשמע בגד, ולהרמב"ם כולו מייירו בקשין דוקא.

שם והתניא לא יעלה עליך אבל אתה יכול להציעו תחתך אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן כו' לכאורה אי לאו האי קרא הי' אסור לשכב על כרים וכסתות של שעטנז, דהני נמי בכלל בגד דאית בהו הנאת הגוף דומיא דלבישה, ואמנם מלא תלבש הוה ממעטינן גם כיסוי, וכ"ש להציע תחתיו, אבל אם הי' הכלל הנאת הגוף דומיא דלבישה הוה מרבינן גם להציע תחתיו, ולא דמו לאניצי פשתן וגיוזי צמר שהעלאתן משא ולא בלוש, ולפ"ז בכלל אסור לעשות כן הווי גם כרים וכסתות, והיינו מתני' דכלאים פ"ט מ"ב הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהם, דחכמים אמרו אסור לעשות כן כשבשרו נוגע בהן, אבל אם מפסיק מידי שאין חשש שתכרך נימא, שרי, ועי' בסמוך.

שם שמא תכרך נימא על בשרו, פרש"י כגון נימא עבה דאיכא חימום, א"נ כיון

ביו"ט, כדמשמע שאין איסור בתלייתו לצניעותא בעלמא.

מ"ו א' אלא בקשין, פרש"י שאין מחממין, ומותר לישב עליהם, ומתפרש הטעם דכיון שאפי' אם תכרך נימא על בשרו ליכא איסור דאורייתא לא גזור, אבל קשה דבבבגי כהונה מסתברא דבנימא אסור מדאורייתא כמו כל הבגד, ור"ח פירש דבקשין אין נימא נמשכת מהן, ואמנם בנמטא גמרא דנרש כיון שאינם אלא שועין, י"ל שאין נימא נמשכת מהן בקשין, כיון שאין בהן נימין אלא גוש של לבד, אבל בבבגי"כ מנלן שאין לחוש שתתלש נימא מהן, ואם נימא דהחשש שהמצע יתקפל מעט ואז גם נימא קצרה תכרך על בשרו ניחא, דבבגי כהונה קשין הן ואינם מתקפלין בקל, ולכן אין לחוש לנימא שתכרך על בשרו, א"נ כיון שהחוטין שזורין כפול ששה אינם מתפרקין אלא בקלקול כל הבגד, ולזה לא חיישינן, ועי' להלן, [שוב נתבאר בזה עוד להלן ד"ה בפלוגתא].

שם וכי הא דארהבדר"י האי נמטא גמרא דנרש שריא, לשון שריא מתפרש שאין שום איסור בדבר, ולכן דקדקו תו' דאפי' ללבוש שרי, מיהו יש לדחות דכיון שאינם עשויין ללבוש אלא להציע, אין רא"י מהא דסתם בלשונו שריא שיהא מותר ללבשן, שהרי אין דרך ללבשן, ולשון שריא מתפרש שהשימוש הרגיל שלהן מותר כמות שהן, ויש ללמוד מזה דאע"פ שבשרו נוגע בהן מותר, והיינו דמיייתנן מינה דבקשין לא גזרינן שמא תכרך נימא עליו, אבל כרים וכסתות רכין הן, ולכן שנינו ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן, ועי' זבחים צ"ד ב' דכרים וכסתות רכין הן, אלא דהתם מייירי בשל עור, ועור רך כבגד קשה, אבל מ"מ חזינן דפשיטא לגמ' דכו"כ רכין הן.

ביומא ס"ט א' מייתי רב אשי מדרהבדר"י לבבגי כהונה שמותר להניחן תחת

וכסתות, אלא הם כיסוי דק שע"ג המטה, ולכן לא התירו עשר מצעות כיון שיש בהם אפשרות לבישה, וגזרו הצעה אטו לבישה, ולפי' הר"ן מצעות ככרים וכסתות ובהפסק בגד מותר, ועי' לעיל מ"ט לא מוקמינן מתני' בכור"כ, וע"ע לקמן סק"ו בדברי הרמב"ם.

ל"שון הגמ' וכ"ת דמפסיק מידי ביני וביני מתפרש הכי, דאי משום שמא תכרך נימא, הא אמרינן בכרים וכסתות דבמפסיק מידי כיון שאין בשרו נוגע בהן מותר, אבל הכא כיון דמייירי בבגד שראוי ללבישה, דהינו עיקר רבותא דמתני' לגבי יו"ט וכמש"כ לעיל, א"כ אפי' תחת עשרה אסור, ולא נתפרש בגמ' טעם האיסור, ולגרסת משום שנאמר לא יעלה עליך פי' הר"ן דגזרינן אטו העלאה, אבל בשאר דוכתי לא הוזכרה דרשא זו, ומ"מ יש לקיים שזהו הטעם, אלא דלהר"ן דמייירי בבגדים העשויין ללבישה הדבר פשוט לגזור, ולש"פ דמייירי במצעות שעיקרן להציע תחתיו, אלא דשייכא בהו העלאה הדבר מחודש יותר לגזור, ובריטב"א מהרא"ה בשם רבותיו מבואר דגם בכה"ג גזרינן, וכ"מ בתו' נדה ס"א ב' ובש"ד, ואפשר דמצעות דרך להתכסות בהן ג"כ, טפי מכסתות שהם כעין מזון, והא דבקשין ל"ג, י"ל דקשין אין דרך ללבשן, ובבגי כהונה שאני כיון שהם מותרין בשעת עבודה, ואין דרך ללבשן אלא לצורך עבודה דהא קשין הן וגם משום מעילה, א"נ לא גזור אלא בצירוף גזירה דשמא תכרך נימא, ובזה הרחיבו שלא להתיר בהפסק.

שם אלא בוילון והאמר עולא כו' לכאורה נראה דמשני הא דוילון כדי לאתויי הא דעולא, ולמדנו שאסור לעשות וילון מכלאים, [ובתוספתא דכלאים קתני דקלע של ספינה ווילון אין בהם משום כלאים, ומיתוקמא במקום שאין חשש שהשמש יתחמם], אבל לענין מתני' לא מהני תירוצן זה כיון שאם וילון מותר בכלאים א"כ פשיטא דשרי לשלחו

ראשיהן משום דקשין הן, ומתפרש בפשוטו בלא הפסק בגד, דהא לא הוזכר בגמ' דמיירי במפסיק בגד ביניהם וגם לא הוזכר במתני' שיביאו כסות עצמן להפסיק ביניהם, והיינו משום דבקשין אף בשרו נוגע בהם מותר, ואין לומר שהקלו בנמטא מפני שהם רק שועין, שהרי רב אשי סובר דשוע לחוד ג"כ דאוריתא בנדה ס"א ב', ואף אם לא פליג אדמר זוטרא, מ"מ לא משמע שהדין מבואר בדרהבדרי', והיינו דמייתי מינה לבגדי כהונה שהם שוע טווי ונוז.

ויש לעי' במאי פליגא סתמא דגמ' אדרב אשי, דהא משנינן מעיקרא כנגד ראשיהן, או בהני דלית בהו כלאים, ולכאורה קשה לומר שיש גריעותא בבגדי כהונה שאינם חשובין בגד המחמם, דבפשוטו בגדים אלו לכבוד ולתפארת נעשו ולא לגריעותא, ויש לפרש דמה"ט ס"ל לגמ' שיש לגזור בהם כמו בשאר בגדים, בין לענין גזירת נימא, שלא התירו אלא בקשין שאינם עשויין ללבישה, ובין לענין גזירת שמא ילבשם, ורב אשי סבר דלא גזרינן שמא ילבשם באיסור, כיון שלבישתן מותרת ולעבודה נעשו, וגזירת נימא אזלינן לפי הענין, וכיון דקשין נינהו לא גזרו.

מה שאמרו בכרים וכסתות ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן, לאו דוקא בשרו אלא ה"ה בלבוש בבגדיו, כמו שאמרו שמא תכרך נימא על בשרו שאין הכונה בשרו ממש, שהעיקר תלוי אם יש כיסוי על הכלאים להפסיק שלא תכרך נימא על האדם, וכ"מ בריטב"א, ונקטו בשרו ולא אמר ובלבד שלא יגע בהן לומר שאין כאן איסור נגיעה בידים, אלא איסור כריכה על גופו דהיינו בשרו, אבל בשנו"א ובבהגר"א סי' ש"א סק"י מבואר שפירשו בשרו ממש, וע"ע לקמן סק"ו.

דבסברא אין הקשין סיבה שלא תכרך נימא, אא"כ החשש הוא שיכרך על הבגד מעט, וממנו תכרך נימא או דמשהו מן הבגד נמי נימא קרי ליה, [וכמ"ק ברמב"ם], ולעומת זה קשה טובא איך אפשר לומר שבגדי כהונה אינם בגד הראוי ללבישה, וגם מבואר בגמ' דכהנים אישתרי כלאים לגביהו, מיהו לכאורה מהא דאמר רבא דצורי ופשיטי אין בהם משום כלאים, מוכח שאין הנדון בקשין משום דליכא למיחש לנימא, שהרי נושא הוא את הצרור בחיקו, ואיכא העלאה בכל הצרור, וע"כ הטעם משום דקשין לאו בני חימום נינהו, [והרמב"ם שפי' בקשין שאינן נכרכין, ומשמע שפי' שהם עצמן נכרכין ולא נימא שנתלשת], פי' צורי דפשיטא ודבורני צלצלין קטנים שעושין אותן העם בבית יד שלהם לצרור בהם מעות, ולפי' יתכן שהנדון אם נכרכין ע"ג היד, או שהם תלויין בה בלבד, ודמייין לנדון דקשין ורכין], וכ"כ הרמב"ן שבת נ"ז ב' בשם תו', וכ"כ הרמב"ן שם קי"א א' וז"ל ומן הטעם הזה אמרו בגדי כהונה קשין הן ונמטא גמדה דנרש שרי, לפי שאין בהן הנאה אע"פ שהוא לבוש בכלאים, ע"כ, מבואר בלשונו דבלבישה נמי שרי, או דעכ"פ מדאוריתא שרי, ולכן לא גזרו שמא תכרך נימא, וקשה מההיא דערכין כמשה"ק תו' לפרש"י.

ואפשר דבגדי כהונה בדרך לבישה גמורה איכא נמי חימום, אבל בהצעה תחת ראשיהם אין בהם הנאת חימום, ולא גזרו בהצעה אלא כשיש בה תועלת חימום דומיא דלבישה, דגדר הגזירה הי' שהצעה כלבישה במידי דלבישה, אבל אם בלבישה כה"ג לא הי' דרך חימום, דהיינו שאינו נהנה משכיבה ע"ג קשים הנאת חימום, אע"פ שנהנה בהגבהת ראשו, לא גזרו בהו בהצעה, וזה מתיישב לפי' שני שברש"י שבצירוף הנאת הגוף שתחתיו חיישינן נמי לנימא הנכרכת, ובקשין שאין הנאה מתחתיו, אין לחוש ג"כ

בפ' **לוגתת** רש"י ור"ח אם טעמא דקשין משום דלאו בני חימום נינהו או דליכא למיחש שתכרך נימא מהן, כתבנו לעיל

הנאת חימום בהצעתן לא גזרו בהו כלל, דאפי' הפסק ביניהם לבשרו לא בעינן, כמו בנמטא גמדא דשריא משמע בלא הפסק בגד, ועדיפי מכרים וכסתות, מיהו יש לדון בזה וכמ"ש בסמוך.

וא"ת מנליה לרהבדר"י שהקלו להציע בקשין, ונראה דעיקר דברי רהבדר"י שאין איסור שעטנז כלל בקשין שאין עשוין לחימום דומיא דלבישה וכיסוי, ומיניה ילפינן להקל גם בהני שלבישתן אסורה מדאורייתא, דמ"מ בהצעה דידהו לא החמירו, ולפ"ז אפשר דלא שרינן בקשין בלא הפסק בגד אלא בהני שאין בהעלאתן איסור דאורייתא, כנמטא גמדא, אם משום דהוו שוע לחוד, או שאין דרך חימום בכך, אבל בקשין דומיא דבגדי כהונה י"ל דצריך הפסק בגד כמו בכרים וכסתות, דאין הכרח שלגמרי מדמי להו בגמ' לנמטא גמדא, דהני ודאי שריין גם בלא הפסק בגד, דהא ודאי חלוקין הם לענין איסור העלאה מדאורייתא.

לדעת הרמב"ם דכו"כ קשין הן יש לשאול למה לא הביאו ממתני', וי"ל דבמתני' לא נתפרש הטעם דקשין, ועוד דהא מיירי בבגדים שעשוין ללבישה ואחר יו"ט יוציא מהן הכלאים, ודומיא דרישא, וזה לא שמעינן ממתני' דכו"כ שעשוין לשכיבה, ולכן מייתי מדרהבדר"י, והרמב"ם אלא בקשין גם אוילון, וכמ"ש בהי"ד, ועבהגרא ס"ק משום דקשיא ליה למה לא הביאו מתני'.

ו. **כלאים** פ"ט מ"ב הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהם, קשה מאד לפרש כרים וכסתות ריקנין ונתונין ע"ג קרקע, וכבר כתב הריטב"א מהרא"ה בשם הרמב"ן דהירושלמי מיירי לענין פשתן שעבוע כצמר שלא יעשה ממנו אימרא לבגד של פשתן מפני שנראה כאימרא של צמר לפשתן, ומה"ט קתני בתוספתא שלא ימכרו לנכרי שיחשוב שזה

לנימא לחודה, אבל בלבישה ממש ע"כ איכא הנאת הגוף כיון שזהו המלבוש שלו, והיינו אבנט של כהנים, דסו"ס זהו שימוש אבנט שלו, וכע"ז פ"י הראב"ד בהשגות על הרז"ה דבגדי כהונה יש הנאה בלבישתן אבל הנאתן מועטת ולכן לא גזרו בהצעתן, דלא חיישינן לשימושי לבישה בהני לגזור בהן, ויש להוסיף דנימא דידהו אין בה תועלת כלל.

ופתמות הגמ' שלא פירשו טעמא דקשין משמע טפי כפרש"י דקשין לאו בגד נינהו כ"כ, חדא דלא מצינו שהקלו בחשש שמא תכרך נימא לפי סוג הבגד, שהרי החמירו אפי' בעשרה מצעות זה ע"ג זה, ועוד דחשש נימא אינו ברור דלא שייך בקשין, אבל הא דקשין דמו לנמטא גמדא שאינן בגד זה מובן בסתמא, ולשון הגמ' ביומא ס"ט א' והא קא מתהני מכלאים בגדי כהונה קשין הם, וזה משמע דעל הנאת ההצעה קאמר, ולא דילמא מתהני מכלאים ע"י שתכרך נימא.

וק"ק אי מיירי בקשין שאין בהם הנאת לבישה א"כ סתמא עשוין להציע תחתיו, ומאי רבותא דמשלחין אותן ביו"ט, הרי לעיל פירשנו דלהכי לא אוקמו מתני' בכרים וכסתות, דכיון ששימושן להציע תחתיו הרי ראויין לעיקר שימושן ביו"ט ופשיטא דמשלחין, והני קשין אם עשוין ללבישה א"כ יש בהם הנאת לבישה, וצ"ל דמיירי בקשין דומיא דבגדי כהונה שיש בהם הנאת לבישה ויש בהם כבוד ותפארת, אבל אין בהם הנאת חימום כ"כ, ולכן בהצעה דידהו לא גזרו, אבל מיירי בבגדים שצריך להתיר הכלאים כדי להשתמש בהן עיקר שימושן, וקמ"ל דאפ"ה שרי לשלחן ביו"ט, כיון שיש בהם שימוש כל דהו בהצעה.

ולפ"ז למדנו דלא רק בבגדי כהונה שרי הצעה, כיון דלבישתן מותרת לעבודה, אלא ה"ה בכל קשין העשוין ללבישה, כיון שאין לבישתן עשויה לחימום הרגיל, ואין

צמר, וע"ז אמרו דבכרים וכסתות מותר, ומפרש בירושלמי דהיינו כרים וכסתות שמונחין ע"ג איצטבא לנוי, ולא במונחין ע"ג מטה לשכיבה, והיינו טעמא דמלאין אסורין לפי שעשוין לשכיבה, ואיסור ע"ג מטה ואיסור מלאין שוין, דכל שמשמש בהם אסור מפני מראית העין, מיהו לפ"ז צ"ב מ"ט פליגא על רב, הא ע"ג איצטבא ליכא איסור כלאים כלל, ויתכן דבאמת היינו שנינוא דרב לאוקומי ברייתא כותיה, שלא התירו בחדרי חדרים מה שאסרו בפרהסיא, ויעוי' ברא"ה וריטב"א שפירשו דע"ג מטה הוא נמי מפורסמת, ויש לעי' הרי במטה יכול להשתמש בהן בהפסק בגד, ואולי מה"ט לא החמירו כולי האי, ואפי' מפורסמת שפיר דמי, ובתוספתא אמרו דלא ימכרו לנכרי, והיינו מפני שיטעו בזה, וא"כ י"ל דעבדו היכירא להתיר רק בכרים ויקנין שע"ג איצטבא, ודוחק, (וישיבה ושכיבה שוין מהא דלא מוקמינן מתני' דביצה שראויין לישב עליהן, ומרדעת שאני שקשורה ועשויה לרכיבה בלבד, ואין זה בגד של האדם אלא של בהמה ולכן ל"ג כ"כ וע"ע מש"כ בזה לעיל סק"ה), ואפשר דבבגד המונח ע"ג איצטבא ג"כ אסור, ומ"מ בכרים וכסתות התירו, והיינו קושיא דרב, ועדיין צ"ע.

הר"ש והרא"ש וכן הראב"ד פירשו הירושלמי אמתני' דכו"כ אין בהם משום כלאים, וע"ז אמרו דבמלאים או מונחין ע"ג מטה, כיון שגופו שוקע בתוכן, הרי הצדדין עולין ומחממין גופו בדרך העלאה, ולא התירו אלא תחתיו, ויש לעי' מנ"ל דכה"ג מיקרי העלאה הרי בפשוטו ג"ז בכלל תחתיו, כיון שאין גופו מלוכב בהן אלא הם נוגעין בגופו מן הצד, תדע מדגזרו שמא תכרך נימא עליו, ולא גזרו שמא ישקע בצדדין שזה דבר המצוי ביותר, שגם כששוקע מעט, איכא נימא אחת בצדדין, ומהא דלא חששו לזה ש"מ דאין זה בכלל לא יעלה עליך, כיון שאין הבגד נסמך עליו, ועוד דסתמא דמילתא במניחין בגדי כהונה

תחת ראשיהן הרי הצדדין עולין וראשו שוקע בתוכן, ואפ"ה לא חששו לזה בגמ' אי לאו כריכת נימא, [שו"ר בספר אאמור' שליט"א שהוכיח כן ממ"ש הר"ש דכו"כ אין דרכן בהעלאה, ואם בשוקעין הוי דאורייתא הרי דרכן בהעלאה], ול"ד לוילון תלוי שהשמש מתחמם כנגדו שהוא נצמד לוילון שיהא נסמך עליו מעט, אבל העומד אצל כותל שמרופד ביריעות שעטנו אין זה נקרא העלאה, וה"נ דכוותה, [וערמב"ם הי"ד שחילק גם בוילון בין רכין לקשין, ובפשוטו השמש מתחמם בו במתכוין ואף בקשין טמא בטמא מת, לאפוקי קשין ביותר], שו"ר בפ"ת סי' ש"א סק"א בשם אחרונים בזה, ובט"ז סק"ב כתב להחמיר בזה, והדברים מחודשים, ולפמ"ש הריטב"א מהרא"ה בשם הרמב"ן וכ"ד הרמב"ם וכ"ה לפנינו בירושלמי, הרי מפורש בירושלמי דשריותא דמתני' בכרים וכסתות מיירי אף במלאין וע"ג מטה, שהרי רק בהאיא דמראית העין חילקו בזה, וכ"ה פשטות המשנה שא"א לסתום דכו"כ אין בהם משום כלאים, ומיירי רק במאורע של רקנין שע"ג איצטבא, [שו"ר בספר אאמור' שליט"א ס"ד סק"י"א שכתב לפרש דיש בהן מעט מוכין, ועדין הא דאיצטבא קשה, וגם לשון ריקנין, (וגם יש לדון דריקנין גריעי דדמו למצעות וכמו שהוזכר בד"מ בשם כל בו הובא ברמ"א ס.)

החילוק בין כרים וכסתות למצעות, ביארו תו' נדה ס"א ב' והרשב"א והרא"ה והר"ן בביצה דבהני שדרכן בהעלאה גזרו טפי, או שמא ישכח ויתכסה, או דבעינן טפי הרחקה בבגד שיש בו חשש לבישה, דהיינו שכו"כ בעצמותן מותרין, ומצעות עשוין להתכסות ג"כ, אבל הרמב"ם כתב דכו"כ קשין הן ולא חיישינן לכריכת נימא, ויש לפרש דהיינו מפני שהם מלאין ואינם עשוין להתקפל ולהכרך על האדם, כמו מרדעת שקשורה לחמור, וניחא בזה דלא מחדשינן בסתמא דכו"כ קשין, עי' זבחים צ"ד א' דרכין הן, אלא קשין לענין

קיפול וכריכה, וכ"מ שם הי"ד גבי פרוכת דברכה חיישינן שיסמך לה השמש ותעלה על בשרו משא"כ בקשין ע"ש, (א"נ י"ל דלא חיישינן לכריכה אלא בחוט הנמשך מקצה הבגד, ולא בכרים שעשוין כשק, אבל ע"ז אין נופל לשון קשין), ובמצעות פירש ברכין כגון יריעות ושמלות, הרי שלא פירש שהם סוג בגדים שעשוין לשכיבה, אלא כל מה שמציע תחתיו מיקרי כאן מצעות, ועב"י סי' ש"א בזה, שו"ר בספר אאמור"ר שליט"א ס"ד סק"ט נתבאר היטיב בכ"ז.

הרמב"ם סתם בכרים וכסתות שמתרין, אלא שכתב שהם קשין, והראב"ד הביא הירושלמי דבעינן שיהיו ריקנין וע"ג איצטבא, ולא ראו המפרשים דברי הריטב"א מהרא"ה בשם הרמב"ן וכ"ה בירושלמי שלפנינו דלא קאי אמתני' כלל, ולפ"ז מבואר בירושלמי איפכא וכמש"כ לעיל, ובטוש"ע סי' ש"א פסקו לחומרא, וכ"נ דעת הגר"א על הירושלמי שכתב דתיבות בכרים ובכסתות מותר מיתרין, לומר דלא קאי על הברייתא אלא על המשנה, וכ"מ בבהגר"א סק"ה שכתב דהרמב"ם ס"ל דתלמודן פליג, אבל אין הדבר מוכרע כיון דבירושלמי מבואר דלא קאי אמתני', ולא היו מחדשים כן אי לאו הירושלמי, והגדון בדרבנן ודעת הרמב"ם והרמב"ן והרא"ה והריטב"א להתיר בכל ענין, ונפ"מ לצרף כ"ז במקום הספק.

לשון המשנה ובלבד שלא יהא כו' משמע דבבשרו נוגע בהן יש איסור אחר ידוע ומזהיר התנא ממנו, וכדמתפרש לשון ובלבד בעלמא שאין זה תנאי בחידושא דרישא, כמ"ש אאמור"ר שליט"א בכמה דוכתי, ויש ללמוד מזה שהטעם משום דחיישינן שתכרך נימא עליו והו"ל בדין העלאה ולא בדין הצעה תחתיו, ולכן בהפסק בגד מותר, אבל אם הטעם להיכר בעלמא, ובשרו דוקא, א"כ אין שייך לשון ובלבד.

ויש לעי' לדעת הרמב"ם מ"ט אסרו בשרו נוגע בכרים וכסתות, הרי בקשין לא חיישינן לכריכת נימא, ומה חומרא יש בבשרו נוגע בהן, וצ"ל דלהיכירא בעלמא החמירו שלא יהא בשרו נוגע בכלאים, ולפ"ז יש לפרש דבשרו ממש קאמר, ולא בגדים שלבוש בהם, דהא לענין כריכת נימא לא מהני הפסק בגד, כדחזינן בעשר מצעות שאסורין להרמב"ם משום חשש כריכת נימא, וא"כ אין יתרון להפסק בין בשרו לכו"כ לענין נימא, וע"כ דרך להיכירא בעלמא עבדו הכי, וא"כ סגי בהיכירא דבשרו ממש, מיהו יש לדחות דהפסק אחד הצריכו גם בקשין, אבל ברכין לא סמכו על הפסק אחד, ולפ"ז בגדים שלבוש בהן כבשרו דמיינן, ונפ"מ לדינא במקום שמחמירין כהרמב"ם אם צריך להחמיר כשבגדיו שלבוש בהן נוגעין בכלאים, [וערמב"ם הי"ד שמא יסמך לה השמש ותעלה על בשרו, והרי השמש לבוש בבגדיו, ונצטרך לומר שיעלה על ראשו וידיו, ודוחק], ובשנו"א פירש דבשרו ממש קתני, אבל לא נתפרש טעם בדבר, [שו"ר שכ"כ בבהגר"א סי' ש"א סק"י, שאין דרך לרכב ערום, ומדברי הרא"ש שדייק מזה דמרדעת קשה טפי, משמע דבשרו לאו דוקא, וכן בתו' נדה ס"א ב' סוד"ה לא, כתבו ובמרדעת נמי בעינן שלא יהא בשרו נוגע בהן דתו ליכא למיחש לכריכת נימא, וש"מ דצריך להפסיק בבגד אחר בין בגדיו למרדעת], ובריטב"א פ"י כלומר שיהא שום דבר ביניהם ובין היושב כו' שלא ישב עליהם בלא חציצה כו' וכוונתו לומר דבשרו לאו דוקא, וכמו שמתפרש שמא תכרך נימא אחת על בשרו, דה"ה אם תכרך על בגדיו דאסור, שו"ר בספר אאמור"ר שליט"א בכ"ז.

בפ"ז סי' ש"א סק"ב כתב להזהר שלא לסמוך על כותלי עגלה שעשוין מכלאים, ודימה זה ללילון, וכבר הביא בפ"ת סק"א (ובגליון מהרש"א) בשם הפמ"א דדוקא בוילון שמתנועע ושייך להכרך בו אסור, אבל הדבוק

לכותל במסמרים, או שהוא מתוח ע"ג מסגרת האהל, ככה"ג אין זה דרך לבישה, ואינו מק"ט אפי' אם מתחממין כנגדו, ואפי' נצמדין אליו להתחמם הר"ז כמתחמם בתוך הבית, ונצמד לכתליו, ואמנם גם בשוקע בתוך כרים וכסתות יש מקום להתיר מה"ט, וכדעת הרמב"ם והרמב"ן והרא"ה והריטב"א, אבל דעת המחמירים מפני שהצדדין נצמדין ונסמכין על האדם, והם תלושין ושייך לייחסם שעולין על בשרו, ונבאמת לשון המחבר שנכפף תחתיו ונכרך על בשרו מתפרש כמו ברישא שמא תכרך נימא על בשרו, אבל על צדדיו לא חיישינן, או דגם בכריכת נימא ס"ל דחיישינן נמי על צדדיו, והתם גרע שאחיות הנימא רק על גופו, אבל בשוקע בכרים וכסתות אין הצדדין נסמכין עליו, אבל בכתלים של כלאים אין אסור להתחמם בנגיעה ובכונה, ומ"ש הש"ך סק"א באהל וגיגית שלא יגע בהן, היינו מפני שהם רכינ ונכפפין וכשנוגע ראשו בהן הרי הם עליו כדרך מלבוש, אבל בדבוקין לתקרת הבית יש להתיר אפי' בנגיעה.

במ"ש"ע סי' ש"א ס"א כתבו דכרים וכסתות קשין מלאין או נתונין ע"ג מטה אסורין, ולכאורה לא מצאנו מי שמחמיר שתיהן יחד, שהרמב"ם שכתב שהם קשין לא הביא הירושלמי, והראשונים שהביאו הירושלמי לא כתבו דכו"כ קשין הם, מיהו הרא"ש כתב דטעמא דלא אסרו בכו"כ בעשר מצעות משום דקשין הן, ובמרדעת כתב שהיא קשה ביותר, וכ"כ הרשב"א בתשובה דכו"כ קשין הם, וכונתו שאינם נכפפין, אבל הר"ש כתב דכיון שאין דרכן בהעלאה לא גזרו, ולפ"ז בקשין יש להתיר בלא הפסק בגד, מיהו בהני שהעלאתן אסורה מדאורייתא לא אשכחן בהדיא דהתירו בלא הפסק בגד, מיהו יש להוכיח מרב אשי דסבר דנמטא גמדה דאורייתא ואפ"ה ארבהדר"י דשריא, אלא שהרמב"ם גופיה מפרש דשריא בהפסק בגד, כמו בכו"כ הקשים, מיהו באין דרכן בהעלאה

והם קשין י"ל דא"צ הפסק בגד, אם נימא דכו"כ לאו קשין נינהו, וי"ל דהא בהא תליא דהרמב"ם שכתב דכו"כ קשין הן ס"ל דקשין קילי טפי מפני שאין נימא נכרכת מהן, ולא דהוי חסרון בדרך חימום, ולכן כו"כ אע"פ שהם רכינ לשוכב מ"מ קשין הן לגבי נימא, ועלה קתני ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן, אבל אם טעמא דקשין משום דלא הוו דרך חימום, ונמטא גמדה הוי החסרון בחשיבות בגד שבו, א"כ י"ל דכה"ג א"צ הפסק בגד, ולפ"ז בקשין דכו"כ שלהרמב"ם אף להר"ש צריך הפסק בגד, כיון שבאמת אין בהם חסרון בגד, אלא שאינם נכרכין, מיהו הרא"ש בנדה סי' כ' נקט שני ענינים בקשין, ולכן התיר נמטא גמדה גם בלבישה.

הרמ"א בס"א הביא דברי הרשב"א בתשובה שלא גזרו על קשין בדרבנן, וכתב דמותרין [בהצעה] בכל ענין, דהיינו אפי' מלאין ע"ג מטה ובשרו נוגע בהן, ולא כתב דשרו בהעלאה, ובס"ב כתב דשרו נמי בהעלאה, והנה בס"א כתב ד"ז בשם י"א, ובס"ב סיים ויש מחמירין, ובפשוטו שתי ההגהות שוות, דאפי' שוקע ג"כ ס"ל דהוי כהעלאה, אלא שבס"ב כתב דלבדים הוו דרבנן, ובזה הביא שהרמב"ם חולק, מיהו אפשר שהרמב"ם חולק גם בכל כלאים דרבנן לאסור העלאה, (עש"ך סק"ב, ועבהגר"א סק"ה אבל עדיין לא שמענו להתיר בשרו נוגע להרמב"ם, ועמ"ש אאמו"ר שליט"א), אבל הצעה בכו"כ שרי במלאין, וא"כ בזה יש להקל לכו"ע, מיהו הראב"ד סופ"ק דביצה אסר העלאה בקשין, ואסר בהשגות כו"כ במלאין ע"פ הירושלמי, והיינו משום ששוקע בהן והו"ל כהעלאה, אלא שיש לצרף דעת הרמב"ן והרא"ה והריטב"א דשרו אף במלאין, מיהו אכתי בבשרו נוגע בהן לא שמענו דשרי, ומ"מ בקשין אף שבשרו נוגע בהן יש להתיר כמו בנמטא גמדה, אבל הרמב"ם לא התיר

בזה בבשרו נוגע בהן, אלא די"ל דס"ל בשרו דוקא, אבל מלובש בבגדיו שרי.

בפ"ת סק"א ובגליון מהרש"א הביאו דברי הפמ"א דכרים שבעגלות שממלאין אותן בדוחק ואינם נכפפין מותר לישב עליהם, וכל שכן בכסאות שנתחבר הכר לעץ במסמרים, והטעם משום שהם כקשין ואין נימא יכולה להכרך על האדם, ולא הביאו הא דבעינן שלא יהא בשרו נוגע בהן, וכמ"ש בש"ך סק"ד, ואפשר דס"ל דבשרו ממש קאמר, וכיון שמלובש בבגדיו שרי, אבל קשה להקל מה"ט לחוד, אך יתכן דכיון שמחוברין לכסא וספסל בטל מינייהו שם בגד, ולא החמירו חכמים בכה"ג שלא יהא בשרו נוגע בהן, ואף כשנושא הכסא עליו לא הוי דרך חימום בכך, [ותניא בתוספתא פ"ה ה"י מטפחות תיבה אין בהם משום כלאים, ואע"פ שיושבין ע"ג תיבה, כ"נ דמה"ט טמאה מדרס, והטעם מפני שאינה עשויה לשיבה לא גזרו משום נימא, מיהו יתכן לפרשה בתיבה של ס"ת דוקא, והרמ"א בס"ט הביא דברי הרא"ש שאסור לעשות מטפחת שפורסין על השלחן ועל הבימה של כלאים ע"ש, ואין ללמוד מכ"ז לזכר שקבועה ומחוברת לכסא ולשלחן]. וכן יש ללמוד בק"ו מעיקר ענין קשין שאמרו שאין דרך חימום בכך, וודאי שכסא וספסל אפי' בהעלאה אין דרך חימום בכך, וערמב"ם הכ"ו מהתוספתא שמותר לישא על כתפו בהמה ומת שלבושין בכלאים, [עסק"ז בזה], ויש לחלק שכאן נעשו לצורך האדם שישב עליהן, ומ"מ בנושאן על כתפו יש לדמות למת, וע"כ צריכין לטעם זה לשיטת רש"י ותו' והרמב"ן דקולא דקשין מפני שאינן עשויות לחימום, ויש חסרון בעיקר הבגד, ולטעם זה אין הכרים וכסתות כקשין, אלא דכיון שאין עשוין להעלאה לא החמירו בהם, וכמ"ש הרשב"א והרא"ה והריטב"א והר"ן, וכיון דלא חשיבי כקשין שבגמ' אין לנו

שריותא דקשין, שהרמב"ם והרא"ש דקרו להו קשין הצריכו שלא יהא בשרו נוגע בהן.

ואם נימא דשריותא דמרדעת מפני שקשורה ומחוברת היטיב לחמור, ובכה"ג לא חששו לכריכת נימא, ואפי' בשרו נוגע בהן מותר ניחא דהני עדיפי ממרדעת, והרא"ש כתב דמרדעת קשה טפי מכרים וכסתות, ואע"פ שעושין מרדעת מבגד ג"כ, וכדאמרינן נדה ס"א ב' בבגד שאבד בו כלאים, ועי"ש בתו', מ"מ ע"י החיבור לחמור נעשית כקשין לענין כריכת נימא, לפ"ז יש ללמוד ק"ו לכסאות וספות המרופדין בכלאים, ועי' לקמן סק"ז.

ואאמור שליט"א בס"ד ס"ק י"א כתב דיש להקל כהפמ"א שהממולאין בדוחק, דינם כריקנין שאין חשש שיכרכו עליו, וגם יש לצרף הרמב"ם וש"פ המתירין במלאים, והוכיח ממרדעת דמתיחה בדוחק משוי לה כקשין, ולענין בשרו נוגע בהן כתב דסתימת הפוסקים והרמב"ם דדוקא בשרו ממש אסור, אבל בגדיו שלבוש בהן מותרין ליגע בכרים, וכ"כ בבהגר"א סק"י שאין דרך לרכב ערום, ולדעת הרא"ש בקשין ביותר התיירו אף בשרו נוגע בהן, ולפמש"כ במחוברין לכסא ולמטה יש להקל דבטל מהן תורת בגד ולא גזרו בהו כלל, אבל לסמוך על היתר דבגדו חוצץ צ"ע, אבל ודאי דסתמות הדברים דמותר לרכוב על המרדעת ורק על כתפו אסור, ובתוספתא פליג ראב"ש ומתיר, וע"כ או דבגדיו חוצצין או דלא גזרו בבטל לחמור או בקשין כולי האי ע"י ההידוק לחמור, ומכ"ז יש ללמוד בק"ו לישב על כסא שריפודו מחובר לו אפי' כלאים גמור, וכן על ספה מרופדת, ולפי טעם זה אף בשוקע הריפוד יש להתיר דהו"ל כמתחמם בכותל המרופד בכלאים, שהקיל הפמ"א דלא כהט"ז, ולהרבה ראשונים אין איסור בכרים מלאים, אלא דלהפוסקים שחשבום כהעלאה יש מקום להחמיר בשוקעין, אע"פ שעיקר הדין נראה דשרי במחוברין וכמש"כ, ובמזון

נפרד יש לדמות לכסותות, וכ"ז כשהבגד החיצון כלאים, אבל בחשש כלאים שבתוך הריפור יש להקל יותר וכמ"ש אאמור"ר שליט"א שאף בהעלאה נהגו להקל ולא כהרמב"ם וכש"כ בהצעה ובספק, והיינו אפי' בשרו נוגע בהם ועכ"פ בבגדו.

כמה חילוקי דינים בכרים וכסותות, א. שטיחים ויריעות המחוברים לכותל ולתקרה והם צמודים ודבוקים, כתב הפמ"א שמותר להתחמם כנגדם דהיינו להדבק להם בכונת חימום, ואצ"ל לישב עליהם, וה"ה במחוברים בעגלה, ול"ד לזילון המתנועע ששייך להתעטף בו, והט"ז חשש לזה שלא להתקרב לדופני העגלה, ב. כרים וכסותות המחוברים לכסא ולספסל ולמטה באופן שהם בטלין ונעשין חלק מהכסא, נראה דדמיין לדבוקין לכותל כנ"ל, ואפי' ליטלם על גופו להתחמם יש להתיר, אבל בשם הפמ"א כתבו טעם אחר לקולא, עי' אות ד', ג. כרים וכסותות מלאין כיון ששוקעין בישיבה עליהן חיישינן שהצדדין הנכרכין על האדם חשיבי דרך העלאה, וכן יש לחוש במונחין ע"ג מטה של חבלים וכיו"ב ששוקעת אפי' בריקנין, ובפשוטו אין חשש שיכרכו עליו מלמעלה רק על הצדדין, ועי' לשון הטוש"ע בזה, ובסברא לא מיקרי שהם עולין על האדם, אלא כאדם שנצמד לבגד המונח בצדו, ואמנם כ"ד הרמב"ם והרמב"ן והרא"ה והריטב"א, והחולקים החמירו ע"פ הירושלמי והעידו מהרמב"ן שהירושלמי כמו שהוא לפנינו ולא קאי ע"ז, ומ"מ נקטינן להחמיר בזה, כמ"ש הטוש"ע, וכ"ה בר"ש וראב"ד ורשב"א ורא"ש, ויש לציין שלא נתגלו לפוסקים דברי הרא"ה והריטב"א בשמו בשם הרמב"ן, ד. כרים וכסותות הממולאין בדוחק באופן שאין שוקעין בהם אע"פ שהם רכין לישיבה, כתב הפמ"א לדמותן לריקנין, ואפשר לדמותן למרדעת הקשורה לחמור שמותרת לישב עליה, ה. כרים וכסותות העשוין רק לשכב עליהם ואין גופו

שוקע בהם מותר לשכב עליהם ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן, והטעם משום דחיישינן שתכרך נימא עליו, ולפ"ז בגדיו שלבוש בהן כבשרו דמיין, והרמב"ם והרא"ש כתבו דדוקא בקשין מותר לשכב עליהן, אלא דאפשר שסתם כרים וכסותות קשין לענין זה, כיון שהם עבים (וממולאין קצת לכה"פ), ואינם מתקפלין, בפרט להרמב"ם שמשמע שהחשש שיתקפל כל הבגד, שחילק בין יריעות ושמלות לכרים וכסותות, ולפ"ד אפשר דבשרו ממש הוא דאסור להיכירא בעלמא, וכ"ד הגר"א, וצ"ע, ו. שמיכות ובגדים שעשוין להתכסות וללבוש אסור להציען תחתיו, ואפי' עשר מצעות זע"ז ותחתונה של כלאים אסור לשכב עליהם, ואפי' בגד כלאים המונח תחת עשרה כרים וכסותות שאין דרך להתכסות בהן כתב הר"ן שאסור לשכב על העליונים, ולדעת ש"פ דמיירי בעשר מצעות שראויין להתכסות אפשר דמותר כה"ג, וגם להר"ן יש לפרש באופן שנהנה מן התחתון, וא"כ יש מקום לאסור לכו"ע, וצ"ע, ז. לבדים קשין שאינם ראויין ללבשן יש להתיר לשכב עליהם אפי' בשרו נוגע בהם, מיהו להרמב"ם י"ל דאסור, וכ"כ הש"ך סק מדברי הטוש"ע, מיהו אפשר דבבגדיו נוגעין שרי לכו"ע, ולא דוקא לבדים שהם אסורין מדרבנן, אלא אף בשוע טווי ונוז שאסורין מדאוריתא אם אינם ראויין ללבישה יש להתיר כד"ן נמטא גמדה לרב אשי, וה"ה בגדים קשים שאין בהם הנאת שכיבה ולבישה כ"כ, אע"פ שהלבושן עובר אדאוריתא, מ"מ התירו להציען תחתיו, מיהו בזה י"ל דבשרו נוגע בהן אסור, ובעינן הפסק בגד אחר, ולא בגדים שלובש בהן, ח. בקשין וכלאים דרבנן התיר הרמ"א אף העלאה, ואין להתיר לדעת רש"י והראב"ד, מיהו יש אופנים שהתירו כגון שאינו עשוי לשמש בגד, כההיא דאיסטמא שבת נ"ז ב', וכצוררי דפשיטי, מיהו שם אמרו דבלא"ה אין דרך חימום בכך, ט. מרדעת של חמור שהיא כלאים דאוריתא מותר לרכוב עליה, או

מפני שבגדיו מפסיקין, או מפני שהיא קשה ביותר, או מפני שחיבורה המהודק לחמור עדיף מקשין, וגם אין זה בגד של האדם לגזור בו.

ז. נדה ס"א ב' ת"ר בגד שאבד בו כלאים כו' ולא יעשו מרדעת לחמור, כתבו תו' דבלא אבד וניכרין הכלאים מותר לעשות ממנו מרדעת לחמור, ומבואר מזה דכל בגד שעשה ממנו מרדעת לחמור מותר לישב עליו, ולא דוקא בקשין, ויש לדחות דהכא קאמר דאפי' בקשין לא יעשה מרדעת, וכ"ש ברכין דמרדעת נמי אסורה, אבל פשטות הדברים דמרדעת מותרת בכל ענין, ורק משום שמא יתלה ממנה על בגדו חיישין, ויש ללמוד מזה דכיון שהמרדעת קשורה לחמור יפה לא חיישין שתכרך נימא עליו ולא גזרו בזה, מיהו דעת תו' והר"ש והרמב"ם דצריך להפסיק בבגד, אלא דסמכין שיזכור להפסיק בבגד, או דגם בגדים שלבוש בהם הוה הפסק, ועי' תו' פסחים מ' ב' שכתבו דחיישין נמי שלא יזהר שלא יגע בבשרו, ויש להסתפק אם כונתם בשרו ממש, ומ"מ בפשוטו אין לגזור אטו איסור דרבנן, ועתו' הרא"ש והר"פ שם שכתבו דמרדעת מיירי בקשין.

שם אבל עושה ממנו תכריכין למת אר"י זאת אומרת מצות בטלות לעתיד לבא, הקשו בתו' מ"ט לא מייתי ממתני' דקתני תכריכי המת אין בהם משום כלאים, ועו"ק מאי זאת אומרת הרי ר' ינאי ור' יוחנן נחלקו בזה, והו"ל לאתויי מילתיה דר' יוחנן ולהוכיח מזה, ולשון הגמ' לא משמע הכי במו"מ שבין אביי לר"י, ועו"ק מ"ט לא נחלקו ר"י ור"י אמתני', ואפשר דבאמת ר"י ור"י אמתני' קיימי, ור' יוחנן התיר לקברו בהן מפני שהמתים אינם חוזרין להתחייב במצות, והיינו דמייתנין מקרא דבמתים חפשי, שאם חוזר להתחייב לא מיקרי חפשי, שאין זה אלא שחרור לזמן, ועדיין י"ל דהיינו אלו שכבר מתו, אבל החיים בעוה"ז שעדיין לא מתו נשארין בחיוב המצות, וא"כ

אסור לקבור המת בתכריכין של בגד שאבד בו כלאים, שמא יבאו להשתמש בזה החיים בעוה"ז כשיחיה המת, והיינו דמייתי מינה ר"י שהמצות בטלות לעתיד לבא אף מן החיים, אבל ממתני' אין רא' דהתם בכלאים ידועים ואין חשש שיטעו בהם החיים, ואתיין דבריו כדר' יוחנן דלא חיישין למת עצמו שיעמוד באיסור כלאים כשיחיה, אבל ר' יוחנן לא מיירי בחיוב מצות של החיים בעוה"ז בזמן תחיית המתים.

שם א"ר ינאי לא שנו אלא לספדו אבל לקבורו אסור, דלעתיד לבא כשיחיה נמצא עובר על איסור כלאים, ועי' שבת קי"ד א' דא"ל ר' ינאי לבניו בני אל תקברוני לא בכלים לבנים כו' והיינו מפני שעומדין באותן בגדים, ועי' תו' כתובות קי"א ב' פלוגתא בירושלמי בזה, עי' כלאים פ"ט ה"ג (והתם מייתי ר' ינאי ע"ש ר' יוחנן).

שם ור"י לטעמיה דאר"י מאי דכתיב במתים חפשי כו' פי' דאם רק כשהוא מת הוא פטור מן המצות, א"כ אין כאן חפשי כלל, שהרי אין באפשרותו לעשות כלום דנימא שהוא חפשי ופטור, וע"כ דעיקר קרא לומר שכבר נפקע ונעשה חפשי לגמרי, שאפי' כשיחיה לא יחזור להתחייב, ועריטב"א שהביא מה שדן עם הרשב"א שפי' בע"א, וער"ן.

שם תוד"ה לא, בתו' כאן נקטו כפי' הרשב"א והר"ן ביצה י"ד ב' דטעמא דאסרו עשר מצעות היינו גזירה אטו העלאה, ולא משום כריכת נימא דלזה סגי בהפסק בגד, וס"ל דמצעות ראויין להעלאה, והר"ן פירש שיש תחתיהם בגד כלאים, ופשטות הדברים כתו', וכ"ה בפ"י ר"ח וברמב"ם.

שם בא"ד ובמרדעת נמי בעינן שלא יהא בשרו נוגע בהם דתו ליכא למיחש לכריכת נימא, מבואר דבשרו לאו דוקא אלא בגדים שלבוש בהם כבשרו דמיין, וכמשנ"ת לעיל, מיהו מה שהצריכו הפסק בגד במרדעת

צ"ע כמשה"ק הרא"ש דסתמות המשנה ל"מ כן, ובפרט מדקתני למרדעת בהדי תכריכין משמע שאין בה שום איסור, וע"כ דלא חשו לכריכת נימא במרדעת כיון שקשורה ומהודקת לחמור, וגם בדרך רכיבה אין מצוי כריכת נימא כמו בשכיבה והסיבה וכיו"ב.

שם תוד"ה אבל, לכאורה נראה שאין לועג לרש אלא בדבר הבולט וניכר לעין, שהרי המתים יודעים שהם פטורין, ואין להם מצוה בציצית שבתכריכין, אלא שאין רצונם שיהא הדבר ניכר לכל, ולכן ציצית שניכר חסרונם רמינן להו, אבל כלאים שלא ניכר לעין לא חיישין משום לועג לרש, [שו"ר בב"ח שכתב להחמיר בכלאים הניכרין, ובפשוטו גם כלאים הידועים אינם ניכרין להדיא אלא בהבחנה ולכן מותר], ובקיום מצות ציצית דידן איכא נמי לועג לרש, שהרי הם יודעים שהם פטורין, ואין להתבלט בפניהם בקיום המצות.

שם בא"ד ופרשב"ם שאין בו איסור ואפי' לחי כה"ג שאין המת נהנה בו, יש לעי' דלכאורה בגד שלובש לכסות גופו אע"פ שאין לו הנאת חימום מיקרי שפיר בגד לענין איסור שעטנז, והנאה זו יש גם למת, וכדאמרינן שבת ע"ז ב' דלבושא מלשון לא בושא, וי"ל דס"ל לרשב"ם דלמת אין יתרון בבגד טפי ממחיצה אחרת, משא"כ בחי שנהנה מלבוש טפי ממחיצה בעלמא, - יעוי' בשה"ג סופ"ק דביצה בשם ריא"ז, ונראה שיש שם ט"ס וצ"ל ולנסות על גופו במקום לכסות, ומיירי בלבוש בבגדים.

שם תוד"ה אמר רב יוסף, עמש"כ בגמ' בזה. **תניא** בתוספתא כלאים פ"ה דהבהמה והמת אין בהם משום כלאים ובפשוטו מתפרש שאין איסור הנאה להלביש בהמתו ומת בכלאים, ואף מדרבנן לא גזרו בזה, אבל לישא המת והבהמה על כתפיו זה אינו ענין למת דוקא, שאף בחי שייך לדון כן, דכיון שהבגד מתבטל לאדם הלבוש בו אין זה דרך

חימום לאדם הנושא, ואפי' מתכוין לכך לא עבר אדאורייתא, ומדרבנן יש לאסור במתכוין, וצ"ע ברמב"ם פ"י הכ"ו שהעתיק ד"ז בנושא את המת, וכנראה מפרש דאורחא דמילתא קתני בלבוש כלאים בהיתר, וה"ה בנכרי ובשאר אופנים, ובבדק הבית סי' ש"א הביא ד"ז בשם אורחות חיים, ועמשנ"ת עוד בזה לקמן ס"ג סק"ג.

ח. **ביצה** ט"ו א' אר"פ ערדלין אין בהם משום כלאים, מהא דנאמרו דבריו בין מימרא דרהבדרי ורבא דטעמא משום קשין מוכח דשריותא דידהו משום דקשין ניהו וכדפרש"י, ואפשר גם שעשוין מלבדים, והנה נמטא דנרש ידוע שהיו כלאים ולכן אמר דשריא, אבל ערדלים לאו כולהו דכלאים ניהו, ולכן אר"פ שאין בהם משום כלאים, ומשמע שעשוין לדריסה בלבד דומיא דנמטא, ול"ד לצררי שמונחין עליו.

ויש לעי' לפמ"ש רש"י שטולין עליהם עור של תיישים, א"כ יש לדמותן לכרים וכסתות שאין בשרו נוגע בהם, ולמאי איצטריך שריותא דקשין, הרי בכ"כ שאין דרכן בהעלאה שרינן אפי' ברכין בהפסק בגד, לדעת תו' והרבה פוסקים, ואם נימא דבנמטא גמרא שרינן אף העלאה, י"ל דה"נ כיון שהמנעל עולה על הרגל, ויש כלאים בעקיבו, קרינן ב"י לא יעלה עליך, אי לאו דקשין הן ואינם ראויין להעלאה של בגד כלל, ופשטות הדברים שרגלו נוגעת בערדלין שהם כלאים, אם מפני שנוגעת בצו"פ או מפני שנעשין בגד אחד וכולו אסור משום כלאים, וזהו שכתב רש"י שכנגד העקב הוא של צמר, ובכרים וכסתות כה"ג צריך הפסק בגד, ולהרמב"ן והרא"ש דכו"כ נמי קשין ניהו ניחא.

הרמב"ם בפט"ו פ' דטעם ההיתר מפני שעור הרגל קשה ואינו נהנה כשאר עור הגוף, והוצרך לזה לשיטתו דשריותא דקשין מפני שאין נימא נכרכת מהן, ולכן לא פירש

גורמין החימום, וקשים ורכים על המטבעות והזרעים, וצ"ל דכונתו על הבגד, וכדפרש"י, ופרש"י שנושא הצרור בחיקו, ובקשין אין זה דרך חימום, ורב אשי סבר שכל נשיאת צרור בחיקו אין זה דרך חימום, ואפשר דאפי' מכוין להתחמם ליכא איסור דאוריתא, שאין זה דרך מלבוש, שו"ר בפי' ע"ש הראב"ד בתמיד [ל"ג א'] שהתיר אפי' מתכוין לחימום.

אבל הרמב"ם פי' שהצרור מחובר בבית יד, וזה מיושב יותר, דאי בנושא בחיקו הו"ל כמוכרי כסות ותופרי כסות ולמה אסר להו רבא, ואם נימא דמיירי במכוין להתחמם, א"כ שמענו מדבריו דבצורי דזווי שרי להתחמם, ולרב אשי שרי בכלהו, ובפשוטו לא מיירו במאורע שמתכוין לחימום.

ויש לעי' אם מחוברין לבגד מאי מהני שאין דרך חימום בצרור זה, מי גרע מחוט תלוי בבגד שהוא עושה אותו כלאים, כיון שכל הבגד עשוי לחימום, ואפשר דלא מיירי במחוברין לבגד אלא קשורים על זרועו סמוך ליד, וכיון שהצרור עוטר את ידו אסר רבא בדבורני, ועושין כן בתבלין שיהיו מזומנים לו בשעת הבישול או בשעת האכילה, וכן במעות.

ובירושלמי פליגי אמוראי בעושה צרור מהסדין עצמו וקושרו בחוט של צמר, ולמש"כ התם גרע דהבגד עצמו חלק ממנו כלאים, ומיהו מאן דשרי סבר שהחוט שכרוך בו הצרור אינו מתבטל לבגד, כיון שהוא משמש רק לסגור הצרור, והרא"ש הביא הירושלמי ומשמע שכונתו לפסוק כמאן דשרי מכח מימרא דרבא, אבל לכאורה יש לחלק ביניהם, - יעוי' בבהגר"א סי' ש"א ס"ק כ"א די"ל דהירושלמי סבר כרבא ולדברי הירושלמי אף רטי' ואספלנית אסורין, ותוספתא אתיא כרב אשי, ולפ"ז י"ל דמה"ט אסרו בצרור המעות, דהא הסדין אינו קשה ואף לרבא אסור.

כאן טעמא דקשין שאין בהם הנאת לבישה, מיהו אם נמשך ממנו חלק ע"ג הרגל אין להקל, דהא היינו כריכת נימא, ולגבי פרסת הרגל איכא שריותא דכו"כ שמותר להציע תחתיו בהפסק בגד, ושמא מיירי ברצועות שאין בהם חימום כלל, ואין בגד מפסיק, ואפ"ה שרי, וערא"ש וטור וש"פ, ועדיין צ"ע בכ"ז.

ואפשר דבגד העשוי מעור לאו בגד מיקרי, ולכן רק אם יש שם בגד לצמר ופשתים שבתוכו אסור, ואמנם מצינו בסרט של צו"פ ורצועה באמצע שאני התם שגם הצו"פ משמשין כאבנט, ולפ"ז ניחא שלא גזרו במנעלין כה"ג, וצ"ע בזה, עי'.

כתב אאמור"ר שליט"א דבהליכה ע"ג כלאים לא גזרו, והיינו אף להסוברים דאין קולא בפרסות הרגלים טפי משאר הגוף, ואפי' בשרו נוגע בהם, כפי מה שמצוי בשטיחים הפרוסין ע"ג קרקע, [או לעמוד על כרים וכסתות שעשוין לשכיבה, מיהו במלאין ושוקעין יש לאסור], ואפי' מכוין להנאת חימום, דלא גזרו בהצעה אלא בשכיבה ושיבה, וכמ"ש רש"י י"ד ב' בפי' השני שבצירוף החימום שתחתיו מיקריא אף הנימא דרך חימום, ובהליכה אין לחשוב כן, וגם אין דרך להכרך ע"י הליכה בלבד, והר"ז כמניח ידיו ע"ג כלאים, ואף בבגד שעשוי לבישה אין לגזור שמא יעלהו עליו, כמו בעשר מצעות, ולא דמו למנעל שיש לרגלו חיבור עם הכלאים, משא"כ במהלך על גביהם.

שם אמר רבא הני צורי דפשיטי כו' בפשוטו של מטבעות עושין אותן מתחלה קשים, מפני שהם כבדים וקורעין הבגד, או מפני שמחלידין אותו ונקרע, משא"כ דבורני שהוא רך, [ועי' ירושלמי שעושה צרור בסדינו שהוא רך, ואף לרש"י אין נראה שמתקשה], וכ"כ אאמור"ר שליט"א בביצה על פרש"י עי"ש, ולשון הטור סי' ש"א ק"ק דמשמע שהזרעים

במה שפסקו הטור ורי"ו כרבא ודלא כרב אשי כבר העיר הב"י, שנמשכו אחר השמטת הרא"ש דברי רב אשי, אבל הדבר קרוב שנשמט בטעות המשך דברי רב אשי כמו שהוא ברא"ש ביצה, והיינו מפני שהביא באמצע דברי הירושלמי, והי' לו לסיים אח"כ בדברי רב אשי דבורני נמי שרו.

ט. תניא בתוספתא פ"ה דאספולנית ומלוגמא ורטי"י אין בהם משום כלאים, והובא ד"ז ברמב"ם ורא"ש וטוש"ע סי' ש"א סי"ד, ויש לעי' דלענין בגדי כהונה אמרינן עירובין ק"ג ב' דבשיש בו גע"ג הוי ריבוי בגדים, ומשמע דאע"פ שאין כונתו לחימום חשיב בגד, ואולי נלמד מזה גם לכלאים דבגע"ג דחשיב אסור, אבל ל"מ כן סתמות הדברים, וי"ל דלענין בגדי כהונה המציאות של בגד נוסף פוסלת ולא הכונה, אבל לענין שעטנז אזלינן בתר כונתו, ובירושלמי סוף כלאים דנו ביש לו פצעים בראשו ונתן איספולנית בסמרטוט אחד של צמר ובשני של פשתן אם זה חשיב כלאים ואפשר שמדובקין יחד זה אצל זה, ומסיק דדוקא נשוך אסור, וחזינן מזה דאם היתה הרטייה של שעטנז אסור, וכתב בבהגר"א ס"ק כ"א דאפשר דהירושלמי סבר כרבא בצורי דבורני דאסור, והתוספתא כרב אשי שאין דרך חימום בכך, ואמנם בירושלמי נחלקו גם בצורי דוזוי, אלא דהתם צורר המעות גו גולתיה וגו סדיניה שהם ראויין ללבישה, ועמש"כ בזה לעיל סק"ח, - ועי' לעיל סק"ד בדברי רש"י שבת נ' א' ובתוספתא דקתני שהפוקרית והציפה אין בהם משום כלאים.

שבת נ"ז ב' ת"ר ג' דברים נאמרו באיסטמא אין בה משום כלאים, לפרש"י שהיא מצנפת שאוספת שערות קטנות צ"ב מאי קמ"ל שאין בהם משום עטרות כלות, ועוד צ"ב דלא משמע דפליג שמואל אברייא דאיסטמא, ובפשוטו היינו כיפה של צמר וקתני דאין יוצאין בה, ועוד דהיינו כבול היינו איסטמא,

וחילוק מועט ביניהם, ולפי' ר"ח ניחא דקמ"ל דלאו בגד הוא, וגם יש לחוש לשלפא ומחויא, ולפי' הערוך שהביאו בתו' לכאורה פשיטא דאין יוצאין בה, דבמה עדיפא מכל תכשיט.

ומעמא דאין בה משום כלאים פי' תו' דלא החמירו רבנן בלבדים קשים כההיא דנמטא גמדה דשרי רהבדרי, ויש לעי' דאכתי תקשי לרב אשי דסבר דשוע נמי דאורייתא, וגם אין הדבר פשוט שהתירו בגמדה העלאה, ערש"י ביצה ט"ו א' ובמשנ"ת לעיל סק"ה, והרמב"ן כתב דאפשר לפרש דאין בה חימום כלל ואין אדם מתכוין בה אלא לתכשיט, וזה הוא התירה, ומשמע דכונתו דאפי' בלא שריותא דקשין מותרת, מיהו אם צריך לסמוך אהיתירא דלא הוי ארוג, נכדמשמע מנגעים דבסמוך, וערמב"ם פי"ג מטו"צ ה"א דלבדים מטמאין בנגעים ומקורו בתוספתא, א"כ אכתי תיקשי לרב אשי, ואמנם הרמב"ם בה"כ כתב שאין דרך חימום כך, וז"ל ציץ של עור או משי וכיו"ב שתלה בהן חוטי צמר וחוטי פשתן מדולדלין על פני האדם כדי להפריח הזכובים אין בו משום כלאים שאין דרך חימום בכך, ולכאורה לטעם זה אף בציץ דצו"פ מותר, ואפשר דאורחא דמילתא נקט, א"נ משום דקתני אינה מטמאה בנגעים, והטעם י"ל מפני שהחוטין אינם כבגד, אבל אם הי' הציץ מצמר או פשתים הי' מטמא בנגעים, מיהו גם עור מטמא בנגעים, ואפשר שאין בו כשיעור, ועכ"פ החוטים אינם בדין שתי וערב כיון שהם נפרדין זה מזה, ובעינן שיהא החוט חיבור באורך גע"ג שתי וערב, או שמחובר לאריג, אבל כאן החוטים תלויין בציץ, ובתוספתא דכלאים פ"ה מני ליה בהדי אהלים ומשמע דלא חשיבא בגד אלא חוטין שמשמשין הרחקת זבובין חוץ מגופה, אלא שע"כ צריכה לקשרם ע"ג גופה, וכטעמיהו דהרמב"ם והרמב"ן, [וכ"נ בתוספתא דשבת דאיצטריך לאשמועינן דאם יצאת פטורה כנוסחת כת"י, ולפנינו הגרסא חייבת וע"כ

פטור מפני שהם ראויין לעבוד, ועריטב"א שכתב לתרץ משום דקשין גינהו.

פ"ט א' בגדי כהונה היוצא בהם למדינה אסור, אפשר דנקט כן אגב כלאים דקתני בתוספתא שם היוצא בהם למדינה חייב, אבל משום מעילה לא מיחייב, עריטב"א בזה, ומיירי הכא גם בדלית בהו כלאים, ובכלאים קתני דבגדי כהן גדול חייב, והלשון מתפרש בגדי כהונה אם יש בה כלאים היוצא חייב ואם לאו היוצא פטור אבל אסור, ואמור"ר שליט"א כתב דקמ"ל שצריך לפשטן בפנים.

שם ובמדינה לא והתניא כו' יעוי' בריטב"א מ"ט לא מוכיח כן משום כלאים, וי"ל שמשום כלאים יכול להחליף חוטי החושן והאפוד, וכן האבנט, דכיון שיצא בהן לכבוד ולתפארת סגי בעיקר הבגדים שניכרין לעין, ולמסקנא ניחא נמי הא, דראויין לבגדי כהונה היינו ג"כ בלא חוטי הכלאים וכמ"ש כ.

שם ואבע"א עת לעשות לד', פי' שלא הי' סיפק להכין בגדי חול הראויין לבגדי כהונה, ועפי' ר"ח דר"ל שעת הסכנה שאני, ומ"מ נקטו לשון זה כיון שאין ההצלה בטוחה ומוכחת שתלויה בזה.

דמשא חשיבא], שאם החסרון בסוג דהויה קשה, א"כ אינה ענין למימנה בהדי אהלים ומת ובהמה עי"ש, שו"ר עוד בזה תשובת הר"ש שבאור"ז סי' ד"ש, עי"ש בפי' הערוך ור"ת.

יומא ס"ח ב' שינה הוא דלא, פרש"י שמא יפח, ויש לעי' מגלן דאסור להפח בבגדי קדש, הרי לא למדנו איסור היסח הדעת בתפילין אלא מציץ דכתיב ביה תמיד, אבל בבגדי קדש בפשוטו שרי להפח, ורש"י לשיטתו בסמוך, ולפי' תו' יש לפרש דאיסור שינה משום שמא יראה קרי בהם ויטמאו, מיהו תחת ראשיהם לא יטמאו הבגדים, א"נ י"ל דשינה הוי בזיון טפי, (ולכאורה כונת התנא שהי' מקום להצריך שישנו בבגדי קדש כאנשי הצבא שמזומנים לעבודת המלך בלא עיכוב, עי' נחמ"י אין אנחנו פושטים בגדינו), והא דאסרינן דילמא מיגנדר עלייהו יש לפרש משום מעילה, דאי משום בזיון כיון שמותר להניחן תחת ראשיהן אין לאסור בחשש מיגנדר.

שם הא הלוכי מהלכי, יעוי' בתו"י דמשום כלאים אין לאסור בכה"ג, דודאי הותרו בגדי כהונה כ"ז שהם מזומנים בהם לעבודה, וכמ"ש בתוספתא דכלאים דאפי' שלא לשרת

סימן ב

בדיני חיבור דיהדיו

לפשתן, ויש לעי' א"כ מ"ט קתני הא דלא יקשור סרק של צמר ושל פשתן לחגור בו את מתניו אע"פ שהצצועה באמצע לקמן ע"ש רחב"ג, וכאן קתני הא דצמר גמלים באמצע, בפשיטות לכו"ע.

א. ר"ש פ"ט מ"א תניא בתוספתא כו' אבל העושה חלוק מצמר גמלים כולו או כולו צמר ארנבים וארג בו חוט אחד של צמר בצד זה וחוט אחד של פשתן בצד זה אסור, פשטות התוספתא דהבגד מפסיק בין הצמר

לאחוריו כו', (והר"ש בתשובה שבאו"ז סי' ד"ש הזכיר חילוק הגרסא בין המשנה לספרי ע"ש).

ובירושלמי איתא ר"ס בשם ריב"ל לא שנו אלא שק אבל סל לא, אשכח תני הסל והקופה והשק מצטרפין בכלאים, והחילוק בין סל לקופה לכאורה הוא בזה שסל עשוי מעצים גסים וקופה מעצים דקים, ולכן חתיכת קופה מצטרפת יותר לבגד מחתיכת סל, ואשכח תני שגם סל מצרף, אבל חתיכת עץ בעלמא אינה מצרפת אע"פ שחיברו יפה בדבק ומסמרים, דבעינן שיחשב הכל בגד אחד ע"י החיבור, וכדאשכחן בכלים שתולין מטלית על הקופה, שהיא ג"כ ארוגה מנצרים וכיו"ב, ואפשר דדוקא אריג מצרף.

ולאמור גם מתני' דהשק והקופה מצטרפין לכלאים מפורשת כרחב"ג, וכדמסיים עלה בספרי כשתמצא לומר השק והקופה מצטרפין את הכלאים, ולכן לא שייך לומר דמתני' יחידאה היא, ובבגד המצרף הי' הדבר פשוט גם בלא דברי רחב"ג, וכיון דמבואר בתוספתא שכל הבגד של צמר גמלים נעשה באיסור כלאים ע"י צו"פ שבצדו, ממילא גם מצרף צמר לפשתים, שהרי לא חידש רחב"ג אלא בעור שאינו מין בגד וכמשנ"ת, [מיהו יתכן דמתני' מדרבנן אסרה, ורחב"ג סבר דמדאורייתא אסור, דיליף לה מיחדיו מ"מ], ובלא"ה יש לקיים התוספתא ככתבה שחוט של צמר בצד זה וחוט של פשתן בצד זה אסור, וגם מתני' דסרט של צמר בשל פשתים מתפרשת שאין חיבור לצו"פ אלא ע"י הרצועה, דאם החיבור בקשר שבמתניו מה ענין ברצועה, ולא משמע שהחידוש בקשר עראי שע"ג מתניו, וכדתנן בשבת גבי חבלים, דמשמע שזה פשוט מדין אין עראי לכלאים, ולא מדין יחדיו מ"מ, שו"ר בפי' ע"ש הראב"ד במס' תמיד שביאר כ"ז וגם החילוק בין התוספתא לדיניה דרחב"ג.

ונראה דעור שחיבר לו חוט של צמר ושל פשתן כגונא דצמר גמלים אינו בדין כלאים, דכיון שעור אינו בגד לא קרינן ביה ובגד כלאים שעטנז, וזהו שחידש רחב"ג דמ"מ לענין חיבור דיהדיו אף עור מצרפן, אבל דוקא כשעיקר האבנט הוא מצמר ומפשתים אלא שהעור באמצע, ומזה למדו בספרי דאף שק וקופה מצרפין את הכלאים, דכיון שעור אע"פ שאינו בגד ואין לבישתו אסורה הרי הוא מצרפן, ה"ה שק וקופה, ואין הכונה שק שלם וקופה שלימה אלא חתיכת שק וחתיכת קופה כמ"ש בפי"מ, ויש ללמוד מזה שגם שק אינו בגד לגבי כלאים, [וחבלים שבת נ"ד א' שיש בהם משום כלאים פירשנו לעיל ס"א סק"ד דהיינו בשל פשתן], ואצ"ל קופה שאפי' יש כלאים בקצה הקופה מותר להתלבש בקופה ולהגן מפני החמה והגשמים.

ולפ"ז נחא דצמר גמלים וארנבים שהוא עצמו נעשה בגד כלאים ע"י הצו"פ שבצדו פשיטא שמצרפן, אבל שק וקופה שכשכלאים בצדן הם אינם כלאים דלאו בגד ניהו, ד"ז נלמד מחידושיה דרחב"ג גבי עור דיליף ליה מיחדיו מ"מ, דלענין צירוף סגי בזה, ולשון המשנה מצטרפין לכלאים משמע שאף הם אסורין, מדלא קתני מצרפין את הכלאים כבספרי, ואפשר דקמ"ל דדוקא כשהם מועטין ואינם מבטלין תורת בגד ויכולין להצטרף מהנו נמי לצירוף, אבל שק וקופה שלימין שאינם יכולין להצטרף לא מהנו נמי לצירוף, אבל בגד מצמר גמלים מצרף ומצטרף בכל גונא, ואין נראה לגרוס במתני' מצרפין, מדקתני לכלאים ולא קתני את הכלאים, והביאו שגרסת הרמב"ם בפי"מ במהדר"ב מצרפין, ובמהדר"ק פירש מצרפין שתי חתיכות של צמר ושל פשתים ע"י חתיכת שק באמצע, וכ"ה בנדפס, ובמהדר"ב הגיה שנתן צו"פ בתוך השק, והפשיל השק לאחוריו, וצ"ע דבכה"ג לאו דרך חימום הוא, כדאמרינן בספרי ובירושלמי יכול לא יפשיל את הקופה

מיהו מה שנהגו לחבר לבגד צמר עורות ארנבים התפורים בפשתן יש לקיים המנהג דשרי, וכמ"ש באו"ז סי' ד"ש ובתה"ד בשם הר"ש משאנץ שהחוטים בטלין לעור, ואין הכונה ביטול כצמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה, שהרי החוטים ניכרין להדיא ואפי' בצמר גמלים לא בטלי כה"ג ויותר ניכרין חוטין בעור מבחוטי צמר גמלים, אלא הענין שהחוטין של הפשתן משמשינ את העור ואינם משמשינ שימושי בגד, וכיון שעור אינו בגד אף החוטין שתפרוהו בהן אינם נשארינ בדין בגד, ולכן אינם מתחברין לבגד הצמר ליחשב שיש בו חוטי פשתן של בגד, ואף אם היו העורות חתיכות של בגד צמר גמלים הי' מקום לדון שהחוט פשתן המשמשים את הבגד אינם משמשינ מעשה בגד אלא שימוש לסגור הבגד של הצמר גמלים, אלא דבבגד לא אמרינן כן כיון שכולו חוטין וראויין ללבישה חשיבי כולהו בגד, אבל בעורות שפיר אמרינן שהחוטין נטפלין לעורות ובטל מינייהו שם בגד, וכמו שהעור אינו נעשה בגד ע"י חיבורו, אף החוטין אינם נייערים להחשב בגד ע"י שהעור נתחבר לבגד, שו"ר בספר מרן זללה"ה סי' קפ"א סק"ה שכבר תמה ע"ד הגר"א סי' ש' סק"י"ג שכתב וז"ל ובתה"ד כתב טעם אחר ועש"ך ואינו מובן לי ועי' סי' רצ"ט סוף ס"א ולא שייך כו' עכ"ל וכונתו דחוט לא בטל, אבל כאן ענין אחר הוא, וז"ל הש"ך ובתה"ד כתב בשם ר"ש הטעם שהחוטין שבהם העורות תפורין לא חשיבי ובטלים לגבי העור, והואיל ואינם רק לחבר העורות אין בהם משום כלאים, וכונתו כמשנ"ת, ולא משום ביטול דעלמא, ובלשונו יש לדון שאף בבגד צמר גמלים כה"ג הי' בטלים, שלא הדגיש דעור גרע, ועי' בסמוך, שכ"מ בתשובתו, ועי' להלן בשם הריטב"א ביצה בזה, וכ"כ הטור סי' ש' בשם הרמב"ן שהתיר להדיא, וכ"כ הרשב"א בתשובה.

וכעת ראיתי תשובת הר"ש שבאו"ז ומפרש רבותא דסרט של צמר בשל פשתן משום חיבור עראי דחגירת מתניו, וא"כ היינו מתני' דשבת גבי חבלים, ושם משמע שהדבר פשוט, וחיבור הגמלים בידו הוי טפי עראי מחגורתו, וגם שק וקופה לפר"ש עראי נינהו, וגם אין ללמוד עראי מיחדיו וא"צ פסוק לזה, וגם אין עראי דשק וגמלים כחגורת מתניו ומנלן לדמותם.

עוד כתב שם לדייק מ"ט לא קתני בתוספתא גבי חוט של פשתן בצד אחר, ולא העתיק גבי פשתן בצד זה, ולעיל באו"ז העתיק בצד זה, ועוד דלפירושו הול"ל וארג בצדו חוט של צמר וחוט של פשתן, ובצד זה ובצד זה מתפרש שני צדין, וכבר הרגיש הר"ש שי"ל שט"ס הוא וחסר תיבות בצד זה בסיפא כמו שהוא לפנינו ובראשונים, אלא שבדק נוסחאות שבכולן חסר, ועוד דהול"ל אע"פ שאין בו כלאים אלא חוט אחד או שני חוטין אסור, ול"ל למיתני בצד זה כלל.

עוד כתב דהחוטין בטלין לעור שהוא עיקר הבגד, כמ"ש הר"ש לפרש ע"פ הערוך שהאצטמא בטל לאבנים טובות שנעשה כדי לחברם, ומבואר דה"ה בצמר גמלים כה"ג דבטל, מיהו בסוגר בגד צמר בחוטי פשתן לא יתכן להתיר, ולפמש"כ דכל שמשמש לבגד נעשה גם החוט חלק מהבגד נחא, דרק בעור יש לדון כן, ולפי' הר"ש צ"ל דמ"מ בכלאים חמיר טפי ונעשו שניהם בגד אחד, מיהו לקושטא דמילתא גם בגד צמר גמלים שתפר חלק בחוטי צמר רחלים וחלק בחוט פשתן ג"כ יש לאסור, ולא אמרינן שהם מבוטלין לגמרי, ועורות שאני שאינם בגד לענין לבישת כלאים וכמשנ"ת.

ושם ביאר דפעמים יוצאין בשק או קופה מפני הגשמים, והביא דלענין שבת אמרו דשק מותר וקופה אסור, ובנתנן על ראשו וחוט כלאים בצדן עובר משום לא יעלה עליך,

ועי' לעיל צדדנו דפטור (ומותר) ולא אסרו אלא לבישת בגד.

ולענין הלכה כיון שעיקר סמך המקילין הוא מפני המנהג, אין לנו מקור להקל אלא בעור שאין בו משום כלאים וחוטי הפשתן באים לתקן את העור ואינם משמשים חוטי בגד של פשתן כלל, הגע עצמן כשחוטי הפשתן מובלעים בכפלי העור ואינם ניכרין בחוץ כלל, דודאי שייך לומר שאין כאן חוטי פשתן של בגד לענין כלאים, ולא אמרה תורה אלא ובגד כלאים שעטנז, דהיינו שהחוטין של כלאים משמשים מעשה בגד, אפי' חוט אחד, וה"ה בכל אופן שמשמשים רק את העור, אבל בבגד צמר גמלים כה"ג י"ל שגם חוטי התפירה בכלל הבגד, כמו שבתפירת בגד צמר בפשתן או פשתן בצמר ודאי מסתבר כן, מיהו התוספתא מתפרשת כשהחוט שבצד צמר גמלים הם חלק מהבגד ולא שמשמשים את הצמר גמלים אלא מאריכין הבגד, - וכ"מ בריטב"א ביצה ט"ו א' דאע"פ שכתב שלא להתיר בפני ע"ה בגדי פשתן הממולאים בצמר, וכתב דראוי לחוש להחמיר, מ"מ כתב בפשיטות להתיר העורות התפורים בפשתן לחברן לבגד אפי' לרחב"ג, ולא כתב הטעם מ"ש מדרחב"ג, ולשונו ז"ל משמע שאין מטרת התפירה לחבר חוטי הפשתן לצמר אלא העורות וגם אם החוטין לא יתחברו סגי ליה משא"כ ברצועה, וגם לפ"ז נראה דע"כ הטעם מפני שבטל לעורות, וכמשנ"ת.

ועיקר הדין דחוט אחד משוי לכוליה בגד שעטנז, לכאורה יש ללמוד מכלאים בציצית, ומכל דיני כלאים, דלכאורה לא מיקרי צמר ופשתים יחדיו אלא קצה הבגד שהציצית קשורים בו, אבל שאר הבגד אע"פ שהוא אחד עם החלק שהציצית מחוברת בו, מ"מ א"א לומר שהוא יחדיו עם הציצית, וכיון דבכל כלאים פשוט שכל הבגד אסור, וגם אין שם לבישה על החוט המחובר צמר ופשתים רק על כל הבגד, הרי דכל הבגד נאסר משום

כלאים ע"י שחוט אחד מחובר יחדיו צמר ופשתים, ומזה יש ללמוד לצמר גמלים שיש בצדו חוט צמר ופשתים שכולו אסור, שבאמת אין יתרון לזה ששאר הבגד צמר או פשתים טפי מצמר גמלים כיון שהחיבור מתייחס רק לחוט המחובר ממש, והשאר נאסר מדין בגד שבצדו כלאים, ולא הוצרכנו לדין התוספתא אלא כשחוט אחד צמר בצד זה וחוט אחד פשתן בצד השני וצמר גמלים באמצע, וכן אמרו בתוספתא שם שאפי' החלק של הכלאים ע"ג קרקע אסור להתכסות בחצי השני של הבגד, והיינו ג"כ מה"ט שהבגד כולו נעשה כלאים, וגם כשהחוט של הכלאים ע"ג האדם אין איסור לבישה מכח החוט לחוד רק בצירוף כל הבגד, שאין דרך חימום בחוט אחד, (וערש"י ביצה י"ד ב' ובפ"י ע"ש הראב"ד בתמיד בביאור הא דחיישנן שתכרך נימא).

ב. פ"ט מ"ט לא יקשור סרט של צמר בשל פשתים לחגור בה את מתניו אע"פ שהרצועה באמצע, הלשון מדוקדק שעיקר החגורה מהצמר ופשתים אלא שיש רצועה באמצע, מדלא קתני לא יקשור לרצועה צמר מכאן ופשתן מכאן, והטעם כמשנ"ת לעיל סק"א שאם אין בצמר ופשתים שיעור בגד אין כאן בגד כלל, דעור אינו בכלל בגד לאסור לבישתו משום כלאים, ול"ד לצמר גמלים שהוא ג"כ בגד, אבל עכשיו שחוגר מתניו בסרט הצמר והפשתים אלא שהרצועה באמצע אסור, וקמ"ל נמי שקשר לחוד הוי חיבור לעשות בגד, ולא רק בנוי כציצית.

הר"ש והרא"ש פירשו שהחיבור של הצ"פ נעשה ע"י קשר החגירה בזמן שהוא לובשה, שהרי אף קשר עראי חייבין עליו כההיא דתנן בשבת ובלבד שלא יכרוך ומפרשין שם נ"ד א' שלא יכרוך ויקשור משום כלאים, וזהו עיקר חידוש המשנה, אבל קשה דהעיקר חסר מן הספר שהרי אין הכרח לחגור בקשר גמור, ולפעמים חוגר ומכניס

ותופרן בחוטין שההיתר מפני שהצמר אינו מתחבר ע"י החוט, ומתפרש בחוט שאינו של פשתן ואפ"ה בחתיכת צמר אסור, וכ"ה בריטב"א בלשון ר"י, ובש"פ.

הריטב"א ביצה ט"ו א' פי' אע"פ שהרצועה באמצע בב' ובג' מקומות, בין הצמר לפשתן מאחוריו, ובקצה החגורה במקום הקשירה שחוגר עצמו ג"כ יש הפסק בין הצמר לפשתן בצד אחד או בב' הצדדין, שחוגר עצמו ברצועה ולא בצו"פ, ואפ"ה אסור.

שו"ר בש"ך סי' ש' סק"ב ובבהגר"א שם סק"ב שכתבו דבתפר בגד צמר ובגד פשתן בחוטי קנבוס ומשי אסור לכו"ע.

לענין הלכה כבר נתבאר דמה שנהגו היתר בעורות התפורים בפשתן יש לזה מקום לכל הדעות, ולכן אין ללמוד מזה קולא לסרט של צמר ושל פשתן שהרצועה באמצע, ויש להחמיר בזה דמשמע שאסור מדאורייתא דיליף לה מיחדיו וכ"נ ממה שלמדו מזה לשק וקופה, ולא משמע שלמדו לגזירה דרבנן, ובשו"ע סי' רצ"ט ס"ב פסק המחבר התוספתא דבגד של צמר גמלים או קנבוס וחוט של פשתן בצד אחד וחוט של צמר בצד השני אסור, ולפמ"ש סק"א אף אם יש חולקים על רחב"ג היינו דוקא בעור אבל בבגד אסור, והרמ"א כתב שם דנוהגין להקל, ולא מצאנו מנהג בזה אלא בעורות וכמשנ"ת, ובסי' ש' ס"ה השהו המחבר מתני' דסרט לעורות, וכמ"ש הר"ש והרא"ש, אבל בתשובת הר"ש באו"ז ובתה"ד בשמו כתבו טעמא דביטול, וכן בריטב"א כתב בעורות בפשיטות להתיר, ובסרט לאיסור, וכ"כ בפ"ת בשם משכנ"י לחלק כן, ולהחמיר בחיבור ע"י דבר אחר, [שו"ר שכתב שם לפרש כן בדעת המחבר], והמ"א באו"ח סי' ט' סק"ח כתב להפסיק בגד פשתן בכנפות של עור ולהטיל בו ציצית צמר, והאחרונים אסרו שמא יבא להטיל בלא כנפות

קצה החגורה בתוך האגד כאגודה של ירק ואין כאן חיבור, ועוד אופנים, והכי הול"ל לא יקשור מתניו בסרט של צמר עם סרט של פשתים, או לא יחגור מתניו בקשר של סרט צמר בשל פשתים, ועוד דהו"ל לשנות בהדיא אפי' חגירת קשר עראי אסורה בכלאים, (וטעמא דקתני לחגור בה את מתניו נתבאר לעיל דלאפוקי כשחוגר רק ברצועה), ועוד דבספרי משמע דיליף מינה לשק וקופה, ועוד דקרא דיחדיו מ"מ מתפרש אפי' ע"י הרצועה, וכן במתני' מתפרש אע"פ שהרצועה באמצע הקשר, הרי שזהו עיקר החידוש, וע"ע בפי' ע"ש הראב"ד לתמיד בזה.

והרמב"ם פי' כפשוטו שאע"פ שחיבור הצו"פ נעשה ע"י הרצועה שבאמצע אפ"ה אסור ולמד מזה שאסור לתפור צמר לפשתן בחוטי משי וקנבוס, וע"י תשובת הר"ש שבאו"ז סי' ד"ש שהשיב על דברי הר"י הכהן שאסר העורות מכח מתני', ולפמ"ש לעיל סק"א חיבור משי וקנבוס פשיטא אפי' באמצע ומתני' רק לרצועה איצטריכא, ותפירתן כאחת סמוכין זל"ז י"ל דבלא"ה פשיטא, שהחוטין נטפלין לבגד והו"ל חיבור גמור של צו"פ, ולא חשיבי חוטין באמצע כלל, והרמב"ם הוצרך לזה לפי שסבר במהדו"ק דבעינן שוע ביחד וטווי ביחד מדאורייתא, וא"כ יש חידוש במה שאסרו מדרבנן בכל סוג חיבור שהוא, ובמהדו"ב מחק ד"ז כיון דס"ל שג"ז מדאורייתא, ואמנם תלה ד"ז בפלוגתא דמר זוטרא ורב אשי, ואין הדבר כן לדעת תו' ורוה"פ, וכמשנ"ת בס"א, וכו"ע שוין לדינא דכה"ג אסור מדאורייתא, ואף להר"ש והרא"ש לא חשיב כרצועה באמצע בכה"ג, ואמנם הרא"ש בפסקים סט"ו כתב דבחיבור העורות יש להתיר יותר מפני שיש שתי הפסקות בין הצמר לפשתן, וחשיב החוט המחבר העור לבגד כמפסיק, מ"מ אין נראה שיחשוב כן בחוט המחבר צמר לפשתים סמוכין זל"ז, וכ"מ ברא"ש סי"ט בפשתן הממולא בצמר

פשתים וחתיכת שק או קופה באמצע כמו הרצועה דלעיל משנה ט', [וגם הר"ש בתשובה דחה פי' זה שהוא הפשטות מפני המנהג של העורות], ולא כל דבר מחבר לכלאים, שהרי בסל אריב"ל דלא מצרף ומסקנא מברייתא דמצרף, ואין לנו אלא סל שהוא ג"כ ארוג ושייך לטפלו לבגד, [וכ"כ הר"ש בתשובה שבאו"ז סי' ד"ש דהיינו רבותא דסל שאינו ארוג כקופה ואפ"ה מצרף], אבל חתיכת עץ לא מצטרפת ליחשב בגד ואינה מצרפת לכלאים, ואפשר דבעינן אריג או קשר דוקא, אבל מסמרים ודבק לא מהנו כלל, ומסתברא נמי דשק וקופה שלימין כיון שאינם נטפלין לבגד אינם מחברין לכלאים, ורק באופן שנעשין בגד אחד מצרפין, כההיא דרצועה באמצע, והר"ש בתשובה שם כתב דמצינו שלובשין שק וקופה מפני הגשמים, ומפרש כגון שארג בשק שני חוטינן אחד של צמר ואחד של פשתן זה אצל זה וקמ"ל שהם מתחברין ע"י האריגת שתי וערב של השק והקופה עי"ש, וזה כפר"ש לעיל מ"א בברייתא דבגד כולו צמר גמלים עי"ש, וכבר העיר האו"ז שזה דלא כפר"ש במשניות דמיירי בצו"פ מחובר לשני כלים אלא או שק או קופה שיש חוטי כלאים בצדן, ולדעת הר"ש אסור ללבוש השק והקופה והסל על גופו, והדברים מחודשים דסל וקופה אינם בגדים ומנלן להחשיבן בגדים ע"י שיש חוט צו"פ בצדן, מיהו אם הם חתיכה קטנה שנטפלין לבגד י"ל דאסירי.

ובמהדו"ב שבפיה"מ כת"י חזר בו הרמב"ם ופי' מתני' בנותן צו"פ בתוך שק או קופה ואין חיבור ביניהם אלא זה שהם ביחד בתוך כלי, ובהלכות הוסיף שכרכן אחר שנתן בתוכן צו"פ, וכנראה חזר בו ע"פ מה שפסק כרב אשי דא"צ שוע טווי ונוז ביחד, וא"כ אפשר גם לצרפן בכל ענין, ובמהדו"ק סבר דכיון דבעינן שוע טווי ונוז ביחד לא יתכן לאסור אפי' מדרבנן בחיבור של תוך

של עור, אבל המשכנ"י כתב דאסור מן הדין בכה"ג שהרי אין המנהג אלא בעורות התפורין וכמשנ"ת, וכן ציין הגרע"א ז"ל שם דלהרמב"ם אסור ואין זו עצה להרויח פלוגתא אחת וליכנס בפלוגתא נוספת.

ובהיום שרוב החוטין שזורין וכמ"ש מרן זללה"ה בסי' קפ"א סק"ה א"כ אין לנו סמך ממנהג הראשונים שצירפו הטעם דהוי מדרבנן, ולכן בשאר אופנים בודאי יש להחמיר, שו"ר במשכנ"י שביאר הכל היטב עי"ש, ועי"ש עוד הרבה ראשונים בד"ז.

חגורות של עור שממולאין בבלאי בגדים במציאות כהיום שהחזירום לקודם שוע אלא שעלול להשאר חוטים, אם החוט מחבר רק העור בצדדין ואינו נוגע בחוטין אין להחמיר, שהרי כתב אאמו"ר שליט"א דאין לחוש להחמיר בשק שנתן בו צו"פ, וכאן יש יתרון שעור אינו בכלל בגד, מיהו זה לא מהני לדינא דהא ה"ה שק וקופה, ולא עדיף עור מהם, ואעפ"כ אסר הרמב"ם וכן בתשובת הר"ש הנ"ל, אלא שאף בבגד צמר או משי העשוין כשק שנתן בתוכו צו"פ שאינם מחוברין לא מחמירין שהתוך של הבגד מצרפן, ועי' לקמן סק, מיהו אף בחוט התפירה מחברן לפמש"כ בעינן שיהא דרך חימום מהבגד לחוד, ואין העור משלים לזה, והחוט הזה לחוד אין בו כדי לאסור, שהרי אין דרך חימום בכך, וגם בטל לעור, מלבד שהדבר רחוק שיזדמנו חוט צמר וחוט פשתן ביחד, וגם אין כונתו לחבר הבלאי בגדים כלל, רק לצרף שני המכסין של העור זל"ז, ועדיין צ"ע בירושלמי דמנעל דסתם מנעל של עור ואפ"ה אר"ז שלא יתפרנו בפשתן, וי"מ שם שהמנעל מפשתן.

ג. **שם מ"י** השק והקופה מצטרפין לכלאים, כבר נתבאר לעיל סק"א דפשטות המשנה והספרי והירושלמי כפי' הרמב"ם בפיה"מ הנדפס, שמחבר בגד צמר לבגד

וקמ"ל דהווי חיבור אע"פ שהשק והקופה שני כלים נפרדים הן ועשויין ליחלק זה מזה, מ"מ מצטרפין לכלאים כיון דהשתא מיהא מחוברין הן, והדברים מחודשים טובא דאטו באמת השק והקופה אינם נפרדים כ"כ ולכן הוי חיבור לכלאים, הרי הדבר פשוט שאפי' שני שקים ושתי קופות נפרדים זה מזה, ואין החיבור הזה מקשר ביניהם, ויותר מהר יפריד הצמר והפשתים מן הקופה והשק, מאשר שישאירם מחוברים לצרף הקופה והשק יחד, וא"כ א"צ שהשק והקופה יצטרפו אלא דאע"פ שאינם מצטרפין מהני חיבור הצו"פ לאסרן משום כלאים, ואי מיירי באופן שאין הבגדים עשויין ליחלק מן השק והקופה, הרי ג"כ אין הטעם מפני שהשק והקופה מצטרפין, אלא דסגי בחיבור עראי לאיסור כלאים, וגדולה מזו שנינו בשבת גבי חבלים דמפרשינן התם נ"ד א' שלא יכרוך ויקשור החבלים לתוך ידו משום כלאים, אע"פ שבדאי כל גמל נפרד מחבירו לאחר שעה, ואינו כורכן וקושרן אלא שיחזיקו יחד בידו למשך הדרך שצריך לשמרן, ועו"ק מ"ש שק וקופה דנקט אטו שתי קופות ושני חלוקין או שני מכנסים אינם נפרדים זה מזה והחיבור שביניהם עראי, ועוד דסברו בירושלמי דסל וקופה אינם מצטרפין, והיינו מפני שהם חלוקין יותר זה מזה, והדברים זרים שהיתרון הזה יקבע את החתיכות כנפרדות, (והרי בירושלמי הזכיר ריב"ל רק סל ולא הזכיר סל וקופה, וכן בבביתא דמייתי הזכירו שלשתן הסל והקופה והשק ומשמע דכל חד לחודיה קאמר, מדלא קאמר הסל והקופה והסל והשק, ואין זו קושיא, אבל ג"ז מסייע דלאו בחיבור הסל לקופה מיירי), והרשב"א בתשובה ח"א סי' רפ"ח כתב דמיירי שבלא השק והקופה אין החתיכות צו"פ מתלבשין על גופו כגון שהם קצרים ביותר ורק בצירוף השק והקופה הם מתלבשין עליו, ולכן צריך לצרפן ולא סגי בחיבור הצו"פ יחד, ולפ"ז יש כאן שני חידושים דמיירי שלובש

השק והקופה, וגם מצא גירסא מצרפין במקום מצטרפין, ואמנם גם פי' קמא נחא לגרסת מצרפין, אבל פי' בתרא לא יתכן לגרסת מצטרפין, ומ"מ הדברים מחודשים טובא לאסור חיבור כלאים בתוך כלי בלי תכיפה וחיבור כלל, ואפי' תוך הכדור שנינו בכלים פכ"ג מ"א שאינו חיבור לכדור, וכש"כ מה שבתוך השק אפי' סגרו ככדור, ובפיה"מ אסר גם להפשיל את הקופה לאחוריו דלא כספרי וירושלמי, ובאמת גם למה שסתם בהלכות צ"ב היכי דמי לבישת הקופה הזו שהכלאים בתוכה, הרי בפשוטו א"א ללבוש קופה סגורה וע"כ להפשילה לאחוריו, וצ"ל שנותנה על ראשו להגן מפני החמה והגשמים וכן בשק, וכמ"ש הר"ש בתשובה הנ"ל אלא דהר"ש מיירי במכניס ראשו בתוכה, וג"ז דוחק, גם למה הוצרך התנא לשנות שק וקופה הרי הוצרכנו לחידוש זה גם בתוך בגד גמור הראוי ללבישה שגם שם לא קים לן שהבגד מצרף צו"פ שבתוכו, ולכל הראשונים פשוט שאין איסור בדבר, אלא ודאי משמע שיש חידוש דוקא בשק וקופה אבל בבגד ודאי אסור, וע"כ היינו בחיבור גמור של שתי תכיפות.

ויש לדקדק למה שנה התנא דין שק וקופה כאן, ולא תנא להו בהדי סרט ורצועה, דהא ילפינן להו מהא דרחב"ג וכדתניא בספרי ועכ"פ מענינא דחיבור רצועה נינהו, ואפשר דחיבור שע"י שק וקופה מיירי בשתי תכיפות של חוט המצרפן, ולא דוקא בארג החוטין בתוך הקופה, עי' או"ז הנ"ל, ולכן הקדים דין החיבור ע"י חוט המצרפן, והדר קתני דאף חיבור לשק וקופה מצרפן, מיהו חיבור חוטין לחתיכת עץ לא מהני, וכמשנ"ת, וע"כ דיש יתרון למעשה אריג שבשק וקופה, ומצינו שמטלית של בגד מתבטלת לקופה כמ"ש במשכנ"י בארוכה בזה עי"ש.

והר"ש והרא"ש פי' מתני' בחתיכת צמר המחוברת לקופה וחתיכת פשתן מחוברת לשק, וחיברן יחד בשתי תכיפות

קופה ושק על גופו בצירוף הצו"פ, וגם השק והקופה עתידין ליפרד זה מזה, וכ"ז צ"ת.

והנה הר"ש כנראה פי' כן ע"פ הירושלמי דמיירי הכא באב ובנו מהו שיצטרפו ובשני רגליו מהו שיצטרפו, ולכן פי' דהיינו משום מתני' דהשק והקופה מצטרפין, [ולכאורה נראה דבפירושו חזר בו ממ"ש בתשובה, כיון שבתשובה לא הזכיר הירושלמי, גם משמע שעדיין לא חיבר פירושו שהזכיר שם גם בתשובה אחרת פירושין של המשנה], אבל בירושלמי מסיק דבעינן נשוק, וא"כ הנדון הי' שאב ובנו יחשבו יחדיו, ואילו בשק וקופה מיירי במחוברין בשתי תכיפות והנדון שהשק והקופה יפרידו ביניהם, וא"כ ע"כ אין זה ענין להירושלמי, מיהו הר"ש והרא"ש והטור פי' הירושלמי כשהם מחוברין בשתי תכיפות, ואפ"ה אם לא כך האב ובנו יחד אינם חיבור, וצ"ע מ"ש מחבלים של גמלים, וצ"ל דחבלים תלוי בבעל הבית, מיהו התם בעי נמי בשני רגליו ובשני פצעים שבראשו ומי מפרידם שם והרשב"א בתשובה ח"ג סי' רכ"ו הובא בב"י סו"ס ש' פי' הירושלמי שהנדון אם כריכה זו תחברם וכן בשני רגליו ובראשו, ומסיק דבעינן נשוק דוקא, ולפ"ז אינו ענין לשק וקופה דמתני' וכמש"כ.

מיהו אפשר לפרש הירושלמי דכמו ששק וקופה מחברין צמר ופשתים אע"פ שאינם בגד, א"כ י"ל שגם גוף האדם מצרפן, או אב שרכך בנו עליו, ולא דמי לתכיפה אחת שאין שום חיבור ביניהם, אבל כשהבגד לבוש היטיב על רגלו או דבוק לראשו י"ל דקרינן ביה יחדיו, ואפשר דסבור לדמות כלאים לשור וחמור יחדיו, ומסקנא דבעינן חיבור של בגד כגון תפירה או קשירה דהו"ל נשוק ולא סגי בסמוכין זל"ז, דבעינן חיבור שעושה אותם בגד אחד.

ויש לעי' למה דנו בירושלמי בשתי רגליו הרי גם באותה רגל מותר ללבוש שני בגדים

זע"ז כדתניא בתוספתא בשני חלוקין, ולמה הוצרכו לדון בשני פצעים שבראשו, ואפשר דהני דרדסין דבוקין ומחוברין לגוף, ולכן הי' מקום שהגוף מצרפן, אבל בחלוק שהוא לבוש בלבד פשיטא ליה דלא מצטרפין, ומייתי באספלגית שג"כ דבוקה לראשו, מיהו לעיל ה"ד אמרינן מודה ר"ז באהן דאסר פיסקי דעמר על דכיתן דהוא שרי, והיינו שתי חגורות זו על זו, ולא מייתי הבריייתא דחלוק, ועי"ש דבדרדסין זע"ז אמרינן דאסור, ואם דרדסין קשורין יותר מכל בגד ניחא קצת.

ד. תוספתא פ"ה ה"י לובש אדם שתי חלוקות זו ע"ג זו אע"פ שפונדתו חגורה עליו מבחוץ ובלבד [שלא] יתן את המשיחה ויקשור בה בין כתפיו, כ"ה גרסת הגר"א, וכ"ה ברמב"ם וברא"ש ושם בלבד שלא יטרוף את המשיחות, ומתפרש שלא יקשור במשיחה אחת את שני החלוקים יחד, דהיינו שנותנין משיחה בנקבי בית הצואר לסגור החלוק, ואם קושר שניהם יחד אסור, [ועי' לקמן סק"ט י' שאם המשיחה מגוף החלוק יש לאסור אפי' קשר עראי ולשון יטרוף שלא יערב המשיחות של שניהם ויקשרם יחד, אבל משיחה שמבחוץ אפי' תוחבה בשניהם דבקשר עראי לא הו"ל חיבור], אבל הקשר שמבחוץ לא חשיב חיבור לשני החלוקים, שאינו אלא מהדקם לגופו, ופשטות הדברים שאפי' אם החלוקים הדוקים זע"ז ואינו יכול להוציא התחתון בלא להפשיט העליון תחלה מותר, דלא קרינן יחדיו אלא בנשוק, שהפרדה קורעתן זה מזה, וכן בספרי ממעט לה מיחדיו, וכ"כ הרא"ש ובלבד כו' כלומר שלא יקשור שני חלוקים יחד בענין שאינו יכול להפרידן בלא התרת הקשר, ועי' מקואות פ"י מ"ב ולקמן סק"ט.

אבל בירושלמי פ"ט ה"ד מחלק בין שתי חגורות זע"ז דמותר, לבין שני דרדסין דאסור כיון שאינו יכול לפשוט התחתון בלא העליון, ולא נתפרש מנלן איסור זה, ואפשר

אפי' כשפושטן מעליו, שהרי אם הקשר מחבר שני החלוקים זל"ז אפי' מתירו מיד אסור כדאמרין שבת נ"ד א' גבי חבלים, וכ"כ הרא"ש שלא יקשור שני החלוקים יחד בענין שאינו יכול להפרידם בלא התרת הקשר, וביקצור פסקי הרא"ש כתב כבטור, ורחוק לומר שפי' דברי הרא"ש כלומר שיקשור דקאי ארישא דשרי, אא"כ פירש דקאי על החגורה וכמש"כ], וכך מתפרשים דברי הרשב"א בתשובה דבעינן שיהא חיבור בין שני החלוקים, וחיבור של קשר הו"ל כשתי תכיפות אפי' דעתו להתירו מיד, וצ"ע בב"י ושו"ע שהביא פלוגתא בין הרשב"א והטור היכא דמחברין בקשר של קיימא, וצ"ע במאי עסקינן דאם הכונה שהחגורה מבחוץ קשורה לכו"ע שרי, ואם החלוקים קשורין זל"ז לכו"ע אסור, ואם יש רק חיבור של תכיפה אחת בין החלוקין לכו"ע שרי, שו"ר בט"ז סק"ט בזה, ועי' בסמוך, שו"ר דיש לחלק בין רצועה שמחברת שני בגדים לבין קשירת צו"פ עצמם, ועי' לקמן סק"ט.

עיקר החילוק בין דרדסין לחלוקים הוא בזה שהדרדסין סחופים ומהודקים זע"ז, והחלוקים אין להם שום קשר לחשבון יחדיו, שהחגורה היא דבר חיצוני, ומה שהוצרכו בירושלמי לחלק בין חגורות לדרדסין היינו בחגורות שמהדקן זע"ז כמו דרדסין, ולפ"ז העצות שנתנו הש"ך והט"ז איך להשחיל הזרועות מהחלוק הפנימי והחיצון יחד אינם אלא סימנא בעלמא שאין החלוקים בדין יחדיו זל"ז, אבל ודאי שאם הי' דין שצריך להוציא התחתון בלא העליון, ככה"ג חשיב שהעליון מונע את התחתון, שהבתי זרועות ודאי תלויין זב"ז, וגם כל הבגד אינו יוצא כדרכו, ובאור"ז ה' יו"ט משמע שהבגד העליון של צמר הוא כעין עיטוף ולכן התחתון יוצא בקל, ובה' שעטנו בתשובת הרא"ש נראה דבכל ענין שרי, ואמנם כן בבגדים שאינם צמודים דאין שייך לחשבם יחדיו אין מגרע גם אם א"א להוציא

שהדרדסין קשורין לגוף בקשר מהודק, כדחזינן בשלהי פרקין דסברי למימר שהגוף יחבר בין שני הרגלים, הרי שקשר הדרדסין לגוף דומה לחיבור איספלנית שדבוקה לבשרו, ולכן החמירו בצמר ע"ג פשתן או איפכא כיון שנראה שהעליון קושר גם התחתון אליו, וכקושר שני בגדים ע"ג מקל, דכיון שהצו"פ נוגעים בזה בזה ומהודקים יחד, אין הרגל מעכבת חיבורם, אבל חלוקים שהם בגדים נפרדים ואינם צמודים ודבוקים זע"ז אין שום מקום לחשבן יחד בגלל שמעכבין מלפושטן זה בלא זה, ואף בדרדסין מסתברא שזוהי גזירה דרבנן, ואפשר דלמסקנת הירושלמי בשלהי פרקין דאין לך אסור אלא נשוך אף ככה"ג שרי, וסוגיא דהכא אתיא לאמוראי שנסתפקו שאפי' בשני רגלים מצטרפין ע"י הגוף, [שו"ר בתשובת הרא"ש שבאור"ז סי' ש"ג שהביא הירושלמי דשתי חגורות ומסקנא דבעינן נשוך, ולא הביא הא דאסר שני דרדסין], שו"ר בב"י סי' ש' שכתב דאפשר דמה"ט השמיטו הפוסקים דברי הירושלמי, והב"י פירש דלא אסרו אלא כשאינו יכול לפשוט זה בלא זה דאז נראין כמחברין, ולפ"ז בסתם פוזמקאות שרי, ואמנם באור"ז העתיק הירושלמי דלא שלח עילייה אי לא שלח ארעייה, במקום דאי לא שלח עילייה, וזה מתפרש כהב"י, אבל באור"ז גופיה בסופ"ק דביצה מבואר כהד"מ, שכתב שם דמה שלובשין בגד צמר ע"ג בגד פשתן מפני שאפשר להוציא התחתון בלא העליון.

לשון הטור סי' ש' מותר ללבוש חלוק של צמר ע"ג חלוק של פשתן ולקושרם יחד אע"פ שאינו יכול לפושטן בלא התרת הקשר ובלבד שלא יהא הקשר של קיימא כו', לכאורה ר"ל שחוגר עצמו ע"ג שני החלוקים באופן שכשפושט החלוקים הרי הם נפרדין זה מזה, אלא שהחגורה מהודקת באופן שא"א לפשוט החלוקים בלא התרת החגורה, ובלבד שלא יהא חיבור של קיימא בין שני החלוקים

זה בלא זה, כגון שני מכנסים זע"ז שגרועין מחלוק, ואפ"ה אינם בדין יחדיו, ודעת הב"י דבעינן צמודין כ"כ שיוצאין שניהם ביחד, וכן נמצא ברוב"ן ועוד, ולדעת הרמ"א סגי בצמודין כעין פוזמקאות, אבל חלוק ומכנסים זע"ז לא מיקרו יחדיו כלל, ועבהגר"א.

ולענין הלכה דברי הרמב"ם והרשב"א והר"אש והטור סתמן כפירושן שכל שני בגדים מותר ללבשן זע"ז, דלא יתכן לסתום בחלוק דשרי ויתפרש דוקא חלוק ולא פוזמקאות, וע"כ דסברי דלמסקנת הירושלמי דאין לך אסור אלא נשוך בלבד נתמעטו גם שני דרדסין, או דרדסין הוא מקרה מיוחד ואין לנו כיו"ב לחוש לזה, [ופי' בירושלמי דהיינו מנעלות הפינון וסתמא אין דרך לנעול שני מעלים זע"ז], ונקטינן כהתוספתא והספרי דסתמן דבכל הבגדים שרי, והרמב"ם סתם בלשונו בגד שכולל כל הבגדים, וכבר נתבאר בספר אאמו"ר שליט"א סק"ז ע"ש.

וכתב אאמו"ר שליט"א דאף להרמ"א לא אסרו אלא בשני בגדים שוין שמשמשין יחד ושייך לדונם כבגד אחד עבה, אבל במנעל ע"ג פוזמקאות שהם שני שימושים שונים אין מקום לגזור בהם אע"פ שצמודים זל"ז וא"א להוציא הפוזמקאות בלא המנעלים, דאין מקום לראותם כבגד אחד כיון שהם שני שימושים נפרדים, והיינו במנעל שכולו פשתן, אבל מנעל של עור שתפור בפשתן יש גם קולא דעורות התפורים בפשתן שנהגו להקל, ע"ש.

ה. **שם** מ"ז ומנעל של זרב אין בו משום כלאים, פשטות משמע שאפי' יהא בו צו"פ אינו אסור, דאם הכונה א"צ בדיקה לא הול"ל אין בו משום כלאים, ולפמ"ש הר"ש שכופלין העור ונותנין דברים רכים בתוך הכפל י"ל שאין הכפל הזה מצרפן, ואפי' יתנו צו"פ בתוכם הו"ל כנותנין בתוך השק שאינם מצטרפין, לדעת ר"ה"פ, ואם תופרן בפשתן י"ל דלא חיישינן שיכנס חוט

הפשתן בצמר שבתוכו, והצמר עצמו י"ל שאינו חיבור למנעל, אבל הר"ש כתב דלא חיישינן שמא יש בהם צמר, [ועתוי"ט שהקשה מ"ט לא חיישינן], ולפירושו אמרו ע"ז בירושלמי דיש מקומות שנותנין צמר בכפלים, ולכן אמר ר"ז שלא יתפרו מנעליו בפשתן אלא ברצועה של עור, מיהו צ"ב מה ענין זה לשני דרדסין ולשתי חגורות ובמאי פליגי ר"ז ור' אילא, וראיתי גירסת הגר"א דר' אילא אמר שמותר לתופרן בפשתן דהיינו מתני' דאין בו משום כלאים ולא חיישינן לדר"ז, ואולי ר"ז חייש למיעוטא שנותנין צמר בינתיים, אבל בפשוטו זה שתופרן יודע מה יש בתוכן, ולא שייך לדון שמא נתן, ויש לעי' למ"ש הראשונים ז"ל בשם ר"י דבכה"ג שהחוט בא לחבר הכפלים ולא הצמר לא חיישינן, א"כ מ"ט אסר ר"ז, ואולי חשש שהחוט יפגע בצמר, ובשם הרש"ס כתבו שר"ז לבש פוזמקאות של צמר ולכן חשש למנעלים, ול"מ כן, אא"כ נימא דבכולן של פשתן לכו"ע אסור דהיינו דינא דדרדסין, ור"ז חש לחוטין שתופרין את המנעל, אבל מפשטות הירושלמי משמע דקאי על הני דורבין עמרא מלגו שיש בתוך המנעל צמר.

שם מ"ט ר"י אומר משיחות של ארגמן אסורות מפני שהוא מולל עד שלא קושר, בכל משנה זו נקט התנא מפני כו', לומר דדוקא בכה"ג אסורות, וכאילו אמר משיחות אסורות כשהוא מולל, ועד שלא קושר פירושו כמו מלבד הקשירה, [אבל אאמו"ר שליט"א צידד דר"י קמ"ל שבמקום שמוללין אסור אף בלא מלילה], ואפשר הענין דארגמן מפני שהוא חשוב הרי הוא שומר עליו ומחברו לבגד, ואינו סומך על החגירה לבד, או שמשגיח שתשאר במקום מסוים לנוי, וכ"נ בירושלמי שמשוחות שאסורות הם אלו שמחברן לבגד מלבד קשירת החגירה, ומולל היינו תפירה כמ"ש הר"ש ממו"ק כ"י א'

שהנדון לצרפן ע"י הקופה, ובהלכות צריך לפרש שעשאן כעין מלבוש, ודלא כמ"ש בפיה"מ מהדו"ב שהפשילן לאחריו, ועכ"פ כיון שבשק וקופה לא קי"ל כהרמב"ם שוב אין מקור לאסור בבגד שנתן בתוכו צו"פ, שהרי הרמב"ם למד כן ממתני' דשק וקופה, ועי' כלים פכ"ג מ"א שאפי' תוך הכדור אינו חיבור לכדור אע"פ שהכדור סגור סביב.

ובדין בגדי פשתן שממולאין בגיזי צמר הביאו תו' שבת נ"ז ב' וביצה ט"ו א' תשובת ר"י שהם מותרין, אע"פ שחזו"ט התפירה המחברין את המכסה העליון והתחתון של הפשתן מהדקין בתוכן את הצמר, כיון שאינם מחוברין עי"ז לחיבור של תפירה אלא שנדחקין תחת המכסה עי"י ששני המכסים תפורין זל"ז, אבל יכול למשכן מתחת התפירות והם ישארו קיימות, אבל אם התפירות נכנסו בתוך חתיכת בגד הר"ז חיבור גמור, ואפי' אם אין שתי תכיפות באותו בגד, מ"מ תכיפה זו קיימת עי"י שהיא מתחברת בשתי תכיפות במשך הבגד, אבל לשון ר"י כפי שהעתיקו בריטב"א ביצה ט"ו א' ונתחב המחט בבגד פשתן שעל גביהן ובהם שתי תכיפות, ואם כונתו דוקא שתי תכיפות בתוך החתיכת בגד צמר, א"כ כשיש רק חוט אחד של צמר בתוך הגיזין אין לחוש, כי המחט נתחב בחוט תכיפה אחת, ואם אינו נתחב בחוט הרי הוא נמשך ויוצא כמו הגיזין, אבל העיקר נראה דא"צ שיהיו השתי תכיפות בצמר, אלא כיון שהחוט הנתחב בבגד הצמר תכיפה אחת חוזר ומתחבר במכסה הפשתן בשתי תכיפות, הרי גם התכיפה הזו שבצמר היא של קיימא וקרינן ביה יחידיו, וכן מצינו גבי ציצית שיש רק תכיפה אחת בבגד ועי"י הקשירה נעשין חיבור, וה"נ עי"י קשירת החוט להמשך הבגד נעשין חיבור, וכונת ר"י לדין שתי תכיפות, אע"פ שהלשון קשה דהא מיירי הכא בחוט שתופר בו כל אורך הבגד, וע"ע לקמן ס"ק י"ג בד"ז, - באופן שכונתו לחבר

למוללן וקורע מתוך המלל, אלא שזוהי תפירה גרועה שאין עיקר קיומה אלא עי"י הקשירה שחוגר בהן, ואפ"ה אסור, ואפשר שהמשיחות אינן טויות והיינו רבותיה דר"י, עי' בהגר"א סי' ש' סק"א, ובערוך פי' משיחות של ארגמן לשונות של ארגמן ולכאורה הם אינם טויות, (ועפיה"מ שמחבר כמה חוטים עי"י חוט של פשתן שמקיפם יחד, דקשיא ליה שלא הוזכר שקושרן על פשתן, ולכן פירש שהמשיחות לחוד אסורות, ונעשין טווי עי"י מלילת הפשתן עליהם עי"ש), ועי' בא"ז סי' ש"ג תשובת הר"ש שהוכיח מכאן דמותר לחגור בצמר על פשתן כשאינו מוללן בתחלה, ובפיה"מ כתוב ואין הלכה כר"י ולא קאי על פי' הר"ש, אלא על פירושו שמחבר כמה חוטים בפשתן עי"ש, שו"ר בחזו"א סי' קפ"א סק"ד.

ו. בדין שק וקופה שנתן בתוכן בגד צמר ובגד פשתן, שכתב הרמב"ם שאם כרכן אסורות משום כלאים, כתב אמו"ר שליט"א דבזה אין להחמיר כהרמב"ם, שלא מצאנו לו חבר בראשונים, ורבים כתבו ד"ז כמשל לדבר ידוע דאטו אם יניח צו"פ בשק יאסר עי"ז, ובאמת גם הרמב"ם בפיה"מ פי' השק והקופה מצטרפין כמו שהעור מצרפן, אלא שבמהדו"ב חזר בו, ועמשנ"ת לעיל סק"ג בכ"ז בארוכה, דהרמב"ם יחידאה בפי' זה, ובספרי משמע כפירושו במהדו"ק, וכל הראשונים שהעתיקו דברי ר"י בענין גיזי צמר שבתוך מכסים של פשתן, פשיטא להו דשק אינו מצרף, ואין חילוק אם הצו"פ שניהם בשק, או שהצמר נתון בתוך כסת של פשתן, [ועי' הגרע"א ז"ל בשם מהריק"ש שכתב דבזה גם הרמב"ם מודה, ודברי ר"י בבלאי בגדים מתפרשים גם בבלאי צו"פ], וביותר הדבר רחוק לאסור צו"פ המונחין בקופה וסל שאינם בגד, ובירושלמי וספרי נקטו זה למשל יכול לא יפשיל את הקופה לאחריו, והתם מיירי בבגד שהוא כלאים, ואפ"ה שרי, וכש"כ כאן

הצמר שבאמצע ע"י התפירות אין להקל אע"פ שיכול למשכן בלא התרת התפירות, ועי' להלן ד"ה בכלים ולקמן סק"ז.

וכבר הוכיח אאמו"ר שליט"א מלשון הראשונים ז"ל שאם אין התפירות נכנסין בבגד, אף בבלאי בגדים שרי, וכל מה שחילק ר"י בין גיזי צמר לבלאי בגדים היינו כשהתפירה נכנסת בתוך הבגד, דבזה בגיזין שרי, מפני שאין התפירה מחברת הגיזין, גם כשנתחבה בתוך הגיזין, אבל בבגד הוי חיבור, וכן מפורש בלשון ר"י שהעתיק הריטב"א וז"ל ואע"פ שיש תפירות באמצע אין גיזי הצמר עושין שום חיבור שאילו היתה נפחתת לא ה' הצמר נדבק לבגד מחמת תחיבת חוט התפירה שבתוכן כו', אבל אם יש בתוכן בלאי בגדים של צמר ונתחב המחס כו' עי"ש, וגם מ"ש תו' בביצה דחד מיסרך סריך לחבירו כונתם שהתפירה באמצע הגיזין אינה מונעתם מלצאת שכשמושכן מצד זה יוצאין כל הגיזין שמעבר לתפירה, משא"כ בבגד כשהחוט נוקבו א"א למשוך הבגד שמעבר לחוט, אבל לא מיירי בזה שכל הצמר נמשך ע"י המקצת שבחוזן שבמציאות אינו כן, וגם אין בזה יתרון, וכמפורש בדברי ר"י, (ודברי הש"ך סי' ש' סק"ו שתמך בדעת המע"מ משמע בלשונו בסק"י דטעמו מדין שני בגדים זע"ז שא"א לפשוט התחתון בלא הסרת העליון, וכמ"ש אאמו"ר שליט"א ועי"ש, וגם בזה נראה דבלאי בגדים שאינם תפורים חשובין כיכולין לצאת בלא העליון ע"י דחיקתם למקום הקרע, ועדיפי משני חלוקים, ועי' לעיל סק"ד בדין שני חלוקים).

בעיקר מה שדנו בגיזי צמר יש לשאול דבפשוטו אינם שועין כלל, וא"כ אפי' חיבור גמור מותר, וי"ל דאה"נ, אלא שרצה להשמיענו שאף חוטין שלימין שרי כ"ז שאינם בגד שהתפירה מעכבתו, וכ"כ הריב"ש בסי' כ"ט דאף בשוע או טווי ונוז שרי, ור"ל אף ככולם יחד, והא דלא חיישינן שהמחס תכנס

בחוט, אם נימא דבעינן שתי תכיפות בחוט ניחא, דזה לא משכח"ל בחוט אחד, שאם נכנס המחס במקום זה שוב אין התפירה השני' אלא במרחק מכאן, ורק בבגד יש לחוש שנשארה חתיכה בגודל של מרחק התפירות ואיכא שתי תכיפות, וכן בעורות התפורין בפשתן אם יכנס החוט שמחברן לבגד צמר במקום התפירות הוי חיבור אפי' אם לא יכנס בתוך עובי החוט, דכיון שחוטי הפשתן מחוברין בעורות לכל אורך התפירה, ממילא החוט שנכנס ביניהם מחברם כמו בתוך בגד, שכבר א"א למשוך החוטין זה מזה, ול"ד לחוט תלוש שאם התפירה אינה פוגעת בעובי החוט הרי הוא נמשך כגיזין, משא"כ בחוט ארוך שתפר בו העורות שבכל מקום שהחוט נכנס הוא מתחבר עמהם כמו באמצע הבגד, מיהו גם כשנכנס בעובי החוט צ"ע אם הוי חיבור לפי מה שמשמע דבעינן שתי תכיפות באותו חוט, עי' לעיל מש"כ בזה.

בכלים פכ"ג מ"א תנן דכדור שנקרע הנוגע במה שבתוכו טהור ואוכף שנקרע הנוגע במה שבתוכו טמא מפני שהתפר מחברו, ולכאורה מבואר כאן כדברי ר"י דאע"פ שהכדור תפור וסגור סביב, אפ"ה מה שבתוכו כמונח בשק דמי ואינו חיבור לו, ובמרדעת שמה שבתוכו תפור לחלק החיצון הוי חיבור, מיהו אכתי יש לדון ולהחמיר שאין הדבר תלוי אם יכול למשוך הגיזין מתחת התפירות, אלא כל היכא שהתפירות באין לחבר הגיזין לבגד שיהיו מונחין ביושר כל חלק במקומו הו"ל חיבור, שהרי התפירות באין להדקן ולחברן לבגד, והדין נותן שיחשבו חיבור לטומאה, וממילא צריך ראי' שאינם חיבור לכלאים, ואם האוכף מלא גיזין וגם ע"ז שנינו שהתפר מחברו א"כ הדבר מפורש במתני', אלא די"ל שהאוכף מלא בבגדים שהתפר מחברן יפה, וזה תלוי אם מתני' מתפרשת שמה שבתוכן מקבל טומאה לעצמו, או מדין חיבור לכדור, ואמנם בלשון

אם היו החוטין הנשארים אינם שזורין יש לדמות למ"ש בגמ' דאי לא ידע אי נתיקא שפיר דמי, דהקלו בספק דרבנן כה"ג, וה"נ הדבר ספק אם נשאר חוט, ואם נשאר הר"ז ספק אם נתחבר לבגד, אבל אם החוט שזור אין כאן קולא זו, ואמנם בדרך הרגיל כתב אאמו"ר שליט"א בשם מרן זללה"ה שאין לחוש שנכנס החוט המחבר בתוך חוט המעורב, אבל באופן שהתפירות מרובות כתב שיש לחוש שנכנס החוט בתוך החוט, מיהו יש לדון לקולא בספק כה"ג, כיון שגיזי צמר אין להם דין בגד, ולכן אף החוט המעורב בהם אינו משמש שימושי בגד אלא שימושי גיזין, ואין דרך חימום בגד בכך, ועי'.

ז. **תניא** בתוספתא פ"ה חלוק של צמר שנפרם ופירפו בחוט של פשתן ושל פשתן שנפרם ופירפו בחוט של צמר [אין בו משום כלאים ואין יוצאין בהם בשבת, הגר"א ואי גרסינן פורפו אפשר לקיים בלא הוספה], אם תופרן אסורין משום כלאים ויוצאין בהם בשבת, וגרסת הרא"ש סייט כורכו [וצ"ל פורפו כמו שהעתיק בטור], בחוט של פשתן ואם תפרו אסור משום כלאים, והביא לשון הרמב"ם מותר לכרוך אותו בחוטי פשתן וקושרו אבל לא יתפור, והנה ההיתר לפרוף החוט סביב הקרע י"ל דאינו חיבור שאין כאן תכיפה אלא כריכה, דכיון שכורכו בהידוק הרי החלק שחוץ לחוט אינו חוזר וזהו ענין הפריפה, שהחוט נעשה כלולאה והבגד נכנס בתוכו כקרסים או כפתור, אבל לענין לקשור בתוספתא לא קתני היתר הקשירה אלא שיש לדקדק מדאסרה רק תפירה ש"מ דקשירה מותרת, (מיהו יש לדחות שבדרך הרגיל לתחוב סוף החוט שפורף בו לתוך הבגד בתכיפה כתפירה, אבל אין דרך לקשור כיון שהקצה השני של החוט נמצא בפנים סמוך לבגד, ואם אינו תופר הרי הוא תחוב קצה החוט כאגודה של ירק), והרמב"ם שכתב דקושרו אפשר דגרס כן או דמפרש ענין

ר"י מבואר שהתפר לא בא לחבר הגיזין כלל, רק שהוא מחבר שני הבגדים של פשתן ומתוך כך מתהדק מה שבינתיים שבין הכיסוי העליון לתחתון, ולפ"ז י"ל דבמקום שכונתו לחבר הגיזין אסור אע"פ שיכול לתלשן מתחת התפירות, אבל סתמות הדברים דבגיזין בכל ענין שרי, ורק בבלאי בגדים אסור, ובאמת התפר אינו מחבר כל הגיזין והחתיכות, שאף אם החלק שכנגד התפר נתחבר, מ"מ כל השאר לא נתחבר עי"ז, ובגיזין גם החלק שכנגד התפר אינו מחובר לגמרי כי במשיכה קלה יצאו מתחת התפירות.

ול"האמור יש אופנים שיש לקיים להלכה דברי המע"מ והש"ך דבבלאי בגדים אסור אפי' אינו תופר עליהם, וכגון שהתפירות מהדקות הבלאי בגדים למכסה שלמעלה ולמטה, ובאופן שהם חיבור לטומאה, אם נימא דבתפירות מרובות נעשה הכל כבגד אחד ולא ככדור, או כגון שחוטין נכנסין בין התפירות, כמו הגיזין, ולא מטעמייהו דבעינן שיהיו גוש דמיסוך סריך כולו, אלא שאין להתיר אלא בכלאים דרבנן שהם שועין בלבד, או שאפי' שועין אינם, ואם יש חשש לחוט המעורב בהם, הרי בזמנם לא הי' שזור, וגם מצינו בגמ' נדה ס"א ב' קולא במחט שאבד, וספק אם הוציאו, ואף להמפרשים נזו אריג י"ל דכה"ג לאו אריג מיקרי, אלא הו"ל כחוט המחובר בבגד אחר, שאמרו שם שאיסורו מדרבנן, ואף בדאורייתא להציע תחתיו אפשר להקל כיון שהנדון בדרבנן, אבל בהעלאה ובחשש דאורייתא יש להחמיר, והרי כתב הריטב"א ע"ד הרי"ף דראוי לחוש להחמיר, וכ"כ אאמו"ר שליט"א דאפשר להקל בשעת הצורך כהלבוש והדרישה כיון שהנדון בדרבנן, ולכאורה כונתו דבהצעה יש להקל, דלשון הרמ"א בכר וכסת, אבל בדברי ר"י מבואר דאף בהעלאה שרי.

בלאי בגדים שמחזירין אותן למצב של קודם שוע ויש חשש שנשארו חוטין שלמים,

פריפה שהיא כריכה וקשירה, מיהו פריפה דמסכת שבת אין בה קשר של קיימא מדשריא לעשותו בשבת, וצ"ל דדייק מאיסור התפירה דקשירה מותרת, - מהא דאיצטריך לאשמועינן פשתן ע"ג צמר וצמר ע"ג פשתן משמע דהי' מקום לומר דהך דמיהדק טפי אסור, עי' שבת ס"ב א', וקצת משמע מזה דלא מיירי בקשירה.

ומעם ההיתר ביאר הרא"ש דכיון שיכול לשמוט הבגד מן החוט בלא התרת הקשר, בכה"ג אין הקשר חיבור, ול"ד לציצית שהחוטין תחובין בתוך נקב שבבגד, מיהו בפשוטו עיקר ההיתר מפני שהוא חיבור עראי ולא נתחבר החוט לבגד אלא לפי שעה לסגור הקרע, ומה"ט אין יוצאין בו בשבת כ"ז שלא תפרו, ואמנם מצינו גבי חבלים שבת נ"ד א' דקשר עראי ג"כ אסור, שאני התם שהקשר עשוי כתיקנו ורק כונתו משוי ליה עראי, אבל כאן אין דרך לפרוץ בגד, והקשירה לא באה לחבר החוט לבגד אלא להדק החוט לעצמו, ואילו הי' יכול לקשור החוט לעצמו ולעשותו כעין לולאה ואח"כ לתחוב הבגד בתוכו הי' ג"כ ניהא ליה בהכי, שהקשירה באה לעשות החוט כלולאה ולא לחברו לבגד, אלא דכיון שצריך שתהא הלולאה קצרה נמצא שמהודקת לבגד, אבל אם הי' רוצה לחבר החוט לבגד באופן קבוע, אע"פ שיכול למשוך הבגד ממנו י"ל דחשיב חיבור, כגון חוט שחיברו לבגד ע"י חוט אחר בשתי תכיפות, שהחוט הפנימי אפשר למשכו מתוך החוט בלא קריעת התפירה, כזה...., חשיב שפיר חיבור דהו"ל כמו חוט ערב שנתנו בתוך השתי ושני קצותיו בולטין, שיכול למשוך חוט הערב בלא לקרוע השתי, ואפ"ה חשיב חיבור כיון שנתכוין לחברו בכך, והשתי מחברו כשתי תכיפות, ובדברי ר"י שהתיר המכסאות כתב בהדיא דהטעם מפני שאין החוט בא לחבר הגיזין אלא לחבר שני הבגדים של פשתן ומתוך כך מתהדק מה שבינתים, והוסיף שהתפירות

שבאמצע אינם מחברות הצמר שבינתים, אבל היכא שכוונתו לחבר הצמר שבינתים, לא מצינו דבזה שיוכל למשוך החוטין מתוך התפר יבטל החיבור, ויש לנקוט מלשון התוספתא שהדבר תלוי בהיתר יציאה בשבת שאם מבטלו וראוי לצאת בו בשבת הוי נמי חיבור, ובפריפה זו אינו מבטלה (ואפי' מבטלה בטלה דעתו) שאין הקשירה מתקיימת ללבוש הבגד זמן מרובה.

ובבהגר"א סי' ש' סק"ז כתב שדינו של ר"י נלמד מתוספתא זו, ולפמש"כ אין ללמוד מהתוספתא שהחיבור עראי להחייב דצמר בתוך פשתן באופן קבוע, ואין ללמוד מדברי ר"י לדינא דהתוספתא, ששם אינו חפץ לתפור הגיזין לפשתן, וכאן רוצה להדק החוט שיסגור קרע הבגד, ומטרתו להתחבר לבגד כדי לסגרו היטיב.

במה שהזכיר הרא"ש שיכול להוציא שני ראשי הקרעים בלא התרת הקשר, לכאורה יש אופנים שא"א להוציא הבגד בלא התרת הקשר כגון שבמקום הקשר יש קרע בבגד או שהוא דק יותר, והבולט מן הקשר ולחוץ רחב ועבה יותר באופן שאינו יכול לצאת דרך נקב בגודל כזה, וכן אם מהודק ביותר, ולפמש"כ דעיקר ההיתר מפני שהחוט משמש כלולאה ולא כחיבור יש לתיר גם כה"ג, [מיהו אין להוכיח כן מדלא הזכירו שלא יהדק הקשר ביותר, כיון שבתוספתא לא הוזכר היתר הקשירה כלל, וכמש"כ לעיל], אבל מלשון הרא"ש ודמיו למכסאות פשתן, משמע דבעינן שיוכל להוציא הצמר מתוך הלולאה בלא התרת הקשר, ועתה"ד סי' ר' שלמד מכאן לאסור כפתור שנכנס בלולאה שקיצרה ואינו יכול להוציאו, והובא ברמ"א סי' ש' ס"ג אבל שם כונתו לחבר הבגד בקבע, וכאן הפריפה עראי ואין יוצאין בה בשבת, ואולי בכה"ג שאינה יכול לצאת בטל לבגד, כיון שאינו חושש שיפול, מיהו סתמא דעתו להתירו ולתפור, ומשמע מזה שאין עראי מועיל היכא דקשורים בחוץ, דהו"ל כתפירה.

או האורג אותן ועשה אותן אבנט וכיו"ב, וזה מבואר כפירושו כאן שפיף היינו צלצול קטן כעין אבנט אלא שהאבנט ארוג והצלצול קלוע, ואפשר שלא טווה החוטין לחד אלא עם הקליעה נעשו חוטין ואריג וזהו החידוש של המשנה לפי משמעות הירושלמי, (ולפ"ז פיף ומשיחות של ארגמן וסרט של צמר ושל פשתן כולן מענין חגורה הם).

בר"ש על תו"כ פי' ע"פ הירושלמי דפיף הוי נזו לחודיה, וז"ל נימין הנישולין מצמר אסור להניחן עם שו"ע של פשתן מפני שהם חוזרין באריג, פעמים נדבקינן סביב החוט כשרוצה לארגן וחוזרין ומתעקמין והוי כעין טוויה כו' וז"ש בירושלמי שלא יעמידו הפשתן אצל הצמר בגין פיפה דהינו בגלל שחשש שהנימין הנושרין יכנסו במין השני, (ועי' בערוך ובדברי המוסף שם שכל הנכנס באריג נקרא פיף), ולפ"ז ג"כ ניחא לשון רבים כיון שהרבה נימין הן, אלא ששם פיף ולא פיפין, וניחא שזה אריג בלא שוע כיון שהנימין לא נתחברו בשוע ולא בטווי.

ט. **שו"ע** סי' ש' ס"ד בהגה ונ"ל דאותן בתי שוקים כו' של צמר שעושין בהם משיחה שעוברת הנה והנה כמו רצועה במעברתא של תפילין דמותר אפי' המשיחה של פשתן כו' אבל אם עושה קשרים בשני ראשי המשיחה נראה דאסור כו' ובש"ך סק"ח כתב דהעולם נוהגין להקל ע"פ דעה קמיתא שבשו"ע שאף בקשר של קיימא מותר, ולכאורה ה' נראה דרצועה כמו של תפילין כיון שמחוברת בקשר של קיימא הויא חיבור לענין כלאים, דהו"ל כציצית שעושה הקשר ראשון רחוק מן הבגד ואינו מהודק לבגד דלא משמע שביטל מצות ציצית, ואמנם ברחוק הרבה יש לדון שאינם על כנפי בגדיהם אלא מחוברין לכנפי בגדיהם, אבל לא משמע שההידוק לבגד מעכב עיקר המצוה, וכיון דרחוק משהו כשר ש"מ דחיבור של קשר מהני לכלאים, ואפי' נימא דטבעת רחוקה

ח. **מ"ט** פיף של צמר בשל פשתן אסור מפני שהם חוזרין כאריג, לשון הטור סי' ש' אסור לעשות לבגד צמר שפה מפשתים או איפכא אע"פ שאינו אורגו עמו אלא תוחבו לתוך האריג והוא שתוכפו בשתי תכיפות, וצ"ב היכי מיירי שאם כופל הבגד בסופו ומניח בתוך הכפל חוטין עבים מה צריך עוד שתי תכיפות הרי כולו מונח בתוך הבגד, ואם תוחבו מבחוץ לתוך השתי כמו שתוחבין חוט הערב א"כ היינו אריג, ואם תוחבו בשני מקומות היינו שתי תכיפות, והרא"ש במ"ח כתב דאריג למעוטי מידי דלאו בגד כגון פיף של צמר, ובירושלמי שבר"ש מ"ט משמע דפיף הוי נזו בלא שוע, וכ"כ בבהגר"א סי' ש' סק"א דפיף הוי אריג לחד, וכ"כ בשנו"א ושם כתוב שתוחבו לתוך השתי, ואין הענין ברור שהרי אם תוחבו כערב היינו אריג, ועי' להלן מהר"ש על תו"כ, וכעת ראיתי בזה בספר מרן זללה"ה סי' קפ"א סק"ד, ופירש שהפיף אינו טווי אלא פתיל עבה של צמר טרוף ואינו נעשה חוט מפני שהוא עבה, [וצ"ל שגם שוע אינו], ועי' חיבור לאריג נעשה כאריג.

והרמב"ם פי' שעשה כעין חגורה דקה מצמר ופשתים, וגרסתו פיף של צמר ושל פשתים, [וכ"ה גרסת הרא"ש, ולכן פי' שעשה של צמר בפשתן או של פשתן בצמר, אבל לגרסת הר"ש צ"ל דהכי אורחא דמילתא לעשות מצמר בפשתן ולא איפכא], ואף בגרסת בשל פשתים אפשר לפרש כן, וזה מתפרש כפי' הערוך שהביאו הר"ש והרא"ש דהיינו צלצול קטן, ויש מתרגמין צלצול במקום עבותות, וניחא בזה הלשון שהם חוזרין כאריג דהיינו הצמר והפשתים נעשין כארוגין יחד, [שאם הכונה כפי' הר"ש והרא"ש שהפיף חוזר ונעשה כאריג, הול"ל שהוא חוזר, ומהו לשון רבים], ובהלכות כלים פכ"ב ה"ג כתב כל הקליעות מקבלין טומאה כבגדים אחד הקולע חוטין ועשה אותן פיף,

קקשר של תפילין לא הוי חיבור לכלאים, אבל רצועה העוברת בכפלי המכנסים והכפל סגור סביב כמו שעושין גומי לסגור מכנסים או שרוולים וכיו"ב, יש לחשבה חיבור לבגד, דכיון שהרצועה קשורה בעיגול סביב בקשר של קיימא, הרי אפי' יעשה קרע קטן אינו יכול להוציא הרצועה מן הבגד, וכיון שמשמשת בעיקר הבגד הו"ל חיבור, ועדיפא מכדור וקמיע ואוכף שמה שבתוכן ככלי נוסף דמי, אבל כאן הרצועה משמשת לחגור המכנסים, ואפי' נימא דדמי לאוכף שאין תוכו חיבור אלא בתפירה, אכתי הכא גרע שהרי הרצועה מושחלת בנקב הבגד, שהרי אם יהדק הרצועה נמצא הבגד מהודק בתוכה והרצועה הקשורה בו כציצית בבגד, כמו קשר של תפילין של ראש כשעושה אותו צמוד לקציצה, ויעוי' בריטב"א ביצה ט"ו א' דקורדוניש של פשתן בבגדי צמר אסור כיון שתוחב הקורדון בתוך הבגד ואח"כ קושר שני ראשי הקורדון הרי הוא עושה חיבור בהם כו' ונראה דכונתו כמשיחה זו, וצ"ע אם אסור גם בקשר שאינו של קיימא.

והנה בגונא דהרמ"א שהרצועה מושחלת בבגד ואינה מחוברת כלל, הדבר מובן שדינה כרצועה של צמר שחוגרת חלוק של פשתן, ואע"פ שכאן החגורה מושחלת בתוך הבגד, ובשעת הקשירה איכא חיבור דיחידיו, מ"מ אין לאסור כחגירת סרט של צמר בשל פשתן להר"ש או כחבלים דשבת נ"ד א', דכאן החיבור נקבע מפני שהרצועה נעשית חלק מהבגד, ובזה לא מהני חיבור עראי, משא"כ בסרט וחבלים שהחיבור של יחידיו הוא בכלאים עצמן ובזה גם חיבור עראי אסור, דלא בעינן שיהיו הצו"פ בגד אחד אלא שיהיו מחוברין, אבל ברצועה המושחלת שאינה מחוברת בקשר או בתכיפה, הרי החיבור שלהם רק בגלל שנעשה חלק מהבגד ולזה בעינן חיבור קבע, וצ"ע בריטב"א הנ"ל אם כונתו לאסור גם בקשר שאש"ק.

ולאמור יתכן שיחבר שני חלוקים זל"ז בקשר של קיימא ולא יהא בהם משום כלאים, והיינו באופן שהמשיחה המצרפתן היא דבר בפ"ע ולא חלק מהחלוק, ובאופן שחיבור זה אינו מועיל לצרפן לטומאה, שאם נגע באחד לא נטמא חברו, דכיון ששני בגדים נפרדים הם, נהי שהוא חיברם במשיחה בקשר של קיימא מ"מ לא נעשו כבגד אחד, [עיי' כלים פכ"ט מ"ב דחלוק אחד ואינו מתחבר ע"י קשר], והתוספתא שאסרה לטרוף את המשיחה תתפרש במשיחה של החלוק שמחוברת לו, ובזה אף קשר שאש"ק אסור כדין קשירת חבלים, והענין שקושרים מפתח החלוק בבית הצואר ע"י משיחה, [ועי' פיה"מ כלים פכ"ט מ"א אפקרסין חלוק צר כו' יתחברו הכתפים בלולאות כו' והראוני דבמקואות פ"י מ"ב מבואר שאינו ש"ק], וקאמר שלא יערב המשיחות של שני החלוקים ויקשור משינהם יחד, מיהו אם מצמיד הצו"פ ע"י המשיחה י"ל דקרינן ביה יחדיו כיון שהם דבוקים זל"ז ואז סגי בחיבור עראי, כיון שא"צ את האמצעי שיתחברו ע"י המשיחה.

והב"ח כאן כתב דבקשר חלוק של פשתן ברצועות של עור המחוברות לו עם רצועות המחוברות לחלוק של צמר בזה הדבר תלוי אם הקשר של קיימא או לא עי"ש, ומבואר בדבריו דאע"פ שהרצועות חיבור לבגד, מ"מ אין בזה דין חיבור עראי לאסרן כמו חבלים, וזה כמש"כ דחיבור ע"י ד"א הוא דוקא בחיבור קבע, ולמש"כ אף בקש"ק יש לדון ולהתיר כ"ז שאינם חיבור לטומאה ע"י קשר זה, ובאופן שלא נצמדו יחדיו ממש, הצו"פ, ודברי הרשב"א בתשובה כתב דמיירי בחגור עליהם מבחוץ דשרי אפי' בקשר חזק שמונע מלפשטן עד שיפשוט החגורה.

והב"י כתב דמדברי הרשב"א נראה שאפי' קשר שני החלוקים זה לזה בקשר של קיימא מותר עד שיחברם בשתי תכיפות, וכ"כ

הוא, ואע"פ שאינם חיבור לטומאה ומותר לקשרן ולהתירן בשבת, וטעמא דמילתא דקרא יחדיו כתיב, ואין העראי מגרע כלום, וכן מצינו בעוקצין פ"ב שאין הבגד חיבור לטומאה משיתחיל להתיר, ואעפ"כ לענין כלאים פשיטא דאסור, ולכאורה הי' נראה דה"ה אם הצו"פ מחוברין ע"י חוט בקשר שאינו ש"ק, דכיון שהחוט מצמידן זל"ז בהידוק כעין שתי תכיפות, הרי הקשר מחברן, וכל שאילו הי' ש"ק הוי חיבור השתא נמי יחדיו קרינן בהו, כיון שא"צ שהחיבור יעבור דרך החוט שיצרפם, אלא המציאות שהם עכשו צמודים זל"ז בקשר גמור שאינם נפרדין, ואין צ"ל בתפורין זל"ז אפי' בחוט אחר ואע"פ שאינם חיבור לטומאה, מ"מ כ"ז שהם צמודין בחיבור שתי תכיפות קרינן ביה יחדיו, מיהו נראה דל"ד קשירה לתפירה, וכל שהחוט מהדקם בקשר שאינו ש"ק לא חשיבי יחדיו כיון שאין ביניהם אלא חיבור חיצוני, משא"כ בתפירה אפי' אינה נתחבת בחוטי צו"פ מ"מ נעשים הם עצמן תפורין לבגד, כיון שלהתירן צריך קריעת התפירות, והתפירה מתייחסת לחוטין, וכ"נ ברמב"ם שהובא ברא"ש שהתיר לפרוף בגד שנקרע ולקשור החוט, ובלבד שלא יתפור.

באופן ב' שאין הצו"פ צמודים זל"ז א"כ אין כאן יחדיו אלא מכח הדין, שהם בגד אחד לענין טומאה, וזה נתרבה מיחדיו מ"מ, דכיון שיש להם צד חיבור קרינן ביה יחדיו, ויש בזה כמה אופנים א' הטיל חוטי צמר בפשתן כמו ציצית והם רחוקין מן הבגד, דהיינו שקשרן רחוק משפת הבגד, דכיון שאין החיבור אלא מכח הקשר הרחוק, הרי יש לדון אם הקשר של קיימא ועושה חיבור לענין טומאה, שהרי אין יחדיו מכח צמידתן זל"ז, ובציצית הוי חיבור לטומאה אע"פ שדעתו להתירן כיון שהם משמשינן את הבגד שימוש גמור, ואפי' נוי שאינו של מצוה חשיב חיבור בקשר גמור, ואע"פ שדעתו להתירו הר"ז

בשו"ע ס"ד, ואין הדבר ברור אם כונתו בחגורה מבחוקין, ולא סליק אדעתיה כלל לפרש במשיחות המחוברות לחלוקים, ולפ"ז נחא שהתיר אע"פ שהחגורה של קיימא, מיהו ק"ק מהו של קיימא הרי עתיד להתיר הקשר או להוריד החגורה הקשורה, ואם כונתו במשיחות המחוברות לחלוקים צ"ע היכן מצא כן בתשובת הרשב"א, דהא ודאי חיבור של קשר כשתי תכיפות דמי כמ"ש הב"ח, וגם צריך לאוקומה במשיחה ממין אחר, דאל"כ גם באש"ק אסור, וגם דוחק לפרש דברי הרשב"א במאורע שחיבר שני חלוקים זל"ז ברצועותיהם לקיימא, מיהו עיקר הדין יש לקיים לפמ"ש"כ דאכתי לא הווי חיבור לטומאה ואינם מצטרפין לכלאים, ודוקא ברצועה שאינה מחוברת לחלוקים, אבל במחוברת וחיברן בקש"ק אין להתיר אע"פ שאינם חיבור לטומאה, וכמ"ש הב"ח, אע"פ שמדאורייתא י"ל דשרי וכמ"ש"כ, באופן שאינם צמודים יחד הצו"פ.

ואם תפר או ארג צמר לשק וקופה ובצד השני חיבר להם פשתן אע"פ שדעתו להפרידם הוי חיבור לטומאה, כיון שאין עושין תפירה עראי, ואמרינן דהשתא מיהא הוי חיבור, מיהו מצינו בבגד שהוא תפור בכלאים שמשותחיל להתירו לא הוי חיבור, אע"פ שלענין כלאים הוי חיבור, דכתנן עוקצין פ"ב מ"ו.

י. מן האמור מתבאר שיש שני דינים בחיבור כלאים, א' כשהצו"פ צמודים זל"ז ממש, ב' כשאינם צמודים אלא מחוברים ע"י דבר אחר, או אפי' בלא דבר אחר, אבל אינם דבוקים זל"ז אלא שיש קשר או תפירה המונעת הפרדותם.

באופן א' שהצו"פ עצמן מחוברין וצמודים זל"ז מצינו שאפי' קשר עראי מחברן כדמפרשינן שבת נ"ד א' גבי חבלים, ומדהוצרך התנא להזהיר ע"ז ש"מ דדאורייתא

הצו"פ ע"ג קרקע לא מסתבר לחשוב הקנבוס בגד כלאים שהרי אינם חלק מהבגד וממילא גם אינו בדין שיעשה חיבור בין הצו"פ כיון שהוא עצמו אינו נעשה בגד כלאים), ולכן שק וקופה אינם מצרפים אלא בחתיכת שק שנטפל לבגד, והיא חיבור לו.

ה' בגד צמר שרצועה של עור בראשו וכן בגד פשתן ורצועה בראשו מותר לקשרן יחד על גופו בקשר שאינו ש"ק כיון שאינם נעשין חיבור זל"ז, אבל אם קשר סרט של צמר בעור בשני צדדיו וכן סרט של פשתן, וחיברם ע"י העור באופן קבוע הר"ז כלאים, [א"נ בקצרה, חגורה של עור שיש באמצעה סרט פשתן וסרט צמר שאינם נוגעין זה בזה גם לא בשעה שחוגר בה], אע"פ שקושרן על מתניו ע"י העור, כיון שכבר נעשו חיבור ע"י קשר של קיימא שקודם הקשירה על מתניו, וכן פ' הריטב"א מתני' דלא יקשור סרט של צמר כו', מיהו לדעת הר"ש ודעימיה כיון שבשום צד אין הצו"פ נוגעין זה בזה לא הוי חיבור.

ו' עורות התפורים בפשתן ותפרן לבגד צמר שלא במקום חוטי הפשתן נהגו להקל אע"פ שהכל חיבור זל"ז, מיהו אפשר דדוקא בעור שאינו בגד ולכן החוטין מתבטלין מדין בגד, אבל אם תפר בגד קנבוס בפשתן וחיברו לצמר אסור, וגם בעורות לא נהגו בחוטין שזורין, ובכל ענין כתבו האחרונים להחמיר.

ז' מותר ללבוש חלוק של צמר על חלוק של פשתן, אע"פ שחוגרן מבחוץ בהידוק שאינו יכול לפשטן ללא התרת החגורה, ואם החלוקים מהודקים זל"ז באופן שהם נראין כבגד אחד ופושטין אותן יחד יש מחמירין מדרבנן, וי"א שתלוי אם יכול לפשוט התחתון בלא העליון, ומה שיש לדון בכ"ז הוא דוקא שהצו"פ נוגעין זה בזה, ולא כשהחיבור נוגע, וז"פ.

כדעתו לסתור הבגד, ואם תפר החוטין רחוק מן הבגד כגון שהכניס רצועה של צמר ותפרה במקום הקשירה י"ל דתפירה סתמה לקבע, וכונה להתיר לא מבטל החיבור.

ב' אם הכניס בגד צמר או חוטי צמר בתוך כרים וכסתות של פשתן ותפרן מבחוץ שלא ע"ג הצמר, בפשוטו זהו דין כדור וכסת עגולה שמה שבפנים אינו חיבור לטומאה עם הכר והכסת, וכיון שאין חיבור גמור בין הצו"פ, והסגירה מבחוץ לא משוי להו חיבור לא קרינן בהו יחדיו, (מלבד להרמב"ם שאף בכרכן לחוד השק מצרפן, ואפי' בלא ביטול, ודברינו מתפרשים דאפי' בביטול לא הוי חיבור, וכמ"ש תו' והראשונים בשם ר"י), מיהו אם עשה עוד תפירות באמצע ונתהדק הבגד בתפירות ודאי אסור, ואפי' נתהדק חוט אחד בתוך התפירות אף דליכא שתי תכיפות בחוט יש להחמיר, דכיון שהחוט מהודק באמצע התפירות זהו חיבור של תכיפות, והחוט חיבור אף לטומאה, ואף אם אפשר למשכו ע"י קרע קטן, עי' לעיל סק.

ג' הכניס חגורה של פשתן בתוך כפל הבגד של צמר ותפרו, באופן שהחגורה חיבור לבגד לענין טומאה הר"ז ג"כ חיבור לענין כלאים, אע"פ שהחגורה מתנענעת כרצועה במעברתא, מ"מ היא חיבור כיון שהיא סגורה סביב בקשר ש"ק או בתפירה, ואף אם עשה קשר בשני ראשי החגורה שלא תשמט כתב הרמ"א דאסור.

ד' בגד קנבוס שארג חוט אחד של צמר בצד אחד ושל פשתן בצד השני אם הבגד חיבור לטומאה עם החוטים הר"ז כלאים, ואפי' עור ושק וקופה מצרפין, אבל אם הקשר עראי שאין החוטין חיבור עם הבגד שבינתיים, ה"ה שאינו מצרפן, שהרי הצו"פ אינם יחדיו מצד עצמם רק מכח חיבורם לבגד, ואם אינם חיבור לבגד אין כאן יחדיו, (ונתעוררתי לזה ע"י הראי"פ נ"י והוכיח הדברים דכיון שאם

בגד כלאים, ולא נתרבו מיחדיו אלא לחיבור שמצרפין את הצמר לפשתים, אבל לא נאסר אלא בגד, ולא דוקא כשהכלאים בארץ אלא אפי' לבוש בכולו כגון טלית של עור וכנפיה של בגד ואחד צמר ואחד פשתן אע"פ שהם חיבור לענין שעטנו מ"מ לא קרינן ביה בגד כלאים, ועדיין צ"ע כיון שהדברים סתומים, ואמנם משמע כן מדאיצטריך רחב"ג לאשמועין ברצועה שמחברת, ואילו בגד שמחבר הדבר פשוט בתוספתא, וכמשנ"ת לעיל סק"א בשם המפרש על תמיד (ע"ש הראב"ד), וכ"ה פשטות הדברים שאין איסור לסחוף סל על ראשו מפני הגשמים והחמה ולא דמי ללבישה, וע"כ דמתני' דשק וקופה והספרי דיליף שק וקופה מרצועה מיירי בבגד שהחיבור ע"י חתיכת שק וקופה, וכמשנ"ת לעיל, מ"מ הדבר צריך רא"י גמורה, והרי הר"ש בתשובה שבאו"ז סי' ד"ש מפרש בלבוש השק והקופה על ראשו, וכן להרמב"ם במהדו"ב ובהלכות מתפרש שלבוש השק עליו, גם הראשונים ז"ל בעורות התפורים בפשתן לא הזכירו דעורות שאני מבגדים, וכ"כ הרא"ש והטור סו"ס שאסור להתכסות בשק או בקופה, עי' לקמן סק"י ד, וכן צ"ע במנעל שבירושלמי, עי' לעיל סוסק"ב וסק"ה.

מיהו היכא דהשק והקופה וה"ה הבגד אינם חיבור לכלאים לענין טומאה לא נעשו בגד כלאים ומותר ללבוש החלק שאין בו כלאים, ומתני' דשק וקופה מצטרפין לכלאים שמתפרשת כשהבגד משאר מינים, ע"כ מיירי בחתיכת שק וחתיכת קופה דלא משכח"ל שיהא חיבור לטומאה שק שלם וקופה שלימה, כיון שבגד ושק וקופה אינם משמשין שימוש אחד, ובאמת גם חתיכת קופה קטנה הדבר חידוש שנעשית חיבור לבגד, ומצינו כלים פכ"ח מ"ו מטלית שטלאה על הקופה, [וזה ניחא לפי' הר"ש בתשובה הנ"ל], אבל לא מצינו קופה שטלאה על הבגד, ואפשר דמשכח"ל בשטיח שעשוי לשכיבה שהרי קופה

ח' צו"פ המחוברים זל"ז יחדיו, וקשר להם בגד אם אינו חיבור לטומאה מותר ללבושו כיון שאינו נעשה בגד כלאים, ובאופן שהצו"פ ע"ג קרקע או שאינו נהנה מהם דרך לבישה, ואם הצמר או הפשתן חיבור לבגד אע"פ שהשני אינו חיבור מבואר בר"ש סופ"ט דאסור, שזהו דין שק וקופה שמצטרפין ואסור ללבוש השק שמחובר לו צמר או פשתן שבקופה, אע"פ שאינו חיבור לו לטומאה, מ"מ הצמר או הפשתן שבשק חיבור לשק, והוא נעשה בדין שעטנו.

יא. **ירושלמי** פ"ט ה"א לאיזה דבר נאמר לא יעלה עליך רנב"ס ר"י בשם ר"ז שאם ה' בגד גדול קצתו יש בו כלאים ומונה בארץ ומקצתו אין בו לא יכסה בו מצד השני, וכ"ה בתוספתא, ולכאורה הדרשא מלשון בגד לא יעלה, שלא נאמר שהשעטנו לא יעלה אלא אפי' בגד השעטנו לא יעלה, ואפשר דדרשי מלשון לא יעלה לשון יחיד דקאי על הבגד ולא על הכלאים שהוא לשון רבים, ועוד דלשון לא יעלה משמע שאינו לבוש כראוי בבגד, וכשחציו על הארץ חשיב שהבגד עולה עליו אבל לא מיקרי לבוש בו.

ולכאורה גם בגד פשתן שיש בקצתו חוט צמר וכמו בציצית לא מיקרי כל הבגד יחדיו, אלא כיון שיש בו צו"פ יחדיו בקצהו, נעשה כולו בגד כלאים, ולא רק בבגד קנבוס שכלאים בקצהו איצטריך דרשא זו, דאף בכולו פשתן אם יש חלק שאינו חיבור לטומאה אינו נעשה יחדיו עם הצו"פ שמחובר בקצהו, וש"מ דכל הבגד מדין חיבור הוא מצטרף ונעשה כלאים, ובפ"ת סי' ש"א סק"ג הביא שבנו"ב נסתפק אם ד"ז גם בבגד של צמר גמלים, ולפמ"ש"כ גם צמר רחלים אסור רק מדין חיבור.

מיהו לכאורה נראה דאין נעשה כלאים כולו אלא דבר שהוא בגד, (וחייב בציצית), ולאפוקי שק ועור ומפץ וקופה דלא קרינן בהו

שקיצע ממנה מטאה מושב פכ"ז מ"ד, ונפ"מ כשבא להעלותו עליו מפני החמה והגשמים.

פשימות הדברים שמדאוריתא נאסר כל הבגד אע"פ שחלק הכלאים מונח בארץ, וכדדרשינן בירושלמי מקרא, ולפמש"כ שכל בגד פשתן שיש חוט צמר בקצהו נאסר כל הבגד מדין חיבור, שהוא בגד שיש בו כלאים, אבל אין כל הפשתן בכלל יחדיו לחוט הצמר טפי מאם הי' קנבוס, א"כ פשוט דאסור מדאוריתא שזהו עיקר דין שעטנז, דלא משמע שעיקר איסור שעטנז בגלל החוט, ולפעמים אינו נהנה דרך לבישה מהחוט, כמו בציצית שאין לו הנאת לבישה מהחוטי ציצית, אלא שהם נוי ונעשין חלק מהבגד, וש"מ שכל הבגד נעשה עיקר שעטנז, אלא דס"ד שרק בצירוף שלובש גם השעטנז אסור.

יב. **שוי"ע** סי' ש' ס"ג בהגה מותר לחבר בתי זרועות של צמר שיש בהם קשרים או קרסים כו' אע"פ שמניחם כך תמיד כו' בתה"ד דימה זה לפורף חוטי פשתן על בגד צמר שנקרע שהובא בשו"ע כאן מהתוספתא דשרי, ויש לחלק דהתם החיבור עראי ואין יוצאין בו בשבת, אבל כאן לובש כן בקבע תמיד, והרי אפי' קשר שאש"ק אסור בכלאים, וי"ל דכל חיבור קרסים מוכיח על עצמו שכונתו להתירן אם ירצה, דאל"כ הי' תופר כדרכו, ולכן קרסים גרע מקשר שאש"ק שהחיבור גמור ורק הכונה מגרעת, אבל כאן החיבור ג"כ גרוע, ולעיל סק ביארנו דבאמת מה"ט שרי בתוספתא לפרוף על הקרע כיון שאין מטרתו לחבר החוט לבגד אלא לעשותו כלולאה קצרה שהבגד הנכנס בתוכה לא יצא בקל.

ולפ"ז נראה שהבגד הזה אינו חיבור לבתי זרועות לענין טומאה, דכיון שלא תפרו ש"מ שרוצה לשמש בהם כשני בגדים שאפשר להפרידם, אבל במשכן שהיו הקרסים נראין כלולאות ככוכבים ברקיע כדאמר שבת צ"ט

א', י"ל דבאמת נעשו באופן קבוע וגם באופן שא"א להוציאם אלא ע"י פישוט הקרסים מחיבורם, וכמ"ש התה"ד, והי' סיבה למה לא חיבורם בתפירה ולא כדי להפרידם זה מזה, כמו שהיתה המצוה לעשות חמש ושש יריעות ולחברן, ולא לעשות הכל יריעה אחת, מיהו אם יוצאין בקל [ככפתורים היום] י"ל דאעפ"כ לא הווי חיבור, וע"כ מדקרי ליה אחד ש"מ שהי' חיבור גמור ע"י הקרסים, דדוחק לומר דמיקרי אחד בתורה ולא חשיב יחדיו כה"ג.

יג. **פ"ט** מ"י התוכף תכיפה אחת אינה חיבור כו' עשה שני ראשיה לצד אחד חיבור כו' צ"ב למה לא אמר דשתי תכיפות חיבור, ולכאורה משמע מזה שאף בתכיפה אחת אם שני ראשיה בצד אחד חיבור, והיינו כקשר של ציצית שתוכפן תכיפה אחת בצד הבגד, ורישא מיירי כשהחוט קצר ותוכפו באמצע הבגד שא"א להביאו לצד הבגד, או באופן שאינו מושך שני ראשיה לצד אחד, ובכה"ג אינה חיבור, אבל א"א לומר כן, דהא בשתי תכיפות דאמרינן שבת ע"ד ב' והוא שקשרן, פי' הרמב"ן דאין הכונה קשר גמור אלא כריכות באופן שיתקיימו התפירות, וא"כ מתפרש דכוותה בשני ראשיה לצד אחד ג"כ הי' חיבור, ובהדיא אמרו מנחות ל"ט א' דקשר עליון דאוריתא שאם כורכן בלא קשר אע"פ שמתקיימין יום או יומיים אינם חיבור לכלאים כמ"ש רש"י שם, והכי מסתברא דבלא קיום לא מיקרו ציצית לבגדיהם, וא"כ מבואר דאע"פ שעשאן לצד אחד באופן שמתקיימין, כיון שאין בהם אלא תכיפה אחת אינה חיבור, ואין לפרש בעשה שני ראשיה לצד אחד וקשר של קיימא, דלפ"ז החיבור מכח הקשר, ומתני' מתפרשת לומר מתי התכיפה מחברת, ובשבת כה"ג דציצית חייב משום קושר ולא משום תופר.

והרא"ש פי' כפי' רש"י דעשה שני ראשיה לצד אחד בשתי תכיפות וקשרן קשר גמור, וקשיא ליה א"כ מ"ט בצידו הבגד

לענין קורע ס"ל דבעינן חיבור ולא נעשה חיבור עד שישלש, אבל מלאכה חשובה היא לחייב התופר, ומיושב בזה הא דקתני והשומטה ולא קתני שהתופר חייב, וצ"ע בירושלמי בזה וגם הדברים מחודשים], ועוד י"ל דלענין חיוב שבת יש שיעור שתי תפירות בינוניות, כמו שיש בקורע ע"מ לתפור שתי תפירות, ולענין כלאים סגי בכל שתי תכיפות שהם חיבור, ואפשר דמשו"ה קתני רק דין השומטה דלאו כלום הוא שהתוכף שתי תכיפות חייב כשעשאן צפופין פחות מכדי שתי תפירות, אבל השומטה אם עי"ז מפריד חיבור חשוב ואינו מקלקל שמתקן הבגד מכלאים י"ל דחייב.

ויש להוסיף דלר"י א"צ שלש תפירות דה"ה אם משלש שמחזיר את החוט באותו נקב שנכנס בראשונה כיון שע"ז מתקיימת תפירתו, ויתיישב בזה דלא פליג ר"י על שיעור שתי תפירות בשבת, אלא דבעינן שיתקיימו בדרך תפירה, ולכן סגי בהחזיר התפירה השלישית במקומה של הראשונה, וניחא בזה שלא שנה התנא בדברי ת"ק שתי תפירות כיון דעד שישלש דר"י אינם שלש תפירות אלא שלש תכיפות, וגם אם ה' שונה שתי תכיפות ובדר"י שלש ה' מתפרש להמשיך התכיפות, אבל עכשיו ששנה שני ראשיה לצד אחד מתפרש שפיר עד שישלש באותו חלק, ואפשר שזהו שאמרו בירושלמי דר"א לאו כר"י, אלא טעמיה דר"א משום דבעינן אריג חשוב ולענין המלאכה סגי באחת, אבל בתופר שהבגד קיים סגי בשנים, ולר"י באריג שא"צ להתחבר לדבר אחר אלא לעצמו, סגי בשנים, אבל להתחבר לבגד אחר בעינן שישלש, ואין זה מפני השיעור אלא מפני הקיום, דבמחבר כבר אף לר"י השיעור שתי תפירות לענין שבת, וכן א"צ להוסיף ברוחב הבגד ג' תפירות וכמש"כ.

יש להסתפק התוכף תכיפה אחת בצמר ובפשתים ואח"כ ממשיך החוט בבגד הצמר לבדו באופן שהחוט חיבור, אבל

בתכיפה אחת אינה חיבור, ובהלכות כלאים כתב דאינו חיבור, ובפשוטו תמוה דהיינו ציצית דהו חיבור, ועוד הוכיח הט"ז מבגד שנפרס דפורפו בחוט שהוא כלאים בו ונתקשה הרא"ש בטעם ההיתר אע"פ שאין שם תכיפה כלל, וכן הקשה הפרישה סק"י בשם מהרש"ל, ותירצו האחרונים ז"ל דלחבר החוט סגי בקשר ותכיפה אחת, אבל לחבר שני בגדים בעינן שתי תכיפות דוקא, ולא נתפרש מקור לחילוק זה, דכיון שהחוט חיבור גמור לבגדים ראוי שיחברם זל"ז, ופשטות המשנה דהשומטה פטור על חוט התפירה, ואם החוט לעצמו חיבור ורק הבגדים לא נתחברו א"כ איכא חיובא בשמיטת החוט, ויש לדחות שהחוט נטפל לבגדים, ועו"ק שאם בא לחבר שני בגדים ע"י תכיפה אחת בשפתם וקשר בצדם יש לחשבו כשתי תכיפות, שהרי אם ירחיק הבגדים זה מזה והחוט תחוב בכל אחד יש כאן שתי תכיפות וקשר, ואם הם צמודים אין חסרון בחיבורם ע"י חוט קשור, וגם אפשר דחוט קשור כשתי תכיפות דמי, כיון שאין חיבורו פחות משתי תכיפות, שבשניהם אם ימשוך החוט יקרע תחתית בגד, וכ"ה לשון הרמב"ן והרשב"א נדה ס"א ב'.

ולכן נראה דשני ראשיה מתפרש כפי' ר"ש שעשה שתי תכיפות, והכי משמע מדר"י אומר עד שישלש, וש"מ דת"ק קאמר שתי תכיפות, וכך מתפרש שני ראשיה של התכיפה שהוסיף בתכיפה מדלא נקט ראשיו של החוט, וכ"ה לשון עשה ולא קשר או חיבר וכיו"ב, והכי קתני תכיפה אחת אינה חיבור, אבל אם המשיך התכיפה והוציא ראשה לצד הראשון הו חיבור, ורי"א עד שישלש להכניס החוט תכיפה שלישית, ונקט התנא הכי כדי לבאר דלא סגי בשתי תכיפות של שני חוטיין, אבל בשבת דקרי להו שתי תפירות מתפרש שפיר תפירות קיימות, [ואפשר דר"י לא פליג לענין תופר בשבת דחייב, דמלאכתו מתקיימת ע"י קשר אפי' שאש"ק או כריכה בלבד, אבל

תכיפה אחת נקבע ביחס לחוט, ואז בגד אחד ושני בגדים שוין, או שנקבע ביחס לבגדים ובכל בגד יש רק תכיפה אחת.

לשון המשנה והשומטה בשבת חייב מתפרש שמוציא החוט ולא במתיר הקשר, ויש לדקדק מזה דלא מיירי בקשר של קיימא, מיהו לענין כלאים של החוט י"ל דגם קשר שאינו ש"ק משוי ליה חיבור, אבל פשטא משמע שא"צ להתיר קשר אלא לשמוט, והיינו בכרך החוטין כעין קשירה, מיהו סתמא דמילתא אפי' קשר גמור אינו ש"ק, כי עתיד להמשיך התפירה לאחר השבת, ובינתים עשה קשר להעמיד התפירות, ולא מיירי בכונתו להעמיד הבגד ע"י שתי תפירות בלבד, אלא דכיון דבתכיפה אחת לא מיירי בקשר דהו"ל חיבור כציצית, לכן ראוי לפרש גם שתי תכיפות שלא בקשר גמור.

בדעת הרמב"ם פ"ה האחרונים ז"ל דמיירי שעשה קשר בראש החוט כמו שרגילין בתחלת התפירה, ועשה כן גם בראש השני של החוט, ועי"ז מתקיימת התפירה, וז"ש והוא שקשרן דלא מיירי בקשר שני ראשי החוטין זל"ז, אלא קשר הרגיל לקיום התפירות, ובכה"ג הקש"ק דאין דרך להתיר קשר כזה, וגם אין ענין בשני ראשיה לצד אחד, שהרי גם בתכיפה אחת אפשר לקיימה ע"י קשר מכאן ומכאן, ויש לעי' למה לא יחשב החוט חיבור בכה"ג בתכיפה אחת שקשרה מכאן ומכאן, ואפשר לומר דעיבוי החוט ע"י קשר אינו חיבור גמור, דבמשיכה חזקה יכול החוט לעבור עם הקשר שוב, ורק להעמיד שתי תכיפות סגי בקשר כזה, ולפ"ז בשני חוטין נפרדין ותחב כל אחד בתכיפה אחת ושני קשרים ג"כ לא הוי חיבור, כיון שאין כאן כח תפירה בשום חוט, וחיבור עיבוי ראשו ע"י קשר חיבור גרוע הוא, ולשון המשנה עשה שני ראשיה לצד אחד אם מתפרש כפי' ר"ש דהיינו שתי תכיפות וכ"ה בפיה"מ (הנדמ"ח) משמע יותר ששני ראשי

תכיפתו בפשתן היא רק אחת, מי אמרינן כיון שתפירתו מתקיימת הר"ז חיבור, או"ד בעינן שתי תכיפות בצו"פ דוקא, ולכאורה זהו הנדון שפי' האחרונים ז"ל בדעת הרא"ש שאם חיבר צו"פ בשפת הבגד וקשר החוט כקשר של ציצית אינו חיבור אע"פ שהחוט עצמו חיבור, ולפ"ז לדעת הרמב"ם גם בכה"ג הוי חיבור, ולענין החוט עצמו אם הוא צמר יש לדמותו לחוטי ציצית, שהרי חיבורו עומד ע"י התפירה שבצדו, ומה לי קשירה מה לי תפירה, מיהו יש לדחות דבציצית החוטין נטפלין לבגד וחיבורן גמור ע"י הקשר, אבל בתפירה שחיבורו של החוט תלוי בבגד אחר, א"כ אם אותו הבגד אינו חיבור, י"ל שגם החוט אינו חיבור, שכאשר יפרד הבגד יבטל קיומו של החוט, ואמנם אם שני חלקי הבגד חיבור זל"ז אה"נ דחשיב חיבור אף בתכיפה אחת בפשתן, אלא דהתם בלא"ה הוי כלאים דלא גרע מבגד קנבוס שארג בו חוט צמר בצד אחד וחוט פשתן בצד השני.

מיהו ודאי פשטות הדברים דתכיפה אחת בצמר ותכיפה אחת בפשתן הוי חיבור, אע"פ שבכל בגד יש רק תכיפה אחת, מ"מ חשיב חוט שתקוע בשתי תכיפות, וכיון דחשיבא מלאכה לגבי החוט ה"ה לגבי הבגדים, ואמנם תכיפה אחת מיירי במונחין זע"ז, מ"מ אין לחדש דדוקא כשמונחין זה ע"ג זה שיש בכל אחד שתי תכיפות חייב משום תופר, דסו"ס יש כאן חוט ששני ראשיו לצד אחד, וקשה לומר שאין זו מלאכה לכה"פ לגבי החוט, וא"כ בכה"ג שתכיפה אחת בצמר ופשתן יחד ותכיפה שניה בקנבוס הדין נותן שיהא חיבור, דכיון שהם נעשין חיבור לקנבוס עי"ז, ה"ה דנעשין חיבור זל"ז, ואמנם זה ג"כ מסייע לנקוט כהרמב"ם דחוטין כציצית מחברין גם צו"פ זל"ז, ועי' לעיל סק"ו בדברי ר"י שבריטב"א ביצה ט"ו א', שהזכירו שתי תכיפות אף בחוט שמחובר בתכיפות רבות משני הצדדין, - גדר הנדון האם החסרון של

החוט בולטין, ולא צמודין בקשר שמעבה ראש החוט, וכן בגמ' והוא שקשרן מתפרש שקשרן זה בזה.

הא דאמרינן בשבת ע"ד ב' והוא שקשרן פי' הרמב"ן דלאו קשר גמור קאמר אלא כריכה כעין קשר, ולכאורה מוכח נמי במנחות ל"ט א' דהי' אפשר להטיל ציצית שיתקיימו בלא קשר והיינו ע"י כריכה בלא קשר, ודכוותה יש לפרש והוא שקשרן, דלא יתכן לפרש ועשו להם ציצית בלא קשר באופן שאין להם שום קיום, וכן פרש"י שם שיתקיימו יום או יומיים בלא קשירה, ואמנם נראה דאף בקשר גמור לא הוי קש"ק וכמש"כ דסתמא עומד להתירו להמשיך התפירה, אבל מבואר בגמ' שיש קיום לתפירה בלא קשר גמור, ולענין כלאים לא הוי חיבור אלא ע"י שתי תכיפות, וה"ה לענין שבת, [ועי' להלן דכ"מ מדר"י דאמר עד שישלש ובקשר גמור אפי' שאש"ק הוי חיבור לכלאים], ודומה לזה פי' האחרונים ז"ל דברי הרא"ש שנסתפק בעשה שני ראשיה לצד אחד למה לא הוי חיבור, מיהו קושיתו ז"ל צ"ע ממ"נ דאי מיירי בקשר גמור היינו ציצית, ובלא קשר גמור הרי ע"ז אמרו בגמ' מנחות שם דהוי בכלל תכיפה אחת שאינו חיבור לכלאים, אע"פ שכורך הציצית וגודלן באופן שמתקיימין קצת, גם ממש"ק הרא"ש מ"ט דר"י דבעי עד שישלש מוכח דמפרש לה בקשר גמור, דאי בכריכה כעין קשר, א"כ שלש תפירות עדיפי, (מיהו ל"ק אם ר"י ס"ל דבעינן שיהא החיבור מכח התפירה דהוי קבע).

ובמג"א סי"א ס"ק י"ג הקשה להעושינן שני נקבים בציצית דהו"ל שתי תכיפות ולמאי איצטריך קשר עליון, וכתב לפרש דר"ל קשר אחד ולא שני קשרים זע"ז, ולפמ"ש"כ אין בזה כדי יישוב דבלא"ה נמי ידעינן שצריך להטיל הציצית באופן שיש להם קיום מסוים וכמ"ש רש"י, ויותר מזה אין הוכחה מכלאים,

וא"כ מה בא רבה ללמדנו ואפשר לומר דהטלת ציצית בנקב שבבגד אין לזה מעלת תכיפה, כיון שאין החוט נכנס מהודק כחוט תפירה שע"י מחט, אבל אכתי לשון הגמ' קשה דחשיב ליה תכיפה אחת, ועו"ק מנלן דבעינן קשר דילמא נוכיח מזה שיש להטיל הציצית ע"י תכיפה בדוחק, שיהיו מחוברין כעין שתי תכיפות, ויש ליישב דידעו בגמ' שאין לתפור הציצית לבגד רק לתלות על כנפי בגדיהם, ולכן א"א לפרש שהחיבור מכח השתי תכיפות שבכנף, ואף אם תוחבן בדוחק מ"מ אין החוטין כתפורין כיון שהם כמה חוטין וכל אחד מהם ודאי נמשך בקל ממקום למקום, ואין זה הידוק של תפירה במחט, ומזה הוכיחו דהחיבור נעשה ע"י הקשר שמבחוץ, ולהאמור גם העושינן שני נקבים צריכין קשר גמור מדאוריתא לא מיבעיא אם הנקבים רחבים אלא אפי' אם תוחבין הציצית במחט, מ"מ קשר גמור בעינן.

לשון הירושלמי בשבת פ"ז ה"ב ובכלאים סופ"ט בקשור מיכן ומיכן משמע כהרמב"ם שעשה קשר בראש כל חוט, ואפשר שמזה העתיק הרמב"ם בהלכות שבת לשון זה, אבל לשון הגמ' והוא שקשרן ולא אמרו והוא שעשה בהן קשר משמע שקשרן יחד, והממתיח צדין שבירושלמי דהיינו מותח חוט של תפירה, בפשוטו אין שם עוד חוט במה לקשרו, וע"כ עוש הקשר על החוט עצמו כדי לעבותו שלא יחזור לתוך התפירה, וקשר זה של קיימא הוא, ומבואר דחייבין עליו, ואע"פ שלקיום התפירה א"צ קשר ביותר משתי תפירות כדמשמע מדברי ר' יהודה, אבל לשמירת המיתוח צריך קשר, והי' אפשר לומר שדוקא קשר זה של קיימא, אבל שני חוטין קושרן ע"מ להתיר, ולכן הקשו בירושלמי רק מזה, מיהו לשון מכאן ומכאן משמע שקשר בראש כל חוט, וכמש"כ, ושמא הקשר האחרון שעשאו בשבת דעתו להתירו, ובאמת כונת הירושלמי להקשות גם במתני' לאמוראים

שאמרו והוא שקשרן, אלא שרב הזכיר בהדיא משום תופר וש"מ דלא משום קושר.

שני חוטין נפרדין שתחבן תכיפה אחת ועשה בכל חוט לעצמו קשר בשני ראשי החוט משמע דלא הוי חיבור, דלדעת הרמב"ם דשתי תפירות מיירי בכה"ג ואפ"ה קתני בתכיפה אחת והשומטה בשבת פטור וש"מ דהחוט אינו חיבור, וא"כ גם שני חוטין נפרדין אינם חיבור, ואין לדחות דהחוט עצמו חיבור והשומטו פטור משום דהוי פחות מכשיעור, דא"כ הדין נותן שיהא בו משום כלאים ויהא חיבור לטומאה, ולדעת הר"ש לא שמענו במתני' אופן זה, אבל זה גרע מקשר של ציצית, דהתם אפשר לראות החיבור כשתי תכיפות כיון שהחוט סוגר בתוכו חתיכת בגד, ואם ימשוך החוט יקרע מהבגד חתיכה כמו בשתי תפירות באמצע הבגד, משא"כ בחוט יחיד שקשור בתחלתו ובסופו, וכיון שכן צריך ראי' דבשני חוטין הוי חיבור, שהרי כל חוט לעצמו אינו חיבור, מיהו ק"ק לומר שבגד שמחובר כולו בחוטין נפרדין אינו חיבור, דסו"ס אינו יכול לינתק, ודמי לקרסים שכתב הרמ"א סי' ש' ס"ג שאם אינו יכול להוציאן אסור, ונראה דאם מקיימין הבגד כן הר"ז חיבור לטומאה ולכלאים, אבל אין לזה דין תפירה שבשתי תכיפות הוי חיבור אפי' דעתו להתירן או שעדיין צריך להוסיף עליהן שיהא ראוי לשימוש יחד, ובהני דוקא אם החיבור נשלם ומתקיים כך, ועוד צ"ע בגדרי החילוקים.

שם במשנה והשומטה בשבת, יש לעי' מ"ט קתני דין השומטה ולא קתני דין העושה כן בשבת, וכתבנו לעיל דמשכח"ל חיבור דשתי תכיפות בפחות משיעור שתי תפירות בינוניות, דלענין כלאים הוי חיבור ומ"מ חסר בשיעור, לענין שבת, אבל השומטה אם יש תיקון בשמיטתה חייב, שו"ר שכ"כ בתו' אנ"ש בשם הגר"ח ברלין דמיירי בשומטה שלא ע"מ לתפור ומ"מ חייב כיון שתיקן הבגד מאיסור

כלאים בשמיטתו, ואין ראי' דהר"ש פליג ע"ז, כיון דפשטא דמתני' לא מיירי דוקא בחוטי כלאים לענין שבת, ואה"נ דהשומט כלאים חייב גם שלא ע"מ לתפור, וחשיב קורע ולא מתקן כיון שאם לא הי' כלאים היתה זו פעולת קריעה, ויש להסתפק אם התופרו חשיב מקלקל, וא"כ י"ל דלהכי לא קתני שהתוכף חייב, אבל פשטות הדברים דלא חשיב מקלקל כיון שרצונו בחוטים אלו, אא"כ תחבן בטעות, וצ"ע בזה], ורישא קמ"ל דהשומטה פטור מפני שאינה חיבור ואף במקום שאין חסר מהשיעור של כדי לתפור.

ונראה דהמתיר קשר של ציצית אינו חייב משום קורע אלא משום מתיר, דכיון שאין שתי תכיפות בבגד לא חשיבא תפירה, מיהו בדאיכא שתי תכיפות וקשרן והתיר את הקשר אין לחייבו משום קורע, [וכגון שמשום מתיר ליכא שהקשר אינו ש"ק], דכיון שעיקר החיבור הוא בתכיפות, נהי דצריכין חיזוק שלא יקרעו, אבל א"א לחשבו כקורע כיון שהתפירות קיימות, וכ"נ מה"ט שהקושר את החוטין אינו חייב משום תופר שאינו אלא מקיים את התפירות והוא לא תפרן, ולפ"ז אם אחד תפר ואחד קשר שניהם פטורין.

כ"ז כתבנו לפי הראשונים ז"ל שהקשר אינו קשר גמור או שאינו ש"ק אבל בירושלמי אמרו דליחייב שנים במוחת חוט של תפירה וקושרו, ואמנם המותח לחוד אינו חייב עד שיקשר, אבל ע"י הקשירה עשה שתי מלאכות, ומשמע מהירושלמי שא"א לקיים התפירה אלא בקשר, דאל"כ מאי קשיא ליה דליחייב שנים, הא משכח"ל קיום אחר שאינו חייב שנים, אלא בזה שבחר לקיימה ע"י קשר ש"ק חשיבי שנים, ונראה דגם להירושלמי הקושר לחוד חייב רק משום קושר.

יש לעי' לר"י דאמר עד שישלש א"כ למאי איצטריך למעוטי כלאים בציצית, ואמנם לפי הישובים ע"ד הרא"ש שחיבור שני בגדים

קרינן ביה בגד כלאים ע"י תכיפות אלו, כיון שאין הכלאים חיבור לו, וכמו שמסתבר שאם חיבר קופה לשק שלא במקום הצמר דכיון שאינם חיבור זל"ז לא קרינן ביה בגד כלאים ע"י שיש צו"פ בקצה הקופה.

ואמנם מסתבר דבגד צמר שחיבר לו חוט של פשתן באופן שאינו חיבור לטומאה אסור ללבוש הבגד אע"פ שהפשתן בארץ, ואפשר לומר הטעם מפני שהצמר כולו נעשה כלאים, כמו החוט המחובר לפשתן, אבל אפי' נימא כמו שצדדנו לעיל ס"ק י"א דכל הבגד אסור מפני שהוא מחובר לחוט שהוא יחדיו עם הפשתן, מ"מ מיקרי בגד כלאים ע"י שהחוט צמר שהוא כלאים הוא חיבור לו, וה"נ בשק וקופה.

ומה שהצריכו בירושלמי באב ובנו שיכרכום יחד ולפי' הר"ש והרא"ש והטור מיירי מלבד התכיפות צ"ע מ"ש מחבלים, וכתב הש"ך דסתמות הרמ"א כדברי הב"י בשם הרשב"א דהירושלמי מיירי בלא תכיפות ולכן הצריכו כריכה, אבל עם תכיפות בכל ענין אסור, וצ"ל שהנדון בירושלמי מדרבנן, ומסקנא דדוקא נשון אסור, והירושלמי לטעמיה דאסר בשני דרדיסין, אבל פשטות הדברים מהתוספתא והספרי דשני חלוקים שפונדתו חגורה עליהם כ"ש אב ובנו ואינך, ומהתוספתא דבגד צמר שנפרם פורפו בחוט של פשתן יש ללמוד דכריכה במקום שאין נעשין חיבור לא חשיבא כלאים, וכש"כ אב ובנו.

שאני, ניחא נמי הא, והרא"ש באמת הקשה לר"י אמאי גרע קשר מתכיפה שלישית, אבל לפי מה דנקטו הרמב"ן ודעימיה דוהוא שקשרן לא מיירי בקשר גמור או שאינו ש"ק, ניחא נמי הא, דבאמת בקשר גמור מודה ר"י דהוי חיבור ואפי' בתכיפה אחת כמו לת"ק, שלא הצריך ת"ק שני ראשיה לצד אחד אלא כשלא קשר, ויש להוכיח מזה דמיירי בלא עשה קשר כלל לת"ק, שאם הקשר גמור אלא שאינו ש"ק בדין הוא שיהא חיבור לכלאים כמו בחבלים דקשר שאש"ק ג"כ אסור, ולישניה דר"י משמע דפליג אכולהו.

י"ד. שם מ"י השק והקופה מצטרפין לכלאים, פי' הר"ש והרא"ש שאם חתיכת צמר מחוברת לשק וחתיכת פשתן לקופה וחיברן זל"ז בשתי תכיפות הר"ז כלאים, ואסור להתכסות בשק או בקופה, כן מסיים בטור סו"ס ש' וברא"ש לא הוזכר קופה, אבל מתפרשים דבריו כבטור, ולמדנו מכאן שני דברים א' דשק או קופה ג"כ אסורין בלבישה ולא רק בגד, וכ"כ הר"ש בתשובה שבאו"ז סי' ד"ש, וכ"מ בראשונים ז"ל גבי עורות, וכמשנ"ת לעיל סק"א ועי"ש מש"כ לדון בזה, ב' דאע"פ שהצו"פ אינם חיבור זל"ז, ואין שייך לומר שהשק יש צו"פ בשפתו, כיון שהפשתן אינו חיבור לשק, מ"מ כיון שהצמר חיבור לשק והוא נעשה כלאים, הר"ז כבגד שיש כלאים בשפתו, ואם חיבר צו"פ לקופה וחיברן בשתי תכיפות לשק דהשתא ליכא דין חיבור לשק כלל לענין טומאה, א"כ י"ל דלא

סימן ג

בדיני לבישה והעלאה

הכונה והרצון קובעין אם יש כאן הנאה גמורה, ולר"ש דדשא"מ מותר הרי כשאנו מתכוין להנאה זו נמצא שאין כאן הנאה גמורה שאסרה תורה, ולכן אף בפס"ר מותר, וכע"ז כתב הרמב"ן שבת ק"א א' שהביא דברי הערוך שהוכיח מכאן דפס"ר דלא נחא ליה ולא איכפת ליה שרי, שהרי לבישת הכלאים פס"ר היא, והרמב"ן פירש דלבישת הכלאים בלא הנאה אינה האיסור, ולכן לר"ש רק בצירוף כונתו ורצונו נשלם מעשה האיסור, וכ"כ הריטב"א הנדמ"ח בשבת ק"ג א' לענין מילי אחריני דבדבר שמחמת עצמו אינו חשוב מעשה ומלאכה, היכא דלא איכפת ליה חזר למהותו שאין בו מלאכה ולא מעשה חשוב, והיינו דרך בצירוף רצונו יש למלאכה זו חשיבות, ונדכוותה מתפרש באיסור"נ דרך ע"י רצונו וכונתו הו"ל לבישה של הנאה, וסיים וכן הורה לי מורי הרב ז"ל והוא הי' אומר בלשון אחר כו'.

ולפ"ז הי' מקום לומר דבאיסור כזה גם ר"י מודה דבאינו מתכוין לא חשיבא הנאה האסורה, ול"ד לגורר מטה וספסל שאין חסרון במעשה המלאכה מפני חסרון כונתו, אבל במידי דהנאה הרי כונתו קובעת את הנאתו, ואמנם מצינו ב"ק ק"ג א' דאסר ת"ק בגניבת מכס משום דס"ל כר"י והיינו מתני', אבל צ"ב מנלן דחדא פלוגתא היא, ואפשר דכל מעשה שאסרתו תורה בסתמא ס"ל לר"י שאין הכונה עוקרת האיסור, ולכן לבישת כלאים שיש בה הנאה במציאות אוסרת התורה בסתמא, א"כ א"צ שכוונתו תקבע האיסור, אלא שהאינו מתכוין יגרום היתר ובזה ס"ל לר"י דאינו מתכוין אינו מתיר, אבל בריחא לאו מילתא היא שהאיסור הוא רק ההנאה, ואין כאן

א. פ"ט מ"ה מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו כו' בכמה דוכתי מפרשין דאתיא כו"ש דדשא"מ מותר, וכתבו תו' שבת כ"ט ב' דמיירי בענין דלא הוי פס"ר כגון שהוא לבוש מלבושים אחרים להגין עליו מפני החמה ומפני הצינה, ויש לעי' נהי דודאי סתמא הכי שהמוכר לבוש בכליו, ואינו סומך על הבגדים שמוכר, אבל לכאורה א"א להתיר מכח זה דלא פס"ר הוא, דכיון דמיירי באופן שאם יתכוין איכא הנאה גמורה וכמבואר שבת מ"ו ב' דהוי איסורא דאורייתא, א"כ כשמרגיש שיש תועלת בלבישתו הו"ל פס"ר, ול"ד לכל דשא"מ שבשעה שעושה הפעולה הרי הדבר ספק אם יעשה האיסור, אבל בלבישה בכל רגע הוא עושה פעולה מחודשת, וברגע שיש תועלת בלבישתו צריך לפשטו, ואינו יכול לסמוך ע"ז שבתחלת הלבישה הי' הדבר ספק אם יהא לו תועלת, ואפי' נימא דבגורר מטה וספסל ג"כ ממשיך לגרור כשיש פס"ר כיון שאינו מחויב לעצור ולברר בכל רגע אם כעת נעשה חריץ וסומך על תחלת פעולתו, אבל בבגד שלבוש בו ועושה מעשה בכל רגע לא שייך לסמוך על תחלת הלבישה, כיון שהוא מרגיש בהנאתו בכל רגע, וצ"ל דכיון דבדרך כלל אין לו הנאה בזה שהרי לבוש בכליו כפי הצריך לו, חשיב בכל רגע שמכאן ולהבא הדבר ספק אם יהנה מזה, ודוחק כיון שהצורך בבגד אינו משתנה ברגע מועט, ואם נהנה ברגע זה הרי הוא ממשיך ליהנות, אלא שיתכן דכיון שאין דעתו ע"ז אינו מרגיש בכך, ולפ"ז גם לדבריהם דמי לדברי הראשונים דלהלן.

אבל הר"ן בחולין [בריי"ף ל"ב א'] כתב דבמידי דההנאה היא האיסור, הרי

מעשה המוגדר כאיסור, י"ל דמודה ר"י, ער"ן חולין שם, וצ"ע בסוגיא דפסחים כ"ה כ"ו בכ"ז.

שם במשנה מוכרין כדרכן, הר"ש פירש כדרכן שלובשין אותן להראות לקונה צורתו ויפיו ומדתו, ולפ"ז לובשן לשעה קלה ופושטן מיד, מיהו אפשר שמהלך עמהם בשוק להראותן ללוקחים, וכן פרש"י שבת כ"ט ב' מוכרין כדרכן כסות של כלאים לובשו בשוק כדי להראותו למוכרו דלא אסרה תורה אלא לבישה שהיא להתחמם כדרך כל לבושים והעלאה דומיא דלבישה נמי דמתהני בה, וכ"כ שם מ"ו ב' וכן בפסחים כ"ו ב' בפרש"י מוכרין כדרכן מעוטפין בכסות כלאים דאין מתכונין להנאת לבישה, וכ"כ תו' ב"ק ק"ג א' וכ"מ בדבריהם שבת שם, וכן מתפרש מוכרין כדרכן על מעשה המכירה ולא על הנשיאה ממקום למקום, ולפ"ז מפשילין במקל ר"ל שתוחבין מקל בזרועות הבגד ומראין אותו כבגד לבוש.

אבל הרמב"ם מפרש שנושאין אותו על כתפיהן, וכ"נ לשון הגמ' יבמות ד' ב' בדמוכרי כסות איכא העלאה בעלמא, וה"נ מסתברא שהם נושאים כמה בגדים על כתפיהן בשוק להראות ללוקחים, ולא מיירי במדידה לשעתו להראות לקונה מסוים, וגם סתמא דמילתא הלוקח מודד ולא המוכר, וכן נראה לשון הגמ' פסחים ושבת שם שהעתיקו מפשילין במקל לאחוריהם, וכ"ה לשון מפשילין כמו מפשיל קופתו לאחוריו, וכיון דלא מיירי בתוחב מקל בזרועות הבגד, ש"מ דכדרכן היינו שנושאין הבגדים על כתפיהן, וכן פי' ר"ח בגמ' שם, וכ"כ הריטב"א שבת כ"ט ב'.

ולפי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בשם התו' יבמות ד' ב' סוגיא דהתם מכרעא כפי' ר"ח והרמב"ם דמפרשים הא דאמרין דמוכרי כסות הוי העלאה בעלמא היינו באופן שאין

הנאה כלל אפי' אם יתכוין, ובשלמא אם מיירי שמפשיל בגדים על כתופו שפיר נקטו משל זה, כמו שאמרו בירושלמי בספרי יכול לא יפשיל קופתו לאחוריו ת"ל לא תלבש, אבל אם מוכרי כסות לובשין הבגדים לא הו"ל למנקט משל זה להעלאה, ובלא"ה ג"כ אם מוכרי כסות לובשין לא הו"ל למינקט מוכרי כסות על כונת העלאה בלא לבישה, ורש"י שם פירש שאין מתכוונים להנאת חימום, אבל אין זה מיישב הלשון שאמרו הו"א כל דרך העלאה אסר רחמנא ואפי' מוכרי כסות, ואם דרך לבישה היא אמאי קרי לה העלאה, ובתו' הרא"ש פי' דמיירי באופן שאינו נהנה כלל כגון בימות החמה שאפי' יתכוין מותר, ומשמע שרוצה ליישב בלבישה כפרש"י, אבל פשטות הגמ' כפי' הראשונים ז"ל דמוכרי כסות היינו העלאה, ועי' תו"י שכתבו דאית דל"ג ואפי' מוכרי כסות, ובאמת זה מיושב טפי, [ולגרסא דידן מיושב יותר דנקטו כן אליבא דר"ש, דהא הו"ל פס"ר, ואם הי' גם העלאה אסורה היו מוכרי כסות אסורין לר"ש, ונקטו זה למשל בעלמא אע"ג דלא אתיא כר"י שם דדוחק לומר שנתכונו למאורע של מוכרי כסות], וגם מלשון המשנה בחמה מפני החמה ובגשמים כו' משמע שאינו לובשן דא"כ הול"ל שלא יתכוין ללבישה, והדבר ידוע מה תועלת בבגד, אבל בהעלאה הוצרך להזהיר שלא ינהה בזמן הקור והשמש.

ולא אמור לא שמענו ממנתי' להתיר לבישה גמורה באינו מתכוין להנאת לבישה, אבל מצינו בברייתא ב"ק קי"ג א' דר"ש משום ר"ע התיר להבריא את המכס בבגד כלאים, והיינו ע"י לבישה שכך הוא נפטר מן המכס, ומפרשין טעמא בגמ' משום דס"ל דשא"מ מותר, ויש לשאול היכי ממעטינן לבישה גמורה מלא תלבש, ולא משמע דלא יעלה גילה על לא תלבש דר"ל לבישה שיש בה הנאה, דפשטות הדברים דלא תלבש לחוד מתפרש דוקא לבישה שיש בה

באינו מתכוין, ומגלן למיעבד פלוגתא בינייהו, וגם לשון הגמ' מתני' דלא כר"ע ל"מ כ"כ דסיפא כר"ע.

ולכאורה הי' נראה ללמוד מזה דמדרבנן אסרינן כל לבישה אפי' כשאינו מתכוין, ואפי' לר"ש דדשא"מ מותר גזרו לבישה, ולשון הגמ' בב"ק בשלמא לענין כלאים בהא קמיפלגי דמ"ס דשא"מ מותר ומ"ס דשא"מ אסור נקטו לשון קצרה, אבל הכונה דפליגי אם להתיר לבישה באינו מתכוין, ולא רצו להאריך בגמ' כיון דלא נחתי לנדרן זה, וגם האמת דכיון דר"ש משמיה דר"ע מתיר, מתפרש שפיק דת"ק דאסור סבר נמי כר"י בכל דשא"מ, ולכן שפיר נקטו בגמ' דפליגי בדשא"מ, אבל לקושטא דמילתא י"ל דת"ק דאסור במכס מצי סבר בעלמא דשא"מ מותר, ודוקא בלבישה דכלאים אסור כדמשמע מתנא דמתני', אבל דברי הרמב"ם שכתב דלוקה צ"ע, ועכ"מ ומהריק"ו שהאריך בכמה אפשרויות עי"ש, - בגד העשוי לכבוד ודאי דחשיב דרך מלבוש מדאורייתא, אע"פ שלובשו רק לכבוד, דכבוד המלבושין זהו חלק מענין הלבישה, וכמו לכבוד ולתפארת דבגדי כהונה.

במתני' קתני מוכרי כסות ואח"כ תופרי כסות, ולהמפרשים שלובשין להראות מדתן מצינן למימר דהוי נמי עראי, וקמ"ל דאפי' תופרי כסות דקביעי טפי, אבל באמת לבישה הוי חידוש טפי, ולהמפרשים דתרויהו בהעלאה י"ל דהי' מקום להחמיר בתופרי כסות שיתפרו בארץ, או שלא ישבו בחמה ובגשמים, אבל בשוק לא רצו להטריח להפשיל במקל, א"נ סתמא דמילתא מחזיקין כמה בגדים למכירה ואינו נהנה מהן, אבל התופר בגד אחד יש לחוש טפי להנאה, וצריך טעם למה שינה הרמב"ם הסדר וכתב תופרי כסות קודם מוכרי כסות, ואולי בגלל שבמוכרין האריך לבאר שנושאין על כתפן ולא לובשין, לכן שנה תחלה תופרי כסות ששם העתיק לשון המשנה.

הנאה, וי"ל דלשון לבישה מתפרש שזהו המלבוש של האדם, ולא רק שהוא לבוש על גופו, כדאמרינן שבת ע"ז ב' לבושה לא בושא, ואמנם מצינו לענין בית המנוגע ולענין הוצאת שבת שכל הבגדים שאדם לבוש בהן אפי' עשרה בגדים זע"ז חשיבי בגדיו כדתניא בתו"כ פ' מצורע, וכמבואר בשבת ס"ה ב' למ"ד מערימין עי"ש ברש"י, מ"מ הא דאפקיה רחמנא בלשון לבישה בא לומר שזהו מלבושו ולא רק שהוא מלובש עליו, דלענין שבת ובית המנוגע סגי בזה שהבגד מתבטל לאדם, אבל לענין שיחשב לבושו בענין שיהא בו הנאת מלבוש, ולכאורה אספליית ורטייה ג"כ דינם כבגדים לבית המנוגע כיון שנטפל לאדם, וכן הדין לענין שבת, ואפ"ה לענין כלאים מותרין, (ועי' ירושלמי).

והרמב"ם באמת פסק דלבישה אע"פ שאין בה הנאה לוקין עליה, ולפי דבריו מתיישב שפיר דלא ממעטינן אלא העלאה שאינה דומיא דלבישה אבל לבישה ממש אין בה חילוקי דינים, אבל כיון דאשכחן בהדיא דר"ע שרי לגנוב את המכס, שוב אין לנו מקור לומר דרבנן פליגי עליה בטעם מחודש וסברי דכל לבישה אסורה אע"פ שהעלאה שיש בה הנאה כשאינו מתכוין מותר, (אא"כ נימא דסוגיא דב"ק במטמין בגדים תחת חלוקו שלא בדרך מלבוש, אבל א"כ למה אמרו מתני' דלא כר"ע הרי פשטא דמתני' בלובש כדקתני לא ילבש כלאים אפי' ע"ג עשרה אפי' לגנוב את המכס, ואם ר"ע מתיר רק במטמין א"כ אתיא מתני' שפיר כר"ע).

מידה לעומת זה קשה לפרש דשתי המשניות פליגי אהדדי ורישא כר"י וסיפא כר"ש, ובשלמא לרש"י ותו' הר"ש והרא"ש דמוכרי כסות לובשים הבגדים על גופן, ע"כ דפליגי מתני' אהדדי, אבל לפי ר"ח והרמב"ם ודעמייהו דמוכרי כסות מעלין על כתפיהן בלבד, א"כ סדר המשניות נראה כחד מ"ד, דבלבישה אסרינן בכל ענין ובהעלאה שרינן

מזה במנחות דאין פטור בגד עראי בכלאים, אבל עיקר מתני' על לבישת עראי כמדפרש בסיפא, וכ"מ בפי"ה"מ.

שם לא ילבש כלאים אפי' ע"ג עשרה, ולשון הרמב"ם בהי"ח ואפי' ע"ג עשרה בגדים שאינו מהנהג כלום, ולשיטתו דלבישה אסורה אפי' בלא הנאה ואפי' לר"ש נחא, אבל אם לר"ש מותר צ"ב מה ענין זה לדבר שאינו מתכוין הרי אפי' אם יתכוין אין לו הנאה בזה, ולפי מה שצדדנו לעיל סק"א דמדרבנן אסור לבישה אף לר"ש, כיון דסתם לבישה יש בה הנאה ועלול להכשל בכונה או באופנים אחרים, נחא דהחמירו כאן בכל ענין, ואפשר דכל לבישה יש בה תועלת מסוימת אפי' דלא נחא ליה, ולכן לר"י אסור כדין דשא"מ, ורק בהעלאה איכא גונא דכמשאוי דמי, מיהו בתו' הרא"ש מפרש מוכרי כסות בדליכא הנאה כלל, ולכן שרי לר"י, ולפ"ז מוכח דע"ג עשרה מיירי כשיש תועלת מסוימת, אלא דודאי אינו מתכוין לזה אלא לצורך אחר, ומהא דמרבין בתו"כ עשרה בגדים לענין בית המנוגע משמע שאין בזה שום תועלת, ואפ"ה בטל לגופו, ולפ"ז אפי' לגנוב את המכס אין בזה חידוש יותר, אלא שהשמיענו הסיבה ללבשן בלא שום תועלת וגם לשעה קלה, כדי העברת השער.

ומפ' שמות הגמ' ב"ק קי"ג א' משמע שאין שום לבישה המותרת לר"י, וא"כ כל לבישת בגד אפי' ע"ג עשרה חשיבא לבישה לענין כלאים לר"י, ואפשר שיש ללמוד מזה דמלבוש מיקרי תועלת בכל ענין, דאע"פ שאינו נהנה בהנאת חימום, מ"מ חשיב כיסוי מלבוש על גופו, ואמנם אין לו צורך בזה אבל אין זה יוצא מגדר דשא"מ דאסור לר"י, הגע עצמך בהי' לבוש בכגד נאה שאינו נראה לחוץ ואין בו תועלת חימום מפני שיש תחתיו ועל גביו בגדים, האם נימא דבגד זה יצא מכלל מלבוש עם תועלת לחייבו במתכוין, וה"נ כל בגד שלבוש בו אליבא דר"י.

וראיתי בט"ז סק"ח שדקדק למה כתב הרמב"ם גבי מוכרי כסות מפני הגשמים להתחמם בהם, ואפשר דלהגן מפני הגשמים גם כשמפשיל במקל יכול להגן ע"י הבגדים, ולפעמים גם בבגד שעל כתיפו אינו צריך ללבשו על כתיפו ממש ויכול להגן בהיתר, ולכן פירש להגן מן הצינה דבתופרין ודאי סתמא תופרין בבית, ולפעמים השמש נכנסת בחלון, מיהו י"ל שתופרין בחצר, וקמ"ל מתני' דרשאין לישב בחמה ובגשמים אם אינם מתכוונים ליהנות מהן.

ב. שם מ"ב אין עראי לכלאים, הרא"ש והרא"ש פי' דאין פטור עראי אפי' בכגד שאין יוצאין בו עראי, וכן פרש"י במנחות, וק"ק דהא גבי ציצית מיתנין לה לענין שגדול יוצא בהן עראי חייבין, וא"כ גם בציצית עראי חייב, אלא דבציצית בעינן אשר תכסה בה, ונמדד בכיסוי, וכלאים חמיר שאין בו דין בגד שתכסה בה, דה"ה חגורה וכל דבר, ולכן לא שייך נדון עראי בכיסוי גופו באופן עראי, כיון דלאו בכיסוי גופו תליא, ומדבריהם יש לדקדק דלגנוב המכס פטור מציצית, שהרי אמרו דנתחדש בכלאים איסור טפי מציצית שאפי' עראי שאין גדול יוצא בה אסורה בכלאים, וצ"ע במ"א סו"ס י"ט שצידד דחייבת בציצית, ובלא"ה קשה להצריך ציצית ללבישה שלא לשם לבישה ואפי' לר"י דדשא"מ אסור, ואף להרמב"ם דבכלאים אסור מדאוריתא, וגם הו"ל להמ"א להזכיר דתו' והרא"ש מתירין בכלאים, וא"כ מספק ודאי פטור מציצית, מיהו בעיקר הפירוש אין מתני' מתפרשת כלפי ציצית, ואין עראי לכלאים מתפרש דומיא דסיפא דע"ג עשרה דומיא דגניבת המכס, ובירושלמי אמרו אין עראי לכלאים בביהמ"ק שאע"פ שמותרין בו בשעת עבודה, אין היתר עראי שלא בשעת עבודה, מיהו בכלל מתני' שאין במשמעות לא תלבש שזהו לבוש, כמו אשר תכסה בה דפטרין בגד שאינו ראוי כלל מציצית, ולכן הביאו

לפי מש"פ הראשונים ז"ל יבמות ד' ב' דאיכא מוכרי כסות דשרו לר"י, ובפשוטו היינו ע"ג עשרה, דאין לסתום מוכרי כסות בנותן הבגדים לתוך קופתו, דכונת הגמ' למוכרי כסות דמתני', וא"כ כשסתם התנא לא ילבש ע"ג עשרה בבגדים דאסור, מבואר דבבגדים לעולם אסור לר"י, ושוב אין תימה לומר דה"נ אסור מדרבנן לר"ש, מיהו לעיל סק"א כתבנו דפשטא דאפי' מוכרי כסות היינו מתני' דאתיא כר"ש, ונקטו בגמ' הדרשא לפי האמת דקי"ל כר"ש, ומינה לר"י במפשיל קופתו לאחוריו, ולפ"ז י"ל דלר"י גם כל מוכרי כסות אסורין, אע"פ שאינם לובשים הבגדים אלא מניחין אותן על כתפיהן.

ג. **שם** מ"ג מטפחות הידים מטפחות הספרים ומטפחות הספג אין בהם משום כלאים ור"א אוסר, בירושלמי נראה דשימוש ניגוב הידים וסיפוג הגוף לכו"ע אין בו משום כלאים, ור"א אוסר מפני שפעמים משתמש בהם לחימום ידיו או להתעטף בהם במרחץ כשרואה את רבו, ולפ"ז האיסור משום גזירה, ולפ"ז במטפחות שעל המסתפר לא שייך לומר דמודו רבנן לר"א, דהתם הנדון לאו משום גזירה אלא שעיקר לבישה זו אסורה, ואין זה ענין לפלוגתא דר"א ורבנן ברישא, מיהו בירושלמי אמרינן דבאינו מתכוין לשם מלבוש לא כדא, ומשמע דלאו בכל גונא הויא לבישה האסורה, מ"מ למדנו מזה דרבנן לא גזרי שמא יתכוין לשם מלבוש, אלא אסרו רק כשבאמת מתכוין לשם מלבוש, ואפשר דר"א גזר ואסר בכל גונא, ועבהגרי"א ס"ק ט"ו בזה.

בירושלמי מיייתנן מתני' דכלים דשלש מטפחות הן, ומפרשינן טעמא דמטפחו' הידים טמאין מדרס, ואח"כ מיייתנן פלוגתא דרב ור' יוחנן בענין מטפחות הספרים, ונראה דקאי אמתני' דכלים, ואע"פ שהפסיקו בינתיים, מ"מ העיקר נראה שחזור למתני' דכלים, שלא הי' צורך להביאה כאן אלא משום פלוגתא זו דנפ"מ לענין כלאים, ונחלקו

רב ור"י בטעמא דמטפחות ספרים טמאין ט"מ, ר' יונתן אמר מפני שעושה את המטפחת כמין תיק ונותן ס"ת עליה, והו"ל כלי שמקבל הספר לתוכו, ורב אמר מפני שמחמם בה ידיו, כעין שאמרו גבי שמש שמתחמם בוילון, והקשה רבב"ח א"כ מ"ט אינו אסור משום כלאים, והשיבו דאה"נ לרב לטעמיה הלכה כר"א דאוסר בכלאים, והקשה ר' יונה דזוהי תשובה שאינה שלימה דהא מודה רב דאף לרבנן דר"א המטפחת טמאה ט"מ, והשיבו דבלא"ה מטפחת של ס"ת אסורה בהנאה, וכיון שהחשש רחוק לא גזרו בכלאים, ומ"מ לענין טו"מ חיישינן טפי, כיון דסו"ס יש בה שימוש זה, או דפעמים שיש מטפחות עראי דלא נאסרו בהנאה, ובפיה"מ כתב שזוהי מטפחת שאוחזין בה הס"ת בשעת הקריאה, ולפ"ז י"ל דאדעתא דהכי נעשה, ואפ"ה במתכוין ליהנות אסור.

ובתר הכי מיייתי מטפחות הספג ואינם ענין למתני' דכלים, א"נ קמ"ל נמי דמה"ט טמאין טו"מ, ומפני סדר זה חשבו דמפרש טעמא דכולה מתני' דכלאים.

ויתכן דרב דאמר טעמא דמטפחות הידים מפני שמניחין תחת אצילי ידיו, סבר דפעמים מתחמם בהם או שעוטפן על אצילי ידיו, [שו"ר בבהגרי"א סי' ש"א ס"ק י"ג שפי' ד"ז לענין כלאים], ומיושב בזה הא דמיייתי מיד עלה דרב אמר אסור, מיהו גם לר"י יש לשאול דליתסרו ככרים וכסתות, מפני שישן עליה, וי"ל דבאמת אסור לישן על מטפחת ידים של כלאים, אבל לא גזרו ניגוב ידים שמא ישן עליה, כיון שגם אם ישן עליה אינו אסור אלא מדרבנן.

שם בירושלמי רב אמר אסור והלכה כדברי האוסר ולמה לא אמר הלכה כר' אליעזר אית תניי תני מחלף, וכ"ה בתוספתא דמתני' כר"מ ור' יהודה מחלף, ונראה מזה דגרסינן ר' אליעזר ביו"ד מדנחלקו ר"מ ור"י בדעתו,

אין בו משום מלבוש כלל, אבל אין הדבר ברור בירושלמי אם קאי על מטפחות המסתפרין, [או שזהו המשך לדין בלגרי נשים וקאמר דהיינו אנטיטיה מטפחות ספג כמ"ש בגליון מהערוך דהיינו מטפחת הנשים בבית המרחץ, וכמבואר שבת קמ"ז ב' שמתעטפין בבגדי נשים, ועלה קאמר דדוקא במתכוין להתעטף בהם אסור דאל"כ הו"ל כמטפחות הספג דשרי לרבנן, (ובתוספתא קתני שאם תפרן אסורות משום כלאים, וצ"ב), ופשטות הדברים נראה יותר דמטפחות המסתפרין בכל גווא אסורות, דכיון שמתעטף בהם דינם כמבריא את המכס, ואפי' למאן דשרי במבריא את המכס שאין לו שום רצון ללבוש, מ"מ הכא במטפחת שעוטף גופו ברצונו יש לאסור, וגם מגין עליו שלא יפלו שערות בין בגדיו לגופו ויצערוהו בגופו, ודמי לחמה וגשמים, וסגי בצד רחוק כזה, לאסור כולן, וכ"נ דעת הרמב"ם בהכ"ב שכתב מטפחת ס"ת ומטפחות הספרים ולא חילק במתכוין לשם מלבוש וש"מ דבכל ענין אסור, אלא די"ל דכיון דפסק כר"א, וס"ל דהירושלמי אליבא דרבנן דוקא מחלק כן, לכן סתם לכולהו באיסור, וכ"כ בשנות אליהו דלר"א אסור בכל גווא.

מיהו אכתי טעמא בעי למה הניח ר"י המפה על בגדיו ובמה עדיף ד"ז מצנועין שמפשילין במקל, ואמנם כאן אין עצה של מקל, והוצרך ר"י שלא ימצא רבב על בגדו וכיון דהוו מסרחי גביניה דר"י כדאמר ב"ק ק לא ה' יכול להזהר כ"כ בלא מפה, מ"מ בקל אפשר להשיג מפה אחרת, ואם אין היתר זה חלק, לא הוה ר"י מעייל נפשיה לזה.

וביאר אאמור' שליט"א דיש חילוק בין הלבוש כלאים או מכסה באופן שניכר מתוך לבושו שאין בו תועלת מלבוש, לבין אם ההיתר רק מכח כונתו, דבמקום שאין המעשה מוכיח שאינו מלבוש יש מקום לצנועים להחמיר, אבל במפה דר"י שמונחת על בגדיו במקום מסוים שלא תלכלכו הרי

והי' מקום לומר דר"י לטעמיה דדשא"מ אסור ורב נמי סבר כותיה, אבל לא מצינו שתלו ד"ז בפלוגתתם, שאם החשש שיחמם ידיו ויתכסה בפניו רבו הרי מתכוין לכך, ולכן פסק הרמב"ם לאיסור כרב וכו' יהודה דאמר דחכמים אוסרין.

שם ר' יוחנן יהב מפה על מגי ואינו אסור משום כלאים דלא ינבלון מגי, נראה דר"י סבר כרבנן דמטפחות הידים אין בהם משום כלאים, ומפה היינו מטפחות הידים כדתנן בברכות מקנח ידיו במפה ומניחה כו', והקשו דאכתי איך מניח המפה על בגדיו, ומשני שנתנה שלא לשם לבישה אלא שלא יטנפו בגדיו, מיהו קשה מה בין זה למרדעת שנותנה על כתיפו להוציא עליה זבל, ובפשוטו היינו שלא יטנפו בגדיו, ובבהגר"א שם ס"ק ט"ו כתב דבאמת שלא יטנפו בגדיו אינו בכלל לבישה האסורה, אבל כיון שלפעמים נותנה על כתיפו לשם חימום גזרו גם על להוציא עליה זבל, ודקדק דהיינו דקתני אפי' להוציא כו' משמע שיש גם שימוש אחר, ובאמת מצינו בתוספתא דראבר"ש מתיר, הרי חזינן דשימוש זה אינו אסור, דלא מסתבר שנחלקו בעיקר דין כלאים לשימוש הצלת בגדיו, אלא דראבר"ש חשיב לה דשא"מ ומותר, כדס"ל סוכה ל"ג ב', ורבנן החמירו בדרך לבישה כזו, כמו שהחמירו במכס וע"ג עשרה, ואם רישא דמכס ר"י היא, י"ל דהא נמי ר"י היא וקמ"ל דאע"פ שמרדעת קשה היא ומותר לישב עליה אפי' בשרו נוגע בה כמ"ש הרא"ש, אפי"ה לא יתננה על כתפיו אפי' באינו מתכוין.

ובמטפחות המסתפרין לא אשכחן מאן דשרי, אלא שלא הוזכרו בתוספתא כלל, ויש לפרש האיסור דכיון שמתעטף בהם הר"ז כמלבוש, ואפשר שהי' דרכן להסיר הבגד העליון בזמן התספורת, ולכן חשיב טפי מלבוש, ואפשר שזהו שאמרו בירושלמי דדוקא במתכוין לשם מלבוש אסור, כלומר דדוקא כשאינו נותן המטפחת על הבגד העליון שאז

ואין בה חשש חימום ידים, ודוחק, דבכל מפה ראוי לחוש לכך.

שם בירושלמי אר"ז יהיבו לר"א ביעתא במפה דאית בה כלאים והוא לא מקבל משום מתני' דשלא יתכוונו בחמה מפני החמה כו', ונראה דמעיקר הדין מותר כיון שאינו לבוש במפה אלא הביצה עטופה במפה, ובודאי שמותר להחזיק כלי שעטוף במפה להגן מפני החום, אלא שחשש שהמפה תתהפך על ידו והביצה תהא נתונה בתוכה, ואסור ללבוש מפה על ידו כדי שיוכל לתפוס בקדירה ורתחת, אבל כ"ז שהביצה עטופה במפה לא גרע מבהמה ומת שהתיר הרמב"ם בהכ"ו לנושאן על כתיפו, וכ"ש שמותר לתפוס בידו, מיהו לא דמי דהתם הלבוש לצורך הבהמה והמת, וכאן הביצה עטופה לצורך האדם ולא בטל לביצה, ואם לא היתה הביצה ורתחת בודאי ה' מותר ליטלה כך, כיון שאז גם כשנופלת על ידו אינו מתכוין ללבוש, אבל כשהיא חמה דעתו להנצל ע"י המפה, כמ"ש הר"ש והרא"ש, וכ"ה ברמב"ם הנדמ"ח הי"ז לא יקח אדם ביצה כשהיא חמה בבגד כלאים, מיהו כתוב בשנו"ס שברוב כתה"י ובדפו"י ליתא תיבת חמה, וכמ"ק מדמסיים שהרי הוא נהנה בכלאים מפני החמה או מפני הצינה, וכן כל כיו"ב, ומהריק"ו גרס חמה וכתב לפרש שנהנה לחמם ידיו מן הביצה והמפה שעליה בזמן הצינה.

והראב"ד השיג שם דמ"ש מצררי דבורני שאינם דרך חימום, (וערמב"ם ה שמפרש צררי דבורני במחבורין לבגדו), ונראה דל"ג כשהיא חמה אלא כגרסת הספרים כשהיא בבגד כלאים, ולפ"ז שפיר הקשה שאפי' בחיקו כה"ג אין זה דרך חימום, וכש"כ בידו, ולפמ"ש"כ גם בביצה חמה אין איסור מן הדין אלא כשעוטף ידו במפה ליטול הביצה, אבל לא בנוטל ביצה שעטופה במפה, ומ"מ חיישינן שמא תפול על ידו והו"ל כלבישה וכמשנ"ת, ול"ד לצררי דבורני שהצורר לצורך

הדבר ניכר שאין כאן סרך מלבוש, שמטפחת קטנה המונחת על ברכיו או מעיו אינה נצמדת לגוף שיהא בה תועלת חימום ולא כיסוי הגוף, ובכה"ג שניכר מתוך מעשיו כונתו להציל בגדיו יש להתיר לכו"ע, והרי גם אם יתכוין להנאת מלבוש, רחוק שיהא בזה הנאה של ממש.

הר"י והרא"ש פירשו איסור מטפחות הספרים למ"ד שעושה אותה כמין תיק ונותן ס"ת עליה דהיינו כשמניח הס"ת בחיקו מתחמם ע"י המטפחת, כענין שאמרו ביצה ט"ו א' בצררי דבורני, ויש לעי' שהרי אין דרך חימום בכך, והרמב"ם בהכ"ו כתב המת והבהמה שהיו מלובשין בכלאים מותר לנושאן על כתפיו, ומקורו בתוספתא וכתב מהריק"ו שאין דרך חימום בכך, [מיהו לעיל ס סק כתבנו דהתוספתא מתפרשת שאין איסור להלביש את הבהמה והמת כלאים, ולפ"ז אין רא' משם להתיר], ויש לחלק דס"ת אדם נושאה ברצון בחיקו ונהנה בחימום ג"כ, משא"כ בהמה ומת, וגם נושאן על כתיפו כלשון הרמב"ם, ולפמ"שנ"ת לעיל לא קאי ר"י אטעמא דכלאים אלא אמתני' דכלים, ולא גרסינן ומניחה בחיקו, וגם בר"ש אפשר שכ"כ דרך פירוש ולא גירסא, ואמנם הרמב"ם פירש טעמא מפני שמחמם בה את הידים והיינו דרב.

הר"י והרא"ש העתיקו הירושלמי דהלכה כמאן דאסר במטפחות הידים והספרים וכ"פ הרמב"ם, והטעם משום גזירה שמא יחמם בהם ידיו או יתעטף בהם להתכסות כשיראה רבו במרחץ, אבל לפמ"ש"פ לעיל בדברי הירושלמי ר' יוחנן פליג אדרב וסבר דמפה של כלאים מותרת ואף הניחה על בגדיו, וכן ר' יונתן פליג התם במטפחות ספרים, ויש יתרון למעשה רב דר' יוחנן עבד עובדא בנפשיה לפמ"ש"כ דמפה היינו מטפחות הידים, ויש לדחות שהיתה מפה מיוחדת לכך,

הבורני וכאן עטיפת הביצה לצורך האדם ולכן חמיר טפי.

אם לפי הענין ידוע שכהיום מחממין בה הידים ודאי יש לחוש ולאסור.

במטפחות המסתפרין הרמב"ם סתם לאיסור בכל גונא, והרא"ש פי' מהירושלמי דמיירי בעשוין כעין בגד, והגר"א הקשה דלמאי דקי"ל כר"א בכל ענין אסור (ועמש"כ לעיל בזה), ובאמת לא נתפרש מהו שמתכווין לשם מלבוש, ויותר מיושב אי לא קאי אמטפחות המסתפרין אלא על בלגני נשים וכמש"כ לעיל, ולפ"ז אפי' לרבנן מטפחות המסתפרין אסירי בכל גונא, ויש לפרש הטעם או מפני שמתעטפין בהם כעין מלבוש או מפני שמגינין גם על הגוף.

לשון הרמב"ם ושו"ע ס"ט במטפחות שהרי הידים נוגעות בהם והם נכרכין על היד תמיד ומתחממין, ומשמע דבשימוש של ניגוב ג"כ יש לאסור, ולכאורה לא מיקרי מלבוש ולא מיקרי יעלה עליך, שאינו אלא נצמד לבגד, והאיסור שלפעמים עוטף ידו בהם, ולכן גזרו עליהם, אבל פעולת הניגוב מותרת אף אם נהנה, מיהו במתכוין צ"ע.

ד. **שם** מ"ד תכריכי המת ומרדעת של חמור אין בהם משום כלאים, מדלא קאמר ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בה דקדק הרא"ש דמרדעת קשה טפי מכרים וכסתות ולכן לא גזרו בה, ובבהגר"א סק"י כתב לדחות דכיון שאין דרך לרכב ערום לא חש להזכיר איסור זה, ומ"מ מדקתני סתמא רק איסור העלאה על כתפיו משמע דשיבה מותרת בכל גונא, מיהו בפשוטו חשש כריכת נימא הוא אף על בגדיו, וכמשנ"ת לעיל ס"א סק עי"ש שכנראה נחלקו בזה המפרשים, ודעת הגר"א דבשרו דוקא, וסגי בהיכר זה להתיר הצעה של כרים וכסתות תחתיו, אבל אם האיסור גם על בגדיו לא יתכן לסתום היתר המרדעת בזמן שאינו יכול לרכב עליה בלא הפסק בגד, ונראה דלא חששו ברכיבה שמא תכרך נימא, שהרי המרדעת קשורה היטיב

ולשון הטוש"ע סי' ש"א סי"ב לא יקח אדם ביצה חמה בבגד כלאים בידו, ולא כתבו כשהיא בבגד כלאים, וזה מתאים לגרסת כשהיא חמה ברמב"ם, ובלשון זה מתפרש שאין הביצה עטופה בבגד אלא עוטף ידו בבגד כדי לתפוס בביצה ובזה חמור יותר, מיהו בדרך כלל גם בכה"ג אין זה דרך חימום, ורק בעוטף ידו ממש דדמי למלבוש יש לאסור מן הדין, - ולשון המחבר דמניעת חום כמניעת קור צ"ב דהא תרוייהו קתני במתני', בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים, אלא לפי שסתם בגד למניעת קור נקט כן, שו"ר שמקורו ברא"ש שביאר כן הירושלמי דקמ"ל דמניעת חום כמניעת קור.

ולא הר"ש שכתב דמטפחות הידים היינו מפה שנותנין בה פת או בשר לבנ"א מכובדין, א"כ מבואר דת"ק שרי כשאינם חמין, וע"כ דביצה דוקא בחמה אסור, אבל הרא"ש פירש מפה שמקנח בה את הידים, ומה שפירשו דהיינו מפה שפורסין ע"ג השלחן צ"ע דבפשוטו מפה קטנה היא כעין ששנינו מקנח ידו במפה ומניחה על השלחן או על הכסת, וגם לא מצינו שאוכלין פת או בשר במפה אלא ביד או בקערה, וכן במתני' דכלים דמיייתנין לה בירושלמי מבואר שהיא מטפחת קטנה שמניחה על הכסת או תחת אצילי ידיו, וראיתי בד"מ בשם הרא"ש בתשובה שכתב מפה שפורסין על השלחן או שנותנין בה לבנ"א מכובדים, ואולי גם בר"ש צריך לגרוס או, אבל מדברי הרא"ש והטור נראה יותר דל"ג או, ולפ"ז מפה שפורסין על השלחן מותרת להיות של כלאים.

והרמ"א בס"ט כתב לאסור במפה שעל השלחן או שעל התיבה שקורין עליה בביהכ"נ, וצ"ע דבהדיא תניא בתוספתא דמטפחת התיבה אין בה משום כלאים, מיהו

דמדראה התנא צורך להזהיר בזה אע"פ שאין זה מענין המשנה ולא דבר המצוי כ"כ, משמע דאיסור דאורייתא הוא, ולעיל ס סק דהתם ממעטינן רק חבלים של נוצת עזים, אבל חבלים של צמר או פשתים טוין ואורגין אותם דהיינו קליעתן, וכ"נ בסוכה י"ב ב' וכמשנ"ת לעיל.

שם וה"ק ובלבד שלא יכרוך ויקשור, נראה דהתנא לא הזכיר קשירה דהוה משמע דמשום איסור שבת דמלאכת קושר הוא, להכי נקט האיסור על הכריכה דמשום כריכה כעין מלבוש הוא דאסור, אבל הקשירה מותרת בשבת דהו"ל קשר שאינו של קיימא שאינו עתיד לקיים הגמלים קשורין זל"ז.

ונראין הדברים דהכי אורחא דמילתא שכורך החבלים על ידו ואח"כ קושרן זב"ז, דע"ז הם שמורים בידו בלי שיצטרך להשגיח שלא ישמטו כי החבלים תפוסים יפה ע"י הכריכה, ולכן ראה התנא לנכון להזהיר ע"ז, ואפשר שיש ליישב בזה סתמות הגמ' דאסור משום כלאים לכו"ע, דכיון שרוצה לתפסן יפה ע"י שהחבלים עליו בדרך מלבוש, הר"ז כקושר חגורה על מתניו ותופס בה חבלים וכיו"ב, דכיון שהלבישה על גופו מסייעתו חשיב מתכוין אע"פ שאינו מתכוין לחימום, דמ"מ מתכוין הוא ללבשן דרך מלבוש, ול"ד לגונב את המכס שאין כונתו לתועלת מהלבישה על גופו.

ולדעת הרמב"ם דדרך לבישה אסור לכו"ע י"ל דה"נ כדרך לבישה דמי, א"נ חיישינן שיתכוין להתחמם בהם בימות הגשמים, או דהוי פס"ר כ"כ בשה"ג (ועי"ש דריא"ז מתיר), ועי' בסמוך.

אבל רש"י פירש דאתא כמ"ד דשא"מ אסור, (ועי' לעיל מ' ב'), ולשון הגמ' סתום, גם הרי"ף העתיק ד"ז, וכתב הר"ן דלפירושא בעלמא הביא ד"ז שנדע טעם האיסור, אבל לא לדינא למאי דקי"ל כר"ש, והרא"ש סתם

לחמור בחבלים, ואין דרך כלל שתכרך נימא על הרוכב, אבל השוכב על כו"כ שייך לחוש שתכרך עליו נימא, וגם אין הנאה בכריכת נימא אלא בשוכב שמתכסה בשמיכות וניחא ליה בחימום הכרים שתחתיו ולכן גם הנימא מצטרפת, ולפ"ז א"צ כאן לטעמא דמרדעת קשה יותר, ועוד יש טעם דכרים וכסתות לצורך האדם נעשו, אבל אוכף לחימום החמור ג"כ נעשה והחמור לבוש בו, ובטל טפי לחמור, תדע שהרמב"ם התיר לישא הבהמה על כתיפו אע"פ שלבושה כלאים, ושפיר י"ל שלא גזרו בזה אפי' בשרו נוגע בו, מיהו הרמב"ם גופיה החמיר בזה, וכ"ד ש"פ מלבד הרא"ש והטור שהביא המחלוקת בזה ורי"ו שהעתיקו, ולישא הבהמה שאני שאין דרך חימום בכך.

שם לא יתן המרדעת על כתיפו אפי' להוציא עליה זבל, החידוש בלהוציא זבל דאע"ג דאצולי טינוף שרי כדר' יוחנן, מ"מ במרדעת אסור, והטעם משום דשייכא בה חימום במונחת על גופו טפי ממטפחת הידים שמונחת על גופו, ועוד שמגין על גופו כיון שהמרדעת ככר דמיא, אבל הא דלא יתן על כתיפו לכאורה פשיטא, ואפשר דמיירי במעבירה ממקום למקום שלא בכונת חימום, א"נ אפי' בכונת חימום מ"מ דמיא למפשיל קופתו לאחוריו שאין דרך מלבוש והנאת חימום בכך, ועבהגרי"א ס"ק ט"ו דאיסור הוצאת הזבל גזירה אטו העלאה כיון דשייכא בה העלאה על כתיפו לשם חימום.

ובתוספתא מסיים בה וראבר"ש מתיר, ויש לפרש דהיינו רק על הוצאת הזבל, אבל אם רישא נמי מיירי בלא כונת לבישה י"ל דבכל גוני שרי.

ה. **שבת** נ"ד א' אר"א ל"ש אלא לענין כלאים, לקמן ס"ד א' תניא דחבלים אימעטו מטומאה, מפני שאינם טווי ואריג, ולפ"ז מיירי הכא בכלאים דרבנן, ול"מ כן,

נתבאר החילוק כ"כ, אלא שהמוכר אינו מדקדק להיות לבוש היטיב רק להראות המדה ולבשו על בגדיו, והלוקח מדקדק יותר שיתלבשו היטיב על גופו, וחשיבא לבישת עראי, ונראה דיש להחמיר אע"פ שהחכ"א לא ראה להראי"ז, וראיתי בספר אאמו"ר שליט"א שציין להראי"ז, וכנראה לא ראה החכמ"א שאוסר, ובמקום שחשש השעטנו רחוק אפשר דיש להקל ללבוש שני בגדים זע"ז כגון שני מכנסים, וידע לכוין מדתו לפי הערכה, דבכה"ג לא ניהא ליה בחיצון כלל.

ו. שם מ"י אותות הגרדין ואותות הכובסין אסורות משום כלאים, נראה דלא זו אף זו קטני לא מיבעיא גרדין שהם אורגין האות בתוך הבגד דהו"ל חיבור גמור כחלק מן הבגד, [ויתכן שהגרדין עושין אות של שם היצרן לפרסם מלאכתו, שאין מצוי שהבעלים נותן לאורג], אלא אפי' כובסין שהם מחברין האות בשתי תכיפות או בקשר והוא חיבור עראי ג"כ אסור, [והרמב"ם הפך הסדר לפי שאותות הכובסין ידועין, ומזה יבינו אותות הגרדיים], ועיקר חידוש המשנה דאע"פ שהחוטין האלו אינם משמשין מעשה בגד, וככותב שמו בדיו או בצבע דמו, מ"מ הו"ל החוט בדין בגד שאסור משום כלאים, ולא אמרינן שאין דרך חימום בגד בכך, ואפי' אם כל הבגד משי וקנבוס וחוט האות אחד צמר ואחד פשתן משמע שג"כ אסור, דסו"ס השתא יחדיו קרינן בהו, מאיזה צורך שיהי, וה"ה אם מחבר חתיכת בגד ששמו עליו דנעשה חיבור ע"י שתי תכיפות, דהשתא מיהא יחדיו קרינן ביה.

ויש להסתפק אם חיבור שע"י סיכת בטחון אסור בכלאים, שהרי אף קשר שאינו ש"ק אסור כדחזינן בחבלים, או"ד סיכת בטחון דמיא לקרסים שהתיר הרמ"א כשנפתחין בקל, והחילוק דבקשר שאש"ק הרי רק דעתו קובעת שאינו ש"ק, ולכן קרינן ביה יחדיו, אבל דבר שמוכיח על עצמו שאינו

לאיסור והעתיקו הטור בסי' ש' והב"י הביא שרי"ו תמה על הרא"ש, וכתב בסי' ש"א דלהרמב"ם ניהא דהוי דרך מלבוש, ומהריק"ו תירץ דהוי פס"ר כשכורכן על ידו, וכ"כ הש"ך ס"ק י"ג בשם שה"ג והב"ח ומע"מ, והיינו כשיטת תו' כ"ט ב' דדוקא בלבוש בגדים אחרים מותר, וא"כ בידו הו"ל פס"ר, אבל להסוברים דפס"ר בהנאה מותר באינו מתכוין ע"י לעיל סק"א, א"כ לא מהני תירוצו זה אלא דחיישינן שיתכוין.

ולענין הלכה המחבר פסק בסי' ש' ס"ו ובסי' ש"א ס"ה דדרך מלבוש אסור אפי' אינו מתכוין, והרמ"א הביא שם ושם ס"ו דעת המתירין בדרך לבישה ובחבלים באינו מתכוין, מיהו ל"ד כיון דבחבלים רוה"פ אוסרין אף המתירין במכס ומוכרי כסות.

והריא"ז בפ"ק דביצה התיר גם ללוקח למדוד הבגד לנסות אם מתאים למדתו, ולא מיירי בפושט בגדו כדי למדוד הבגד השני, דהשתא מיהא צריך לו, ובטעות נדפס לנסות על גופו במקום לנסות על גופו, ומ"מ קשה להקל בזה כיון דמוכרי כסות מיירי בנושאים על כתיפן לפמשנ"ת לעיל סק"א, ואף שהרמ"א ס"ו התיר גם להראות ללוקחים, התם אינו פושט שום בגד, אבל הלוקח מדקדק יותר שיתאים למדתו, ובדרך כלל יש תועלת של מלבוש במדידתו, אע"פ שאינו צריך לו כ"כ, מ"מ לא פקע מיניה שם מלבוש, ולהרמב"ם לוקין ע"ז, וגם אפשר דקי"ל דמדרבנן אסור ללבוש באינו מתכוין, והעיקר שכאן חמור יותר שאינו טעון בגדים כגונב את המכס, וברצון הולך גם עם בגד זה, ויש לחוש דאסור מדאורייתא לכו"ע, אף להר"ן ודעימיה שמתירין בפס"ר באיסוה"נ באינו מתכוין, שו"ר בחכמ"א כלל ק"ו ס"כ שכתב דאף להמתירין למוכר להראות מדת ארכו ורחבו להקונים אסור לקונה, לפי שהמוכר אינו מתכוין ללבישה אבל הלוקח מכוין ללבשו לפי שעה לראות אם הוא כמדתו כו' עי"ש, ולא

בדברים המצויים אע"פ שקשה להבחין ליכא למיגזר משום מראית העין, דלא חיישינן שיתלו באיסור כשיש גם היתר כמותו, ועי' טור בשם הרא"ש וגליון מהרש"א סי' רח"צ, ועכ"פ אין לאסור אלא כשתליית ההיתר רחוקה וכמשנ"ת, וערמ"א סו"ס ש"ב.

יעוי' בפ"ת סק שהקשה נהי דמשי מצוי אבל צריך מנין אחר להתירו, וציין להמג"א דכשנתבאר הטעם בגזירה א"צ מנין אחר, ויתכן דהיינו דקתני אין בהם משום כלאים אע"ג דקתני ליה ברישא אין אסור משום כלאים כו' לרמזו שאין האיסור קיים אלא בדאיכא מראית העין, ואפשר דבמידי דבחדרי חדרים מותר א"צ מנין אחר להתירו, דכיון שאין האיסור מוחלט אזלינן בתר טעמא, מיהו כאן א"צ לכ"ז דשיראים וכלך הם מינים מיוחדים שאינם מצויין כלל, וע"כ לאו היינו משי דידן וכמ"ש הר"ש.

ח. **שם מ"א** צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה כו' פי' בנו"ב תנינא יו"ד סי' קפ"ו וכע"ז בספר מרן זלה"ה יו"ד סי' קפ"א סק"ג דהחוט שנעשה מצ"ג וצ"ר נקרא ע"ש רובו, ומעתה כשמחבר חוט שרובו צ"ג עם פשתן לא מיקרי צו"פ יחדיו, אלא חוט של צ"ג ופשתן, דפעולת החיבור יחדיו מתייחסת לדבר החדש שנוצר מהתערובת, וכיון ששמו חוט של צ"ג, אין כאן חיבור של מיעוט צמר רחלים כלל, שהשם של מיעוט הצמר אינו מתלווה למעשה החדש שהוא חיבור חוטין יחדיו, ובזה עדיף חוט של צ"ג וצ"ר מחלב שביטלו במים ומערבו עם בשר דהתם יש כאן מיעוט חלב שלא נתחדש שם חדש למים המעורבין בבשר, ואע"פ שעכשיו מיא בעלמא מיקרו, מ"מ אין איסור בב"ח תלוי בשם החדש, אבל איסור שטענו תלוי בחוט, ובשם חוט אין מתלווה שם צמר רחלים כלל, ומה"ט מהני לענין נגעים דחשיבות הבגד נקבעת לפי חשיבות החוטין והו"ל בגד חשוב של צמר או פשתים.

נעשה כן כשרוצין לקיימו, השתא נמי לאו חיבור הוא, מיהו המחוברין ע"י סיכות מהדק ודאי חיבור הוא כמ"ש התה"ד בקרסים שמכופפין אותן שלא יוכלו להפתח, והכא עדיף דכחוטי זהב שבמשכן דמו.

ז. **שם מ"ב** השירים והכלך אין בהם משום כלאים אבל אסורין מפני מראית העין, שיעור הלשון אע"פ שאין בהם משום כלאים מדאורייתא אסורין מפני מראית העין, פי' הרמב"ם שאסורין זה בזה מפני שהכלך דומה לצמר והשירים לפשתן, וכן אסורין כל אחד לבדו עם המין השני, דהיינו כלך עם פשתן ושירים עם צמר, ומשמע בגמ' פ' במה מוליכין דדמו להדרי, דהא מפרשינן דמטכסא היינו כלך [ומבואר דרבנא נחמיה לבשן, ועי' ריבמ"צ], וקרו ליה שירא פרנדא ושירים שירא, וזה מסייע מ"ש בפי' המשניות ששניהם מין משי אלא שהאחד חלק ודומה לפשתן, והשני שעיר ויבש ודומה לצמר, ועיקר הגזירה מפני שאין בנו"א מכירין מינים אלו כדמשמע בגמ' דשמעו ענינם מנחותי ימא וגם הם בגדים חשובין שאינם מצויין, ולכן יטעו בהם הרואים, אבל בצמר גמלים וקנבוס לא חיישינן למראית העין כיון שיודעים שיש מינים כאלו ולא יחשדוהו אפי' אלו שאינם יודעים להבחין יפה, והרמב"ם פסק גם בצמר של רחל בת עז שאסורה מפני מראית העין, והגר"א כתב דמשמע דמדאורייתא אסור, ובאמת י"ל דמאורע קלא אית ליה ולא גזרו בו, וא"כ משמע דאין לוקין עליו אבל אסור מדאורייתא, מיהו דוחק לחדש איסור כזה, ויש לפרש דאסור מדרבנן מפני מראית העין, או מחשש איחלופי, ולפ"ז חמיר טפי משירים וכלך דאפי' מאן דשרי התם בחדרי חדרים, אסר כאן.

ולאמור אין לחדש גזירה בשאר מינים הדומים לצמר ופשתים, דמשום מראית העין לא גזרו אלא בדבר שאינו מצוי דלא מסקי אדעתיהו לתלות בזה, אבל

כלבדים אלא מפני שנשאר עליו שם שוע, אבל משנעשה חוט בטל שם שוע ממנו, אלא דבעינן חוט חשוב שנעשה מצמר שוע ולא מצמר כמות שהוא שלא ניפצו ממנו הפסולת, ולפ"ז אע"פ שנאסר הצמר בהיותו שוע חוזר וניתר כשנעשה חוט, ועמש"כ בזה אאמו"ר שליט"א בסק"ג בשם הנו"ב דדוקא כשנתערבו קום שוע מהני דאל"כ כבר נאסר בשוע ואין כאן ביטול איסור הקיים רק שלא מתחדש איסור, ובשם מרן זללה"ה כתב דגם לאחר שוע הו"ל כחוט של נטווה, וכיון שהבגד נעשה מחוט הטווי נשאר הצמר כשוע שלא נעשה בגד, והקשה ע"ז דסו"ס השוע משמש כחלק מן הבגד, ותירץ דכיון שהשוע לא נעשה לבד בטל איסורו, ולפמש"כ מציאות השוע מתערבת ומתבטלת בתוך טויות החוט, ואין כאן גוש שנקרא שוע של צמר, אלא סיבים מפוזרים בתוך הצמר גמלים, וכולן נעשו חוט ונעקר שם שוע מהם, ולכן אזלינן בתר שם החוט.

ופשמות הדברים דה"ה צ"ג וצר שטרפן ועשה מהם לבדים דאזלינן בתר רוב, ואפי' לרב אשי דלבדים אסירי מדאורייתא, וכ"ה להרמב"ם דמתני' כוללת גם שוע לחוד, מיהו הרמב"ם העתיק דין המשנה בחוט, וגם אפשר לומר שטרפן קודם שנעשו שוע, אבל בפשוטו נראה שלבד של שוע אינו נותן שם חדש לפקעות הצמר, וע"כ שהביטול הוא כשנעשה לבד, וא"כ לחבר לבדים זה בזה מותר, אבל לערב שוע של רוב צ"ג ומיעוט צ"ר עם שוע של פשתן ולעשות מהן לבד אסור, אבל בטוש"ע מבואר דסגי בצ"ג מבטל הצ"ר ואח"כ עושה חוט מכל התערובת, וה"ה שעושה מהן לבד, וזה קשה שהרי הלבד נעשה מתערובת איסור, ואין שייך כאן הסברא שהשלב של החיבור של כלאים מתייחס ללבד, כיון שהלבד זהו החיבור, ולפ"ז צ"ל שנתערבו קודם השוע, ועי' להלן בשיעור המבטל של צו"פ שנתערבו.

ויש להסתפק אם מהני גם לקולא לענין ציצית דצו"פ פוטרין בין במינן בין שלא במינן, האם חוט שרוב צמר פוטר בבגד משי וכיו"ב, מי אמרינן דבעלמא מיעוט הבטל אינו משלים לשיעור, אע"פ שלענין איסורין בטל הוא, וכן לענין חיוב ברוב איסור אינו משלים לשיעור, וא"כ ה"נ לענין דין צמר בציצית, או"ד צמר בציצית נמי בחוטין תליא מילתא וכיון ששמו חוט צמר סגי בהכי, והכי מסתברא דשם חוט צמר הוא הפוטר, דכיון דחשוב הוא כחו לפטור בכל דבר וחשיבות ברובו תליא, וכן מהני לענין תכלת ליחשב צמר, שאין כאן דין בשיעור כמות הצמר של חוט, אלא בשם חוט צמר, (וכמו חבטן בסכך סוכה ט' ב'), מיהו בשזירה נראה שאין המועט משלים לרוב, דהא חזינן בבגדי כהונה שכל החוטין שמם עליהם בשזירתן דמיקרו זהב תכלת וארגמן וגו' משזר, וכן לענין כלאים אסור בכה"ג, (ועי' בספר אאמו"ר שליט"א ס"ק שנסתפק אם בלא דין רוב בתורה ה"י ג"כ מותר החוט בכה"ג, וזה דומה לנד"ד כיון שרוב אינו עושה מציאות חיובית במיעוט, רק ביטול איסורו).

ונראה שאם טווה חוט צמר רחלים ושני חוטין צמר גמלים ואח"כ חיבר הטוויה יחד ונעשו חוט אחד עבה ג"כ הדין כן דמיקרי חוט צמר גמלים, ואע"פ שכבר חל שם מטווה על חוט הצמר רחלים מ"מ השתא בתר השם החדש של החוט העבה אזלינן, ואף ללשון מרן זללה"ה שחסר בטוויה של חוט הצמר מסתברא דבטל שם מטווה הראשון שהי' בחוט, ואמרינן דבחוט הזה אין שם מטווה על הצמר רחלים.

ומה"ט נראה דפשיטא דבטל שם שוע כשנטווה ונעשה חוט, ול"ד לשזירה ששמו עליו גם ברוב השזירה ממין אחר, אבל שוע אינו אלא הכנה לטווית החוט ומשנטווה בטל השוע שהוא צמר סרוק ונעשה חוט, ולא אמרו דשייך חיוב בשוע לחוד ונעשה בגד

וכמו מין במינו ביבש שאף האיסור נהפך להיות, מיהו בניכר בצבעו ודאי אסור.

מה שנקטנו דענין הביטול כאן שונה מביטול דעלמא היינו מפני שמסתברא שהמבינים יודעים להבחין בין צ"ג לצ"ר ובין פשתן לקנבוס, ואצ"ל בין צ"ג לפשתן לפי הנראה בירושלמי שאפשר לבטל ע"י צ"ג צו"פ שנתערבו, וגם בדרך כלל צבעם שונה מעט זה מזה בטבע, ופשטות הדברים שלוקין ע"ז משום שטענו ומשום טומאת נגעים ולא הוי רק לחומרא, אע"פ שחסר בשיעור בגד בלא ההיתר ואינו ראוי ללבישה, וכ"מ מהא דמבטל לכתחלה צו"פ בצ"ג ולא חשיב ביטול איסור לכתחלה, וכמשנ"ת כ"ז בספר אאמור"ר שליט"א סק"ד.

אב"י הראשונים ז"ל הוכיחו מכאן שאין האיסור חוזר וניעור משנתבטל, ומשמע דס"ל שהמיעוט צ"ר שמעורב בצ"ג ראוי שיחשב כחוט לאסור את הפשתן, ואע"פ שהוא רק מיעוט בחוט, ולפ"ז אם יתחוב סיבין של צמר לתוך בגד מצ"ג ופשתן, אע"פ שיכניסם בתוך חוטי הצ"ג יאסר הבגד, ול"מ שיש חילוק בזה, מיהו לפי דברינו גם אם יתחוב צ"ג בתוך צ"ר בבגד של צמר ופשתן ג"כ יבטל הצ"ג את הצ"ר, ול"מ כן בדברי הנו"ב ודעימיה דנקטו שהביטול נשלם קודם האיסור, ועמש"כ לעיל בצירוף חוטין בטריפה באופן שבטל החוט ונצטרף כמו ע"י צמר שעשאו חוט, ועכ"פ נראה דמיעוט הצ"ר שבחוט ל"ד לחמץ שאוסר במשהו, כיון שגם בצ"ר שנתערב בתוך בגד בטלה חשיבותו, ומשא"כ בחמץ שכשנתערב בפסח אוסר כמו שהוא, מיהו י"ל דאיסור משהו של החמץ לא נאמר אלא על חמץ שקיים באיסורו קודם שנתערב, - ועמש"כ לעיל מסוגיא דתמורה ל"ד א' והרמב"ן ע"ז ע"ד א' מירושלמי שם דמשמע שחוט שאבד וצמר טרוף שוין לענין ביטול, וכלאים שאני שחוט אוסר כולו, ולפ"ז

עיקר ענין הביטול של צ"ג וצ"ר ופשתן וקנבוס הוא מפני שתערובת סיבים דמיא לתערובת לח בלח במדה מסוימת, שא"א להפריד סיבים זה מזה, (כדחזינן בירושלמי בצו"פ שנתערבו), וכל סיב לעצמו אע"פ שהוא ניכר, אפשר לחשבו כבטל בתערובת זו, וכמש"כ לעיל דבחוט שזור מכמה חוטין לא אזלינן בתר רובא דכל חוט ניכר לעצמו, ואף להראשונים דנוו היינו שזור, ושייך לומר שהחיבור מתייחס לשמו של החוט השזור שרובו צמר גמלים, אלא דכל שהחוטין ניכרין בפ"ע אין כאן ביטול, ורק בסיבים שייך ענין ביטול ואפי' בניכרים, דהו"ל כסיבים בבגד וכגרגרי גללים בכלי אדמה וכגרגרי עפר בכלי חרס דבטלה חשיבותם לגמרי בתוך כלי וה"נ בתוך לבד או חוט או בגד, ולכן מהני צ"ג וצ"ר שטרפן אף כשצבעיהם שונים, וכן מהני צ"ג לבטל אף פשתן כמ"ש בירושלמי, דהניכר של הסיבים אינו היכר שיש בו כדי למנוע דין ביטול, שמיד בתערובת נקבעת עובדא שהם מעורבין באופן שא"א להפרידם, ובעשיית החוט בטלה חשיבותם של המועטין שיהיו בטלין לגמרי.

[ובתמורה ל"ד א' מבואר דאף בחוט שאינו ניכר הרי הוא בטל בשק, וכלאים שאני שחוט אחד אוסר כל הבגד וכמ"ש רש"י שם, וערמב"ן ע"ז ע"ד א' בשם ירושלמי שדנו בצמר ושער טרוף אם בטל באיסורו וכתב דלתלמודן בטל מההיא דתמורה, ועי' ירושלמי ערלה פ"ג ה"ב, ומשמע מזה שאין חילוק בין צמר טרוף לחוט שאבד מדפרכינן מחוט בשק לצמר טרוף, וא"כ הביטול כפשוטו, ולא בגדר החוט, וצ"ע בכ"ז].

ויש להבחין בטריפת הצ"ג והצ"ר באופן שבכל חוט יהא רוב צ"ג, אבל אם טרף ליטרא צ"ר בליטרא ועוד צ"ג יש לחוש שהרבה מן החוטין יהא הצ"ר רוב בהן, ואפשר דבאינו ניכר הותרה התערובת מדין ביטול ברוב, ואמרינן כל דפריש מרובא פריש,

מייירי הכא באינו ניכר וכמו חוט שאבד, וצע"ע בכ"ז.

סק"ה, וע"ע להלן בדברי הירושלמי ובד"ה ובסברא.

ט. בדין צמר ופשתן שטרפן זה בזה ועשה מהן חוטין הי' מקום לומר דניזיל בתר רובא, דכיון ששם החוט על רובו הרי בטל הצמר בפשתן כשהפשתן רוב, כמו שהוא בטל בצ"ג, ואמנם אם באנו לדמות ביטול זה לכל ביטול ברוב אין שייך להתיר צמר בפשתן, (כמו שאין שייך להתיר ביטול בשר בחלב קודם הבישול ולבשלו, כגון דתרו ליה כוליה יומא בחלבא ואח"כ יבשלנו דודאי הו"ל כבישול בב"ח מיהו התם ניכר בטעמו, וצע"ע בזה), אבל אם הביטול מפני ששם החוט על רובו א"כ גם צמר שפיר מתבטל בפשתן.

ובאמת בירושלמי כאן נראה שאין הדבר פשוט לאיסור, דאמרו בשם ר"י דבטל, ואמרו בשם רב דאוסר תערובתו, ושאלו אם פליגי אהדדי, ומשני דרב מייירי בעושה בגד מהצ"פ לחוד, ור"י מייירי בבא לערבו בבגד אחר, ולפ"ז י"ל דבאמת רק מדרבנן אסור דסו"ס נמצא שיש כאן בגד צו"פ אלא שהקדים לערב הצמר קודם הטוויה, ואין ראוי להתיר שטענו כזה.

אבל מדברי הראשונים ז"ל שדימו ביטול זה לחמץ קודם הפסח, יש ללמוד דבצו"פ אסור מדאורייתא, דכיון שצו"פ אינם מבטלין זא"ז אף קודם שנעשו בגד לא שייך כאן ביטול, שזהו סדר האיסור של צו"פ, ומה"ט ניחא לרש"י והרמב"ם דנקטו דשוע ביחד ונוז ביחד הוי עיקר שעטנו מדאורייתא, ולא דנו שהרוב מבטל את המיעוט, ואף הראשונים ז"ל שהקשו לפרש"י לא דנו משום ביטול כלל, וש"מ דבצו"פ לא שייך ביטול כלל, וכמשה"ק הראב"ד בפ"י ה"ז על הרמב"ם, והיינו משום דס"ל שזהו גוף האיסור, וכמו בחוט אחד שאוסר את כל הבגד, ועבהגרא סי' רצ"ט

ומדברי הירושלמי מוכח דשטענו אין הכונה שוע ביחד נוז ביחד, דהא דנו שם אם בטל כשנעשו ביחד, מיהו יש להוכיח מהא דאיכא למימר או שוע או טווי כדרב אשי, ש"מ שאם לא טרפן מתחלה רק עירבן בטוויה יחד לא בטלי, ויש לפרש דמייירי באופן שהתערובת החזירתן למצב של טריפה בעודן צמר שהסיבים מעורבין לגמרי, ולא שיש חצי אורך החוט צמר וחציו פשתן, וענין טווי לחוד מייירי כשלא בטל בתוך הטוויה.

ירושלמי ה"א ר"י עולא בר ישמעאל בשר"ל צו"פ שטרפן אסור כיצד הוא עושה מביא ליטרא ועוד צ"ג ומבטלן, לא נתפרש כמה היו הצו"פ, ואפשר ששניהם יחד היו ליטרא והצ"ג מבטל את שניהם, ואפשר שהי' צמר ליטרא והפשתן ליטרא ומבטל אחד מהן, ואפשר שהצ"ג מבטל רק את הצמר דדמי ליה, ואם היה הצמר יותר מליטרא לא יועיל ביטול הצ"ג בליטרא ועוד לליטרא פשתן כיון שצ"ג אינו דומה לפשתן ואינו מבטלו.

ולשון הטוש"ע סי' רצ"ט מי שנתערב לו צמר עם פשתן מביא מין אחר ומערבו עמהם ומבטל אחד מהם, ונראה טעמו כדאמרינן בעלמא סלק את מינו כמי שאינו ושא"מ רבה עליו ומבטלו, וה"נ צו"פ כמינו דמו וצ"ג כאינו מינו, ופשטא משמע שאם הפשתן מועט יכול לבטלו בצ"ג, דמ"ש בירושלמי ליטרא ועוד צ"ג היינו כנגד אחד מהן, וכיון דלא מחלק משמע שיכול לבטל גם את הפשתן, מיהו י"ל דפשיטא ליה להטור שהמבטל דומה לבטל, וא"כ מבטל אחד מהן היינו בדומה לו, והירושלמי מתפרש כשהצמר ליטרא והפשתן ליטרא, ולכן סגי בצ"ג ליטרא ועוד, אבל אם בא לבטל הפשתן צריך להביא קנבוס, וכבר ציין הגרע"א ז"ל שהתשבץ נסתפק בזה ונוטה עיקר דמהני גם ממין אחר,

דהיינו דוקא צמר לצמר וקנבוס לפשתן וכמש"כ לעיל.

ברם יש לדון דלפ"ז משכח"ל תערובת שרובה צו"פ ומיעוטה צ"ג כגון שמ"ה חלקים פשתן ולי' צ"ג וכ"ה צ"ר, שיש כאן בס"ה ע' חלקים צו"פ ולענין נגעים מיקרי בגד צו"פ, ואפ"ה אין הצמר נחשב ככלאים עם הפשתן, ולכאורה בכה"ג יש לחשוב כבגד צו"פ שנתערבו, שהרי לענין נגעים חשיב רובו צו"פ בגלל הצמר, הרי שהצמר לא נתבטל, ולמה לענין כלאים נתבטל, ועוד משכח"ל ע"ה חלקים פשתן וט"ו צ"ג וי' צ"ר דעיקר החוט נחשב כפשתן, ואם מיעוט צמר בחוט פשתן אוסר, מאי מהני מיעוט צ"ג שכנגד הצ"ר, בשלמא אם הנדון מדרבנן שפיר הקילו בכה"ג כיון שאפשר לעשות בגד מתערובת כזו כשהצ"ג והצ"ר הם חוט בפ"ע והפשתן חוט בפ"ע, ולכן לא חיישינן גם כשנתערבו יחד בחוט אחד, אבל אם ברובו פשתן ומיעוטו חשיב שטענו מדאורייתא, אע"פ שהצמר בטל לפשתן, הדין נותן שמיעוט צ"ג לא יועיל לזה, ולא מהני כאן סברת סלק את מינו כמי שאינו כו', כיון שמינו דהיינו הצו"פ גורם לו ליאסר ולא רק שאינו מבטלו כדין מב"מ, וכבר נתבאר בזה בספר אאמו"ר שליט"א סק"ג דלו"ד הטור הי' מקום לומר דבעינן צ"ג כנגד הצו"פ יחד, דכ"ז שהצו"פ רוב הו"ל כחוט צו"פ דאסור, (ועי"ש דלשון המשנה אם רוב מן הרחלים אסור דמשמע אסור לערב בו אפי' משהו פשתן, אע"פ שהוא פחות מהצ"ג, מיהו מתני' מתפרשת שעשה חוט מהצ"ר וצ"ג ואח"כ מחברן לחוט פשתן, ולא שמערב הפשתן בעודן גיזין), ועיש בביאור הירושלמי לכל הצדדים ועוד בכ"ז.

ובפברא ג"כ ק"ק לומר דחוט אחד שיש בו רוב צמר ומיעוט פשתן קרינן ביה שעטנו יחדיו, שהרי לא נתחדש בחוט ע"י חיבורו לבגד חיבור לצו"פ שבו, דמעיקרא הי' חיבורן בטויה כאחת, ועכשיו נתחבר חוט זה

ובכה"ל ה' ציצית סי' ט' ס"א הביא דהפמ"ג העיר ע"ד המ"א דלא מהני, והוכיח מהירושלמי דמהני, והיינו לפמש"פ הפרישה דמבטל אחד מהן היינו המועט, אבל לפשטות הירושלמי שהצמר רק ליטרא (או ששניהם יחד ליטרא) אין ראי' לזה, (ועי"ש בט"ז סק"א), והדבר תלוי אם הביטול מפני ששם החוט תלוי ברובו, א"כ גם פשתן מתבטל ע"י צ"ג, אבל אם בעינן שלא יהא ניכר א"כ י"ל דדוקא צמר מבטל צמר וקנבוס מבטל פשתן, ומהא דמשמע בירושלמי שצו"פ יתכן שיבטלו זא"ז, שהרי סברו דר"י אמר דצו"פ שנתערבו בטליו, ש"מ דאף באינם דומין אפשר שיבטלו זא"ז, וזה כסברא הנ"ל דסיבים בתוך חוט בטליו, אע"פ שניכרין, עי' לעיל סק"ח.

ל"שון ליטרא ועוד בירושלמי כמיותר דהול"ל מביא צ"ג ומבטלן, ואפשר שמזה דקדק הטור שמבטל אחד מהן, דכיון שאם לא היו אומרים שיעור הי' מתפרש שמבטל שניהם בצ"ג, השתא מתפרש שמבטל אחד מהן, וסמכו שנבין מזה שהיו כל אחד ליטרא, ולכן צריך ליטרא ועוד, מיהו לפ"ז מיירי בצו"פ מע"מ, וזה דוחק לאוקומה בכה"ג, וי"ל בזה דכיון דנקטיה למשל בעלמא ל"ק, אבל אכתי עיקר החידוש הוא דצו"פ לא מבטלי אהדדי, ובמע"מ בלא"ה לא בטל.

ולכאורה לישניה דר"י דאמר צו"פ שטרפן בטלן, ודאי מתפרש שאחד מהם בטל, דאם צריך ביטול כנגד שניהם א"כ לא ביטלן כלל, ואם נימא דעולא בשר"ל לא פליג אדר' ירמיה, ש"מ דסגי בצ"ג לבטל אחד מהן, וכן מתפרשים דברי רב דאסור בתערובתן לחוד, אבל אם נוסף לתערובת שיעור כזה שמבטל אחד סגי בזה, כמו שהי' מועיל בביטול אחד מהן עם הצ"ג ואח"כ ארגו עם המין השני, ורב לא אסר אלא בתערובת המיוחדת של צו"פ, ואם באנו לומר דמ"ד אסור פליג אמ"ד בטלן ג"כ הדין נותן לפסוק כרב ור"י דסגי בחד מינייהו, מיהו אפשר

לבגד, אבל לא נתחבר לעצמו יותר, וחיבור דטווייה לחוד לא חשיב ליקרא שטענז יחדיו, דכה"ג מיקרי טווי לחוד, ואם חוט אחד שחיברו לבגד משי כה"ג לא משוי ליה כלאים, ה"ה בגד העשוי מחוטים כאלו, דסו"ס אין כאן חוט צמר שחיברו לחוט פשתן, והי' מקום לפרש בירושלמי דדוקא בעשאן בבגד בפ"ע אבל לא בחיברן לבגד אחר אע"פ שלא עירבן בטריפה שיתבטלו, אבל אם אין הבגד מצו"פ אינו נאסר אבל אין נראה כן, אלא כונת הירושלמי לערבן ולבטלן כדלעיל, מיהו כבר נתבאר לעיל דהראשונים שלמדו מכאן שאינו חוזר וניעור ודאי סברו דצו"פ נאסרין מדאורייתא, דהא צמר בפשתים ניעור כל הזמן כמו בצ"ר שנתבטל בצ"ג וחיברו לפשתן.

(בדין ביטול היתר בהיתר כגון חלב שנתבטל במים או חמץ שנתבטל קודם הפסח

דנו הראשונים ז"ל מדין ביטול היתר בהיתר, ואם הגדון משום דהו"ל דשיל"מ שיכול להשתמש בו בהיתר וא"צ לחדש ביטול בידים, א"כ בב"ח י"ל שאין לו לערב מים אלו לכתחלה בבשר, אבל לענין חמץ אינו מחדש דבר, אלא שאינו מבערו קודם הפסח, ולעומת זה כיון דחמץ במשהו י"ל דחוזר וניעור, ואם הגדון משום דהיתר בהיתר הו"ל כמב"מ לר"י שאין אחד נוגד את השני לבטלו, י"ל דבלח בלח המציאות בטלה, ולענין מה שלמדו צמר גמלים וצ"ר שטרפן זה בזה כתבו האחרונים ז"ל לדחות דבטרפן קודם שנעשו חוט לא חל איסור אפי' על משהו מן הצמר, ול"ד לחלב שנתבטל במים שיש איסור על המשהו חלב, אבל קודם החוט אין בו איסור כלאים, והמיעוט לא נעשה חוט, מיהו עי' תמורה ל"ד א' ורמב"ן ע"ז ע"ד א' מירושלמי ובמש"כ בזה לעיל סק"ח, וצ"ת ולע"כ).